

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH ANA BİLİM DALI

GÜMÜŞHANE'DE EĞİTİM (1960-1980)

YÜKSEK LİSANS

KÜBRANUR KÜÇÜK

Temmuz 2026
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TARİH ANA BİLİM DALI

GÜMÜŞHANE'DE EĞİTİM (1960-1980)

EDUCATION IN GUMUSHANE (1960-1980)

YÜKSEK LİSANS

KÜBRANUR KÜÇÜK

**Temmuz 2026
GÜMÜŞHANE**

LEE

**GÜMÜŞHANE
ÜNİVERSİTESİ**

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

T.C.

**GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

TARİH ANA BİLİM DALI

GÜMÜŞHANE'DE EĞİTİM (1960-1980)

EDUCATION IN GUMUSHANE (1960-1980)

YÜKSEK LİSANS

KÜBRANUR KÜÇÜK

DANIŞMAN: DOÇ. DR. MERVE KARAÇAY TÜRKAL

Temmuz 2026

GÜMÜŞHANE

KABUL VE ONAY

Doç. Dr. Merve KARAÇAY TÜRKAL danışmanlığında, **Kübranur KÜÇÜK** tarafından hazırlanan “**Gümüşhane’de Eğitim (1960-1980)**” isimli bu çalışma, 16/07/2026 tarihinde yapılan lisansüstü tez savunma sınavı sonucunda **Oy Birliği** ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

.....

Prof. Dr. Hakkı YAPICI (Başkan)

.....

Doç. Dr. Merve KARAÇAY TÜRKAL (Danışman)

.....

Doç. Dr. Recep ÇELİK (ye)

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum “**Gümüşhane’de Eğitim (1960-1980)**” isimli bu tezimin, tamamen kendi çalışmam olduğunu, danışmanımın sorumluluğunda hazırladığımı, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmaları kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi’nin lisanslı kullanıcısı olduğu intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün belirlediği kısıtlara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

16/07/2026

.....

Kübranur KÜÇÜK

Lisansüstü tez savunma sınavında başarılı bulunarak kabul edilen bu tezin ciltlenmiş hali, /..... /..... tarihli ve / sayılı Enstitü Yönetim Kurulu toplantısında görüşülmüş ve tez yazım kılavuzuna uygun bulunarak onaylanmıştır.

Prof. Dr. Duygu ÖZDEŞ

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu tezin ortaya çıkmasında bana yol gösteren, destek olan ve değerli katkılarıyla çalışmamı zenginleştiren herkese içtenlikle teşekkür ederim. Öncelikle, bilgi, sabır ve rehberliğiyle her adımda yanımda olan danışmanlarım Prof. Dr. Hakkı YAPICI'ya, Doç. Dr. Merve KARAÇAY TÜRKAL'a ve kıymetli önerileri ve destekleriyle çalışmamı güçlendiren Doç. Dr. Recep ÇELİK'e teşekkürlerimi sunarım. Hayatımın her anında yanımda olan, her zaman güven veren ve beni doğruya yönlendiren anneme, babama, sabrı, anlayışı ve sevgisiyle her aşamada yanımda olan sevgili eşim Musa KÜÇÜK'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Kübranur KÜÇÜK
GÜMÜŞHANE - 2026

ÖZET

Bu tez, 1960-1980 yılları arasında Gümüşhane ilinde eğitimin genel durumunu ele almaktadır. Türkiye'nin siyasal, toplumsal ve ekonomik açıdan büyük değişimler yaşadığı bu süreçte eğitimin sadece merkezî kararlarla değil yerel koşulların etkisiyle biçimlendiği anlayışı, çalışmanın temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu çerçevede Gümüşhane, taşra düzeyinde yerel eğitimin nasıl şekillendiğini ortaya koymak açısından önemli bir örnek olarak değerlendirilmiştir. 1960-1980 dönemi, Türkiye genelinde olduğu gibi Gümüşhane'de de eğitimin çeşitli sorunlar ve sınırlı imkânlar çerçevesinde şekillendiği bir süreç olmuştur. Bu yıllar boyunca eğitim, sadece okul binaları ve ders programlarıyla sınırlı kalmayıp, bölgenin sosyal yapısı, ekonomik koşulları ve nüfus hareketleriyle doğrudan bağlantılı bir alan olarak devam etmiştir. Merkezde alınan kararlar, Gümüşhane'de yerel koşullara uygun biçimde hayata geçirilmiştir. Bu dönemde, il merkezi ile ilçeler ve köyler arasında eğitim fırsatları bakımından belirgin ayrımlar söz konusudur. Zamanla okul sayıları, öğretmen temini ve fiziki şartlar değişiklik göstermiş; bazı bölgelerde eğitim hizmetlerine ulaşımında güçlükler yaşanmıştır. Öğrenci sayısının artması, öğretmen ihtiyacını da artırmış ve bu durum, eğitim kalitesi üzerinde doğrudan etkili olmuştur. Özellikle kırsal bölgelerde, eğitim imkânlarının kısıtlı olduğu koşullarda eğitim faaliyetleri devam ettirilmeye çalışılmıştır. Ekonomik şartlar ve göç hareketleri, dönemin eğitim yapısını şekillendiren başlıca etkenler olmuştur. Özellikle bölgeden dışarıya gerçekleşen göçler, hem öğrenci sayısını hem de okul düzenini etkilemiş; bu durum eğitimin sürekliliğini de zorlaştırmıştır. Eğitim, resmi kurumların yanı sıra toplumsal yaşamın bir parçası olarak işlevini sürdürmüştür. Eğitim uygulamaları, bölgenin ihtiyaçları ve mevcut imkânları doğrultusunda gelişmiş ve Gümüşhane'ye özgü bir yapı oluşturmuştur. Bu tez, 1960-1980 yılları arasında Gümüşhane'de eğitimin genel görünümünü ele alarak, ilin eğitim tarihine ilişkin kapsamlı bir değerlendirme sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: 1960-1980 dönemi, Eğitim, Eğitim tarihi, Gümüşhane, Yerel eğitim

ABSTRACT

This thesis examines the general state of education in Gümüşhane province between 1960 and 1980. The study's starting point is the understanding that, during this period of major political, social, and economic transformation in Turkey, education was shaped not only by central decisions but also by local conditions. In this context, Gümüşhane has been considered an important example in terms of revealing how local education is shaped at the provincial level. As in Turkey generally, the 1960-1980 period was one in which education in Gümüşhane developed amid various problems and limited resources. Throughout these years, education was not confined to school buildings and curricula alone; it remained directly connected to the region's social structure, economic conditions, and population movements. Decisions made at the center were implemented in accordance with local conditions in Gümüşhane. During this period, there were clear disparities in educational opportunities between the provincial center and the districts and villages. Over time, the number of schools, teacher supply, and physical conditions changed, and access to educational services was difficult in some areas. The rise in student numbers increased the need for teachers, directly affecting the quality of education. In rural areas in particular, educational activities continued to be carried out under conditions of limited resources. Economic conditions and migration movements were the principal factors shaping the structure of education during this period. Out-migration from the region in particular affected both student numbers and school organization, thereby also complicating the continuity of education. Education functioned not only through formal institutions but also as part of social life. Educational practices developed in line with the region's needs and available resources, forming a structure specific to Gümüşhane. By addressing the general condition of education in Gümüşhane between 1960 and 1980, this thesis provides a comprehensive assessment of the province's history of educational.

Keywords: 1960–1980 period, Education, History of education, Gümüşhane, Local education

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET.....	VI
ABSTRACT.....	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar DİZİNİ	X
EKLER DİZİNİ.....	XI
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	XII
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	10
1.2. Araştırmanın Kapsamı	11
1.3. Araştırmanın Özgün Değeri.....	11
1.4. Araştırmanın Yöntemi ve Kaynaklar	12
2. TÜRK EĞİTİM POLİTİKASINDA 1960-1980 DÖNEMİ	13
2.1. 1960 Darbesinin Türk Eğitim Öğretimine Etkileri.....	13
2.1.1. Toplum İncelemeleri Dersi	15
2.2. 27 Mayıs Döneminde Eğitim ve Kültür.....	16
2.3. Süleyman Demirel Dönemi.....	17
2.3.1. İlköğretim Politikaları ve Uygulamaları.....	18
2.3.2. Ortaöğretim Politikaları ve Uygulamaları	20
2.4. Nihat Erim Hükümeti Dönemi.....	27
2.5. Ferit Melen Hükümeti Dönemi	28
2.6. Naim Talu Hükümeti Dönemi.....	28
2.7. Bülent Ecevit Hükümeti Dönemi	28
2.8. Sadi Irmak Hükümeti Dönemi.....	29
2.9. 1960-1980 Yıllarında Eğitim Uygulamaları.....	29
2.9.1. Okul Öncesi Eğitim	29
2.9.2. İlköğretim	31
2.9.3. Ortaokul	34
2.9.4. Ortaöğretim	36
2.9.5. Mesleki ve Teknik Eğitim.....	39

2.9.6. Yükseköğrenim.....	42
<i>1968 Üniversite Gençlik Hareketi.....</i>	<i>43</i>
<i>1973 Üniversite Reformu</i>	<i>44</i>
2.9.7. Halk Eğitimi ve Yaygın Eğitim	45
2.9.8. Din Eğitimi.....	48
3. GÜMÜŞHANE'DE EĞİTİM (1960-1980)	52
3.2. Gümüşhane İlinin Demografik ve İdari Durumu	53
3.3. Gümüşhane'de Eğitim Faaliyetlerinin Genel Yapısı	54
3.4. İlköğretim	56
3.5. Ortaöğretim	61
3.6. Mesleki ve Teknik Eğitim	66
3.7. Yükseköğretim	71
3.8. Halk Eğitim.....	77
SONUÇ.....	84
KAYNAKÇA	89
EKLER.....	102
Ek 1. Milliyet Gazetesi, 14 Şubat 1962	102
Ek 2. Cumhuriyet Gazetesi, 1 Ocak 1966	103
Ek 3. Milliyet Gazetesi, 21 Mayıs 1972.....	104
Ek 4. Hürriyet Gazetesi, 21 Eylül 1966	105
Ek 5. Cumhuriyet Gazetesi, 30 Eylül 1960.....	106
Ek 6. Resmi Gazete, 12 Ocak 1961.....	107
Ek 7. Resmi Gazete, 28 Kasım 1964.....	108
Ek 8. Kuşakkaya Gazetesi, 19 Nisan 1974	109
Ek 9. Kuşakkaya Gazetesi, 16 Kasım 1973	110
Ek 10. Kuşakkaya Gazetesi, 28 Eylül 1973	111
Ek 11. Kuşakkaya Gazetesi, 20 Temmuz 1973	112
Ek 12. Kuşakkaya Gazetesi, 26 Mart 1974	113
Ek 13. Kuşakkaya Gazetesi, 7 Aralık 1973	114
Ek 14. Kuşakkaya Gazetesi, 8 Şubat 1974.....	115
Ek 15. Kuşakkaya Gazetesi, 13 Temmuz 1973	116
Ek 16. Kuşakkaya Gazetesi, 18 Ocak 1974	117
ÖZGEÇMİŞ.....	118

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. İlkokul haftalık ders saati çizelgesi, 1968.....	19
Tablo 2. Okul ve öğrenci sayıları, 1970-1971.....	24
Tablo 3. Okul ve öğrenci sayıları, 1971-1972	27
Tablo 4. Anaokullarına ilişkin sayısal veriler	30
Tablo 5. Okuma-yazma oranları, 1960-1980	33
Tablo 6. Cari fiyatlarla ilköğretim yatırımları, 1963-1967.....	34
Tablo 7. Ortaokullarına ilişkin sayısal veriler, 1960-1980	35
Tablo 8. Okul çağındaki nüfus ile ortaokul öğrenci sayısı ve okullaşma oranı, 1963-1965.	36
Tablo 9. Ortaöğretim okullarına ilişkin sayısal veriler, 1960-1980	38
Tablo 10. Cari fiyatlarla ortaöğretim yatırımları, 1963-1967	38
Tablo 11. Liselere ilişkin sayısal veriler, 1962-1985	41
Tablo 12. Meslekî ve teknik öğretime ilişkin sayısal veriler, 1960-1981	41
Tablo 13. Kurulan üniversiteler ve akademiler 1960-1973	43
Tablo 14. Yükseköğretimde öğrenci sayıları 1960-1982.....	45
Tablo 15. Okullaşma oranları, 1960-1986	57
Tablo 16. İlkokullarına ilişkin sayısal veriler, 1967, 1972	58
Tablo 17. İlkokullarına ilişkin sayısal veriler, 1974-1980	60
Tablo 18. Okullarda kız ve erkek öğrenci oranları, 1960-1981	63
Tablo 19. Lise sayıları, 1961-1965	64
Tablo 20. Ortaöğretim okullarına ilişkin sayısal veriler, 1967-1980	65
Tablo 21. Liselerde öğrenci sayısı ve dağılımı, 1960-1981	67
Tablo 22. Mesleki-teknik lise öğrenci sayılarının toplam içindeki oranı	68
Tablo 23. Mesleki-teknik öğretime ilişkin sayısal veriler, 1960-1986	68
Tablo 24. Orta seviyeli meslek ve teknik öğretime ilişkin sayısal veriler, 1961-1967...69	
Tablo 25. Lise seviyeli meslek ve teknik okullar ilişkin sayısal veriler, 1967-1975	70
Tablo 26. Fakülte ve yüksekokullarına ilişkin sayısal veriler, 1960-1980	75
Tablo 27. Akşam kız sanat okulları öğrenci sayıları, 1967-1976	80

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Milliyet Gazetesi, 14 Şubat 1962	102
Ek 2. Cumhuriyet Gazetesi, 1 Ocak 1966	103
Ek 3. Milliyet Gazetesi, 21 Mayıs 1972	104
Ek 4. Hürriyet Gazetesi, 21 Eylül 1966	105
Ek 5. Cumhuriyet Gazetesi, 30 Eylül 1960	106
Ek 6. Resmi Gazete, 12 Ocak 1961	107
Ek 7. Resmi Gazete, 28 Kasım 1964	108
Ek 8. Kuşakkaya Gazetesi, 19 Nisan 1974	109
Ek 9. Kuşakkaya Gazetesi, 16 Kasım 1973	110
Ek 10. Kuşakkaya Gazetesi, 28 Eylül 1973	111
Ek 11. Kuşakkaya Gazetesi, 20 Temmuz 1973	112
Ek 12. Kuşakkaya Gazetesi, 26 Mart 1974	113
Ek 13. Kuşakkaya Gazetesi, 7 Aralık 1973	114
Ek 14. Kuşakkaya Gazetesi, 8 Şubat 1974	115
Ek 15. Kuşakkaya Gazetesi, 13 Temmuz 1973	116
Ek 16. Kuşakkaya Gazetesi, 18 Ocak 1974	117

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DP	: Demokrat Parti
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
Ed. / ed.	: Editör
MBK	: Milli Birlik Komitesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MGK	: Milli Güvenlik Konseyi
MMTD	: Millet Meclisi Tutanak Dergisi
S	: Sayı
s/ss	: Sayfa
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YAYKUR	: Yaygın Eğitim Kurumu

1. GİRİŞ

Eğitim, ilk insandan bugüne kadar daima farklı şekillerde de olsa insanların öğrendiklerini sonraki kuşaklara aktarmak için kullandığı bir araçtır. Eğitim sadece yazı ile ilgili olmamıştır; yazı bulunmadan önceki dönemlerde de mağaralara çizilen resimler, destanlar ve benzeri araçlarla sonraki kuşakları eğitmek için kullanılmıştır. Eğitim; insanların topluma faydalı, hak ve ödevlerini bilen; ahlak, zihin ve beden açısından gelişmiş bir toplum kurmak için kullanılmıştır. Eğitimi oluşturan ana omurga iki farklı etkenin birleşmesiyle oluşur: İnsanın kendisi ve çevresindeki insanlar bireyin eğitim sürecine dahildir. Birey, kendi öğrendikleri veyahut çevresinden edindikleri bilgilerle eğitilir. Çevre, en başta ailemizdir. Her zaman dediğimiz gibi eğitim ailelerde başlar; daha sonra okul, din ve bir sürü farklı faktör işin içine girerek eğitim sürecine eklenir.

Eğitim, insanlık tarihinin en başından beri bireylerin toplumsal düzene uyum sağlamasında çok önemli bir etkiye sahip olmuştur. Aynı zamanda toplumların kültürel değerlerini ve bilgilerini kendinden sonraki nesillere aktararak kültürel sürekliliği sağlamak amacıyla da temel bir araç görevi üstlenmiştir. Bu süreç, toplumsal yapının güçlenmesinde ve kültürün nesiller boyu aktarılmasında önemli etkiler sağlamıştır. Eğitim anlayışı; tarihsel süreç içerisinde toplumların ekonomik, siyasal, inançsal ve düşünsel yapılarına paralel olarak bir gelişim göstermiştir. Her dönemde eğitim, farklı hedefler ve yöntemler doğrultusunda yeniden oluşturulmuştur.

Bu açıdan eğitim tarihini incelemek, sadece pedagojik uygulamaların evrimini incelemek değil, aynı zamanda toplumların yaşadığı yapısal ve düşünsel ortamları da anlamamıza olanak sağlamaktadır (Akyüz, 2020, s.1).

Böylece eğitim tarihini, sadece pedagojik uygulamaları değil, aynı zamanda toplumların kültürel ve sosyal değişimlerini daha iyi anlamaya olanak tanıyan disiplinler arası bir inceleme alanı olarak değerlendirmek mümkündür. Eğitim tarihinin incelenmesi; geçmişten günümüze eğitim anlayışlarının nasıl oluştuğunu, karşılık verdiği toplumsal gereksinimleri ve geçirdiği dönüşümleri anlamak için çok büyük öneme sahiptir.

Antik çağlardan itibaren eğitimin geçirdiği evrimi ve modern eğitim sistemlerinin kökenlerini kavrayabilmek için bütüncül bir bakış açısıyla bakmak ve değerlendirmek gerekir. Bu perspektiften bakıldığında, eğitim tarihinin yalnızca öğretim yöntemlerini inceleyen bir alan olmadığını; tarih, sosyoloji, felsefe ve siyaset bilimiyle yakın ilişki içinde olan disiplinler arası bir çalışma alanı olduğunu görmek gerekir (Gündüz, 2022, s. 16).

Eski çağlarda eğitim, toplumu yönetme ve dini görevleri yerine getirme ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulmuştur. Yazının ortaya çıkışıyla birlikte Mezopotamya’da ilk örgün eğitim uygulamalarının görüldüğü öne sürülür. Mezopotamya ve Mısır’da yazının icadıyla birlikte eğitim, tapınak ve saray merkezlerinde organize edilmiş ve öncelikli olarak kâtipler, rahipler ile yöneticilerin yetiştirilmesine önem vermiştir. Sümerlerin tapınaklarla bağlantılı olan “edubba” okullarında, kâtiplerin yetiştirilmesi daha öncelikli ve önemli olmuştur. Bu okullarda eğitim, yazı yazma ve temel matematik gibi pratik beceriler üzerine odaklanmıştır. Bu süreç, eğitimin sadece bireylerin kişisel gelişimi için değil, genellikle toplumun düzenli işleyişi ve ekonomik faaliyetlerin düzene uygun bir şekilde sürdürülmesi için de ne kadar önemli olduğunu gösterir. Eğitimin, devletin yönetimi ve ticaretin kontrol edilmesinde doğrudan bir etkisi olduğu açıkça görülmektedir (Kramer, 2018, ss. 22-25)

Antik Yunan uygarlığında eğitim, insanın tüm yönlerini geliştirmeye odaklanan bütüncül bir nitelik kazanmıştır. Platon ve Aristoteles ise bu anlayışın felsefi çerçevesini oluşturmuştur. Yunanlarda eğitim, mesleki ve yönetsel yeteneklerin ötesine geçerek insanın ahlaki, zihinsel ve fiziksel gelişimini bütüncül bir bakış açısıyla ele almıştır. “Paideia” kavramı, Yunan eğitim sisteminin temel taşı oluşturmuş ve ideal bir yurttaşın yetiştirilmesini amaçlamıştır. Platon’a göre eğitim, adil bir toplumun oluşturulmasında önemli bir rol oynarken, Aristoteles eğitimi devletin asli görevlerinden biri saymıştır (Taşdelen, 2024, s. 230).

Roma’da eğitim, Yunan mirasından beslenmiş ancak daha pratik ve devlet merkezli bir yapıya bürünmüştür. Roma eğitim sistemi, başta hukuk, hitabet ve yönetim olmak üzere belirli alanlarda uzmanlaşmış kişiler yetiştirmeyi amaçlamıştır. Devletin ihtiyaç duyduğu yöneticileri ve hukuk uzmanlarını yetiştirmek amacıyla oluşturulan kurumsal eğitim yapıları, Roma eğitiminin ayırt edici bir niteliğini oluşturmuştur. Roma uygarlığında eğitim, devlet ve hukuk alanlarıyla uyum içinde gelişmiş; böylece daha düzenli ve kurumsal bir yapı oluşturmuştur (Çığır, 2021, ss. 1033-1038).

Orta Çağ’da Batı Avrupa eğitim sistemi, kilisenin kontrolü ve yönlendirmesi doğrultusunda işlev görmüştür. Skolastik anlayışın egemen olduğu bu dönemde eğitim, dini öğretileri aktarma ve koruma işlevi görmüş; eleştirel düşünceye ise sınırlı bir alan bırakılmıştır. Orta Çağ Batı dünyasında eğitim, esas olarak manastır ve katedral okulları aracılığıyla yürütülmüştür (Aydın, 2022, s. 16).

Eğitim, İslam coğrafyasında medreseler aracılığıyla önemli ölçüde gelişmiştir. Medreseler, İslam coğrafyasında eğitimi yalnızca dini bilgilerle sınırlamayıp matematik, astronomi, tıp ve felsefe gibi bilim dallarını da kapsamıştır. Bu durum, İslam

dünyasında eğitimin daha geniş kapsamlı ve bilimsel bir yönelim taşıdığını göstermektedir. İslam dünyasındaki medreseler, bilim insanı yetiştirmenin yanı sıra devlet bürokrasisinin gereksinim duyduğu insan gücünü sağlamada da önemli rol oynamıştır (Akyüz, 2020, ss. 19-21).

Türk toplumunda eğitimin ilk yazılı kaynakları Orhun Yazıtlarıdır. Bu yazıtlar Türklerin bilinen ilk yazılı kaynakları olması dışında Türklerin ilk alfabesi ile yazılmış olmasıyla milletimizin eğitim, kültür ve dilinin tarihine ışık tutmaktadır. Bu yazıtlarda Bilge Kağan Türk devlet yapısını, kültürünü, komşularıyla olan ilişkilerini gelecek nesillere öğüt niteliğinde yazdırmış olup bu metinler öncesinde yapılan hatalardan ders alınarak toplumun aynı hataları tekrar etmemesi gerektiğini anlatan bir ders kitabı niteliğindedir (Ergin, 2003, ss. 1-4). Talas Savaşı ile birlikte Türkler yavaş yavaş İslamiyet'i benimseyerek Müslüman olmuşlardır. İslam, Türk toplumunu birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da değiştirmiştir. Karahanlı Devleti ile birlikte Türk eğitim sistemi İslam dininin emirlerine göre inşa edilmiş; medreseler kurularak bu medreselerde Kur'an, hadis, tefsir, fıkıh ve buna benzer dini eğitimler verilmiştir. Bu medreselerde dini eğitimin yanında pozitif bilimler de öğretilmiştir (Polat, 2015, s. 44).

1071'deki Malazgirt Zaferi sonrasında Anadolu'ya yerleşen Türkler, kısa süre içinde Selçuklu Devleti'ni kurmuşlardır. Selçukluların Anadolu ve İslam coğrafyasındaki hâkimiyeti, İslam dünyasının iç çekişmelerden ve Bizans saldırılarından uzaklaşmasını sağlamıştır. Türklerin güç, kahramanlık ve ahlaki erdemleri, İslam medeniyetinin canlılığını yeniden kazanmasına katkıda bulunmuştur. Bu dönemde İslam dünyasının siyasi ve kültürel üstünlüğü Araplardan Türklere geçmiştir (Özkan, 2008, ss. 29-30). Anadolu Selçuklu Devleti'nde sosyal, ekonomik ve askeri idari yapılar kadar dil, edebiyat, sanat ve eğitim de gelişme göstermiş; böylece toplumun genel görünümü eskisinden farklı bir hâle gelmiştir (Güven, 1998, s. 126). XII. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, Anadolu'daki Bizans ve Haçlı baskıları zayıflamış ve Anadolu Selçuklu Devleti'nin hâkim olduğu bir düzen ortaya çıkmıştır. Bu düzen, hayatın tüm alanlarında kendini hissettirmiştir (İbn-i Bîbî, 1996, s. 453).

Anadolu Selçuklu Devleti'nde eğitimin başlıca özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Selçuklu hükümdarları, eğitimin ve bilimsel faaliyetlerin güçlendirilmesine büyük önem vermişlerdir.
2. Eğitim kurumu olarak medreseler, hızla gelişmiş ve Anadolu'nun her köşesine yayılmıştır.
3. Ahilik, eğitimde geniş bir sistem oluşturmuş; atabeylik ise şehzadelerin eğitimini amaçlayan bir uygulama olarak gelişmiştir (Akyüz, 2007, s. 42).

Anadolu Selçuklu Devleti'nde temel eğitime dair çok fazla bilgi bulunmasa da medreselere kaynak sağlayan bir ilköğretim düzeyi eğitim kurumunun varlığı bilinmektedir. Camilere bitişik şekilde kurulan ve "küttap" adı verilen eğitim kurumlarında, başta Kur'an okumak olmak üzere din eğitimi, okuma-yazma ve matematik gibi fen bilimleri de öğretilmiştir (Özkan, 2008, ss. 29-32). Bu eğitim kurumları, hem temel eğitim sağlamakta hem de medreselere altyapı oluşturmakta önemli şekilde etkili olmuştur. Anadolu Selçuklu Devleti'nde, küttapların haricinde medreseler de eğitim açısından oldukça önemli bir konumda bulunmuştur.

Anadolu Selçuklu Devleti'nde medreseler, yalnızca eğitim vermekle kalmamış; vakıfların ve gelir kaynaklarının desteğiyle zengin veya fakir ayırmaksızın tüm öğrencilere barınma ve eğitim olanağı sağlamış, ayrıca devletin yükü olmaktan çıkıp önemli eğitim yuvalarına dönüşmüştür (Küçükdağ ve Arabacı, 2004, s. 317). Medreselerde eğitim, "müderris" adı verilen en yüksek yetkili tarafından verilmiştir. "Muidler", müderrise yardımcı olarak görev yapmışlardır. Medreselerdeki eğitim dili ise Arapça olarak belirlenmiştir (Baykara, 2002, s. 238).

XIII. yüzyılda, Moğol istilasından kaçan çok sayıda bilim insanı ve mutasavvıf, İç Asya'dan Anadolu'ya göç edip yerleşmiş ve bu durum, Anadolu Selçuklu medreselerinin bilimsel yönden gelişmesine önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Medreselerin sayısının artmasıyla birlikte öğrenci sayısında da büyük bir artış gösterilmiştir (Akyüz, 2007, s. 49). Anadolu Selçuklu Devleti'ndeki medreselerdeki öğretim düzeninin, Büyük Selçuklu Devleti medreseleriyle benzer bir yapıya sahip olduğu görülür.

Medreselerde fıkıh, dinî ilimler, Kur'an-ı Kerim, hadis ve bunlara ilişkin edebî ilimler dersleri verilmiştir. Eğitim; salı ve cuma günleri hariç haftanın diğer günlerinde yapılmış ve süre ise genellikle beş yıl olmakla birlikte, bazı dönemlerde farklılıklar göstermiştir. Selçuklu medreselerinde dinî ilimlerin yanı sıra, vakfın amacına ve kaynaklarına göre tıp ve astronomi gibi dersler de verilmiştir. Bununla birlikte, medreselerin ders programında dinî ilimler temel bir yer tutmuştur (Kemaloğlu, 2015, ss. 64-65). Büyük Selçuklu Devleti döneminde önemli bir yere sahip olan medreseler, Anadolu Selçuklu Devleti'nde de eğitim alanında etkin bir rol oynamış ve varlıklarını devam ettirmiştir. Osmanlı Devleti'nde ise eğitim, kuruluş aşamasından itibaren dini ve geleneksel temellere dayanarak şekillenmiş; siyasal, toplumsal ve kültürel yapılarla uyum içinde oluşmuştur. Eğitim; bireylerin dini ve ahlaki değerlerle yetiştirilmesinin yanı sıra, devletin ihtiyaç duyduğu insan gücünün sağlanması amacıyla da düzenlenmiştir.

Osmanlı'da eğitim; sıbyan mektepleri, medreseler ve Enderun Mektebi gibi farklı kurumlar aracılığıyla çeşitlenmiş ve her biri kendi amacına hizmet eden bir eğitim yapısı

hâlinde görevlerini yerine getirmiştir. Osmanlı eğitim sisteminde medreseler, yükseköğretim düzeyinde eğitim veren kurumlar olarak faaliyette bulunmuştur. Medreseler, yalnızca dini bilgilerin öğretildiği yerler olmanın çok ötesinde, çağın bilimsel ve entelektüel gelişmelerine benzer bir eğitim anlayışı sunan önemli yerlerdir. Bu okullarda fıkıh, tefsir ve hadis gibi İslamî bilimler temel olarak verilen dersler olsa da matematik, astronomi, geometri ve tıp gibi alanlarda da eğitimler verilmiştir (Akyüz, 2020, ss. 66-107). Bu çok yönlü eğitim anlayışı, öğrencilerin hem dini ilimlerde derinleşmesini hem de akıl yürütme ve mantık becerilerini geliştirmesini sağlamıştır.

Medrese eğitimi; dini ve dünyevi bilgiyi birleştirerek öğrencilere sadece İslam'ın öğretilerini öğretmekle kalmamış, aynı zamanda bilimsel araştırma yapma, eleştirel düşünme ve akıl yürütme yeteneklerini kazandırmayı da amaçlamıştır. Bu eğitim modeli, medreseleri yalnızca dini eğitim veren kurumlar olmaktan çıkararak, dönemin en ileri bilimsel bilgilerini sunan ve toplumsal kalkınmaya katkı sağlayan bilim merkezlerine dönüştürmüştür.

İslam medeniyetinin altın çağlarında, matematik ve astronomi gibi alanlarda önemli katkılar yapan alimlerin yetişmesi, bu dönemin eğitim anlayışının bir sonucu olarak var olmuşlardır. Dini bilimlerin yanı sıra mantık ve matematik gibi akıl yürütme gerektiren alanlarda da derinlemesine bir bilgi birikimi kazanan kişiler yetiştirilmiştir. Bu çok disiplinli yaklaşım, medrese eğitimi hem dini hem de bilimsel açıdan zenginleştirmiştir. Öğrenciler sadece dini metinleri kavramak zorunda kalmamış, aynı zamanda evrenin işleyişini, doğa yasalarını ve insan aklının sınırlarını anlamak adına da önemli adımlar atmışlardır. Osmanlı İmparatorluğu'nda medrese eğitimi, yüzyıllar boyunca ilmiye sınıfının oluşumunda belirleyici bir etken olmuş ve bu sınıf, devletin idari yapısının düzgün işlemesi için çok önemli bir yere sahip olmuştur (Baltacı, 1980, ss. 173-176).

Osmanlı'ya ait olan Enderun Mektebi, devlet yönetiminde görev alacak liderler ve bürokratlar yetiştirmeyi amaçlayan özgün bir eğitim kurumuydu. Bu okul, yalnızca yönetim becerilerini geliştirmekle kalmamış, aynı zamanda öğrencilerine ahlaki değerler ve kültürel birikim kazandırarak onları topluma yön verebilecek sorumluluk sahibi bireyler olarak yetiştirmiştir. Enderun; devletin idari yapısını güçlendirecek, bilinçli ve yetkin liderler yetiştirmek için kapsamlı bir eğitim anlayışı benimsemiştir. Enderun Mektebi, sarayda eğitim gören devşirme kökenli öğrencileri, devletin yüksek yönetim kademelerinde görev alacak şekilde yetiştirmiştir. Enderun eğitimi disiplinli yapısı ve özgün eğitim anlayışıyla Osmanlı eğitim sistemi içinde kendine has ve ayrıcalıklı bir yer edinmiştir (İpşirli, 1995, s. 186).

XVIII. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nin karşılaştığı askeri, siyasi ve ekonomik zorluklar, eğitim alanında da köklü değişiklikler ve reformlar yapılması gerektiğini ortaya koymuştur. Özellikle Batı karşısında yaşanan gerilemeler, geleneksel eğitim kurumlarının yetersizliğini gözler önüne sermiş ve bu durum, modern eğitim anlayışına geçişi zorunlu hâle getirmiştir. Bu süreçte, özellikle askeri okulların yanı sıra teknik ve mesleki eğitim kurumları açılarak eğitimde yenilikçi adımlar atılmaya başlanmış ve modernleşme süreci hızlanmıştır. Tanzimat Dönemi'yle birlikte, Osmanlı eğitim sistemi daha düzenli ve merkezi bir yapıya doğru evrilmeye başlamış, eğitimdeki yapısal değişiklikler hız kazanmıştır. Modern anlamda okullar kurulmuş, müfredatlar yeniden yapılandırılmış ve eğitimde devletin denetimi artırılmıştır. Bu dönemde eğitim, sadece dini bir etkinlik olmaktan çıkmış; aynı zamanda devletin çağdaşlaşma sürecinin merkezinde yer alan önemli bir unsur olarak kabul edilmiştir. Eğitimdeki bu dönüşüm, Cumhuriyet Dönemi eğitim reformlarının temellerini atmış ve modern eğitim anlayışının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır (Tekeli ve İlkin, 1993, s. 57).

Sonuç olarak, Osmanlı Devleti'nde eğitim, uzun bir dönem boyunca geleneksel ve dini temellere dayalı bir yapıda ilerlemiş ancak zaman içinde toplumsal ve siyasi koşullardaki değişiklikler doğrultusunda köklü bir dönüşüm yaşamıştır. Sıbyan mektepleri, medreseler ve Enderun Mektebi gibi kurumlar, Osmanlı eğitim sisteminin temel taşlarını oluşturmuştur. Tanzimat sonrası dönemde ise modern eğitim anlayışına geçişin ilk adımları atılmaya başlanmıştır (Akkutay, 1984, ss. 15-19)

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte Türkiye'de eğitim sistemi, Osmanlı Dönemi'nden miras kalan sınırlı, düzensiz ve büyük ölçüde geleneksel yapıyı aşarak çağdaş ve bilimsel bir temele oturtulmaya başlanmıştır. Bu geçiş, eğitimde yenilikçi adımların atılmasına ve modern bir eğitim anlayışının şekillenmesine zemin hazırlamıştır. Yeni kurulan Cumhuriyet için eğitim, toplumsal dönüşümün anahtarı olarak görülmüş ve bu hedef doğrultusunda eğitim sisteminin birleştirilmesi, yaygınlaştırılması ve bilimsel temellere dayandırılması öncelikli amaçlardan biri olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitim politikaları, ulusal bir kimlik inşa etme ve tüm topluma eğitim hizmeti sunma hedefiyle şekillenmiş; bu doğrultuda eğitim sistemi köklü reformlarla yeniden yapılandırılmıştır (Öztürk, 2021, s. 364).

İstiklal Harbi'nin zorlu günlerinde, uygulanan Meclis Hükümeti sistemi nedeniyle hükümetlerin ömrü pek uzun olmamıştır. Bu durum, ülkedeki siyasi istikrarsızlık ve yönetim zorluklarıyla birlikte, çeşitli hükümet değişikliklerine neden olmuştur. Sakarya Savaşı öncesinde, bir kez daha hükümet değişikliği gerçekleşmiş ve III. İcra Vekilleri Heyeti kurulmuştur (Türkiye Büyük Millet Meclisi, [TBMM], 1922).

Yeni bir hükümet programı açıklanmamakla birlikte, Mustafa Kemal Paşa, 15 Temmuz 1921’de Sakarya Savaşı öncesinde Ankara’da Maarif Kongresi’ni toplayarak eğitim politikasını yeniden belirlemiştir. Kongre; eğitimdeki mevcut durumu tespit etmek, yapılması gerekenleri planlamak ve eğitimin millîleştirilmesini sağlamak amacıyla toplanmıştır (Akyüz, 2009, ss. 289-293). Türk Millî Eğitim sisteminin temellerinin atıldığı ve “Öğretmenler Kongresi” olarak bilinen bu kongreye, cepheden doğrudan katılım sağlanmıştır.

Mustafa Kemal Paşa, eğitimi ülkenin en öncelikli meselesi olarak görmüş ve bu doğrultuda yaptığı teşviklerle, Maarif Vekâleti tarafından hazırlanan çağdaş eğitim prensipleri 8 Mart 1923 tarihinde Misak-ı Maarif (Eğitim Andı) olarak kabul edilip yürürlüğe girmiştir. Bu genelgeye göre eğitimin amacı, millî ve çağdaş bir eğitim anlayışını tüm yurda yaymaktır. Genelgede eğitim kurumlarından beklenen sorumluluklar, eğitim ve öğretimin hedefleri, 1923 yılı için hazırlanacak program, öğretmen okulu bölgeleri, ortaöğretim müfredatları, öğretmenlerin yaşam standartlarının iyileştirilmesi, okullar ve dil dersleriyle ilgili düzenlemeler ile telif ve tercüme konuları üzerinde durulmuştur (Binbaşioğlu, 1999, s. 176).

1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Türkiye’de eğitim sisteminin tek çatı altında birleşmesini sağlamak için yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla medreseler, özel okullar ve devlet okulları Millî Eğitim Bakanlığı altında birleştirilmiş ve eğitimde düzen ile eşitlik sağlanmıştır. Kanunun getirdiği en önemli yeniliklerden biri, ders programlarının daha çağdaş bir anlayışla, laik ve bilimsel temellere dayanacak şekilde yeniden düzenlenmesi olmuştur (T.C. Resmî Gazete, 6 Mart 1924, s. 63). Böylece eğitim, sadece bireylerin kişisel gelişimi değil, aynı zamanda toplumun modernleşme yolunda ilerlemesi için de bir araç olarak benimsenmiştir.

Cumhuriyet Dönemi’nde gerçekleştirilen bir diğer önemli yenilik, alfabenin değiştirilmesi konusu ise uzun bir tartışma sürecine dayanmaktadır. Tanzimat sonrasında basının daha yaygın hâle gelmesi, Osmanlı aydınlarını dilde yenilik yapmaya ve çağdaşlaşma yönünde adımlar atmaya yönlendirmiştir. Bu dönemde Avrupa’da bulunma şansı yakalayan Şinasi, Latin harfleriyle Osmanlı’nın Arap harflerini karşılaştırarak farklı yazı sistemlerini daha yakından inceleme fırsatı bulmuştur (Çelik, 2009, s. 11). Cumhuriyet Halk Fırkası, yeni Türk harflerinin kabul edilmesini ve bu konuda bir sonuca varılmasını 1 Kasım 1928 tarihinde onaylamıştır. Meclisteki görüşmelerin ardından, Türk harflerinin kabulüne dair 1353 sayılı kanun TBMM tarafından onaylanmıştır. 11 maddelik bu kanun, 3 Kasım 1928 tarihinde 1030 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (T.C. Resmî Gazete, 3 Kasım 1928).

Bakanlar Kurulu, 11 Kasım 1928’de Millet Mektepleri Talimatnamesi’ni kabul etmiş ve bu yönetmelik, 24 Kasım 1928 tarihli 1048 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak uygulamaya konulmuştur (T.C. Resmî Gazete, 1928, s. 6102). Böylece Millet Mektepleri resmen kurulmuştur. Bu okullar, halkın yeni Türk harflerini hızlı ve kolay bir şekilde öğrenebilmesi için oluşturulmuştur. Amacı, milletin kısa süre içinde okuryazar hâle gelmesi olmuştur.

I. Millî Eğitim Şûrası, 17-23 Temmuz 1939 tarihleri arasında toplanmış ve burada Maarif Vekili Hasan Âli Yücel, Köy Enstitüleri ve öğretmen yetiştirme konularında önemli açıklamalarda bulunmuştur. Yücel, köye yönelik eğitim faaliyetlerinin hızlandırılacağına dair sinyaller vererek Köy Eğitimi ve Köy Enstitülerinin gelecekte eğitim politikalarının ve iç politikanın temel meselelerinden biri olacağını ifade etmiştir. Hem bakanlığının hem de şahsi planlarını bu doğrultuda açıklamıştır. 1937 yılında kabul edilen “Köy Öğretmenleri Kanunu”nun ardından, 17 Nisan 1940 tarihinde 3803 sayılı “Köy Enstitüleri Kanunu” kabul edilmiştir (Kirby, 2010, s. 201). Bu enstitülerde köyde yaşayan öğrencilere öğretmen olarak eğitim verilerek yetiştirilmiş; tarım, el sanatları ve akademik dersler bir arada verilmiştir. Böylece öğrenciler hem mesleki bakımdan hem de kültür açısından donanımlı olarak mezun olmuş, köylerde eğitimin yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Atatürk’ün vefatının ardından, Cumhurbaşkanı’nın kim olacağı hızla belirlenmiş ve ertesini gün İsmet İnönü, Türkiye Cumhuriyeti’nin ikinci Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. İnönü, hükümeti kurma görevini Atatürk’ün son başbakanı Celal Bayar’a vermiştir. Böylece, İnönü Dönemi ilk hükümeti Bayar tarafından kurulmuş ve Saffet Arıkan ile Hasan Âli Yücel Maarif Bakanı olarak görev yapmıştır (Lüleci, 2023, ss. 177-181).

Hükümet, 11 Kasım 1938 ile 25 Ocak 1939 tarihleri arasında iktidarda kalmıştır. İzmir Milletvekili Celal Bayar tarafından TBMM’ye sunulan hükümet programında, önceki yılın eksik kalan kısımlarının tamamlanacağı ve gelecekteki adımların CHP programına göre belirleneceği ifade edilmiştir (TBMM, 1938). İnönü döneminin ilk hükümeti, II. Bayar Hükümeti, kısa süre sonra sona ermiştir. İnönü ile Bayar arasında yaşanan siyasi anlaşmazlıklar, hükümetin yoluna devam etmesine engel olmuştur.

Şeyh Sait İsyanı karşısında yetersiz kalan Ali Fethi (Okyar) Hükümeti’nin ardından, 3 Mart 1925’te III. İnönü Hükümeti kurulmuştur. İsmet İnönü tarafından oluşturulan bu hükümet, 1 Kasım 1927’ye kadar görev yapmıştır. Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Mustafa Necati Uğural Beyler maarif bakanlıklarını üstlenmişlerdir. Yeni hükümet, iç güvenliği ön planda tutarak hızlıca kurulmuş ve TBMM’ye kısa bir program sunmuştur.

Bu programda, “Hükümetin siyaseti umumiyesi malûmdur...” denilerek önceki Ali Fethi Okyar Hükümeti’nin programı benimsenmiş ve Tevhid-i Tedrisat Kanunu kapsamında yapılacak çalışmalar vurgulanmıştır (TBMM, 1925).

Demokrat Parti, CHP döneminde yeterince önem verilmeyen din eğitime, seçimlerde verdiği vaat doğrultusunda büyük bir özen göstermiş ve önemli düzenlemeler yapmıştır. İlk olarak, CHP döneminde isteğe bağlı olan din dersleri, 1950 yılında müfredata dahil edilerek 4. ve 5. sınıflarda zorunlu hâle getirilmiştir. Bunun yanı sıra, çocuklarının din dersi almasını istemeyen velilerden dilekçe talep edilmiştir (Akyüz, 2021; Kaştan ve Uyanık, 2021, s. 370). 1951 yılından itibaren, ortaokul ve lise seviyesinde imam hatip okulları açılmaya başlanmıştır (Sakaoğlu, 2003, s. 256). Demokrat Parti döneminde, üniversite eğitiminin yaygınlaştırılması ve üniversite sayısının artırılması öncelikli hedefler arasında yer almıştır. Ayrıca, üniversitelerin hem eğitim kalitesinin artırılması hem de sayılarının çoğaltılması, araştırma ve geliştirme enstitülerinin kurulması gibi alanlarda önemli adımlar atılmıştır (Kaştan ve Uyanık, 2021, s. 377).

Demokrat Parti iktidarında, üniversite eğitiminin güçlendirilmesi ve üniversite sayısının artırılması ön planda tutulmuştur. Bu doğrultuda, 20 Mayıs 1955 tarihinde kabul edilen 6594 sayılı Kanun ile Karadeniz Teknik Üniversitesi, 6595 sayılı Kanun ile ise Ege Üniversitesi kurulmuştur. Ardından, Doğu Anadolu’da uzun süredir hayata geçirilmesi planlanan üniversite, 1957 yılında 6990 sayılı Kanun ile “Atatürk Üniversitesi” adıyla açılmıştır. Bunun yanı sıra, 15 Kasım 1956 tarihinde, “Türkiye ve Orta Doğu ülkelerinin kalkınmasına katkı sağlamak, özellikle fen bilimleri ve sosyal bilimler alanlarında uzmanlar yetiştirmek” amacıyla “Orta Doğu Yüksek Teknoloji Enstitüsü” kurulmuştur. Bu kurum, 7307 sayılı Kanun ile 27 Mayıs 1959’da “Orta Doğu Teknik Üniversitesi” adıyla eğitim vermeye başlamıştır. Bu dönemde, 1950-1960 yılları arasında Demokrat Parti, yükseköğretim kurumlarının sayısını 34’ten 55’e çıkarmayı başarmıştır (Sakaoğlu, 2003, s. 270).

Demokrat Parti’nin öncelik verdiği alanlardan bir diğeri de öğretmen eğitimi olmuştur. Köy ve şehir öğretmenlerinin aynı okullarda eğitim alabilmesi için, 5-14 Şubat 1953 tarihlerinde düzenlenen V. Millî Eğitim Şûrası’nda Köy Enstitülerinin kapatılması gündeme gelmiştir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 1953). Sonrasında, 1954 yılında 6234 sayılı kanunla Köy Enstitüleri kapatılmış ve ilköğretmen okullarıyla birleştirilmiştir (Akyüz, 2021, ss. 390-394).

Son olarak, Demokrat Parti döneminde kendi sistemini kurma çabaları doğrultusunda halk eğitimi de ele alınmış ve 11 Ağustos 1951 tarihinde Halkevleri ile

Halkodaları kapatılmış, tüm mal varlıkları hazineye devredilmiştir (Sakaoğlu, 2003, s. 197). Kapatılan Halkevlerinin yerine, 1952 yılında Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde Halk Eğitim Bürosu kurulmuş ve bu büro aracılığıyla kasabalarda Halk Eğitimi Merkezleri, köylerde ise Halk Okuma Odaları açılmıştır. Bu yapılanma, 1960 yılında Türkiye’deki yaygın eğitim faaliyetlerine odaklanarak beceri kursları düzenlemeye başlamış ve adını Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü olarak değiştirmiştir (Ada, 2010; Tangülü, 2012, s. 399).

Demokrat Parti döneminde eğitime genel bir bakış yapıldığında, özellikle ortaöğretim, öğretmen yetiştirme, halk eğitimi, din eğitimi ve yükseköğretimde önemli ilerlemeler kaydedildiği görülmektedir. Demokrat Parti döneminde en belirgin özelliklerinden biri, okullaşma oranının artırılması, ortaöğretimin yaygınlaştırılması ve yükseköğretim kurumlarının sayısının çoğaltılmasıdır. Ancak, en çok tartışılan uygulamalar arasında Köy Enstitülerinin kapatılması ve CHP kadrolarının tasfiyesi yer almıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı 1960-1980 yılları arası dönemde Gümüşhane’deki eğitim faaliyetlerini tarihsel, sosyal ve idari açıdan inceleyerek bu dönemdeki eğitimin gelişim aşamalarını ortaya koymak olacaktır. Bu çalışmanın odak noktası Türkiye’nin siyasal, ekonomik ve toplumsal açıdan önemli değişimler yaşadığı 1960-1980 yılları arasında, merkezde belirlenen eğitim politikalarının taşrada uygulanması ve Gümüşhane özelindeki etkilerinin neler olduğudur. Araştırma 1960-1980 yılları arasında Gümüşhane’deki okul, öğrenci ve öğretmen sayıları, fiziki imkânlar, okullaşma oranları, eğitim kurumlarının karşılaştığı sorunlar ve ayrıca kız ile erkek öğrenci sayılarının oranını inceleyerek ilin eğitim yapısının genel bir çerçevesini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, dönemin Millî Eğitim politikalarının Gümüşhane’deki yansımaları incelenecek köy ve şehir merkezleri arasındaki eğitim imkânları, fırsat eşitsizlikleri ve bölgesel farklılıklar ele alınacaktır.

Bu çalışmanın bir diğer amacı ise 1960-1980 yılları arasında Gümüşhane’de eğitimi yalnızca kurumsal bir yapı olarak incelemek değil, aynı zamanda toplumsal yaşamla iç içe geçmiş bir durum olarak ele almayı sağlamak olacaktır. Ayrıca bu araştırma; yerel tarih ve eğitim tarihi çalışmalarına katkı sağlamayı, Gümüşhane gibi merkez dışında kalan ve taşra olarak adlandırılan illerin eğitim geçmişinin de bilinmesine yardımcı olacak ve ileride yapılacak yerel tarih araştırmalarına kaynak olarak ışık tutacaktır.

1.2. Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırma, 1960-1980 yılları arasında Gümüşhane ilinde gerçekleştirilen eğitim faaliyetlerini kapsamaktadır. Çalışma, belirtilen yıllar arasında Gümüşhane il merkezi ve ilçelerinde yer alan resmî eğitim kurumları ve faaliyetleri ile sınırlıdır. Bu araştırmanın kapsamında ilkokul, ortaokul, lise ve mesleki eğitim kurumlarının durumu değerlendirilmiş; okul sayıları, öğrenci-öğretmen istatistikleri, fiziksel koşullar ve eğitimle ilgili genel uygulamalar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Millî eğitim politikalarının Gümüşhane'deki yansımalarını ortaya koymak amacıyla çalışma, il düzeyindeki uygulamalarla sınırlı olarak yürütülmüştür.

Araştırma, eğitimin yalnızca sayısal veriler üzerinden değil, ayrıca dönemin sosyal ve ekonomik durumları ile birlikte değerlendirilmesini kapsamaktadır.

1.3. Araştırmanın Özgün Değeri

Bu çalışmanın özgün yönü; 1960-1980 yılları arasında Gümüşhane'de yürütülen eğitim faaliyetlerini yerel düzeyde ve tarihsel çerçevede incelemesidir. Türkiye'de eğitim tarihi üzerine yapılan çalışmaların büyük bir bölümü, genellikle ülke genelinde uygulanan politikalar ve merkezî düzenlemeler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu çalışmada ise eğitimin taşra düzeyindeki durumu ele alınmış ve Gümüşhane örneği üzerinden yerel uygulamalar incelenmiştir.

Çalışmanın özgünlüğü, yalnızca resmî eğitim politikalarını aktarmakla sınırlı kalmayıp bu politikaların Gümüşhane'de nasıl uygulandığını ve yerel koşullar içinde ne gibi sonuçlar ortaya çıkardığını göstermesinden kaynaklanmaktadır. Bu sayede merkezî düzeyde alınan eğitim kararlarının, sosyo-ekonomik yapısı farklı olan bir ilde nasıl uygulandığı ve ne tür sonuçlar doğurduğu somut veriler ışığında ele alınmaktadır.

Araştırmanın bir başka özgün yönü, Türkiye için önemli bir dönem olan 1960-1980 yıllarının Gümüşhane örneği üzerinden kapsamlı bir şekilde incelenmesidir. Bu döneme dair eğitimle ilgili bilgiler çoğunlukla dağınık bir şekilde bulunmakta ve tek bir çalışmada toplanmamaktadır.

Bu araştırma, çeşitli kaynaklardan toplanan verileri bir araya getirerek Gümüşhane'nin eğitim tarihine dair kapsamlı bir çerçeve sunmayı hedeflemektedir. Ayrıca bu çalışma, Gümüşhane'nin eğitim geçmişine dair sınırlı sayıda olan araştırmalara yeni bir katkı sunarak özgün bir nitelik taşımaktadır. Yerel arşivler ve dönemin yazılı kaynakları üzerinden yapılan incelemelerle, ilin eğitim yapısına dair bugüne kadar yeterince incelenmemiş yönlerin gün yüzüne çıkarılması hedeflenmiştir.

Sonuç olarak bu araştırma, Gümüşhane'deki eğitimin tarihsel gelişimini yerel bir bakış açısıyla ele alarak hem eğitim tarihi hem de bölgesel tarih alanına özgün bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

1.4. Araştırmanın Yöntemi ve Kaynaklar

Bu araştırmada, 1960-1980 yılları arasında Gümüşhane ilindeki eğitimin durumunu incelemek için tarihsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışma, geçmişteki eğitim faaliyetlerini incelemeye yönelik olduğu için belge analizi yöntemiyle yapılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, kronolojik bir çerçevede ele alınarak yorumlanmıştır.

Araştırmada kullanılan kaynaklar, ağırlıklı olarak yazılı belgelere dayanmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığına ait raporlar ve istatistikî yayınlar, eğitim tarihi alanında yazılmış kitaplar ve akademik çalışmalar ile dönemin yerel basınındaki haberlerden faydalanılmıştır. Çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgiler karşılaştırılmış ve dikkatlice değerlendirilerek çalışmada kullanılmıştır. Bu yöntem ve kaynaklar aracılığıyla Gümüşhane'de, 1960-1980 yılları arasındaki eğitimin genel yapısının ortaya konulması hedeflenmiştir.

2. TÜRK EĞİTİM POLİTİKASINDA 1960-1980 DÖNEMİ

2.1. 1960 Darbesinin Türk Eğitim Öğretimine Etkileri

27 Mayıs 1960 askerî darbesi, Türkiye Cumhuriyeti'nde çok partili siyasal yaşama geçişten kısa bir süre sonra gerçekleşmiş ve demokratikleşme süreci açısından önemli bir geri adım olmuştur. Bu durum, değerlendirmelerde başarısız bulunmuştur. 1950'lere kadar Türkiye'nin tek parti yönetimi altında bulunması ve İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı koşullar, dünyada yaşanan dönüşümlere rağmen toplumun farklı siyasi görüşlere yönelmesini büyük ölçüde engellemiştir. 1950'li yıllarda çok partili siyasal düzene geçilmesi ve yaklaşık çeyrek asırdır iktidarda bulunan tek partili yönetimin yerini farklı bir hükümete bırakması, Türk toplumunda o güne kadar izlenen siyasi yönelimde önemli bir değişimin göstergesi olmuştur. Ordunun devlet yönetimindeki konumunun net sınırlarla tanımlanmamış olması, ilerleyen dönemlerde çeşitli yönetsel aksaklıkların ve otorite karmaşalarının ortaya çıkmasına yol açmıştır (Akıncı, 2014, ss. 59-61).

Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında, Cumhuriyetin temel ilke ve inkılaplarının korunması sorumluluğu tek parti olan CHP tarafından üstlenilmiştir. Ancak çok partili siyasal yaşama geçilmesiyle birlikte, geçmişteki çok partili denemelerde yaşanan olumsuzlukların da etkisiyle, Cumhuriyetin temel değerlerinin zedelenebileceği yönünde kaygılar ortaya çıkmıştır. Devlet yönetiminde ordunun konumunun açık ve net bir biçimde tanımlanmamış olması, ilerleyen dönemlerde çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu belirsizliklerin sonucunda, bazı ordu mensupları Cumhuriyetin ilke ve inkılaplarının koruyuculuğunu üstlendikleri düşüncesiyle hareket etmiş ve bu durum, yönetime müdahale edilmesiyle sonuçlanan bir süreci beraberinde getirmiştir (Kıvrıkoğlu, 1998, s. 163).

11 Temmuz 1960'ta hükümet programı kamuoyuna duyurulmuştur ve programın sunumu, dönemin Devlet Bakanı Mustafa Amil Artus tarafından gerçekleştirilmiştir. 27 Mayıs sonrasında başlayan dönem, kamuoyunda "İkinci Cumhuriyet" ve "yeni dönem" gibi ifadelerle tanımlanmıştır. Bunun yanı sıra, on yıllık Demokrat Parti iktidarı sert bir biçimde eleştirildikten sonra, hükümet programında ülkenin dış politikası, ekonomik sorunları ve millî eğitimle ilgili meseleler ele alınmıştır. Programın eğitimle ilgili bölümü ise şu şekilde ifade edilmiştir: "Millî Eğitim meselesi, en temel davalarımızdan biridir. Demokrasinin yerleşmesi ve yozlaşmamasının güvencesi ile beklenen ekonomik refahın

sağlanması, geniş halk kitlelerinin ve yeni yetişen kuşakların millî eğitimden en üst düzeyde yararlanmasına bağlıdır. Millî eğitim teşkilatımızı ve programlarımızı mevcut istikrarsız durumundan kurtarmak, en öncelikli işlerimiz arasında yer almaktadır. Eğitim sistemimizi, ihtiyaç duyduğu düzen içinde ve belirli yöntemlerle işleyen çağdaş ve millî bir kurum hâline getirmek amacıyla gerekli inceleme ve araştırmalara başlamak ve gelecek iktidarlara bu doğrultuda hazırlıklar bırakmak, temel hedeflerimiz arasındadır. Millî eğitimi mevcut durağan durumundan çıkararak, üretken ve başarı odaklı bir yapıya kavuşturmak temel amacımızdır” (Kara, 2022, s. 261; Milli Birlik Komitesi [MBK], 1960).

27 Mayıs darbesini gerçekleştiren askerî yönetim, ülkenin temel sorununun cehalet olduğunu her fırsatta vurgulamıştır. Bu doğrultuda, yukarıda belirtilen siyasi düzenlemelerin tamamlanmasının ardından, eğitim ve öğretim alanındaki çalışmalara ağırlık verilmiştir. Ülkenin en büyük sorunu olarak cehaleti öne süren darbeciler, yeni kurulmuş bir devletin yaklaşık otuz yıllık sürecinde devam eden eğitim sorunlarının sorumluluğunu Demokrat Parti hükümetine yüklemişlerdir. Ayrıca, hükümetin 1956’dan itibaren Türkiye’nin eğitim durumu hakkında hazırlanan bir raporu kamuoyundan gizlediğini iddia etmişlerdir. Bu rapor, Ford Vakfı tarafından hazırlanmış olup Türkiye’deki eğitim sorunlarını toplumun en alt kesimlerinden en üst düzeyine kadar kapsamlı biçimde ortaya koymaktadır. Raporda öne çıkan husus, söz konusu yıl itibarıyla ülke nüfusunun neredeyse yarısının okuma-yazma bilmemesidir. Darbeciler, sorunların çözümüne yönelik önerileri içeren söz konusu rapor esas alınarak eğitim politikasının yeniden ele alınmasına karar vermişlerdir. Ayrıca, hazırlanacak eğitim planının siyasetten bağımsız olması gerektiği özellikle vurgulanmıştır (Kılıç, 2020, s. 94).

Millî Birlik Komitesinin, öğrencileri hayata hazırlarken ülkenin gereksinimlerini gözetken planının kapsamı aşağıda yer almaktadır:

1. Halk eğitimi ve ilköğretim seferberliği çerçevesinde etkili çalışmalar hızla başlatılmalıdır.
2. Millî eğitim sisteminin tüm kademeleri, nitelikli personel ile güçlendirilmelidir.
3. Millî eğitim seferberliği kapsamında, üniversite ve yükseköğretim mezunlarının görev alması temin edilmelidir.
4. Ordunun ihtiyaç fazlası yedek subay adayları, askerlik hizmeti yerine millî eğitim seferberliğinde görevlendirilmelidir.
5. Bütün aydınlar, belirli bir süre boyunca millî eğitim çalışmalarına katkı sağlayacak şekilde görevlendirilmeli ve bu uygulama için gerekli esaslar oluşturulmalıdır.

6. Üniversitelerin modern ve çağdaş kurumlar hâlinde olması, istenilen sonucun gerçekleşmesi için tüm önlemler eksiksiz alınmalıdır.

7. Üniversite şehirlerinde, gelecekteki öğrenci ihtiyacı gözetilerek yeterli yurt ve yaşam alanları oluşturulmalı ve öğrencilerin temel ihtiyaçları karşılanmalıdır.

8. İlkokul ihtiyacı, mevcut tüm kaynak ve imkânlardan yararlanılarak karşılanmalıdır.

9. Millî eğitim seferberliğinde, askeri güç ile eğitim kurumları arasında koordinasyon sağlanmalı ve bu iş birliğini yönetecek uygun bir organizasyon kurulmalıdır.

10. Zorunlu eğitim öncelikli bir hedef olarak ele alınmalı ve devlet tarafından bu hedefin gerçekleştirilmesi için gerekli destek sağlanmalıdır (Kılıç, 2020, s. 93).

Millî Eğitim Bakanlığı, öğretmen açığını giderebilmek amacıyla mesleği öğretmenlik olmayan kişilerin de sınıflarda görev alabilmesini sağlayacak bazı girişimlerde bulunmuştur. Bunlar arasında yedek subayların geçici olarak öğretmenlik yapması özellikle dikkat çekmiştir. Lise ve lise dengi okullardan mezun yedek subaylar, iki yıllık askerlik görevlerini köy okullarında öğretmenlik yaparak tamamlayabilmiş ve bu görev için herhangi bir eğitim alma veya sınavdan muaf tutulmuşlardır. Ülkede eğitimi ve okuryazarlık oranını artırmak amacıyla bu karar alınmış ve uygulanmış, yedek subayların öğretmenlik görevine uygunlukları hesaba katılmamıştır. 1960-1961 döneminde, birçok yedek subay öğretmenlik yapmak üzere Doğu ve köy okullarına gönderilmiştir. Öğretmenlik eğitimi almadan ve gerekli yeterliliklere sahip olmadan atanan yedek subayların, deneyimli öğretmenlerin yanında bulunmaları sağlanmıştır. Öğretmen açığının fazla olması nedeniyle bu yöntem beklenen başarıyı sağlayamamıştır. Yedek subay öğretmenlerin eğitim-öğretim faaliyetleri hem MEB hem de askerî yetkililerce gözetilmeye çalışılmıştır (Kılıç, 2020, s. 97).

MBK yetkilileri, halkın 27 Mayıs 1960 darbesine karşı sahip oldukları olumsuz düşünceleri düzeltmek ve iyimser bir bakış geliştirmek için “Toplum ve Ülke İncelemeleri” dersi aracılığıyla darbenin gerekliliğini açıklamışlardır. Bunun yanı sıra, Demokrat Parti hükümetinin Cumhuriyet’e verdiği zararları göstermek ve ikinci bir Cumhuriyet ile demokrasiye darbe sayesinde ulaşıldığını yeni nesillere ve halka anlatmak da amaçlanmıştır (Kara, 2022, ss. 255-277).

2.1.1. Toplum İncelemeleri Dersi

1962 yılında hazırlanan Toplum ve Ülke İncelemeleri dersi, “İlkokul Programı Taslağı’nda” 4. ve 5. sınıfların ikinci döneminde yürütülen Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık

Bilgisi dersleri bir araya getirilerek “Toplum ve Ülke İncelemeleri” olarak verilmesini öngörmüştür. Bu kararın gerekçeleri arasında, ilkokul çocuklarının dikkatlerinin dağılmadan ve toplu kavrama yeteneklerinin ikinci dönemde de devam ettirilmesi amacıyla; Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi gibi bütünleyici derslerin tek bir bütün hâlinde öğretilmesinin uygun olduğu düşüncesi yer almıştır (Batır, 2020, s. 136).

Toplum ve Ülke İncelemeleri dersinde işlenen üniteler, konuların her zaman ilgili coğrafyaya göre işlenmesi esasına göre hazırlanmıştır. 4. sınıfta ilimiz ve bölgemiz incelenirken 5. sınıfta ülkemiz ve çevre ülkeler üzerinde durulmuştur. Buna ek olarak ulusal ve dinî bayramlar ile yıl dönümleri, haftalar ve belli günler ayrı ünitelerde “Anma, Kutlama Gün ve Haftaları” adı altında serbest üniteler olarak belirlenmiştir. Yerel özellik gösteren kurtuluş ve kutlama günleri ile ulusal ve dinî bayramlar, önemli olaylar ve özel günler uygun zamanında işlenecek ve mahalli değerler dikkate alınacaktı. Öğretmenler, derste tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisiyle ilgili terimlerin öğretilmesine özel önem verecekti. Türk tarihinde kritik öneme sahip olaylar dikkatle işlenerek çocuklara tarih bilinci kazandırılacak; tarih ünitelerinin ilgili bölümlerine, temel olaylar arasındaki boşlukları kapatacak okuma parçaları eklenmiştir (Batır, 2020, s. 137).

2.2. 27 Mayıs Döneminde Eğitim ve Kültür

MBK üyeleri, ülkenin geri kalmışlığının temelinde halkın eğitim ve kültürdeki eksiklikleri ve bundan kaynaklanan cehaletin yattığı konusunda ortak bir görüşe sahipti. Ülkedeki yolsuzluklar, toplumun içinde bulunduğu sıkıntılı durumlar ve diğer olumsuzlukların tümünün, toplumun eğitimde geri kalmışlığıyla bağlantılı olduğunu düşünmüşlerdir. Bu nedenle, toplumun gelişimi için eğitimin önemi üzerinde durulmuştur. Kendini sürekli geliştiren bir toplumun, gelişmiş bir ülkeyi de beraberinde getireceği ve bunun yalnızca eğitimle mümkün olacağı anlaşılmıştır. MBK üyesi Alparslan Türkeş, Türkiye’nin geri kalmışlığının temel nedenini eğitim alanındaki eksiklikler olarak değerlendirmiştir. Türkeş, eğitimde ilerleyemeyen bir ülkeden hiçbir şeyin beklenemeyeceğini, hatta ekonomik kalkınmanın da sağlanamayacağını düşünüyordu. Konuyla ilgili olarak komite üyesi Sami Küçük şunları dile getirmişti: “Millî eğitim, bu memleketin davalarının başında gelir. Bu çözülmedikçe yapılacak tüm inkılaplar eksik kalır... Sonuç olarak, 100 kilometrelik yol veya birkaç fabrika yerine, tam kadro öğretmenle donatılmış bir okul... Ancak bu şekilde milletimiz çağın gerisinde kalmaz, ilerlemeyi yakalar.” Küçük, kültürel eksiklikler giderildikten sonra, halkın kalan sorunları kendi çabasıyla çözebileceğini düşünüyordu (Kemal, 1960, ss. 1-4). Diğer MBK üyeleri de örneklerde görüldüğü gibi, ülkenin en temel sorunlarının eğitim ve kültürdeki

eksiklikler olduğunu belirtmiş; 27 Mayıs’la hayata geçirmeye çalıştıkları yeni sosyal düzen açısından eğitim ve kültürün öneminin daha da arttığını özellikle vurgulamışlardır (Kılıç, 2020, s. 94).

Subaylar, eğitim ve kültürdeki geri kalmanın sebeplerinden birinin Demokrat Parti hükümetinin eğitim politikalarındaki eksiklikler olduğunu düşünüyordu. Komite üyesi Orhan Erkanlı’ya göre, Demokrat Parti yönetimi ilköğretim seferberliğini aksatmış, Köy Enstitülerini kapatmış, “her köye bir okul” projesini boşa çıkarmış, Halkevleri ve Halkodalarını partizanca kapatarak kültür merkezlerini etkisiz hâle getirmiştir. Ayrıca, ordunun millî kültür içindeki rolünü zayıflatmak, askerlik geleneğini bozmak ve öğretmenler ile aydınları sosyal ve ekonomik baskı altında bırakmak için çeşitli adımlar atmıştır. Gençlerin öğrenme isteğini kırmak amacıyla eski yazıyı teşvik etmesi de bu politikaların bir parçası olmuştur. Sonuç olarak, Atatürk devrimleri duraklamış ve inkılapların halka ulaştırılması engellenmiştir (Kılıç, 2020, s. 106).

MBK üyeleri yüzde 60’ı okuryazar olmayan toplumun Atatürk ilkelerine uygun eğitim verilmesi konusunda ortak bir düşünceye sahip olmuşlardır. Halkın eğitim konusunda yetersiz oldukları düşüncesinde hemfikir olsalar da eğitim sorununa önerdikleri çözümler birbirinden farklı olmuştur. Bazıları ilköğretime önem verilmesi gerektiğini düşünürken bazıları uygulamalı eğitime veya yükseköğrenime daha fazla önem verilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bazı MBK üyeleri, köylerin eğitim düzeyinin yükselmesi ve ekonomik gelişim için Köy Enstitülerinin büyük önem taşıdığı görüşündeydi ve bu nedenle, Köy Enstitülerini kapatan Demokrat Parti hükümetine karşı tepki göstermişlerdir. MBK üyelerinin çoğunluğu, eğitimin yaygınlaştırılması için Köy Enstitülerinin programlarının titizlikle gözden geçirilip geliştirilmesi ve kültür seviyeleri artırılarak yeniden açılması gerektiğini savunuyordu (Kılıç, 2020, s. 107).

27 Mayıs döneminde MBK üyeleri, genel olarak okuryazarlığın artırılması, Köy Enstitüleri ve Halkevlerinin yeniden canlandırılması gibi, tek parti dönemine benzer politikaları çözüm önerisi olarak sunmuşlardır. Bunun dışında ortaya konan çözüm önerileri ise, komite üyelerinin kişisel görüş ve önceliklerini yansıtmaktadır. Bu durum, MBK’nin eğitim alanında üzerinde tam olarak uzlaştığı ortak bir programının bulunmadığını göstermektedir.

2.3. Süleyman Demirel Dönemi

Süleyman Demirel döneminde (1965-1971) ilköğretimin en önemli hedefi, tüm kaynaklardan yararlanarak halkın tamamını hızla okuryazar hâle getirmek olmuştur. Ayrıca, sıkça dile getirilen “fırsat ve imkân eşitliği” ilkesini sadece bir söz olmaktan

ıkarıp eğitim kurumlarını ülke geneline yayarak herkes için erişilebilir hâle getirmeyi amaçlamışlardır. Millî eğitimde belirlenen bu temel amaçlar, parti ve hükümet programlarının yanında kalkınma planları ve millî eğitim şûralarında da vurgulanmıştır (Büyükboyacı, 2015, s. 23).

Süleyman Demirel'in başbakanlığı döneminde (1965-1971) parti ve hükümet programlarında ilköğretimle ilgili yaklaşım şöyle ifade edilmiştir: 1966 ve 1969 parti programlarında doğrudan ilköğretimden bahsedilmemekle birlikte eğitim konusunda: "İlk, orta ve meslekî eğitim ile niversite ve yksekğrenimdeki faaliyetlerimizi hem demokratik toplumun gerekleri hem de hızlı ekonomik kalkınma ihtiyaçlarıyla uyumlu ve koordineli şekilde yürütmeliyiz. Bu nedenle, mevcut kaynakları öncelikli hayati ihtiyaçlara göre düzenlemek ve eğitimde yatırımcı yaklaşımı benimsemek zaruridir" denilmiştir.

2.3.1. İlköğretim Politikaları ve Uygulamaları

Süleyman Demirel hükümeti eğitim programının ilköğretim alanına yaklaşımları:

Millî eğitim politikamızın temel amacı, vatandaşın hem maddi hem de manevi yönden donanımlı bir birey olarak yetişmesini sağlamak ve millî şuuru hâkim kılmaktır. Millî eğitim, Türkiye'de hürriyet rejimi ve demokratik düzenin temelini güçlendiren bir kaynak olmasının yanı sıra, ülkenin kalkınmasının en önemli araçlarından biridir. Bu nedenle öncelikli olarak temel eğitim sorununu çözmek, okuryazar oranını yükseltmek gerekmektedir. Tüm köylerin eğitim kurumlarına kavuşması ve ilköğretim kadrolarına yeterli sayıda ğretmen sağlanması için gerekli önlemler alınacak; öğretmenlerin ihtiyaçları, maddi ve manevi açıdan sürekli göz önünde bulundurulacaktır. Ayrıca, yetenekli köy çocuklarının eğitimine devam edebilmesi ve ihtiyaç sahiplerine devletin destek olabilmesi amacıyla parasız yatılı ğrenci sayısı hızla artırılacaktır. (TBMM, 1965)

Program, köylerdeki çocukların eğitime erişimini sağlamak ve zeki ile maddi durumu yetersiz çocukların devlet desteğiyle eğitimine devam etmesini temin etmeyi amaçlamıştır.

1968 Tarihli İlkokul Programı'nda içerik şunlardır:

- Türk Millî Eğitiminin amaçları,
- İlköğretimin amaçları,
- İlkokulun eğitim ve ğretim ilkeleri,
- Programın uygulanmasıyla ilgili genel esaslar,
- Derslerle birlikte bunların programları,

- Zaman çizelgeleri ve haftalık ders programlarıyla ilgili açıklamalar,
- Eğitim ve öğretimde yararlanılacak araç ve gereçler listesi,
- Sınıf ve okul kitaplıkları hakkında açıklama,
- Okul ve sınıf sergileri hakkında açıklama,
- Okul müzeleri hakkında açıklama,
- Birleştirilmiş sınıflar Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Fen ve Tabiat Bilgileri programları,
- Çocuğun gelişimi ve eğitimiyle ilgili açıklamalar (Çağlar, 1992, s. 181).

1968 tarihli İlkokul Programı'na göre normal öğretim yapan ilkokulların haftalık ders saati çizelgesi aşağıda Tablo 1'de gösterilmiştir:

Tablo 1. İlkokul haftalık ders saati çizelgesi, 1968 (Keskin, 2023, s. 93).

Dersler	Sınıf 1		Sınıf 2		Sınıf 3		Sınıf 4		Sınıf 5	
	Miktar	Toplam	Miktar	Toplam	Miktar	Toplam	Miktar	Toplam	Miktar	Toplam
Hayat Bilgisi	200		240		240		-		-	
Planlama	120		120		120		-		-	
Değerlendirme	200	580	200	620	200	620	-		-	
Eğitsel Çalışmalar	60		60		60		-		-	
Sosyal Bilgiler	-	-	-	-	-	-	240		200	
Planlama	-	-	-	-	-	-	50		50	
Değerlendirme	-	-	-	-	-	-	80	430	80	390
Eğitsel Çalışmalar	-	-	-	-	-	-	60		60	
Fen ve Tabiat Bilgisi	-	-	-	-	-	-	200		200	
Planlama							70	390	70	390
Değerlendirme							120		120	
Din Bilgisi	-	-	-	-	-	-	40		40	
Türkçe (Yazı)	400		360		360		240		240	
Matematik	200		200		200		160		200	
Resim (İş)	120		120		120		80		80	
Müzik	40		40		40		40		40	
Beden Eğitimi	80		80		80		40		40	
Toplam	1420		1420		1420		1420		1420	

1968 İlkokul programında, ilköğretim ders amaçlarının öğrenci davranışlarına yansımaları için üç esas belirtilmiştir:

1. *Yakın Çevre:* Öğrencilerin en yoğun etkileşimde bulundukları ve okul sonrası hayatlarında yer alacakları ortam, onların ve okulun yakın çevresidir. Bu çevre, eğitim hedeflerine ulaşmada temel bir başlangıç noktası olarak değerlendirilmelidir.

2. *Öğretimde Toplulaştırma:* İlkokul çağındaki çocuk; varlıkları, olayları ve kendisine sunulan bilgileri bilim dallarına göre ayırt edemez; o, genellikle varlıkları ve olayları bütün hâliyle algılar. Bu nedenle I. devrede uygulanan toplulaştırma yöntemi, II. devre sınıflarına da uygulanmıştır. Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri “Sosyal Bilgiler” adı altında; Tabiat Bilgisi, Aile Bilgisi ve Tarım-İş dersleri ise “Fen ve Tabiat Bilgileri” adı altında birleştirilmiştir. Ayrıca Yazı dersi, Türkçe dersi kapsamına alınmıştır (MEB, 1969, s. 17).

3. *Konular ve üniteler:* İlkokul öğrencilerinin zihinsel ve duygusal özellikleri gözlemlenerek, özellikle II. devrede ders içerikleri hafifletilmiş, gereksiz konular çıkarılmış ve bazı konular kısaltılmıştır. Dersler bilim dallarına göre ayrı ayrı değil, aralarındaki yakın ilişkiler göz önünde bulundurularak öğretim üniteleri içinde bütünleştirilmiştir. Konuların seçimi ve ünitelerin düzenlenmesinde ise öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları, bireysel yetenekleri, etkinliklere katılımları ve eğitim hedeflerine uygun davranışlar kazanmaları öncelikli olarak esas alınmıştır (MEB, 1969, ss. 18-19).

2.3.2. Ortaöğretim Politikaları ve Uygulamaları

Süleyman Demirel döneminde (1965-1971) ortaöğretim, eğitim reformunun başlangıç noktası olarak bir bütün hâlinde ele alınmıştır. Üniversitelere aşırı öğrenci yığılmasını önleyen, öğrencileri yeteneklerine göre farklı sektörlere yönlendirerek yetiştiren ve geçişleri kolaylaştıran bir sistem uygulanması benimsenmiştir (Büyükboyacı, 2015, s. 26).

Ortaöğretimde uygulanacak reformlar bağlamında Millî Eğitim Bakanı Orhan Dengiz, Hürriyet gazetesinde şunları belirtmiştir:

Ortaokul ve lise müfredatları ile sınav yönergeleri, dönemin gereksinimlerine uygun olarak yeniden düzenlenmek üzere hazırlık aşamasına alınmıştır. Yeni programlar, öğrencileri hem hayata hem de meslekî alanlara hazırlayacak nitelikte olacaktır. Lise programları özellikle gençleri üniversiteye hazırlamaya odaklanacaktır. Ortaokullarda yetenekleri tespit edilen öğrenciler liselerde bu doğrultuda eğitim görecektir ve liselerde öğrenciler, ilgi ve yeteneklerine uygun fakültelere öncelikli olarak yönlendirilecektir. (Büyükboyacı, 2015, s. 42)

Süleyman Demirel'in döneminde görev yapan hükümetler, ileride zorunlu öğretim süresini 5 yıldan 8 yıla çıkarmayı planlamış ancak ilkökul çağındaki tüm nüfusun henüz okuma-yazma imkânına ulaşamamış olması nedeniyle bu adımı hemen atamamıştır. Bu nedenle, ortaokulların köylere kadar yaygınlaştırılması yoluyla köy çocuklarına eğitim fırsatı sunmak ve ilkökul eğitimi ülke genelinde yaygınlaştıktan sonra 8 yıllık zorunlu eğitime geçmek amaçlanmıştır (Büyükboyacı, 2015, s. 27).

Mesleki ve teknik öğretime öncelik verilmiş, öğrencilerin klasik ve mesleki-teknik okullara ayrılma sistemi değiştirilmiştir. Eskiden başarılı öğrenciler klasik okullara, başarısızlar ise mesleki-teknik okullara yönlendirilirken bu uygulama kaldırılmış ve teknik eğitim kurumlarında öğrenim gören öğrenciler üzerindeki baskı ve kompleksler ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca "Teknisyen Okulları" açılarak öğrenciler hem hayata hem de yükseköğretime hazırlanacak şekilde yetiştirilmiştir. Sanat enstitüleri çatısı altında

kurulan ortaokulları takiben, dört yıl süren teknisyen okulları, mühendis ile usta arasında yardımcı teknik personel yetiştirmek amacıyla 1969-1970 öğretim yılında eğitim vermeye başlamıştır. Bu okulların sayısı, ülkenin farklı bölgelerindeki endüstri ve personel gereksinimleri hesaba katılarak 1970-1971 öğretim yılında 36'ya çıkmıştır (Büyükboyacı, 2015, s. 27).

VII. Millî Eğitim Şûrası, Türk eğitim sisteminde önemli değişiklikler yapmıştır. Ortaöğretimin birinci kademesi olan ortaokulların müfredat programları yeniden düzenlenmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde ara sıra rehberlik konusu gündeme gelmiştir ve önemi vurgulanmış olsa da rehberlik çalışmaları sistemli ve planlı bir şekilde ilk kez 1962'de düzenlenen VII. Millî Eğitim Şûrası'nda ele alınmıştır. Buna karşın şûradan, 1951 yılında, üzerinden 11 yıl geçmiş olan Ankara'da "Mesleğe Yönelme Servisi" adıyla Türkiye'deki ilk mesleki rehberlik servisi kurulmuştur. Bu servisin amacı, gençlerin bireysel yetenek ve ilgilerini esas alarak meslek seçimlerini planlamalarını ve uygun okul seçiminde rehberlik almalarını sağlamaktır. Bu amaçla, farklı test ve formlar oluşturulmuş ve iş ile meslekler hakkında kitap ve broşürler hazırlanmıştır. Bu şûrada "Okullarda Rehberlik Hizmetleri" konusu özel bir komisyonca incelenmiş ve bu hizmetlerin başlatılması ile yürütülmesine dair çeşitli öneriler belirlenmiştir. Raporda, rehberlik amacıyla ortaokul ve lise programlarında haftalık bir ders saati "grup saati" olarak belirlenmiştir ancak uygulamaya, 1974-1975 öğretim yılı itibarıyla uygulamaya geçilmiştir (Özalp ve Ataüenal, 1977, s. 387).

VII. Millî Eğitim Şûrası genel kurulu toplantısında millî eğitim temel ilkeleri ile halk eğitimi raporlarını görüşmüştür. Görüşmelerde Kur'an-ı Kerim'in ve dua metinlerinin Türkçeye çevrilmesi ile ezanın Türkçe okunması yönündeki öneriler kabul edilmiştir. Toplantıda söz alan bir üye, İstiklal Marşı'nın okullarda ve halk arasında doğru şekilde söylenemediğini, bunun bestesinin güç olmasından kaynaklandığını ifade ederek marşın değiştirilmesini teklif etmiştir. Ayrıca Hıfzı Raşit Öymen, halk eğitim hizmetlerinin daha insancıl, kapsayıcı ve etkili bir biçimde yürütülmesi amacıyla "Halk Öğretim Bakanlığı" kurulmasını önermiştir (Milliyet, 14 Şubat 1962).

Selahattin Özgür 1966'da Millî Eğitim Bakanlığı Karma Bütçe komisyonunda Millî Birlik grubunun görüşlerini ve belirli şehirlerde kurulan rehberlik ve araştırma merkezlerinin hâlâ tam işlevini yerine getiremediğini ve yalnızca çok az sayıda vatandaşa ulaşabildiğini belirtmiştir. Özel sınıflarda da benzer bir durumun geçerli olduğunu ifade ederek rehberlik servislerinin öneminin yeterince anlaşılmadığını dile getirmiştir (TBMM, 1966).

1970 yılının 28 Eylül ile 3 Ekim tarihleri arasında yapılan VIII. Millî Eğitim Şûrası'nda, gündem “ortaöğretim sisteminin oluşturulması ve yükseköğretime geçişin yeniden düzenlenmesi” olmuştur. Şûra kararlarıyla Türk eğitim sisteminin yapısı yeniden belirlenmiş ve sistemin, birbirine bağlı üç aşamalı bir öğretim sistemi olduğu; ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimden oluştuğu belirlenmiştir. Her okul, bu öğretim kademelerinden birine göre açılır ve yatay-dikey geçiş imkânları ile eğitim sistemi bütünlüğü sağlanır. VIII. Millî Eğitim Şûrası'nda liselerde öğrencilerin “kol” sistemi yerine “programlara” göre ayrılması önerilmiştir. Buna göre 10. sınıfta yükseköğretime hazırlanan öğrenciler edebiyat ve fen programlarına yönlendirilecektir. Edebiyat alanından gelen öğrenciler, son sınıfta dört programdan birini seçecektir. Dil-edebiyat, sosyal ve ekonomik bilimler, matematik-fizik veya tabiat bilimleri. Şûra kararlarının tamamı hayata geçirilememiş ancak bazı liselerde fen alanındaki öğrenciler için son sınıfta matematik ve tabiat bilimleri programı oluşturulmuştur (Oğuzkan, 1981, s. 35).

Ortaokul müfredatı, 1949'dan beri yürürlükte olan programın günün koşullarına uyarlanması amacıyla yeniden düzenlenmiştir. Bu değişiklikte tarih, coğrafya ve yurttaşlık dersleri “Sosyal Bilgiler” çatısı altında toplanırken fizik, kimya ve tabiat bilgisi, “Fen Bilgisi” dersi çatısı altında birleştirilmiştir. Ayrıca 1927'de kaldırılan din dersi, bu programda tekrar seçmeli olarak yer almıştır. Bu dönemde, sadece bir dersten başarısız olan veya kontenjan doluluğu nedeniyle okula kayıt yaptıramayan öğrencilerin durumu hem Meclis gündemine taşınmış hem de gazetelerde geniş şekilde yer bulmuştur (Cicioğlu, 1985 s. 187).

Dr. Rıfat Öztürk, Meclis'e yazılı bir önerge sunmuştur. Önergede, “okuma isteğiyle dolu öğrencilerin eğitimine engel olunmaması gerektiği” vurgulanmaktadır. Özel olarak, tek dersten başarısızlık veya ortaokulu bitirmiş öğrencilerin liselerde yer bulunmaması gibi gerekçelerle, 100 puan alan öğrencinin 101 puan almadığı için okul dışında bırakılmasının ve bunun sonucunda özel okullara gitmeye zorlanmasının Anayasa'nın açık hükümleriyle bağdaşmadığı ifade edilmekte ve söz konusu sorunun bir an önce giderilmesi beklenmektedir (TBMM, 1966).

Hürriyet gazetesinde yayımlanan “Tek Dersten Kalanlar Tekrar İmtihan Olacak” başlıklı haberde, tek dersten başarısız olan ortaokul ve lise öğrencilerinin durumu ele alınmıştır. Haberde, Millî Eğitim Bakanlığının bu öğrenciler için geçen yıl uygulandığı gibi, kaldıkları dersten yeniden sınava girme imkânı tanıdığı belirtilmiştir. Bununla birlikte tek dersten kalan öğrenciler için bir defaya mahsus sınav hakkı tanınmış ve bu sınavdan başarılı olanlar okullara yerleştirilmiş, başarılı olamayan öğrenciler ise açıkta kalmıştır. Böylece mesleki ve teknik eğitim kurumları, genel ortaöğretim sistemi içinde

ikinci kademe olarak, yalnızca program farklılıklarına göre diğer liselerden ayrılan okullar konumuna getirilmiştir (Hürriyet, 21 Eylül 1966, s. 1).

VIII. Millî Eğitim Şûrası'nda alınan kararlar doğrultusunda, erkek sanat enstitülerinin adı “lise” olarak değiştirilmiş ve ortaokula dayalı, öğrencilere bir zanaat kazandırarak hayata hazırlayan 3 yıllık endüstri meslek liseleri 4 yıllık teknik liselere dönüştürülmüştür. Kız sanat enstitüleri ise kız meslek liselerine dönüştürülmüştür. Aynı dönemde, MEB bünyesinde yeni tür meslek yüksekokulları açılmıştır. Tüm bu düzenlemeler, ortaöğretimin yükseköğretime hazırlama ve bilgi biriktirme işlevini ortadan kaldırmamıştır. 1974-1975 öğretim yılından itibaren tüm orta dereceli mesleki ve teknik okullar “meslek lisesi” adını almıştır (Güven, 2000, s. 130).

İkinci Süleyman Demirel Hükümeti programında ilköğretimle ilgili hedefler şöyle belirtilmiştir:

Tüm eğitim kurumlarının çağın gereksinimlerine uyum sağlaması sağlanacaktır. Gençlerin eğitim, barınma, beslenme, dinlenme ve boş zamanlarını değerlendirme gibi imkânları sürekli olarak iyileştirilecektir. Herkes için eğitim, Millî Eğitim'in temel hedefi olarak benimsenmiştir. İlkokul çağındaki tüm çocuklar okula kazandırılarak temel eğitim eksiksiz uygulanacaktır. Eğitimin niceliği kadar niteliği de artırılacak ve okul öncesi eğitim hak ettiği önemle ele alınacaktır. Koruma altına alınması gereken ve gelişimi tehlikede olan kimsesiz çocuklar yetiştirme yurtlarına alınacak; böylece sokakta terk edilmiş çocuk kalmayacaktır. Çocuk mahkemeleri ve ıslah evlerinin geliştirilmesi sosyal adalet anlayışına katkı sağlayacaktır. Mektupla öğretim yöntemi ile okullar arasındaki seviye farklılıkları azaltılacak, ilköğretim ile orta ve yükseköğretim arasında organik bir bağ kurulacak, okul programları, ders kitapları ve öğretim araçları çağın gelişmelerine uygun şekilde sürekli yenilenecektir. (Keskin, 2023, s. 91)

Demirel hükümetinin eğitim politikalarının temel amacı, tüm vatandaşlara eşit eğitim imkânı sunarak her Türk gencine ulaşmak ve ülkenin kalkınmasına katkıda bulunacak şekilde eğitimi üst seviyeye taşımaktır. Bu dönemde eğitime verilen önemin en belirgin yönü, fırsat eşitliğinin sağlanmasıdır. Eğitim politikaları, toplumsal ve ekonomik kalkınmayı desteklemek amacıyla bireyleri nitelikli ve donanımlı hâle getirerek topluma kazandırmayı hedeflemiştir.

1966 yılının ocak ayında, Millî Eğitim Bakanı Orhan Dengiz, ilkokullarda sınıf geçme sistemine ilişkin yeni düzenlemeleri Cumhuriyet gazetesine açıklamıştır. Yapılan değişikliklere göre ilkokullar iki devreye ayrılmıştır. Birinci devre 1, 2 ve 3. sınıflardan oluşmakta olup 1 ve 2. sınıf öğrencileri sınıfta kalmayacak, 3. sınıfta ise geçiş kanaat notu

ile sağlanacaktır. İkinci devre ise 4. ve 5. sınıfları kapsamaktadır; 4. sınıfta geçiş kanaat notu ile yapılırken, 5. sınıfta ilkokul bitirme sınavında başarısız olan öğrenciler, sınav sonrası 15 günlük ek bir kursa alınarak yeniden sınava tabi tutulacaklardır. Bu düzenleme, öğrencilerin eğitimlerini güçlendirmeyi ve sınıf geçme sürecinde destek mekanizmalarını etkin hâle getirmeyi amaçlamaktadır (Cumhuriyet, 1 Ocak 1966, s. 1).

Ayrıca 1971 yılında çıkarılan 1487 sayılı Kanun’la Robert Kolej Yüksekokulu, Boğaziçi Üniversitesi’ne dönüştürülmüştür. Demirel döneminde eğitim alanında yoğun çaba ve büyük dönüşümler olmuştur. Özel yüksekokulların devletin eğitim politikalarının altında düşük ve niteliksiz eğitim verdiğinden dolayı 1971 yılında devlet bünyesine alınmış ve ücretli olarak eğitim vermeye devam etmişlerdir. Her ne kadar Demirel hükümetleri döneminde eğitim alanında yoğun çaba sarf edilmiş olsa da Mayıs 1968’de Fransa’da başlayan öğrenci hareketleri Türkiye’ye de yansımış, başlangıçta öğrencilerin taleplerine dayanan bu hareketler, 12 Mart 1971 Muhtırası öncesinde giderek siyasallaşarak ideolojik mücadelelerin bir parçası hâline gelmiştir. Askeri muhtıraya kadar ülkede birçok faili meçhul cinayet, bombalama olayı ve patlamalar olmuş, polisler bile ancak uzun uğraşlar sonucu üniversitelere müdahale etmeyi başarmıştır. Tüm bu olaylar da 12 Mart muhtırası ile son bulmuştur (Kaymaz ve Çelikçi, 2025, ss. 63-66).

1970 ve 1971 yılları arasında Gümüşhane özelinde okul sayısı, birinci sınıfa yeni kayıt yapan öğrenci sayısı ve yoklama defterine göre öğrenci sayısı aşağıdaki Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Okul ve öğrenci sayıları, 1970-1971 (DİE, 1977, s. 106).

	Okul Sayısı			Birinci Sınıfa Yeni Kayıt Edilen Öğrenci Sayısı			Öğretim Yılı Başında Yoklama Defterine Göre Öğrenci Sayısı		
	Toplam	Şehirde	Köyde	T	E	K	T	E	K
Gümüşhane	509	23	486	8,641	4,907	3,734	45,310	27,094	18,216

Dördüncü Demirel Hükümeti döneminde Millî Eğitim Bakanlığı görevini İzmir Milletvekili Ali Naili Erdem yürütmüştür. Hükümetin eğitimle ilgili programında, millî eğitimin temel amacının, Türk milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren bireyler yetiştirmek olduğu vurgulanmıştır (TBMM, 1975). Bu bireylerin ailesine, vatanına ve milletine bağlı, Atatürk inkılaplarına ve Türk milliyetçiliğine sadık kişiler olmaları hedeflenmiştir. Programda, eğitimde fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanmasına özel önem verileceği, vatandaşların kabiliyet ve isteklerine göre, maddi durumlarına bakılmaksızın eğitim ve meslek edinme imkânlarının artırılacağı belirtilmiştir.

- Üniversiteye giriş öncesinde, merkezi sınavlardan önce hazırlık kursları düzenlenecek ve gerekirse bu kurslarda büyük şehirlerde görev yapan öğretmenlerden de destek alınacaktır.

- Ülkenin kalkınması ve üretim kapasitesine katkı sağlayacak mesleki ve teknik eğitim öncelikli hâle getirilecek; mesleki ve teknik liselerin sayısı artırılacak, bilimsel ve teknik araştırmalar desteklenecek, teknolojinin ulusal kaynaklarla geliştirilmesine çalışılacak ve yurt dışında bulunan araştırmacıların ülkeye dönmeleri teşvik edilecektir.

- Okullarda ders kitaplarının aşırı sayıda basılmasına ve kitaplarla ilgili ticari sömürüye son verilecektir. Dar gelirli ailelerin bu konuda yükünü hafifletmek için önlemler alınacaktır. Eğitimde radyo, televizyon ve laboratuvar imkânlarından etkin şekilde faydalanılacak; radyo ve televizyon yoluyla verilen eğitim, millî eğitim hedeflerine uygun olarak köylere kadar ulaştırılacaktır.

- Öğretim üyelerinin az ve yetersiz olduğu eğitim kuruluşlarında kapalı devre televizyonları ile ders verilme imkânlarından faydalanılmasına çalışılacaktır. İlk ve ortaöğretimde okutulmakta olan ahlak dersleri, gayesine uygun ve millî ahlak esaslarına göre düzenlenecek ve bu dersleri, ilk aşamada dersler, İlahiyat Fakültesi, İslami Bilimler Fakültesi, Yüksek İslam Enstitüsü ve İmam-Hatip mezunları tarafından yürütülecektir. Yurt dışında eğitim görenlerin diplomalarının ve derecelerinin Türkiye’de denkliğinin kabul edilmesinde yaşanan sorunlar giderilecek ve bu işlemler bilimsel kriterlere uygun olarak hızlı bir şekilde tamamlanacaktır (TBMM, 1975).

1976 yılında dönemin yetkilileri, siyasi istikrarın sağlandığını ve hükümetin işleyişinin düzenli hâle geldiğini belirtmişlerdir: "Ülke, artık siyasal iktidar ve hükümet aramak zorunda kalmamış; hükümeti, yasal ve uygun çerçevede oluşturabilmiştir." Bu dönemde eğitim ve kültür alanında çeşitli gelişmeler de gündeme gelmiştir. Üniversiteye girişleri kolaylaştırmak amacıyla hazırlık kursları açılmış, meslek okullarından mezun olan öğrencilerin yükseköğretime geçişleri için özel düzenlemeler yapılmıştır. Ders kitaplarının temini ve dağıtımıyla ilgili çalışmalar gerçekleştirilmiş, eğitim materyellerinin daha geniş kitlelere ulaşması sağlanmıştır. Ayrıca 18 yeni üniversitenin açılması için hazırlıklar başlatılmış, mevcut 10 üniversitenin kapasitesi artırılmış ve sekiz üniversitede de kuruluş faaliyetleri yürütülmüştür. Bu uygulamalar, eğitim sistemini güçlendirme ve ülkenin ihtiyaç duyduğu nitelikli insan kaynağını yetiştirme hedefleri doğrultusunda planlanmıştır (TBMM, 1977).

Bu dönemde, Türkiye’de yeni üniversitelerin kuruluş çalışmaları yürütülmüş Çukurova, Diyarbakır, Fırat, Malatya, Samsun, Sivas, Bursa ve Eskişehir üniversiteleri kurulma aşamasına gelmiştir. Özellikle 1975 yılında Sivas Cumhuriyet ve Bursa

üniversitelerinin temelleri atılmıştır. Aynı dönemde, okullaşma oranlarının artırılması yönünde çalışmalar da sürdürülmüştür. 1976 yılı bütçesi ile yükseköğretim kurumlarının kapasitesini artırmaya yönelik ödenekler ayrılmıştır. Bu dönemde hem iç politikada yaşanan karışıklıklar hem de Yunanistan ve Kıbrıs konularında ABD ile yaşanan dış gerilimler, ekonomik ve eğitim alanındaki planlamaları etkilemiştir (Karaşin, 2025, s. 66).

1971-1972 öğretim yılında başlatılan pilot uygulamalar sonucunda, 1973'te yürürlüğe giren 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu kapsamında, kesintisiz ve sekiz yıllık zorunlu ilköğretim yürürlüğe girmiştir (Seçiniz, 2000, s. 1). İlköğretim uygulaması, 1971-1972 öğretim yılında, 16 ilde bulunan 18 okulda pilot uygulama olarak başlatılmış ancak daha sonra uygulanmaktan vazgeçilmiştir. Bununla birlikte, ilköğretim modeline, 1981-1982 öğretim yılında 6 ildeki 10 okulda yeniden geçilmiştir (Arı, 2002, ss. 153-154). Öte yandan, 1955'te İngilizce eğitim veren Maarif Kolejleri, 1975 yılı itibarıyla Anadolu Lisesi adını almış ve programları bir yıl hazırlık, üç yıl lise olmak üzere düzenlenmiştir (MEB, t.y., s. 16).

1974-1975 öğretim yılından itibaren öğretmen yetiştirme alanında önemli düzenlemeler yapılmıştır. Bazı öğretmen okullarında iki yıllık Eğitim enstitüleri açılmış, diğerleri ise öğretmen lisesi statüsünde devam etmiştir. İki yıllık eğitim enstitüsü sayısı 1975'te 33 iken 1976'da 50'ye yükselmiştir (MEB, 1992, ss. 9-10). Aynı yıl, öğretmen yetiştirme yetkisi bazı eski öğretmen okullarından alınarak bu okullar öğretmen lisesine dönüştürülmüştür. Ayrıca din dersleri programında değişiklik yapılmış 1967-1968 yıllarında liselerde seçmeli olarak okutulan din dersi ve ahlak eğitimi, 1974-1975 eğitim-öğretim yılından itibaren ortaokul ve liselerin tüm sınıflarında zorunlu ders hâle getirilmiştir (MEB, 1982, ss. 155-156).

12 Eylül 1980 askeri müdahalesinin ardından hazırlanan 1982 Anayasası sürecinde, din eğitimi konusu yeniden gündeme gelmiştir. Yapılan tartışmalar sonucunda, Anayasa'nın 24. maddesine "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi eğitimi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır." hükmü eklenmiştir. Böylece Türkiye'de ilk kez bir ders, anayasal düzeyde zorunlu hâle getirilmiş ve açıkça adıyla anılmıştır (Öcal, 1998, s. 263).

1975-1978 yıllarında 5. Demirel Hükümeti görev yapmış ve Millî Eğitim Bakanlığını Nahit Menteşe yürütmüştür. Ecevit döneminde Millî Eğitim Bakanlığı, Kültür Bakanlığı ile birleştirilmiş ve "Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı" adını almıştı. Ancak bu dönemde Kültür Bakanlığı tekrar ayrılmış ve Bakanlık eski adı olan "Millî Eğitim Bakanlığı" olarak yeniden düzenlenmiştir (Kantarcıoğlu, 1998, ss. 76-77).

Aynı dönemde öğretmen yetiştiren eğitim enstitüleri, 1978-1979 öğretim yılında dört yıllık eğitim sistemine geçmiştir. 1977 yılında “Halk Eğitim Genel Müdürlüğü”nün adı “Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü” olarak değiştirilmiş ve yaygın eğitim önem kazanmaya başlamıştır (MEB, 2024, s. 27). Buna ek olarak, 1977 yılında Çırak, Kalfa ve Usta Kanunu yürürlüğe konmuştur, her birinin eğitim ilkeleri belirlenmiş ve 1978 yılında Çıraklık Eğitimi Genel Müdürlüğü faaliyete geçmiştir (TBMM, 1977).

2.4. Nihat Erim Hükümeti Dönemi

12 Mart 1971 tarihinde, ordu tarafından verilen muhtıra sonucunda Atatürk devrimlerini gerçekleştirmek için partilerden bağımsız bir şekilde öne çıkan Nihat Erim, CHP’den istifa etmesi koşulu ile başbakan olmuştur (Adalet Partisi, 1971, s. 25).

Türkiye’nin gelişmesi için gereken reformları yapmakta gayet emin olan Erim iki farklı kabine kurmuştur; “beyin takımı” diye anılan ilk kabine, toprak reformu, anayasa değişikliği ve eğitim reformu gibi temel girişimlere yönelmiştir. Hedeflerini gerçekleştirmek için, artan asayiş olaylarını denetim altına almak amacıyla otoriter bir yönetim tarzı benimsemiştir (Millet Meclisi Tutanak Dergisi [MMTD], 1971, ss. 1-3). Eğitim konusundaki en önemli olay ise askerî otoritenin baskıları ile üniversitelerin özerkliğinin sınırlandırılmasına onay vermiştir. Bu dönemde Gümüşhane özelinde okul sayısı ve öğrenci sayıları aşağıdaki Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Okul ve öğrenci sayıları, 1971-1972 (DİE, 1975, s. 6).

	Okul Yeri	Okul Sayısı	Birinci Sınıfa Yeni Kayıt Edilen Öğrenci Sayısı			Öğretim Yılı Başında Yoklama Defterine Göre Öğrenci Sayısı		
			T	E	K	T	E	K
Gümüşhane	Toplam	518	8,803	4,899	3,904	46,517	27,553	18,964
	Şehir	23	1,156	1,156	574	5,897	3,225	2,672
	Köy	495	7,647	7,317	3,330	40,620	24,328	16,292

Bir önceki tablo göz önünde alındığında Gümüşhane’de 16 yeni köy okulunun açılmıştır. Buradan anlaşılabacağı üzere Erim döneminde Gümüşhane özelinde eğitim kurumlarındaki artış, eğitim imkânlarının kırsalda arttığını göstermektedir.

Bu dönemde, Gümüşhane’deki okullarda, köy ve şehir ayrımına bakıldığında eğitimde önemli bir nüfus dağılımı gözlemlenmektedir. 518 okulun toplamında birinci sınıfa 8.803 öğrenci kaydolmuş, öğretim yılı başında ise toplam 46.517 öğrenci eğitim görmektedir. Bu öğrencilerin 27.553’ü erkek, 18.964’ü kız öğrencilerden oluşmaktadır. Şehirdeki 23 okul, toplam öğrencilerin küçük bir kısmını kapsarken, kayıt ve mevcut öğrenci sayıları köylere göre oldukça düşük kalmaktadır; köylerde 495 okulda 7.647 öğrenci yeni kaydedilmiş ve toplamda 40.620 öğrenci eğitim almaktadır.

Bu veriler, köy okullarının hem sayıca hem de öğrenci yoğunluğu açısından ağırlık taşıdığını göstermektedir. Bununla birlikte, şehir okullarında kız öğrencilerin oranının köylere kıyasla daha dengeli olduğu dikkat çekmektedir. Bu tablo, Türkiye'nin kırsal bölgelerde eğitim erişimini yaygınlaştırma çabalarının ve eğitimde fırsat eşitliği hedeflerinin somut bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Eğitimdeki bu yaygınlık ve nüfus dağılımı, geleceğin nitelikli iş gücünün yetiştirilmesinde ve toplumsal kalkınmada köklü bir rol oynamaktadır.

2.5. Ferit Melen Hükümeti Dönemi

Ferit Melen hükümetinin görev süresi 22 Mayıs 1972 ile 15 Nisan 1973 tarihleri arasındadır (Milliyet, 21 Mayıs 1972). Ferit Melen hükümeti 10 ay 24 gün iş başında kalmıştır. Söz konusu dönemde Millî Eğitim Bakanı olarak Prof. Dr. Sabahattin Özbek görev yapmıştır (MMTD, 1972, s. 1). Bu dönemde 8 yıllık eğitim hazırlık faaliyetlerine devam edilmiş ve Atatürk ilkelerini araştırmak ve bu konuda gerekli inceleme, araştırma ve yayın çalışmalarını yürütmek üzere kurulması planlanan Atatürk Akademisi Kanun Tasarısı bu dönemin hükümet programına da yansımıştır (TBMM, 1973).

2.6. Naim Talu Hükümeti Dönemi

Naim Talu hükümetinin görev süresi 15 Nisan 1973 ile 26 Ocak 1974 tarihleri arasındadır (T.C. Resmî Gazete, 1973; MMTD, 1973, ss. 642-643). Bu dönemin Millî Eğitim Bakanı Orhan Dengiz'dir (Parlak, 2010, s. 349). Hükümet programında yer alan ve önemli görülen eğitim çalışmaları ile ilgili olan Millî Eğitim Temel Kanun Tasarısı ve Üniversiteler Kanun Tasarısını kanunlaştırma çalışmalarını belirtmesi olmuştur (Birinci, 2024, s. 264). Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri, 1973 tarihli 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda açıklanmıştır.

2.7. Bülent Ecevit Hükümeti Dönemi

Eski Çalışma Bakanı, CHP eski genel başkanı ve aynı zamanda Zonguldak milletvekili olan Bülent Ecevit, 26 Ocak 1974'ten 17 Kasım 1974'e kadar 1. Ecevit Hükümeti'ni yönetmiştir. Hükümet programında meslek okullarının orta kısımlarının açılması, ilköğretim ve ortaöğretim ders programlarına mecburi ahlak dersleri konulması konuları yer almıştır (TBMM, 1974). İkinci Ecevit hükümeti 1977'de başlamıştır.

Bu dönemde Kültür Bakanlığı kaldırılmış; kültür işleri ve eğitimin birbiriyle uyumlu olması amacıyla Millî Eğitim Bakanlığının ismi Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı olarak yeniden isimlendirilmiştir (Kantarcıoğlu, 1998, ss. 76-77). Bakanlık görevini de

Dr. Mustafa Üstündağ yapmıştır (Başar, 2014, ss. 89-90). Ayrıca bu dönemde açılan imam hatip okullarının sayısında da fazlaca bir artış görülmüştür.

2.8. Sadi Irmak Hükümeti Dönemi

Sadi Irmak Hükümetinin görev süresi 17 Kasım 1974 ile 31 Mart 1975 tarihleri arasındadır ve çok da uzun süreli olmamıştır (TBMM, 1975). Çalışma eski Bakanı ve Cumhuriyet Senatosu üyesidir. Bu dönemde önemli sayabileceğimiz konu Kültür Bakanlığının yeniden kurulmasıdır. Hükümet programında eğitim ile ilgili eğitim sisteminin çağdaş bilime ve teknolojisine uygun biçimde geliştirilmesi, öğrencilerin ilgileri ve kabiliyetlerine göre yetiştirilmesi, toplumun ihtiyaç duyduğu yetişmiş insan gücünü öncelik olarak kabul etmiştir.

2.9. 1960-1980 Yıllarında Eğitim Uygulamaları

2.9.1. Okul Öncesi Eğitim

Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde Türkiye'de yalnızca yaklaşık 80 anaokulu faaliyet göstermekteydi. 1927 yılında anaokulu öğretmeni yetiştirmek amacıyla bir eğitim kurumu açılmış, ancak birkaç yıl sonra kapatılmıştır. 1930'larda devlet önceliğini ilköğretimin yaygınlaşmasına verdiği için anaokulları yeterince desteklenememiştir. 1940'tan sonra, anaokullarının yalnızca devlet değil, özel ve diğer kamu kuruluşları tarafından da açılması teşvik edilmiştir. 1950'li yıllarda anaokulu konusu büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. 1961 tarihli 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile okul öncesi eğitim yeniden önem kazanmıştır; 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu, 1973 yılında yürürlüğe girerek okul öncesi eğitimin amaçlarını resmî olarak ortaya koymuştur (Başaran, 1996, s. 74; 1999, s. 104). Okul öncesi eğitimin asıl anlamda ilerleme kaydetmeye başlaması 1960'lı yıllara denk gelmektedir. Bu süreç, 1961 Anayasası kapsamında yürürlüğe giren 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile çalışmalar hız kazanmıştır ve 1973'te yürürlüğe giren Millî Eğitim Temel Kanunu ile yapılan düzenlemeler sürecin sağlamlaşmasını sağlamıştır (Altay, 2011, s. 663).

Anaokulları ve Sınıfları Yönetmeliği, 16 Haziran 1962'de yürürlüğe girmiş olup üçüncü ve dördüncü maddelerinde anaokulları ve sınıfların tanımı yer almaktadır. Bu maddeler: “Madde 3: Anasınıfları, çocukların bir sonraki eğitim kademesine hazırlanması, dil becerilerinin geliştirilmesi ve öğretmen yetiştiren kurumların uygulama eğitimlerine olanak sağlamak amacıyla, farklı okullara bağlı olarak açılabilir.” “Madde 4: Okulun fiziki düzeni, çocuk sayısı ve bulunduğu çevrenin koşullarına göre planlanır”.

1961’de yürürlüğe giren 222 sayılı Kanun ile okul öncesi eğitim yeniden vurgulanmıştır. Bu kapsamda, İlköğretim Genel Müdürlüğü hem yeni anaokulları açtı hem de ilkokullarda anasınıflarını uygulamaya koydu. Kız Enstitülerindeki öğrencilerin uygulamalı eğitim yapabilmesi amacıyla Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü anaokulları açmıştır. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu, okul öncesi eğitimin hedeflerini resmî biçimde ortaya koymuştur. Okul öncesi eğitim kurumları, 3797 sayılı MEB Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile bakanlık merkezinde oluşturulan Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğüne bağlanmıştır (T.C. Resmî Gazete, 12 Ocak 1961, Sayı 222; T.C. Resmî Gazete, 1973, Sayı 14574; Başaran, 1999, s. 105). Okul öncesi eğitime dair ilk geniş kapsamlı yasal düzenleme ile 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu 1973’te uygulamaya konulmuştur.

1980 yılı itibarıyla Türkiye’de okul öncesi eğitim kurumlarının sayısı 653’e ulaşmış ve bu okullarda toplam 71.703 öğrenci eğitim görmüştür. Buna karşın, 0-5 yaş grubundaki çocuk sayısı, 1982 verilerine göre 7.135.938 olarak belirlenmiştir (Cicioğlu, 1985, ss. 23-24). Yıllara göre anaokulu sayısı, öğrenci ve öğretmen sayıları Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Anaokullarına ilişkin sayısal veriler (Akyüz, 1993, s. 299).

Öğretim Yılı	Okul Sayısı	Öğrenci		Toplam	Öğretmen
		Erkek	Kız		
1960-1961	64	1,535	1,195	2,730	104
1970-1971	112	2,299	1,902	4,201	185
1988-1989	3,437	53,404	50,527	103,931	6,391

1960-1989 yılları arasında Türkiye’de anaokulu eğitimi hem okul sayısı hem de öğrenci ve öğretmen sayısı açısından çarpıcı bir artış göstermiştir. 1960-1961 öğretim yılında sadece 64 okulda toplam 2.730 öğrenci eğitim alırken, 1988-1989 öğretim yılında bu sayı 3.437 okula ve 103.931 öğrenciye ulaşmıştır. Bu hızlı artış, erken çocukluk eğitiminin öneminin giderek daha fazla anlaşılmaya başladığını ve devlet ile özel sektörün eğitim altyapısına ciddi yatırımlar yaptığını göstermektedir. Öğretmen sayısındaki yükseliş, kalitenin artırılmasına yönelik çabaları yansıtmakta, kız ve erkek çocuklar arasındaki dengeli dağılım ise eğitimde fırsat eşitliği yönünde atılan önemli bir adımı göstermektedir. Bu veriler, Türkiye’nin uzun vadeli kalkınma hedefleri doğrultusunda, eğitimin her kademesinde erişimi yaygınlaştırma çabalarını ortaya koymaktadır.

1970-1971 öğretim yılında okul öncesi eğitimde 112 okul, 4.201 öğrenci ve yaklaşık 185 öğretmen görev yapmaktaydı. 1980’lerde ise okul öncesi eğitim, büyük

kentlerde özel sektörün açtığı anaokulları ve kırsal bölgelerde ilkokullar bünyesindeki anasınıfları ile hızlı bir biçimde yaygınlaştı.

2.9.2. İlköğretim

1960 yılında okula gitme yaşı gelmiş olan çocukların çoğunun temel eğitim alabilme imkânı yoktu; ayrıca halkın da büyük bir kısmı okuryazar değildi. 1936'nın mayıs ayında o dönemin Millî Eğitim Bakanı olan Saffet Arıkan Mecliste bir açıklama yapmıştır ve o açıklamaya göre, 40 bin köy bulunmakta ama bu köylerin 35 bininde okul ve öğretmen olmadığını belirtmiştir (Akyüz, 2014, s. 346). 1960 yılına gelindiğinde ise önceki yıllardan çok farklı bir noktaya gelinmemiş bazı ilerlemeler olmasına rağmen 17 binden fazla köyde okul bulunmamaktadır (MBK, 1961). Okuryazar nüfus ise genel nüfusa bakıldığında oranının %40 civarında olduğu görülmüştür. Yani okul yaşında olmasına rağmen ve okul yaşını geçenlere bakıldığında nüfusun %60'ı hâlen temel okuryazarlık düzeyine ulaşmamıştır (Devlet Plânlama Teşkilatı [DPT], 1963, s. 26). Ülkedeki eğitim durumunun bu şekilde kötü olması nedeniyle 27 Mayıs rejimi, özellikle temel eğitim ve halk eğitimi alanındaki geliştirme çalışmalarına ağırlık vermiştir. Bedrettin Tuncel, o dönemdeki Millî Eğitim Bakanı olarak yaptığı konuşmada şunları ifade etmiştir: İlköğretim çalışmalarının Millî Eğitim programlarının bel kemiğini olacağını belirtmiştir (Cumhuriyet, 30 Eylül 1960). Askerî yönetim ise bu çalışmaları millî eğitim seferberliği olarak tanımlamıştır.

5 Ocak 1961'de kabul edilen 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla ilgili çalışmalar yıllar öncesinden başlamış, tasarı hazırlanmış olmasına rağmen kanunlaştırılmamıştır (T.C. Resmî Gazete, 12 Ocak 1961). MBK bu tasarıyı gerçekleştirmek için 1959'da hazırlanmış olan millî eğitim komisyon raporunu yeniden ele almış ve yeniden düzenleyerek hazırlamıştır. 222 sayılı kanun tasarısının gerekçesi olarak Cumhuriyetin ilanından bu yana ilköğrenimi yurt çapında yaygınlaştırmak için yapılan tüm gayretlere rağmen henüz başarılı olunamaması ve neden olarak da amaca uygun ve günün şartlarını karşılayan bir ilköğretim kanunu olmayışı olarak gösterilmiştir. Bu nedenlerden dolayı Millî Eğitim Bakanı köy, kasaba, şehir olmak üzere hepsini kapsayacak bir ilköğretim yasa tasarısının hazırlanması gerekliliğini vurgulamıştır.

Kanun tasarısında hedeflenen amaçlar şunlardır: Mecburi öğrenim yaşı olan 7-14 yaşlarındaki çocukların 10 yıl içinde hepsinin okula gitmesini sağlamak; ülkenin nüfusuna, coğrafi şartlarına ve sosyal ve ekonomik durumlarına göre uygun yeni okul modelleri oluşturmak; hedef olarak on yıl içinde ikili, üçlü, dörtlü olarak yapılan öğretim

şeklini değiştirip sınıf mevcutlarını daha iyi eğitim sağlamak amacı ile normal düzeye getirmek; mevcut yıllık eğitim-öğretim süresini uzatmak, yaşanan çevrenin iş olanaklarına bakılıp ayrıca doğal koşullarına göre ayarlamak; mecburi okul yaşına gelmemiş yedi yaş altı çocuklar için okul öncesi eğitim veren okulların açılmasını kolaylaştırmak ve açılması için gereken tedbirleri almak, mecburi öğrenim yaşında gelmiş çocukların hasta olanlarını tedavi ettirmek, öğrencilerden maddi durumları yetersiz durumda olanlara yeterli beslenebilmeleri için yardım etmek ve ders araç ve gereçlerini alabilmesi için yardımda bulunmak; ilkokulu bitirmiş ancak maddi durumu yetersiz olan çok kabiliyetli öğrencilere eğitim öğretimini tamamlamalarına yardım etmek; kız-erkek ayırmaksızın bütün mecburi öğrenim yaşına gelmiş öğrencilerin okullara devam etmelerini sağlamak için gerekli tedbirleri ve gerekli düzenlemeleri yapmak ve okul bulunmayan 17 binden fazla köye okul yaptırılmasını sağlamak (Özgüneş, 1961, s. 208).

İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 3 Ocak 1961’de Millî Birlik Komitesi tarafından resmî olarak çıkarılmıştır. Kanunun ilk maddesinde ise ilköğretim kadınlar ve erkekler olarak bütün Türklerin millî amaçları doğrultusunda ahlaki, bedensel ve zihinsel gelişimlerini destekleyen temel eğitim ve öğretim, ilköğretimin amacı olarak tanımlanmıştır. İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nda ilköğretimin kız ve erkek fark etmeksizin öğrenim çağlarında bulunan tüm çocuklar için zorunlu olduğu, devlet okullarının parasız olduğu; ilköğretim kurumlarının yönetiminde yardımcı olacak kurulların köy, bucak, ilçe ve illerde teşkil edileceği göçebe ve dağınık nüfuslu bölgelerde ise sırasıyla gezici okul ve gezici öğretmenlik uygulamaları planlanmıştır. Maddi durumu olmayan öğrencilere imkânların el verdiği kadar yiyecek, giyecek ve ders araçları temin edilmeye önem verilmiştir. Öğrencinin okula devamı yeniden düzenlenmiş; öğrencinin okula devam veya devamsızlığı, öğretmen ve veliyi karşı karşıya bırakmadan, meselelerin idari ve adli merciler yoluyla halledilmesi öngörülmüştür (İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 1961).

Okul binası yapım işi için Millî Eğitim Bakanlığına bağlı bir kurum oluşturulmuş ve okul yapımı, on iki yıllık bir plana göre yürütülmek üzere düzenlenmiştir. Bu kanun ile ortaokul ve ortaokul dengi bir okuldan mezun olanlara kurs görmek şartı ile vekil öğretmenlik, lise veya yükseköğrenimden mezun olmuş öğrencilerden de isteyenlere ise meslek dersi ve uygulama dersinden sınava girip başarılı olursa öğretmen olma imkânı verilmiştir. Bu kanunun uygulamasından sonra ilerleme kaydedilse de yeterli olduğu söylenemez. Okuryazarlık oranı 1960’ta %39 civarındayken, 1965’te %48 seviyesine ulaşmıştır. Bunun yanı sıra öğretmen açığının önemli bir kısmı da kapatılmıştır (DPT,

1967, ss. 158-162; Sakaoğlu, 1992, s. 264). 1960-1965 yıllarında köy ilkokullarındaki öğretmen sayısında %31 oranında bir artış kaydedilmiştir (DPT, 1967, ss. 158-162).

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, ilköğretimi düzenleyen temel yasa niteliğindedir. Bu kanunda ilköğretimin genel hükümleri, örgütlenme biçimi, okul açma ve kapama işlemleri, kayıt ve kabul kuralları, okul devamı, okul arazileri ve mali durum (gelir-gider) gibi konular ayrıntılı şekilde incelenmiştir. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ise Türkiye eğitim sistemini bütün olarak ele alan bir yasadır. Kanun, ilköğretimin zorunlu olmasını ve devlet okullarında ücretsiz uygulanmasını öngörmektedir; ayrıca ilköğretimin amaç ve görevleri ile kurumların işlevlerini düzenlemektedir. Ancak tüm bu düzenlemelere rağmen, ilköğretimde istenen başarı düzeyi tam olarak sağlanamamış ve mevcut sorunlar yeterince çözülememiştir. Yetersiz okul sayıları ve öğretmen-öğrenci oranları da fark edilmiştir. 1970’li yıllarda öğretmen eksikliğini gidermek amacıyla başvurulanan “mektupla eğitim” yöntemi ise okul öncesi eğitim kalitesini olumsuz etkilemiştir.

Türkiye’de okuma yazma bilenler, bilmeyenler okur yazar oranları yıllara göre aşağıdaki Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Okuma-yazma oranları, 1960-1980 (Kaya 1984, s. 120).

Yıllar	6+ Yaş Nüfus	Okuma-Yazma Bilenler	Okuma-Yazma Bilmeyenler	Okur-Yazar %
1960	22,542,000	8,901,000	13,641,000	39,5
1965	25,664,000	12,505,000	13,159,000	48,7
1970	29,495,000	16,127,000	13,368,000	55
1975	33,672,000	20,763,000	12,909,000	61,6
1980	37,601,000	25,278,000	12,323,000	67,2

1960-1980 yılları arasında Türkiye’de okuma-yazma oranlarında kayda değer bir artış gözlemlenmektedir. 1960 yılında 6 yaş ve üzeri nüfusun yalnızca %39,5’i okur-yazar durumdayken, 1980 yılına gelindiğinde bu oran %67,2’ye yükselmiştir. Bu gelişme, nüfusun artışına rağmen okuma-yazma bilen kişi sayısının hızlı bir şekilde arttığını göstermektedir. Örneğin, 1960 yılında okuma-yazma bilen kişi sayısı 8,9 milyon iken, 1980’de 25,3 milyona ulaşmıştır. Bu durum, Türkiye’nin eğitim politikalarının ve özellikle temel eğitim alanındaki yaygınlaştırma çabalarının sonuç verdiğini ve toplumun okuryazarlık seviyesinin önemli ölçüde iyileştiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, okuma-yazma bilmeyen nüfusun azalması, bireylerin sosyal ve ekonomik hayata katılımını kolaylaştırarak toplumsal kalkınmaya doğrudan katkı sağlamaktadır. Bu veriler, planlı dönemde eğitim alanındaki yatırımların ve reformların toplumun temel bilgi ve becerilerinin artırılmasında ne kadar etkili olduğunu açıkça göstermektedir.

İlkokul eğitim ihtiyaçları için birinci beş yıllık kalkınma planında ihtiyaçlar doğrultusunda bütçe verilmesi planlanmıştır. İlkokullara 1963-1967 yılları arasında yapılan yatırımlar cari fiyatlarla ilkokul yatırımları olarak aşağıdaki Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Cari fiyatlarla ilkokul yatırımları, 1963-1967 (Yücer, 2023, s. 59).

Yıllar	MEB Yatırımları	İlkokul Yatırımları Kalkınma Planında Öngörülen	Verilen	MEB /İlkokul %	Öngörülen/ Verilen %
1963	564,561	260,000	260,100	46	100
1964	630,552	320,000	265,211	42	82,3
1965	569,544	307,000	237,500	41,7	77,4
1966	662,349	333,000	300,175	45,3	90
1967	785,298	355,000	302,444	39	85,2

1963-1967 yılları arasında Türkiye’de ilkokul eğitimine yapılan yatırımlar hem planlanan hedefler hem de harcamaların gerçekleşme biçimi açısından dikkat çeken bir gelişme söz konusudur. Bu dönemde MEB’in toplam yatırımları sürekli artarken, ilkokul yatırımlarının MEB yatırımları içindeki payı %39 ile %46 arasında değişmiştir. Örneğin, 1963 yılında ilkokullara ayrılan yatırım 260.100 bin TL olarak gerçekleşirken, bu tutar planlanan öngörüye %100 oranında ulaşmıştır. İzleyen yıllarda ise verilen ödenekler, planlanan hedeflerin zaman zaman altında kalmış, örneğin 1965 yılında öngörülen 307.000 bin TL’ye karşılık 237.500 bin TL verilmiştir; buna rağmen MEB toplam yatırımları içinde ilkokul yatırımlarının oranı %41,7 ile kayda değer bir seviyede tutulmuştur. Bu veriler, planlı dönemde Türkiye’nin temel eğitimdeki önceliğini ve eğitimde fırsat eşitliğini güvence altına alma çabasını göstermektedir. İlkokul yatırımlarındaki düzenli artış, daha fazla çocuğun okula erişmesini ve okur-yazar olmasını sağlayarak, toplumun uzun vadeli kalkınmasına katkıda bulunmuştur.

2.9.3. Ortaokul

Ortaokul eğitimi; ilköğretimi bitirmiş kız ve erkek çocukların eğitim ve kültürel gelişimlerini desteklemek amacıyla verilen, ilköğretimin bir üst kademesi olan üç yıllık bir eğitimidir. Ortaokullar tek başına kurulabildiği gibi liselere de bağlı olarak eğitim faaliyetlerini sürdürebilirlerdi. İlköğretimi bitirmiş ancak meslek seçiminde tedirginlik yaşayan ve mesleki eğitim küçük yaşta bu öğrencilere zor gelebileceğinden deneme amaçlı 1954’te ortaokul kurumları açılmış ve bu ortaokullar 1960 yılında erkek öğrencilere yönelik orta sanat okulu olarak düzenlenmiştir ve ders programlarında da düzenlemeler yapılmıştır. İlkokul mezunu çocukların eğitim seviyesini daha da geliştirmek ve ülkede ihtiyaç duyulan iş gücünü karşılamak amacı ile farklı meslek

grupları içinde bulunan mesleki ve teknik okulları açılmıştır. Birinci Kalkınma Planı'nda ortaokullar eğitimin ikinci kademesi olarak değerlendirilmiş ve planlı kalkınma ile verimi oldukça düşük olan ortaokulların buna sebep olan nedenlerin çözülebileceği ve öğretmen eksikliklerinin ve neler yapılabileceğinin üzerinde durulmuştur. Öğretmen ihtiyacını karşılamak için gerek duyulursa var olan kuralların dışına çıkılması dahi düşünülmüştür (DPT, 1963, ss. 458-459).

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ortaokul öğrencilerinin eğitim harcamalarına imkânları olduğu zaman katılım göstermesi amaçlanmıştır. Devlet, öğrencinin maddi durumu iyi değilse ancak kabiliyetli ve başarılı bir öğrenci ise parasız yatılı okul imkânı sağlayacağını belirtmiştir (DPT, 1963, s. 467). Bu karar kalkınma planında alınmış olsa bile temel eğitimin devlet okullarında hem mecburi hem de parasız olduğu kanunda belirtilmesi üzerine ortaokullar da temel eğitimin devamı kabul edildiği için ortaokulların parasal desteği de devlet tarafından karşılanmıştır (DPT, 1963).

Kalkınma planlarından sonra yıllar içinde okul, öğrenci ve öğretmen sayıları aşağıdaki Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Ortaokullarına ilişkin sayısal veriler, 1960-1980 (DİE, 1980).

Öğretim yılı	Okul	Öğrenci			Öğretmen		
		E	K	T	E	K	T
1960-1961	776	241,261	76,877	318,138	9,110	4,159	13,269
1970-1971	1,842	569,719	213,752	783,471	18,578	9,874	28,452
1979-1980	4,103	786,550	393,683	1,180,233	20,355	10,575	30,930

1960-1980 yılları arasında Türkiye'de ortaokul düzeyindeki eğitim, öğrenci sayısı ile birlikte okul ve öğretmen sayısı bakımından da önemli bir gelişme gözlemlenmiştir. 1960-1961 öğretim yılında 776 okulda toplam 318.138 öğrenci eğitim görürken, 1979-1980 öğretim yılında bu sayı 4.103 okula ve 1.180.233 öğrenciye ulaşmıştır. Bu artış, yalnızca okullaşma oranının yükseldiğini göstermekle kalmayıp, aynı zamanda eğitime erişimde fırsatların genişlediğini de ortaya koymaktadır. Öğretmen sayısındaki artış da eğitim kalitesinin artırılmasına yönelik bir çabanın göstergesidir; toplam öğretmen sayısı 13.269'dan 30.930'a yükselmiş, özellikle kız öğrencilerin sayısındaki artış, eğitimde cinsiyet eşitliğinin sağlanması yönünde önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. Bu veriler, planlı dönemde Türkiye'nin ortaokul eğitimine verdiği önemi ve genç nüfusun eğitim aracılığıyla toplumsal ve ekonomik hayata katılımı güçlendirme çabalarını net bir şekilde göstermektedir.

Ayrıca bu dönemde mesleki ortaokullarda öğrenim gören öğrenci sayısı, okul çağındaki nüfus, planlanan eğitim hedefleri ve bu hedeflerin gerçekleşme oranları Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Okul çağındaki nüfus ile ortaokul öğrenci sayısı ve okullaşma oranı, 1963-1965 (DPT, 1963, s. 450).

Yıllar	Okul Çağındaki Nüfus (13-15 yaş)	Toplam Öğrenci	Nüfusa Oranı %
1963	1985	387	19,1
1964	2090	401	19,1
1965	2200	427	19,0

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemindeki eğitim stratejileri incelendiğinde, 13-15 yaş grubundaki öğrencilerin mesleki ve genel ortaöğretime erişim hedeflerinde istikrarlı bir seyir izlendiği görülmektedir. Plana göre veriler şu şekildedir: 1963 yılı 1.985 kişilik okul çağındaki nüfusun 387'si eğitim sistemine dahil edilmiş olup, okullaşma oranı %19,1 olarak gerçekleşmiştir. 1964 yılı: Nüfusun 2.090'a çıkmasıyla birlikte, eğitimdeki öğrenci sayısı 401'e ulaşmış ve oran %19,1 seviyesini korumuştur. 1965 yılı: Hedeflenen 2.200 kişilik okul çağı nüfusu içinde 427 öğrencinin sisteme kazandırılmasıyla okullaşma oranının %19,0 düzeyinde kalması öngörülmüştür. Bu veriler, söz konusu dönemde ortaöğretimdeki okullaşma oranının oldukça sınırlı bir düzeyde tutulduğunu ve planlı bir şekilde belirli bir seviyede sabitlendiğini göstermektedir.

Ortaokul ve liselerdeki eğitim ve öğretim faaliyetlerini düzenlemek amacıyla “Lise ve Ortaokullar Yönetmeliği” çıkarılmıştır. 28 Kasım 1964 tarihinde yayımlanan yönetmelik, 160 madde ve bir geçici maddeden oluşmakta olup 11868 sayılı Resmî Gazete’de yer almıştır (T.C. Resmî Gazete, 1964). Yönetmelikte, ortaokul ve liselerde eğitim-öğretim faaliyetlerinin düzenlenmesi açısından özellikle ders programları, ders içerikleri ve ders saatlerine ilişkin yapılması gereken düzenlemeler ön plana çıkarılmıştır (Lise ve Ortaokullar Yönetmeliği, 1964). Ortaokulların kırsal ve kentsel olarak gelişimi farklıdır. Kırsal kesimde kentsel kesimdeki gibi fazlaca gelişmiş değildir. İstanbul gibi bir şehirde bile eğitim faaliyetleri gelişme gösterse de eğitim sorunları çözüme kavuşturulamamıştır.

2.9.4. Ortaöğretim

1970 yılında ortaöğretim iki kademeli olarak düzenlenme kararı 8. Millî Eğitim Şûrası’nda alınmıştır. Alınan bu kararlarda ortaöğretimin tanımlaması 12-17 yaş arası çocukların genel, meslekî ve teknik tüm eğitimi içine alacak şekilde yapılmış; ilkokulu başarı ile bitiren her öğrencinin ortaöğretime gidebilme hakkı belirtilmiştir (MEB, 1970, s. 18). Ortaöğretimin öğrencilere kazandırması istenen ortak bir genel kültür verme, öğrencilerin nelere ilgi ve yetenekleri olduğunu tanımlamak, ona göre öğrencileri yönlendirerek yükseköğretime veya yeteneği olduğu ve ilgi duyduğu mesleğe hazırlama ve topluma faydalı, kendi sevdiği mesleği yaparak topluma, kendisine faydalı mutlu

vatandaşlar yetişmesi belirlenmiş ve bu dönemde, dersten başarılı olma şartı ve puanlar için kredi sistemi pilot olarak uygulanmış, öğrencilerin her bir dersi tek tek başarıp sınıfta kalma yerine başarısız derslerini düzeltmesi öngörülmüştür (MEB, 1970).

1950'ye kadar ülkemizde uygulanan ve yapılan program geliştirme gayretleri genelde dersler ve konuların listesinin hazırlanması biçiminde ele alınmıştır. 1949'da John Rufi Türkiye'de birçok okulu ziyaret etmiş, uygulanan programın istenilen hedefe uygulama aşamasında başarısız olduğunu belirtmiş ve Türkiye'nin kendi uzmanları tarafından program düzenleme ve geliştirme çalışması yapmasının gerekliliğini belirtmiştir (Rufi, 1956, s. 16). Bu konuda ilk adım, 1953'te ülkemizin farklı yerlerinde çok amaçlı programları kapsayan program okullarda uygulamaya konmuştur fakat bu girişim istenilen başarıyı göstermemiştir (Ünal, vd., 2004, s. 187).

Başka bir program geliştirme çabası ise 1954-1955 yılında İstanbul'da bulunan Atatürk Kız Lisesinin 35 tane öğretmeni ile iş birliği içinde uygulanmıştır. Bu uygulamada deneme okuluna bir program taslağı düzenlenmiştir. Düzenlenen program taslağı ülkemizin o anki durumu, gelişmiş ülkelerde uygulanan eğitim sistemini ve ülkemize yardımcı olmaları için çağrılan uzmanların fikirlerini kaynak olarak almış ve aynı zamanda eğitimin öğrencinin, ilgi, yetenek, gelişim ve ihtiyaçlarına göre ayarlanması gerektiği düşüncesinin farkında olarak ve başlıca esas olarak düzenlenmiştir. Bu taslak program, eğitimdeki program geliştirme süreçlerine öncülük etmesi bakımından önemli bir rol oynamaktadır (Ünal, vd., 2004, s. 187). Programın uygulanacağı okullarda programın deneysel yöntemle karşılaştırılıp elde edilen sonuçta deneme programında eğitim alan bireyler başarı ve kabiliyet olarak daha iyi oldukları sonucu elde edilmiştir. Başarılı sonuçlar elde edilmesine rağmen program ülke genelinde yaygınlaşmamıştır (Varış, 1998, s. 13).

Bu yıllarda program geliştirme üzerine çalışmalar yapılırken fen ve matematik alanında çok fazla yetişen ve bu dallarda çalışacak çok fazla insan gücü olmadığı fark edilmiş ve ortaöğretimde fen bilimleri dersinde düzenlemeler yapılmıştır. Bu alandaki çalışmalar Millî Eğitim Bakanlığı ile Ford Vakfı arasındaki iş birliği sonucunda, Fen Lisesi projesinin başlatılması kararlaştırılmış ve 1963-1964 eğitim-öğretim yılında Ankara Fen Lisesinin kuruluşu ile hız kazanmıştır (Gezer, vd., 2003, ss. 50-56). ABD'de uygulanan program, pilot okul olarak kurulmuş olan bu lisede okutulmuştur. Uygulanacak bu program eğer deneme ve uygulama okulunda başarı gösteren bir program olursa diğer liselere de uygulanması amaçlanmıştır ancak başarılı olmadığı için pek de yaygınlaşmamış ve pek de verim elde edilememiştir. 1984'te uygulamadan da tamamen kaldırılmıştır (Gezer, vd., 2003, s. 51).

1960-1980 yılları arasında ortaöğretim kademesinde okul sayıları, öğrenci, öğretmen sayıları ve cinsiyete göre dağılımı aşağıdaki Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Ortaöğretim okullarına ilişkin sayısal veriler, 1960-1980 (MEB, 2024, ss. 71- 73).

Öğretim Yılı	Okul	Öğrenci			Öğretmen		
		E	K	T	E	K	T
1960-1961	194	56,016	19,616	75,632	2,394	1,825	4,219
1970-1971	518	173,885	70,684	244,569	6,977	4,242	11,219
1979-1980	1,108	341,969	189,791	531,760	22,438	13,760	36,198

1960-1980 yılları arasında Türkiye’de ortaöğretim kurumlarının sayısı, öğrenci ve öğretmen sayıları açısından belirgin bir artış göstermiştir. 1960-1961 eğitim-öğretim yılında 194 okulda toplam 75.632 öğrenci eğitim alırken öğretmen sayısı 4.219’dur. Bu sayılar, o dönemde gençlerin eğitim fırsatlarına erişiminin sınırlı olduğunu gösterirken öğretmenlerin de sınırlı kaynaklarla büyük sorumluluklar üstlendiğini ortaya koymaktadır. 1970-1971’de okul sayısı 518’e, öğrenci sayısı 244.569’a ve öğretmen sayısı 11.219’a yükselmiştir; bu dönemde ortaöğretim çok daha fazla gencin hayatına dokunur hâle gelmiştir. 1979-1980’de ise okul sayısı 1.108’e, öğrenci sayısı 531.760’a ve öğretmen sayısı 36.198’e ulaşarak ortaöğretimin niceliksel olarak büyük bir dönüşüm geçirdiği görülmektedir.

Bu büyüme yalnızca sayısal bir artışı değil, aynı zamanda gençlerin bilgi ve beceriyle donatıldığı, öğretmenlerin rehberliğiyle toplumsal ve ekonomik yaşama hazırlıklarının güçlendiği bir süreci de yansıtmaktadır. Her bir okul, öğrenciler için bir öğrenme ve gelişim alanı, öğretmenler için ise topluma katkıda bulunmanın bir yolu olmuş; Türkiye’nin kalkınma hedeflerine uygun olarak nitelikli insan gücünün yetişmesine hizmet etmiştir. Bu veriler, planlı dönemde ortaöğretimde sağlanan genişleme ve gelişmenin, gençlerin geleceğine yapılan önemli bir yatırım olduğunu göstermektedir.

1963-1965 yılları arasında Türkiye’de ortaöğretime yapılan yatırımlar aşağıdaki Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Cari fiyatlarla ortaöğretim yatırımları, 1963-1967 (Yücer, 2023, s. 70)

Yıllar	Toplam Yatırım	Eğitim Yatırımı	Orta Eğitim Yatırımı	Eğitim Yatırımı/Toplam Yatırım %	Genel Ortaöğretim Yatırımı/Eğitim Yatırımı%
1963	6,075,376	642,419	50,305	10,6	8
1964	6,314,462	760,921	106,650	12,1	14
1965	7,305,494	803,500	139,000	11,0	17,3
1966	7,922,225	893,331	124,904	11,3	14
1967	8,523,358	1,010,000	152,999	11,8	15

1963-1967 yılları arasında Türkiye’de genel ortaöğretim yatırımları hem nicelik hem de oran açısından belirgin bir artış göstermiştir. Toplam yatırım tutarı 1963’te 6.075.376 bin TL iken 1967’de 8.523.358 bin TL’ye ulaşmış ve bu dönemde yaklaşık %40 civarında bir artış kaydedilmiştir. Aynı dönemde eğitim yatırımları toplam içindeki payını %10,6’dan %11,8’e yükseltmiş, bu da devletin genç nesillere yönelik eğitime verdiği önemin somut bir göstergesi olmuştur.

Genel ortaöğretim yatırımları ise eğitim yatırımları içindeki payını 1963’te %8’den 1967’de %15’e çıkararak ciddi bir artış sergilemiş, özellikle teknik ve mesleki eğitim alanlarına yönelimi güçlendirmiştir. Bu veriler, gençlerin nitelikli eğitim imkânlarına erişiminin planlı bir şekilde artırıldığını ve yatırımların yalnızca fiziksel yapıların ötesinde, eğitim ortamını ve insan kaynağını geliştirme hedefi taşıdığını ortaya koymaktadır. Böylece, planlı dönemde yapılan genel ortaöğretim yatırımları, Türkiye’nin sanayileşme ve kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak gençlerin eğitim yoluyla toplumsal ve ekonomik hayata katılımını desteklemiş, gelecek nesillerin bilgi ve beceri düzeyini yükseltmeye katkıda bulunmuştur.

1973 yılı itibarıyla, Millî Eğitim Bakanlığı, Gümüşhane’de eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi amacıyla 4,5 milyon liralık bir ödenek göndermiştir. Bu gelişme, Kuşakkaya gazetesinde “İlimize 4,5 Milyon lira Ödenek Gönderildi” başlığıyla duyurulmuştur (Kuşakkaya, 19 Nisan 1974).

2.9.5. Mesleki ve Teknik Eğitim

Bilimsel ve teknolojik bilgilerin uygulamaya dönüştürülmesini esas alan mesleki ve teknik eğitim, bireylere belirli meslekler için gerekli becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır. Osmanlı Devleti’nden miras kalan mesleki ve teknik eğitim sistemi hem öğrenci sayısı hem de eğitim kalitesi açısından yetersiz bulunmuştur. Cumhuriyet Dönemi’nde ise ulusal kalkınmayı destekleyecek becerilere sahip bireylerin yetiştirilmesi hedefiyle mesleki ve teknik eğitimin güçlendirilmesine yönelik politikalar ön plana çıkarılmıştır (Adıgüzel, 2011, ss. 153-177).

İkinci 10 yıllık kalkınma planını uygulamak için 1950 yılında 5642 sayılı yasa çıkarılmıştır. Yapılan bu girişimler sonucunda, 1960 yılına kadar eğitim sistemi kapsam olarak genişlemiş, ortaokula dayalı meslekî liseler faaliyete geçmiş, teknisyen yetiştiren okullar açılmış ve mühendislik ile mimarlık alanında akademiler kurulmuştur. Atatürk’ün liderliğinde yürütülen meslekî ve teknik eğitim reformlarında, Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel ile meslekî teknik eğitimin ilk müsteşarı Rüştü Uzel’in katkıları, bu alandaki önemli gelişmelerin önünü açmıştır.

1 Kasım 1928 tarihinde TBMM'nin üçüncü dönemi ikinci toplantısında Atatürk, meslekî ve teknik öğretimin tüm eğitim kademelerine yayılması gereğini açıklamıştır. Meslekî ve teknik öğretim, Atatürk tarafından, ilköğretimden en üst düzey eğitim kurumlarına kadar millî eğitimin temel politikası olarak benimsenmiştir (Anapa, 2008, s. 17)

Sanayileşme ve ülkenin gereksinimleri doğrultusunda meslekî ve teknik eğitim de paralel bir şekilde ilerlemiştir. Meslekî ve teknik eğitim, Cumhuriyetin ilk yıllarında ihmal edildiği için gelişme gösterememiş, 1933 yılında Meslekî ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünün kurulmasıyla, eğitim teşkilatındaki resmî varlığı onaylanmıştır. Teknik öğretimin önemi, ulusal ve uluslararası gelişmelerle birlikte artmış, 1971'de Bakanlık bünyesinde Meslekî ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı kurulmuştur. Çift başlı yapı, 1980'li yıllara kadar varlığını korumuştur (Özgedik, 2014, ss. 186-187).

1960'lar, meslekî eğitimde yenilikçi fikirlerin gündeme geldiği yıllar olarak öne çıkmıştır. 1940-1950 yıllarında, mesleki eğitim politikaları, işgücünün okul sistemi aracılığıyla yetiştirilmesini amaçlıyordu. Planlara göre, Orta Sanat Okulu mezunları sanayide, Kalfa ve Sanat Enstitüsü mezunları ise usta ve teknisyen olarak çalışacaktı ancak bu hedefler uygulanamadı. Bu dönemde, tek başına okul temelli meslekî eğitim sistemiyle işgücü ihtiyacının karşılanamayacağı fikri güç kazanmıştır (Doğan, 1999, s. 208).

Meslekî ve teknik öğretim okullarının artan öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere, 1955 yılında Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu faaliyete geçmiştir. Meslekî ve teknik ortaöğretim okullarını bitiren öğrenciler üniversitelere devam edemiyordu. 1997'de 8 yıllık zorunlu ilköğretim uygulamasına geçilmesiyle meslek liselerinin ortaokul bölümleri kapandı. Bugün, MEB ve diğer bakanlıklara bağlı meslekî ve teknik okullarda çeşitli eğitim programları yürütülmektedir (Başaran, 1996, s. 90; Özgedik, 2014, s. 188).

1950'den sonra meslekî ve teknik okullaşma oranları yükselmiş, 1973'te kabul edilen Millî Eğitim Temel Kanunu ile öğrenciler, kendi branşlarında yükseköğretime yönelme hakkı kazanmıştır. 1983'ten itibaren ise meslek liseleri mezunlarına tüm yükseköğretim kurumlarına giriş imkânı verilmiş ve böylece genel liselerle eşit duruma gelinmiştir (Özgedik, 2014, s. 188).

1962-1985 yılları arasında resmi ve özel liselerde okul sayısı, yeni kayıt yaptıranların sayısı, öğrenci, öğretmen ve mezun sayıları aşağıdaki Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Liselere ilişkin sayısal veriler, 1962-1985 (Türk & Katırcı, 2010, s. 108).

Yıllar	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Yeni Kayıt	Öğretmen Sayısı	Mezun
1962-1963	237	34,516	105,284	5,820	17,789
1967-1968	310	65,018	152,159	7,546	30,076
1972-1973	701	123,638	335,816	15,218	58,154
1978-1979	1,100	181,755	506,577	34,791	132,135
1984-1985	1,263	202,432	583,803	48,872	116,853

1950’lerden itibaren, ülkenin ihtiyaçları ve hükümetlerin politikaları doğrultusunda Meslekî ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı zaman zaman kaldırılmış, daha sonra yeniden kurulmuştur. Meslekî ve teknik öğretim müsteşarlığına bağlı genel müdürlükler ve dairelerin sayısı ile görev tanımları da dönemsel olarak değişiklik göstermiştir. 1970’lerden sonra İnsan Gücü Eğitimi Genel Müdürlüğü ile Mektupla Öğretim ve Teknik Yayınlar Genel Müdürlüğü, ilgili dairelerle birleştirilmiştir. 1960’lardan itibaren Meslekî ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı çatısı altında kurulan eğitim araçları, araştırma, planlama ve danışma birimleri, isim ve amaçlarındaki değişikliklere rağmen görevlerini sürdürmeye devam etmiştir (Özcan, 2019, s. 13).

1960-1981 yılları arasında mesleki ve teknik öğretimde öğrenci sayısı ve yıllara göre oranı aşağıdaki Tabloda 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Meslekî ve teknik öğretime ilişkin sayısal veriler, 1960-1981 (Güven, 2014, s. 301).

Yıllar	Öğrenci Sayısı	%
1960-1961	71,659	5,0
1965-1966	109,856	4,4
1970-1971	167,252	7,1
1975-1976	317,515	12,0
1980-1981	355,007	11,7

1960-1981 yılları arasında Türkiye’de meslekî ve teknik öğretimde kaydedilen gelişmeler oldukça belirgindir. 1960-1961 eğitim-öğretim yılında 71.659 öğrenci meslekî ve teknik liselerde eğitim alırken 1965-1966’da bu sayı 109.856’ya ulaşmış, yaklaşık %53’lük bir artış göstermiştir. 1970-1971’de 167.252’ye çıkan öğrenci sayısı, 1965’e göre %52’lik bir büyüme sergilemiş ve meslekî-teknik eğitimin gençler arasında yaygınlığının arttığını ortaya koymuştur.

1975-1976’da 317.515 öğrenciye ulaşılması, önceki beş yıla kıyasla yaklaşık %90’lık bir artışı işaret etmekte ve bu dönem meslekî ve teknik eğitimde en hızlı büyümenin gerçekleştiği zaman olarak öne çıkmaktadır. 1980-1981’de öğrenci sayısı 355.007’ye ulaşmış, oran olarak toplam ortaöğretim içindeki payı %11,7’ye yükselmiştir. Bu veriler, planlı dönemde meslekî ve teknik eğitime verilen önemin niceliksel bir göstergesidir; devletin sanayi ve hizmet sektörlerinin ihtiyaç duyduğu nitelikli iş gücünü

yetiştirmek için enleri bu okullara yönlendirdiği anlaşılmaktadır. Böylece, meslekî ve teknik eğitim yalnızca öğrencilerin bireysel gelişimine katkı sağlamakla kalmamış, aynı zamanda Türkiye'nin ekonomik kalkınma hedefleriyle uyumlu bir insan kaynağı stratejisini de desteklemiştir.

2.9.6. Yükseköğrenim

1960 tarihinde gerçekleşen askerî darbe, Türkiye'de demokrasinin ilk kez askerî müdahale ile durdurulduğu olaydır. 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra ıkarılan 27 Ekim 1960 tarihli 115 sayılı yasa MEB'in niversiteler üzerindeki yetkilerini sınırlamış, Bakanlığa tanınan ğretim üyelerini emrine alma hakkı kaldırılmıştır. 1961'den sonra eğitim sisteminin oluşumunda önemli rol oynayacak Devlet Planlama Teşkilatı ve Anayasa Mahkemesi kurulmuştur (Erişti, 2011, ss. 212-213; zen, 1999, s. 272; Bozan, 2017, ss. 277-282).

Anayasalarda niversitelerle ilgili düzenleme 1960 yılına kadar yapılmamıştır. 1961 Anayasası'nın 120. maddesi, 27 Mayıs 1960 darbesinin bir ürünü olarak niversiteleri konu almıştır. Anayasada zerklik kapsamlı ve geniş bir çerçevede ele alınmıştır. 28 Ekim 1960 tarihli 115 sayılı yasa ile MBK, 4936 sayılı yasadaki önemli değişikliği uygulamaya koymuştur. Özerklik kapsamı artırılan bu yasaya uygun Anayasa maddesi, 12 Mart 1971 askerî müdahalesi sonrasında yeniden ele alınmıştır. 1980 darbesiyle birlikte yürürlüğe giren 1982 Anayasası, niversitelerin özerkliğini iki maddede düzenleyerek tamamen kaldırmıştır (Hatiboğlu, 1998, ss. 399-402).

Yükseköğrenim talebinin hızlı artmasına karşın üniversitelerin ğrenci kontenjanlarını yeterince artırmamas, özel yüksekokulların sayısının çoğalmasına yol açmıştır. Anayasa Mahkemesi, Ocak 1971'de Anayasa'daki "niversitelerin yalnızca devlet tarafından kurulabilir" maddesi uyarınca yüksekokul öğretimini niversite ğretimi kapsamında ele almıştır. Buna istinaden, ilgili kanun maddesi iptal edilerek bu düzeyde özel ğretim yapılamaz hâle getirilmiştir (Akyüz, 1993, s. 316). 1961 Anayasası gereği Türkiye, planlı kalkınma anlayışını uygulamaya koymuştur. Yükseköğretimde, talep artışı ve nitelikli iş gücü ihtiyacına uygun olarak yapılan niversite açma ve ğrenci planlamaları çoğunlukla hedeflenen sonuçları vermemiştir.

1960'lı yıllarda yükseköğretimde görülen miktar ve kalite artışlarında, planlı kalkınma ile ilgili 1961 Anayasası düzenlemeleri ve uygulamaları, önemli etkileri olmuştur. DPT tarafından, beşer yıllık kalkınma dönemleri için izlenecek hedefler ve yapılması gereken uygulamalar belirlenmiştir. Çoğunlukla da belirlenen hedeflere ulaşılamamıştır. 1968'de DPT'nin niversite açılacak iller ve bu konuda belirlediği

ölçütlere dair raporu, dönemin politik eğilimleri karşısında yeterince dikkate alınmamış ve bu da yükseköğretimdeki sorunların daha da büyümesine yol açmıştır (Dölen, 2010, ss. 104-108; Erişti, 2011, ss. 212-214; Korkut, 1983, s. 311).

1960-1973 yılları arasında kurulan üniversiteler ve akademiler aşağıdaki Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13. Kurulan üniversiteler ve akademiler 1960-1973 (Akyüz, 1993, s. 314).

Üniversite	Kuruluş Tarihi-Kurulduğu Yer
Hacettepe Üniversitesi	1967 Ankara
İstanbul Boğaziçi Üniversitesi (Amerikan Robert Kolejinin Devlet Üniversitesine dönüşmesiyle oluşmuştur)	1971 İstanbul
Adana İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi	1967 Adana
Bursa İktisadi ve Ticari ilimler Akademisi	1971 Bursa

1960-1973 döneminde Türkiye'nin yükseköğretim yapısında önemli değişikliklerden biri, 1967'de Hacettepe Üniversitesinin ve 1971'de Boğaziçi Üniversitesinin kurulmasıyla yaşanmıştır. Bu dönemde dikkat çeken bir diğer gelişme, 1965'te yürürlüğe giren 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Yasası sayesinde özel yüksekokulların kurulmaya başlanması olmuştur. Bu durum, devlet üniversitelerine yerleşemeyen pek çok öğrencinin özel yüksekokullarda eğitim görmesine olanak sağlamıştır. Bununla birlikte, artan yükseköğrenim talebi doğrultusunda özel yüksekokulların sayısı da önemli ölçüve artmıştır. 1971 yılında ise Anayasa Mahkemesinin aldığı kararla, özel yüksekokulların kurulmasını öngören yasa hükmü iptal edilmiş ve bu okullar kapatılmıştır (Erişti, 2011, ss. 212-214).

1968 Üniversite Gençlik Hareketi

1966-1971 yılları arasında süren gençlik hareketlerinin en etkin dönemi 1968 yılı olmuştur. ABD ve Avrupa'daki öğrenci protestoları, Türkiye'deki öğrenci hareketlerini de etkilemiş ve şekillendirmiştir. Güçlü sendikacılık Batı'da öğrenci hareketlerini yönlendirirken Türkiye'de gençler, bu sorumluluğu işçi kesimi için taşımışlardır. 1960'ların ortasında gençler arasında sosyalizm düşüncesi yaygın bir biçimde kabul görmeye başlamıştır. 1968, yalnızca öğrenci hareketlerinde değil işçi hareketlerinde de bir canlılık dönemi oldu ve 68 kuşağı, Türkiye'deki gençlik hareketine küresel bağlamda bir dinamizm getirdi. 1965'te Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF)'nun kuruluşuyla başlayan ve 1969'da Dev-Genç ile ivme kazanan Türkiye'deki gençlik hareketleri, 1970'lere gelindiğinde çok sayıda soruna yanıt arayan siyasal devrimci yapılara evrilmiştir (Tufan, 2012, s. 92). FKF'den evrilen ve 68 kuşağı devrimci gençliğin

üniversite ve yüksekokullardaki örgütü, Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu (TDGF) yani Dev-Genç olarak adlandırılır.

Türk siyasi tarihi çerçevesinde, 1968 yılı gençlik eylemlerinin en yoğun olduğu yıl olarak kabul edilmektedir. 1968 kuşağının simgesi olan işgallerin merkezi, özellikle İstanbul ve Ankara üniversitelerinin fakülteleridir. Üniversite gençliği, 12 Ocak 1968’de başlattığı Ankara Üniversitesindeki işgalle üniversite reformu talebini dile getirmiş ve eylemler kısa sürede diğer üniversitelere sıçramıştır. 1967-68 döneminde üniversite boykotlarının çoğunluğu eğitim sistemi ve öğrenci koşullarına ilişkin olup sadece bir tanesi siyasal amaç taşımaktaydı; toplam boykot sayısı 41’dir (Kışlalı, 1974, s. 52). Fakültelerdeki öğrenciler, eğitim süreçlerinin onları yanlış yönlendirdiğini savunmuş ve kurumları robotlaştıracı bir yapı olarak tanımlamışlardır (Karadeniz, 1995, s. 104).

1969 başlarından itibaren öğrenci eylemleri siyasallaşmış, üniversite sorunları mevcut toplumsal ve politik düzene bağlanmıştır (Kışlalı, 1974, s. 52). Başlangıçta öğrenciler üniversite koşullarını eleştirip reform taleplerinde bulunmuş, bu süreçte şiddet olaylarına hükümet sınırlı tepki göstermiştir. Ancak süreç ilerledikçe eylemler, sol ve sağ görüşlü öğrenci grupları arasında karşılıklı çatışmalara dönüşmüştür.

12 Mart 1971 müdahalesi sonrasında büyük ölçüde tedbir alınan üniversitelerdeki silahlı olarak yapılan öğrenci eylemleri, 1975-1980 döneminde yeniden artış göstermiş ve öğrenciler ideolojik gruplara ayrılmıştır. Bu gelişmeler, ülke bütünlüğünü tehdit eder bir boyuta ulaşmış olup 12 Eylül 1980 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin yönetimi devralmasıyla sonlandırılmıştır (Akyüz, 1993, s. 316).

1973 Üniversite Reformu

1961 Anayasası’nın 120. maddesinde yapılan düzenlemeye uygun olarak, 1973 yılında 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu yürürlüğe girmiştir. “Üniversiteler Kanunu” adıyla çıkarılan 1750 sayılı yasa, yalnızca üniversitelerle ilgili düzenlemeleri içermektedir. 1750 sayılı yasa; Yükseköğretim Kurulu ile Üniversite Denetleme Kurulu gibi organların görev ve yetkilerini tanımlamış, ikinci maddesinde ise üniversitenin kapsamını kendi tanımıyla açıklamıştır:

Madde 2: Üniversiteler; fakülte, bölüm, kürsü, yüksekokul, okul, enstitü ve benzeri kuruluşlar ile hizmet birimlerinden oluşan özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip yüksek bilim, araştırma, öğretim ve yayım birlikleridir. Her üniversite kendisine bağlı kuruluş ve birimlerle bir bütündür. Bir üniversitenin genel özerkliği ve tüzel kişiliği içinde bu üniversiteyi oluşturan fakülteler de bu kanun hükümlerine göre tüzel kişiliğe sahiptir. Üniversiteye bağlı diğer

kuruluşların tüzel kişiliğe sahip olması üniversite senatosunun kararına bağlıdır. Üniversiteler Kanunu olarak bilinen 1750 sayılı yasa ile rektör ve dekanların atanması seçimle yapılacaktır. (Üniversitelerarası Kurul Genel Sekreterliği [ÜAKGS], 1976)

1960-1980 yılları arasında yükseköğretime giden erkek ve kız öğrenci sayıları aşağıdaki Tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo 14. Yükseköğretimde öğrenci sayıları 1960-1982 (Kaya, 1984, s. 250).

Yıllar	Erkek Öğrenci	Erkek Yüzdesi %	Kız Öğrenci	Kız Yüzdesi %	Toplam Öğrenci
1959-1960	42,972	79,5	11,097	20,05	54,069
1964-1965	66,454	78,8	17,881	21,2	84,335
1969-1970	119,721	81,3	27,454	18,7	147,175
1975-1976	208,368	76,7	63,295	23,3	271,663
1981-1982	174,506	72,5	66,213	27,5	240,719

1960-1980 yılları arasında Türkiye’de yükseköğretimde öğrenim gören öğrenci sayısında önemli artışlar yaşanmıştır. 1959-1960 eğitim-öğretim yılında toplam 54.069 öğrenci yükseköğretimde öğrenim görürken 1975-1976 yılında bu sayı 271.663’e çıkarak yaklaşık beş kat artış göstermiştir. Bu dönemde erkek öğrenciler yükseköğretimde ağırlığını korusa da kız öğrencilerin oranında belirgin bir yükseliş göze çarpmaktadır; 1959-1960’ta %20,05 olan kız öğrenci oranı, 1981-1982’de %27,5’e yükselmiştir. Bu durum, kadınların yükseköğretime erişimindeki artışı ve toplumda cinsiyet eşitliği bilincinin yavaş da olsa yükseldiğini göstermektedir. Yıllar boyunca yükseköğretimdeki niceliksel büyüme, Türkiye’nin sanayileşme ve kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak, nitelikli insan kaynağı yetiştirmeye yönelik devlet politikalarının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Özellikle 1970’li yıllarda kaydedilen hızlı artış, gençlerin eğitim olanaklarına erişiminin genişlediğini ve yükseköğretimin toplumsal kalkınmada oynadığı rolün giderek güçlendiğini ortaya koymaktadır.

2.9.7. Halk Eğitimi ve Yaygın Eğitim

Halk eğitimi, tarih boyunca çeşitli evrelerden geçerek toplumsal ihtiyaçlara uygun şekilde gelişim göstermiştir. Osmanlı Dönemi’nde halk eğitimi ağırlıklı olarak zanaatkâr ve esnafın mesleki yetkinliklerini artırmaya yönelikti; bu süreçte Ahilik teşkilatı ve loncalar önemli bir rol oynamıştır. Ahilik yalnızca mesleki becerileri geliştirmekle kalmayıp esnafın arasında sosyal dayanışma ve ahlaki değerlerin yerleşmesini de sağlamıştır (Koçak ve Gürün, 2015, s. 134).

Osmanlı Dönemi’nde vakıflar hem eğitim hem de sosyal yardım amacıyla faaliyet göstermiş; ihtiyaç sahibi vatandaşlara eğitim ve maddi destek sunarak toplumsal denge

ve kültürel gelişime katkıda bulunmuştur (Sırım, 2017, ss. 27-28). Cumhuriyet Dönemi'nde halk eğitimi öncelikli alanlardan biri hâline gelmiş, okuryazarlığın artırılması ve modern eğitimin yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Halk eğitimi çerçevesinde 1926'da Halk Eğitimi Şubesi kurulmuş ve Latin harflerinin benimsenmesinin ardından Millet Mektepleri açılmıştır. Latin harflerinin kabulünden sonra Millet Mektepleri açılmış ve kısa sürede halk arasında okuryazarlığın yaygınlaşmasına katkı sağlamıştır. Bu uygulama, yalnızca okuryazarlığı artırmakla kalmayıp Cumhuriyet'in sosyal ve kültürel değerlerini de halka ulaştırmayı hedeflemiştir (Bayraktutan, 2020, ss. 123-125).

1930'lu yıllarda kurulan Halkevleri, halkın sosyal yaşamına katkı sağlamak ve kültürel-sanat etkinliklerini yaygınlaştırmak amacıyla faaliyet göstermiştir. Tiyatro, sinema ve konferans gibi etkinliklerle geniş kitlelere ulaşarak toplumsal farkındalık yaratmış ve Cumhuriyet'in modernleşme sürecine önemli katkılarda bulunmuştur (Akyüz, 2019, s. 45).

Köy Enstitüleri, kırsal bölgelerde öğretmen açığını kapatmak ve köylü gençleri eğitmek amacıyla kurulmuş; 1940'lı yıllarda bu okullar hem öğretmen hem de tarım bilgisi kazandırarak köylerin kalkınmasına katkı sağlamıştır. Bu sayede köylerde okuryazarlık artmış, modern tarım yöntemleri uygulanmış ve kırsal toplumda sosyal değişim hızlanmıştır. 1950'li yıllara gelindiğinde, halk eğitimi alanında en önemli kurumlar Halkevleri, Köy Enstitüleri ve Halk Eğitim Merkezleri olarak faaliyet göstermekteydi (Ezer, 2020, s. 1792).

1960'larda oluşturulan Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü, halk eğitiminin daha düzenli bir yapıya kavuşmasına öncülük etmiştir (MEB, 2024, s. 20). Kurum, yetişkin ve yaygın eğitim programlarını ülke genelinde planlayıp yürütmüştür. Halk Eğitim Merkezleri sayesinde okuryazarlık kursları, mesleki eğitim programları ve sosyal bilinç kazandırmaya yönelik çalışmalar yaygın bir şekilde uygulanmıştır.

1950-1980 yılları arasında Türkiye'de eğitim politikaları yeniden şekillenmiş ve halk eğitimi alanında farklı uygulamalar öne çıkmıştır. Demokrat Parti Dönemi ile başlayan bu süreç, halk eğitimi politikalarını doğrudan etkilemiştir. Önceden CHP tarafından kurulan Halkevleri kapatılmış, halk eğitimi ise yeni yapılanmalar ve farklı yöntemlerle sürdürülebilir hâle getirilmiştir. Bu dönemde, halk eğitimi faaliyetlerinin ağırlığının merkezi yönetimden yerel yönetimlere kaydırılması yönünde adımlar atılmıştır. 1970'li yıllarda halk eğitiminde kayda değer bir adım, 1977'de kurulan Yaygın Eğitim Kurumu (YAYKUR) olmuştur. Bu kurum, yaygın ve halk eğitimini daha planlı ve düzenli bir şekilde yürütmek için faaliyete geçirilmiştir (Kılıç, 2024, s. 114).

YAYKUR, bireylerin yaşam boyu öğrenme fırsatlarına erişimini kolaylaştırmak ve eğitimde eşitliği sağlamak amacıyla mesleki kurslar, okuma-yazma programları ve çeşitli eğitim faaliyetleri düzenlemiştir. Bu dönemde halk eğitimi, Türkiye’de hızlanan sanayileşmenin etkisiyle iş gücü ihtiyaçlarına uyum sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılmıştır. YAYKUR, ülke genelinde halk eğitimi programlarının yürütülmesinde önemli bir işlev görmüş ve kırsal kesimlerdeki eğitim ihtiyaçlarını karşılamada öncü bir rol üstlenmiştir (Kılıç, 2024, s. 113).

1950-1980 döneminde halk eğitimi politikaları çerçevesinde mesleki eğitime verilen önem öne çıkmıştır. Kırsal bölgelerde gençlerin tarım, hayvancılık ve el sanatları konularında eğitim alarak üretken bireyler olmaları amaçlanmıştır. Türkiye’nin tarıma dayalı ekonomisi doğrultusunda açılan bu kurslar, gençlerin modern tarım yöntemlerini öğrenmelerine imkân tanımıştır. Kırsal kalkınmayı teşvik etmek amacıyla düzenlenen bu kurslar, yerel yönetimlerle iş birliği içinde yürütülmüş ve köylülerin ekonomik durumunu iyileştirmeyi hedeflemiştir. Ayrıca, köylülerin eğitim seviyesini yükseltmek için çeşitli okuma-yazma kursları açılmış ve okuryazarlık oranı artırılmıştır. YAYKUR’un denetiminde gerçekleştirilen mesleki eğitim programları, kırsal bölgelerde yaşayan bireylerin eğitim gereksinimlerine yanıt vermiştir (Kılıç, 2024, s. 115).

1962 yılında uygulamaya konulan okuma-yazma seferberliği, kırsal bölgelerde dikkate değer etkiler yaratmış ve okuryazarlık oranlarının yükselmesine önemli katkıda bulunmuştur. Bu seferberlikler, okuma-yazma becerisi kazandırmanın ötesinde, vatandaşların devletle daha etkin iletişim kurmalarına kamu hizmetlerinden daha kolay yararlanmalarına imkân sağlamıştır. Bu dönemde, eğitimde fırsat eşitliğini sağlama çabaları, halk eğitiminin temel unsurlarından biri hâline gelmiştir.

1950-1980 yılları arasında halk eğitimi politikaları, yetişkin eğitimi üzerine odaklanmıştır. Bu dönemde kadınlar için mesleki beceri kursları, okuma-yazma programları ve çeşitli eğitim etkinlikleri düzenlenerek toplumsal yaşama katılımları artırılmaya çalışılmıştır. Kadınların eğitimi, toplumun kalkınmasına katkı sağlayacak stratejik bir araç olarak görülmüş ve bu alanda önemli ilerlemeler sağlanmıştır.

Yetişkin eğitimi, bireylerin mesleki ve sosyal becerilerini geliştirmeyi amaçlayan bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönemde açılan çeşitli kurslar, iş gücü piyasasında daha donanımlı bireyler yetiştirmeye ve ekonomik refahı artırmaya yöneliktir. Yetişkinlere yönelik yürütülen bu eğitim programları, halk eğitiminin temel taşlarından biri hâline gelmiştir (Bilir, 2005, s. 113).

2.9.8. Din Eğitimi

1960'ta iktidara gelen Millî Birlik Komitesi'nin temel görüşleri, din meselesini de kapsayan bir yaklaşımı içermektedir. Din, bireylerin vicdan hürriyetine uygun biçimde değerlendirilmesi amacıyla:

- Dini konular, kurumların aydın ve bağımsız din adamlarının yönetiminde, vatandaşların vicdan özgürlüğüne uygun olarak yürütülmelidir.
- Din görevlilerinin sayısını artırmak amacıyla mevcut eğitim müesseseleri geliştirilmelidir.
- Din adamlarının toplum içindeki gerçek yeri ve değeri sağlanmalıdır.
- Din, hiçbir şekilde siyasi amaçlar için kullanılmamalıdır (Tunçkanat, 1996, s. 318).

1960 askeri darbesini takiben, Millî Birlik Komitesi'nin 35 numaralı tebliğinde belirtildiği üzere: "Vicdan hürriyeti hazinesi olan mukaddes dinimizin, irticai ve siyasi akımlara alet edilmeden, saf ve lekesiz şekilde yaşatılması, Millî Birlik Komitesinin en önemli hedefidir. Vatandaşların din hakkındaki inanç ve ibadetlerine ne kanun ne de zorlayıcı güç ile müdahale edilemez." Bu amaçla Millî Birlik Komitesi, bazı kişi ve kuruluşların ezan ile Kur'an-ı Kerim'in Türkçe okutulması gibi uygulamaları ve vatandaşların zihninde yanlış kanaatler oluşturabilecek beyan, tefsir ve propagandalarının Komitenin görüşlerini yansıtmadığını kesin bir dille belirtmiştir. Bu durum, ordunun irtica ve dinin siyasete alet edilmesi konularında ne kadar hassas olduğunu göstermektedir (Çelik, 2008, s. 75).

12 Mart öncesinde ortaya çıkan irtica hareketleri; Yargıtay Başkanının cenaze namazının kılınmaması, İlahiyat Fakültesindeki kız öğrencilerin başörtüsü talepleri, Atatürk heykel ve büstlerine yönelik saldırılar ile Nurculuk ve Süleymancılık gibi dini grupların faaliyetlerinin artmasıyla kendini göstermiştir. Ayrıca bazı politikacılar bu durumlara kayıtsız kalmıştır (Alatlı, 2002, s. 330; Birand, vd., 2004, ss. 151-163; 12 Mart'a Nasıl Getirildik, 1971, ss. 94-97).

1980 askerî müdahalesine giden süreçte, ülkedeki anarşi giderek derinleşmiş ve başlangıçta sağ-sol çatışması şeklinde ortaya çıkan olaylar, zamanla etnik ve mezhepsel nitelik kazanarak Alevi-Sünni gerilimine dönüşmüştür. Bu çatışmalar sonucunda çok sayıda vatandaş yaşamını yitirmiş, ülke ciddi bir bölünme tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Ekonomik durum giderek kötüleşmiş, piyasada temel ihtiyaç ürünleri dahi bulunamaz hâle gelmiştir. Siyasi partiler arasındaki anlaşmazlıklar, sorunların çözümü için ortak bir zeminde buluşmayı imkânsız kılmış, ülke yönetimi çıkmaza girmiştir. Bu

koşullar altında askerî müdahale kaçınılmaz hâle gelmiştir (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreterliği [MGK], 1981, s. 199).

12 Eylül öncesinde gerçekleşen some olaylarda, mitinglerde İstiklal Marşı'nın okunmaması ya da okunurken ayağa kalkılmaması, seçim kampanyalarında dini semboller ve sloganların kullanılması, dinin siyasi amaçlarla araçsallaştırılması, halifeliği yeniden tesis etme girişimleri, devlet düzenini din esaslarına dayandırma çabaları ile Atatürk devrimlerine, düşüncelerine ve hatırasına yönelik olumsuz söylemler laiklik karşıtı ve irticai hareketler olarak değerlendirilmiştir (Alatlı, 2002, s. 281; Avcıoğlu, 2001, s. 208; Dursun, 2005, ss. 20-66; Örs, 1996, s. 165).

1997 müdahalesinin temel gerekçesi olarak irtica tehlikesi öne çıkarılmıştır (Kocabaş, 1997, s. 390). Müdahaleyi gerçekleştirenlerin değerlendirmelerine göre, ülkede irticai faaliyetler bulunmaktaydı ve bu faaliyetler zamanla artış göstermekteydi. Laiklik, devletin temel ilkesi olarak tehdit altındaydı ve yönetimin dini esaslara dayandırılmak istendiği iddia edilmekteydi. Dönemde en çok gündeme gelen konular arasında türban meselesi, İmam-Hatip okulları ve Kur'an kursları, bazı cami ve din görevlilerinin irtica potansiyeli yaratabileceği kaygısı, tarikat liderleri ile İran ve Libya'ya yapılan resmi ziyaretler bulunmaktaydı. Yaşanan gelişmeler, sürecin belirgin göstergeleri olarak değerlendiriliyordu. Türbanlı bireylerin kamu kurumlarına giriş talepleri, İmam-Hatip mezunlarının devletin kilit görevlerinde yer alması, tarikat liderlerinin başbakanın davetiyle iftar programlarına katılması gibi olaylar öne çıkıyordu. Ayrıca hükümet, İran rejimi karşıtı faaliyetlerden söz etmekteydi. Askerin belirlediği en önemli tehdit, irtica olarak görülüyordu. Bu tehlikenin önlenmesi, devlet sisteminin korunması açısından elzem kabul ediliyordu. Hatta bazı gözlemcilere göre, söz konusu tehdide yol açan unsurlar, önceki müdahaleyi gerçekleştiren kişilerdi (Belge, 1992, s. 306; Kongar, 1998, s. 19).

Askerî müdahaleler, din eğitimi hem dolaylı hem de doğrudan biçimde etkilemiştir. 1960 ve 1971 müdahalelerinde etkiler genellikle dolaylı olurken 1980 ve 1997 müdahalelerinde etkiler doğrudan hissedilmiştir. 1960 sonrası dönemde CHP liderliğindeki hükümetler görev başına gelmiştir. 1962 yılında Konya Yüksek İslam Enstitüsü eğitime başlamış ve bu, İstanbul'da 1959'da açılan benzer okuldan sonra ikinci örnek olmuştur. Aynı dönemde, 1962-1963 hükümeti sırasında yedi yeni İmam-Hatip Lisesi de açılmıştır. Demirel hükümeti (1965-1971) döneminde, 1967 yılında lise 1. ve 2. sınıflara seçmeli din derslerinin konulması din eğitiminde önemli bir gelişme olarak öne çıkmıştır. Aynı dönemde İmam-Hatip okullarının sayısı artmış ve toplamda 46 okul açılmıştır. Kayseri, İzmir ve Erzurum'daki Yüksek İslam Enstitüleri bu dönemde eğitim

vermeye başlamıştır. Atatürk Üniversitesi'nde İslami İlimler Fakültesinin açılmasına 1969'da karar verilmiş, 1970 yılında ilgili resmî onay alınmış ve fakülte 12 Mart 1971'de ders vermeye başlamıştır. 1971 yılında İmam-Hatip okullarının orta kısmı kaldırılmıştır. Aynı yıl gerçekleşen askerî müdahale sonrası kurulan Erim Hükümeti programında, bu okulların ortaöğretim sistemiyle uyumlu hâle getirileceği belirtilmiştir. Programda zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılması da kararlaştırılmış ve böylece orta kısmın kaldırılması uygulaması pekiştirilmiştir. Daha sonra kurulan ikinci Erim Hükümeti'nin programında da bu kararın geçerliliğinin korunacağı vurgulanmıştır (Öcal, 2008, s. 403). 1974'te kurulan Ecevit-Erbakan Hükümeti'nin eğitim programında, öğrencilerin millî gelenekler ve ahlaki değerler doğrultusunda yetiştirilmesi hedeflenmiş; bu amaçla ilköğretim ve ortaöğretimde zorunlu ahlak dersleri konulacağı ve dersleri verecek öğretmenlerin yeterliliklerinin özel önem taşıdığı belirtilmiştir. Aynı yıl, 27 Temmuz'da liselere ahlak dersleri uygulanmaya başlamış ve bu dönemde 29 yeni İmam-Hatip Lisesi açılmıştır (Öcal, 2025, s. 24).

31 Mart 1975-21 Haziran 1977 tarihleri arasında görev yapan IV. Demirel Hükümeti programında, meslek liselerinden mezun olanların üniversiteye giriş fırsatlarının artırılması, meslek okullarına yönelimin teşvik edilmesi ve yükseköğretimde fırsat eşitliğinin sağlanması hedeflenmiştir. Buna göre, meslek lisesi mezunlarının üniversite ve yüksekokullara giriş sınavlarına katılmaları ve başarılı olmaları hâlinde diğer lise mezunları gibi tüm yükseköğretim kurumlarına giriş yapabilmeleri sağlanacaktır. Aynı hükümet döneminde, liselerin birinci ve ikinci sınıflarında okutulan din dersleri artık son sınıfta da verilmeye başlanmıştır. Programda, ilk ve ortaöğretimde okutulan ahlak derslerinin amaçlarına uygun olarak millî ahlak ilklerine göre düzenleneceği ve bu derslerin öncelikle İlahiyat Fakültesi, İslami Bilimler Fakültesi, Yüksek İslam Enstitüsü ile İmam-Hatip Okulu mezunu öğretmenler tarafından yürütüleceği belirtilmiştir. Din derslerinin normal ders saatleri içinde, gerekli niteliklere sahip öğretmenler tarafından verilmesi de karara bağlanmıştır. Bu dönemde Bursa ve Samsun Yüksek İslam Enstitüleri faaliyete başlamış ve 230 İmam-Hatip Lisesi açılmıştır. Ayrıca 1976 yılında İmam-Hatip liselerine kız öğrencilerin kabul edilmeye başlanmasıyla öğrenci kitlesi genişletilmiştir (Ünsür, 1995, s. 26).

21 Haziran-21 Temmuz 1977 tarihleri arasındaki II. Ecevit Hükümeti programında, İmam-Hatip liselerinin eğitim programındaki eksikliklerin giderileceği, mezunlarının yükseköğrenime erişim imkânlarının artırılacağı ve Yüksek İslam Enstitülerinin akademik düzeye yükseltilerek bilimsel kapasitelerinin güçlendirileceği vurgulanmıştır. 21 Temmuz 1977 - 5 Ocak 1978 tarihleri arasındaki V. Süleyman Demirel Hükümeti

programında, önceki Demirel hükümetlerinin İmam-Hatip liseleriyle ilgili uygulamaları tekrar edilmiş; buna ek olarak İslam Enstitülerinin akademik düzeye yükseltilmesi, araştırma kapasitelerinin artırılması ve öğrenci sayısının çoğaltılması planlanmıştır. Akademi mezunlarının liselerde felsefe, ahlak, sosyoloji ve psikoloji öğretmenleri olarak görev yapmaları hedeflenmiş, “Manevi İlimler Üniversitesi” kurulmasıyla en yüksek düzeyde bilimsel eğitim sağlanması amaçlanmıştır. Ayrıca İmam-Hatip ve diğer meslek lisesi mezunlarının üniversiteye girişte diğer lise mezunlarıyla eşit haklara sahip olması, ilkokullarda din ve ahlak dersleri öğretmenleri olarak görev yapabilmeleri ve İmam-Hatip liselerinin ilkokullara dayalı yapısının güçlendirilmesi öngörülmüştür. (Ünsür, 1995, ss. 27-28).

III. Ecevit Hükümeti programında (5 Ocak 1978-12 Kasım 1979), önceki Ecevit hükümeti dönemindeki İmam-Hatip ve yüksek İslam enstitüleriyle ilgili düzenlemeler tekrar edilmiştir. Bu dönemde Yozgat’ta bir Yüksek İslam Enstitüsü kurulmasına karar verilmiş ve dört yeni İmam-Hatip Lisesi açılmıştır. 1980’de ise Demirel Hükümeti döneminde 34 İmam-Hatip Lisesi daha hizmete girmiştir. 1960 sonrası din eğitiminde en önemli dönüm noktası, 1980 askerî müdahalesi olmuştur. Bu müdahale sonrasında hazırlanan Anayasa ile din ve ahlak eğitimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılacak şekilde güvence altına alınmıştır. Anayasaya göre, din kültürü ve ahlak bilgisi ilk ve ortaöğretim kurumlarında zorunlu ders olarak okutulmakta; bunun dışındaki din eğitimi ve öğretimi ise yalnızca bireylerin isteğine veya küçükler için yasal temsilcilerinin talebine bağlıdır. Bu düzenlemeyle birlikte din dersinin ilköğretimde haftalık saati ikiye çıkarılmış, ortaöğretimde ise mevcut bir saatlik uygulama sürdürülmüş, ayrıca ahlak dersi de bu dersin kapsamına dâhil edilmiştir. Böylece, ahlak derslerinin içeriği ve öğretim yöntemleriyle ilgili tartışmalar sona ermiştir; dersler felsefî ahlak mı yoksa dini ahlak mı olmalı, öğretmenliğini din dersi mezunları mı yoksa felsefe öğretmenleri mi vermeli gibi sorular netlik kazanmıştır. Aynı şekilde, okul müfredatlarında din derslerinin varlığı, seçimlik mi yoksa zorunlu mu olacağı konusundaki uzun süreli tartışmalara da nihai bir çözüm getirilmiştir. Bu meseleler yıllarca gündemde kalmış, ancak bir türlü kesin bir sonuca ulaşılamamıştır. (Ünsür, 1995, ss. 29-30).

3. GÜMÜŞHANE’DE EĞİTİM (1960-1980)

3.1. Gümüşhane’nin Tarih İçindeki Gelişim Aşamaları

Gümüşhane iline, tarih boyunca farklı dönemlerde çeşitli adlar verilmiştir. Aşağıda bu isimler kısaca açıklanacaktır:

- Gümüşhane, tarihî kaynaklara göre ilk olarak günümüzde “Canca” olarak bilinen bölgede kurulmuştur. Eski Türk yazmalarında da ilin adı “Canca” şeklinde geçmektedir.
- Gümüşhane bölgesi, Bizans döneminde “Khalidia” adlı idari bir tema kapsamında yer alıyordu. Orta Çağ İslam kaynaklarında ise İbn Hurdazbi ve Kudame b. Ca’fer, ilin adını sırasıyla “Halidiya” ve “Halidiyat” olarak kaydetmiştir. Bunun yanı sıra Bizans döneminde, bölgeye “gümüş şehri” anlamına gelen “Argyropolis” ismi verilmiştir.
- Osmanlı döneminde 1730’lu yıllara kadar “Canca” adıyla anılan bölge, yöredeki gümüş madenlerinin önemi nedeniyle bu tarihten sonra “Gümüşhane” olarak isimlendirilmiştir (Tuncel, 1996, s. 273).

Tuğrul Bey idaresindeki Selçukluların, 1048 yılında Bizans’a karşı Pasinler Ovası’nda kazandıkları savaş, Türklerin bu bölgedeki ilk büyük başarısı olarak görülmektedir. Bu zafer sonrasında Gümüşhane çevresi kısa bir süre için Türklerin kontrolüne geçmiştir. Ardından, 1071’de Alparslan’ın Malazgirt Savaşı’yla Bizans’ı yenilgiye uğratmasının ardından, Erzincan bölgesinde yönetim kuran Mengüçük Gazi, Gümüşhane yöresini Erzincan topraklarına bağlamıştır. 1228 yılında, Trabzon Rumlarının Moğol istilasından sonra Sudak şehrine saldırımları ve Karadeniz’deki Türk tüccarlara zarar vermeleri ile Sinop’a baskın düzenlemeleri üzerine Anadolu Selçuklu Devleti, II. Gıyaseddin Keyhusrev’in yönetiminde, Mubarizeddin Ertokuş komutasındaki güçleri göndererek Gümüşhane bölgesini ele geçirmiştir. Moğol istilasından sonra Gümüşhane, Anadolu’nun diğer bölgeleri gibi Moğol denetimi altına girmiştir. Moğolların iç çatışmalardan güç kaybetmesiyle birlikte bölge kısa süreliğine Celayirlilerin yönetimine geçti. XIV. yüzyılın başlarında Eretnaoğullarının hâkimiyetini kabul eden Gümüşhane, daha sonra Kadı Burhaneddin, Akkoyunlu ve Karakoyunlu egemenlikleri arasında el değiştirmiş ve zaman zaman Trabzon Rum Devleti’nin kontrolüne girmiştir (Saylan, 2012, ss. 19-20).

Osmanlı hâkimiyeti döneminde Gümüşhane yöresi iki kez Rus işgaline maruz kalmıştır. İlk işgal sırasında Rus birlikleri 27 Ağustos 1829’da Gümüşhane’ye girmiştir.

Şehri ele geçirdikten sonra, general komutasındaki birlikler Yağmurdere'nin Yapaz köyüne kadar ilerlemiştir. Ancak bölgenin zorlu arazi koşulları ve yaklaşık 15.000 Osmanlı askerinin yolları kesmesi nedeniyle geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Mevcut durumda Gümüşhane'yi savunmak ve askerlerin ihtiyaçlarını karşılamak oldukça güç olduğundan, General Simoniç şehirde bırakamayacağı cephaneyi imha etmek zorunda kalmıştır. Rusların bölgeden çekilmesinin ardından Osmanlı kuvvetleri Gümüşhane'ye girerek şehri düşman işgalinden kurtarmıştır. 19. yüzyılda Gümüşhane genelinde, biri Trabzon-Erzurum, diğeri Gümüşhane-Erzincan güzergâhını birbirine bağlayan iki ana yol bulunmaktaydı. Sancak içinde ise kazalar ve nahiyeler arasında bağlantı sağlayan özel yollar mevcuttu. Bu durum, Erzurum-Trabzon ve Gümüşhane-Erzincan yollarını kullanan seyyahların eserlerinde de yer almıştır. Karadeniz Bölgesi'nin dağlık ve engebeli yapısı, yol koşullarını oldukça zorlaştırmaktaydı. Seyyahlar özellikle Trabzon-Erzurum yolunun dik ve adeta bir merdiven gibi olduğunu vurgulamışlardır (Saylan, 2015, ss. 21-22).

Gümüşhane ve çevresindeki madenler, özellikle gümüş açısından tarih boyunca büyük önem taşımıştır. Bölgedeki maden yatakları daha çok kuzey kesimlerinde yoğunlaşmıştır. Gümüşhane kazasında Helvalı, Hazine and Kırkpavli; Torul kazasında Görükse; Kürtün nahiyesinde ise Tilkicik, Karaçukur, Araköy, Çağır, Zigana, Dere, Kızılot, Folköy ve Emrik madenleri öne çıkan başlıca ocaklar olarak bilinmektedir (Saylan, 2015, s. 72).

3.2. Gümüşhane İlinin Demografik ve İdari Durumu

1849 yılında, Gümüşhane ve Ordu sancakları Trabzon Eyaleti'nden çıkarılarak Erzurum Eyaleti'ne katılmış ve böylece sancak sayısı tekrar altıya ulaşmıştır. Kırım Savaşı sırasında Gümüşhane ve Ordu sancakları geçici olarak Erzurum Eyaleti'ne bağlanmış, ancak bir yıl sonra yeniden Trabzon yönetimine dahil edilmişti. 1855'te yapılan düzenleme ile Van bağımsız bir eyalet olurken Ordu, Gümüşhane ve Karahisar-ı Şarkî tekrar Trabzon'a bağlanmıştır. 1869'daki vilayet düzenlemesi sonucunda Şiran ve Kelkit kazaları Gümüşhane sınırlarına eklenmiş, 1870 Trabzon Salnamesi'nde Gümüşhane, Trabzon'un kazaları arasında gösterilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde il statüsüne kavuşmuş; Bayburt, Kelkit, Şiran ve Torul ilçeleri Gümüşhane'ye bağlanmıştır. 1989 yılında Bayburt'un ayrılmasıyla ilçe sayısı azalsa da 1990 yılında Köse ve Kürtün bucaklarının ilçe statüsü kazanmasıyla Gümüşhane'nin ilçe sayısı merkez ilçe dahil altıya ulaşmıştır. İl sınırları içinde merkez ilçe ile birlikte 6 ilçe belediyesi, 12 belde belediyesi ve toplam 321 köy bulunmaktadır (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, t.y.).

Cumhuriyetin ilanını takiben 1924 yılında yürürlüğe giren yasal düzenleme uyarınca 1925 yılında Gümüşhane il statüsü kazandı. Bu kapsamda Merkez, Kelkit, Torul ve Şiran ilçeleri de yeni ile bağlandı. Ayrıca 15 Nisan 1925'te yürürlüğe giren İdare-i Umumiye Vilayat Kanunu'nun üçüncü maddesi gereğince, Gümüşhane iline bağlı Alucra ilçesindeki "Yenice" köyü Şiran ilçesinin sınırlarına katıldı. 29 Ekim 1927'de Cumhuriyet yönetimi, Gümüşhane'de hem ilk nüfus sayımını hem de ilk sanayi sayımını gerçekleştirmiştir. Bu sayım, ilin nüfus yapısı ve ekonomik durumu hakkında ilk resmî verileri sunmuştur. Cumhuriyet'in ilk nüfus sayımının yapıldığı 1927'de, Gümüşhane'nin nüfusu 122.231 olarak belirlenmişti. Bu rakam, yıllar içinde yavaşça ama düzenli bir şekilde artmıştır. 20 Ekim 1935'te yapılan ikinci nüfus sayımının ardından, sayımlar her beş yılda bir düzenli olarak yapılmaya başlanmıştır. 1927 sayımına göre Gümüşhane'de kadın nüfus, erkek nüfusa kıyasla daha fazlaydı; toplam nüfusun %53,1'i kadın, %46,9'u erkekten oluşuyordu. Bu oranlar, Türkiye genelindeki ortalamaların üzerinde olup ilin kadın nüfus yoğunluğunun yüksek olduğunu göstermektedir (Kumaş, 2020, ss. 194-197).

1965 nüfus sayımında Gümüşhane'nin kent nüfusu 45.070, kırsal nüfusu 237.168 olmak üzere toplam 282.238 olarak belirtilmiştir (DİE, 1970). 1980 yılına gelindiğinde yapılan nüfus sayımında ise kent nüfusu 51.404, kırsal nüfusu ise 223.787 olmak üzere toplam 275.191 olduğu kayıtlara geçmiştir (DİE, 1983).

3.3. Gümüşhane'de Eğitim Faaliyetlerinin Genel Yapısı

1950 yılında Demokrat Parti iktidara geldiğinde devlet bütçesi yaklaşık 1,5 milyar lira civarındaydı ve bunun yaklaşık 176 milyon lirası eğitim harcamalarına ayrılmıştı. Bu dönemde Millî Eğitim Bakanlığı giderlerinin bütçe içindeki payı yaklaşık %12 düzeyindeydi. On yıl sonra, 1960 yılına gelindiğinde ise genel bütçe 7 milyar liranın üzerine çıkmış, eğitime ayrılan kaynak yaklaşık 920 milyon liraya ulaşmıştır. Millî Eğitim Bakanlığının bütçeden aldığı pay, toplam devlet harcamalarının yaklaşık %12,6'sını oluşturmaktaydı (Yavuz, 2021, s. 152).

Demokrat Parti döneminde Gümüşhane'deki eğitim faaliyetlerine ilişkin ilk kapsamlı verilere 1954-1955 ders yılında ulaşıyor. Bu dönemde il genelinde 233 ilkokulda 419 öğretmen görev yapmakta ve 16.949 öğrenci eğitim almaktaydı; mezun sayısı ise 1.362 öğrenciydi. Ortaokul sayısı 5'e yükselmiş olup 40 öğretmen 607 öğrenciye eğitim vermekteydi ve 115 öğrenci mezun olmuştu. Mesleki ve teknik okul sayısı ise 4'e ulaşmış, 26 öğretmen 224 öğrenciye eğitim sağlamış, 27 student mezun olmuştu. Aynı yıl 6 yaş ve üzeri nüfus 164.087 kişi olarak kaydedilmiş ve bunların 47.849'u okuma-yazma bilmekteydi, bu oran nüfusun %29,16'sına tekabül ediyordu

(Yavuz, 2021, s. 152). Okuma-yazma bilenlerin oranı Gümüşhane’de en yüksek seviyeyi göstermekteydi.

1959-1960 ders yılında Gümüşhane’de ilkokul sayısı 283’e yükseldi. Bu okullarda 524 öğretmen (452 erkek, 72 kadın) görev yaptı ve toplam 20.736 öğrenci (13.768 erkek, 6.968 kız) eğitim gördü. Mezun olan öğrenci sayısı 1.714 (1.295 erkek, 419 kız) olarak kaydedildi. Ortaokul sayısı 6’ya çıkarken 52 öğretmen (42 erkek, 10 kadın) 1.172 öğrenciye (1.046 erkek, 126 kız) ders verdi ve 175 öğrenci (153 erkek, 22 kız) mezun oldu. Gümüşhane’de bir lise, 1956 yılında hizmete açılmıştı. 1959-1960 ders yılında lisede 16 öğretmen (11 erkek, 5 kadın) 156 öğrenciye (140 erkek, 16 kız) eğitim verdi ve 36 öğrenci mezun oldu; bunlardan 5’i kız öğrenciydi. Şehirdeki 4 mesleki ve teknik okulda ise 32 öğretmen (27 erkek, 5 kadın) 419 öğrenciye (380 erkek, 39 kız) eğitim verdi ve 133 öğrenci (122 erkek, 11 kız) mezun oldu. Halk dershanelerinde ciddi bir düşüş gözlemlendi; önceki dönemde 291 olan dershane sayısı 5’e geriledi ve toplam 5 öğretmen tarafından verilen bu kursları 55 kişi tamamladı. Ayrıca şehirde 14.433 kitap ve 15.586 okuyucusu olan bir halk kütüphanesi bulunmaktaydı. 1960 yılı itibarıyla 6 yaş ve üzeri nüfus 189.114 kişi (87.641 erkek, 101.473 kadın) olarak belirlendi. Bu nüfusun 51.812’si (37.943 erkek, 13.869 kadın) okuma-yazma biliyor ve bu oran toplam nüfusun %27,40’ına karşılık geliyordu. Kadın nüfusu arasında okuma-yazma oranı ise %13,67 ile düşük seviyede kalmıştı (Yavuz, 2021, s. 153).

1950-1960 dönemi, Demokrat Parti döneminin eğitim politikaları, nüfus artışı ve ekonomik istikrarın etkisiyle Gümüşhane’de eğitim alanında önemli gelişmelere sahne olmuştur. İl merkezindeki ilkokul sayısı, öğretmen ve öğrenci sayısında ciddi bir artış sağlanmış; ortaokul sayısı 6’ya, mesleki ve teknik okulların sayısı ise 4’e ulaşmıştır. Aynı dönemde bir lise ve halk kütüphanesi açılmıştır. Ancak 6 yaş ve üzeri nüfus içinde okuma-yazma bilenlerin oranı %27 civarında kalmış ve halk dershanelerinin sayısı ciddi ölçüde azalmıştır (Türkmen, 2023, s. 55).

Sonuç olarak Gümüşhane’deki eğitim alanındaki çalışmalar, Cumhuriyetin ilk yılları, CHP yönetimi ve Demokrat Parti döneminin kendine özgü koşulları çerçevesinde yürütülmüştür. Zor şartlar altında kısa ve uzun vadeli planlamalar doğrultusunda eğitim politikaları oluşturulmuş ve her dönem bir sonraki dönemin altyapısını hazırlamıştır. Göreve gelen yeni yönetimler, önceki uygulamaları koruyarak üzerine yenilikler eklemiş ve Gümüşhane’nin eğitim ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmışlardır.

Demokrat Parti dönemi boyunca ülke genelinde okuryazarlık oranında %28’lik bir artış yaşanmıştır. Buna karşılık, Gümüşhane’deki artış %21,7 ile ülke ortalamasının altında kalmıştır. 1950 yılında Gümüşhane’de kadınların okuryazarlık oranı %11

civarındayken 1960'a gelindiğinde bu oran %13,67'ye yükselmiş ve yaklaşık %24'lük bir artış gözlenmiştir. Aynı dönemde erkeklerin okuryazarlık oranı %36'dan %43,29'a çıkarak %20'lik bir artış kaydetmiştir. Bu veriler, kadınların okuryazarlık oranındaki yükselişin erkeklere göre biraz daha hızlı gerçekleştiğini ortaya koymaktadır (Türkmen, 2023, s. 55).

3.4. İlköğretim

Cumhuriyet'in ilanından sonra, 1923-1924 eğitim-öğretim yılı itibarıyla Gümüşhane'de 34 ilkokul aktifti. Bu okullardan 29'u erkek öğrenciler için, 5'i ise kız öğrenciler için açılmıştı. Okulların yalnızca üçü iki derslikli, biri ise üç derslikliydi; diğer tüm okullar ise tek derslikliydi. Ayrıca, öğretmen yetersizliği veya başka sebepler nedeniyle 4 ilkokul o yıl eğitim vermemekteydi. Açık olan 34 okulda ise toplam 1152 öğrenci bulunmuştur; bunlardan 68'i kız, 1084'ü ise erkek öğrencidir. Ayrıca, bu okullarda görev yapan 39 öğretmenden ise 5'i kadın, 34'ü ise erkek öğretmen iş başında bulunmuştur (Duman, 2016, s. 57). 1924-1925 ders yılında, Gümüşhane Erkek Orta Mektebi'nde 27 öğrenci eğitim görmekteydi ve bu öğrencilere ders veren 9 öğretmen görev başında bulunmuştur (Duman, 2016, s. 59).

1926-1927 ders yılına gelindiğinde, vilayet genelinde okul, öğrenci ve öğretmen sayısında belirgin bir artış yaşanmıştır. Bu artışın temel nedeni ise Bayburt'un vilayet sınırlarına katılmış olmasından kaynaklanmıştır (Şaşmaz, 2014, s. 115). Bu ders yılı başında Gümüşhane'de 67 okul vardı ve bu okullarda toplam 97 dersane bulunuyordu. Okulların 17'si merkezde, 13'ü Kelkit'te, 11'i Şiran'da, 15'i Torul'da ve 11'i de Bayburt'ta yer alıyordu. Okullarda ise 146 kız, 1859 erkek olmak üzere toplam 2005 öğrenci eğitim alıyordu. Ayrıca, okullarda 10 kadın, 85 erkek olmak üzere toplam 95 öğretmen görev yapıyordu (Duman, 2016, s. 57). Cumhuriyetin ilanından sonra, Gümüşhane'de 1921 yılında inşasına başlanan ve 1923-1924 ders yılında öğrenci kabul eden bir erkek ortaokulu mevcuttu. Okulun ilk dönemlerinde 8 sınıf bulunuyordu, ancak öğrenciler yatılı olarak kalamıyordu. Okulun en büyük sorunlarından biri tuvalet eksikliğiydi. Ayrıca, ders aralarında öğrencilerin rahatça dinlenebileceği bir bahçenin olmaması da büyük bir eksiklikti. Bir de okul, şehrin yüksek ve dağlık bir yerinde olduğu için, öğrenciler sabahları okula gitmek için tırmanmak zorunda kalıyorlardı (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi [BCA], 1925).

Mustafa Kemal, Ağustos 1928'in başında İstanbul Sarayburnu'nda yaptığı konuşma ile harf inkılabını başlattı. Bu inkılap, tüm Türkiye'de olduğu gibi Gümüşhane'de de hızla etkisini gösterdi. İlk olarak, memurlar ve öğretmenler için kurslar

açıldı ve onların okuma yazma öğrenmesi sağlandı. 1929'un başlarında, tüm ülke genelinde olduğu gibi Millet Mektepleri açıldı ve halkın yeni harfleri öğrenmesi için çalışmalar başlatıldı. 1935 yılında, Millet Mektepleri dönemin “Öz Türkçecilik” akımının etkisiyle halk okulları olarak devam etti. Bu durum Gümüşhane’de de yaşandı. Gümüşhane’deki halk okulları 1935-1947 yılları arasında faaliyet gösterdi fakat 1938-1939, 1939-1940 ve 1943-1944 yıllarında hiç okul açılmadı (Duman, 2016, s. 63).

1960 ve 1980 yıllarında gerçekleştirilen askerî müdahaleler ile sonrasında kabul edilen 1961 ve 1982 Anayasaları, Türkiye’de eğitim politikalarının şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Bu dönemde kurulan hükümetlerin uyguladığı eğitim politikaları ve Millî Eğitim Şûralarında alınan kararlar, okullarda okutulan ders içeriklerine de yansımış; siyasetteki istikrarsızlık, eğitim yönetiminde de kendini göstermiştir. Özellikle Millî Eğitim Bakanlarının sık sık değişmesi, bu etkiyi açıkça ortaya koymaktadır. 1961 Anayasası’nın 50. maddesinde belirtilen “Halkın eğitim ve öğretim ihtiyaçlarını sağlamak devletin başlıca görevidir. İlköğretim, kız ve erkek tüm vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında ücretsizdir.” hükmü, dönemin eğitim anlayışını ve devletin sorumluluklarını vurgulamaktadır (Kadı, 2019, s. 68).

Cumhuriyet’in ilanından itibaren Türkiye’nin en dikkat çekici başarılarından biri, halkın okuryazarlık oranında ve genel eğitim seviyesinde sağlanan belirgin ilerlemedir. 1935 yılı verilerine göre kadın nüfusun yalnızca %9,8’i, erkeklerin ise %29,4’ü okuryazardı. 1940’a gelindiğinde bu oranlar kadınlarda %12,9’a, erkeklerde %36,2’ye yükselmiştir. 1960 yılına ait istatistikler kadınlarda %24,8, erkeklerde %53,6 okuryazarlık oranını gösterirken 1980’de kadınların %54,7’si, erkeklerin ise %79,9’u okuma yazma bilmektedir. Toplam nüfus açısından bakıldığında, 1935’te %19,3 olan okuryazarlık oranı; 1940’ta %24,6’ya, 1960’ta %39,5’e ve 1980’de %67,5’e ulaşarak önemli bir gelişme göstermiştir (DİE, 1993, s. 13).

İncelenen dönemler boyunca, kadınların okuryazarlık seviyeleri erkeklere göre daha düşük kalmış olsa da yıllar ilerledikçe bu fark önemli ölçüde kapanmıştır. Nüfusun okul çağındaki kesimi değerlendirildiğinde, okullaşma oranları Tablo 15’te gösterilmiştir. Nüfusun özellikle ilkokul seviyesinde yoğunlaştığı fark edilmektedir.

Tablo 15. Okullaşma oranları, 1960-1986 (DİE, 1998, s. 175; DPT, 1984, ss. 262-269).

Yıllar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Yükseköğretim
1960-1961	70,0	20,05	18,0	3,3
1965-1966	77,6	23,7	23,2	4,9
1970-1971	83,5	35,2	35,4	6,8
1985-1986	88,9	55,3	31,1	-

Tabloyu incelediğimizde, 1960-1986 yılları arasında Türkiye’de okullaşma oranlarında tüm eğitim kademelerinde belirgin bir artış yaşanmıştır. 1960’lı yıllarda ilkokulda %70 olan okullaşma oranı, 1980’lerin ortalarında %88,9’a yükselmiştir. Bu durum, özellikle zorunlu eğitimin yaygınlaştırılması, köy okullarının açılması ve öğretmen sayısındaki artışla doğrudan ilişkilidir.

Ortaokul düzeyinde ise oran %20,05’ten %55,3’e çıkarak yaklaşık üç kat artmıştır; bu da ortaöğretime erişimin hızla genişlediğini göstermektedir. Lise düzeyinde 1960-1970 arasında kayda değer bir yükselme görülmekle birlikte 1980’lerde oran bir miktar gerilemiştir. Yükseköğretimdeki okullaşma oranı ise düşük seviyede kalmasına rağmen 1960’taki %3,3’lük orandan 1970’te %6,8’e çıkarak dikkat çekici bir ilerleme kaydetmiştir. Genel olarak bu dönem, Türkiye’nin eğitimde kitleleşmeye geçtiği, özellikle ortaöğretimin güçlendiği ve eğitime erişimin ülke genelinde yaygınlaştığı bir süreç olarak değerlendirilebilir. 1967-1972 yılları arasında Gümüşhane ve ilçelerde ilkokul sayısı, öğrenci ve öğretmen sayıları aşağıdaki Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16. İlkokullarına ilişkin sayısal veriler, 1967, 1972 (DİE, 1977, ss. 106-107).

Yıllar	İl, ilçe	Okul			Öğrenci			Öğretmen	
		Şehir	Köy	T	E	K	T	E	K
1967-1968	Gümüşhane	21	404	38,421	24,064	14,357	834	720	114
	Bayburt	6	123	13,992	8,734	5,258	283	236	47
	Kelkit	2	77	7,764	5,126	2,638	143	128	15
	Şiran	2	54	4,912	3,155	1,757	94	84	10
	Torul	5	66	4,890	3,264	1,626	113	107	6
1968-1969	Gümüşhane	21	431	40,504	25,288	15,216	1,031	815	216
	Bayburt	6	135	14,856	9,287	5,569	406	264	142
	Kelkit	2	82	8,165	5,423	2,742	165	149	16
	Şiran	2	56	5,042	3,195	1,847	110	98	12
	Torul	5	72	5,227	3,430	1,797	131	123	8
1969-1970	Gümüşhane	22	460	42,297	26,106	16,191	1,089	928	161
	Bayburt	6	151	15,779	9,808	5,971	386	315	71
	Kelkit	2	84	8,457	5,492	2,965	189	168	21
	Şiran	2	59	5,047	3,169	1,878	122	106	16
	Torul	5	77	5,515	3,506	2,009	148	136	12
1970-1971	Gümüşhane	23	486	43,977	26,794	17,183	1,140	968	172
	Bayburt	7	160	16,665	10,304	6,361	406	332	74
	Kelkit	2	85	8,684	5,580	3,104	195	173	22
	Şiran	2	66	5,283	3,194	2,089	129	111	18
	Torul	5	84	5,669	3,551	2,118	157	138	19
1971-1972	Gümüşhane	23	499	45,168	27,096	18,072	1,329	1,130	199
	Bayburt	7	161	16,970	10,357	6,613	486	401	85
	Kelkit	2	89	9,103	5,729	3,374	246	216	30
	Şiran	2	69	5,558	3,304	2,254	158	133	25
	Torul	5	89	5,899	3,587	2,312	183	164	19

Tabloyu incelediğimizde, 1967-1972 döneminde Gümüşhane ve bağlı ilçelerinde eğitim alanında belirgin bir ilerleme yaşandığı görülmektedir. 1960’ların sonlarından itibaren Türkiye genelinde yürürlüğe konan eğitim seferberliği, bu bölgelerde de etkisini göstermiştir. Veriler hem şehir merkezlerinde hem de köylerde okul sayısının düzenli olarak arttığını ortaya koymaktadır. Örneğin, 1967-1968 öğretim yılında Gümüşhane’nin köylerinde toplam 404 olan okul sayısı, 1969-1970’te 460’a ve 1971-1972’de 499’a

ulaşmıştır. Bu yıllarda ilçelerde de benzer bir yükseliş söz konusudur: Bayburt'ta 123'ten 161'e, Kelkit'te 77'den 89'a, Şiran'da 54'ten 69'a ve Torul'da 66'dan 89'a çıkmış olduğu görülmektedir. Bu veriler, kırsal alanlarda okullaşmanın hız kazandığını ve köylerdeki eğitim olanaklarının önemli ölçüde arttığını gösterdiği düşünülebilir.

Öğrenci sayıları açısından incelendiğinde, 1967-1972 yılları arasında tüm ilçelerde belirgin bir artış gözlenmektedir. 1967-1968 öğretim yılında Gümüşhane genelinde 38.421 olan öğrenci sayısı, 1971-1972'ye kadar 45.168'e yükselmiştir. İlçelere bakıldığında Bayburt'ta 13.992'den 16.970'e, Kelkit'te 7.764'ten 9.103'e, Şiran'da 4.912'den 5.558'e ve Torul'da 4.890'dan 5.899'a çıkan artışlar dikkat çekmektedir. Bu yükselişi hem nüfus artışının hem de toplumda eğitim farkındalığının artmasının bir yansıması olarak değerlendirmek mümkündür. Her ne kadar kız öğrencilerin sayısı hâlen erkek öğrencilerin gerisinde olsa da artış hızlarının paralel seyretmesi, kız çocuklarının eğitim süreçlerine katılımının da giderek arttığını göstermektedir.

Tabloya baktığımızda, öğretmen sayılarındaki artış, 1967-1972 döneminin en çarpıcı göstergelerinden biridir. 1967-1968'de Gümüşhane genelinde 834 öğretmen görev yaparken 1969-1970'te bu sayı 1.089'a, 1971-1972'de ise 1.329'a yükselmiştir. Aynı dönemde Bayburt'ta öğretmen sayısı 283'ten 486'ya, Kelkit'te 143'ten 246'ya, Şiran'da 94'ten 158'e, Torul'da ise 113'ten 183'e çıkmıştır. Öğretmen sayısındaki bu artış, öğrenci sayısındaki yükselişle karşılaştırıldığında çok daha hızlıdır. Sonuç olarak, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı hızla azalmış ve eğitim kalitesinde belirgin bir iyileşme sağlanmıştır. 1967'de bir öğretmene ortalama 46 öğrenci düşerken, 1971-1972'de bu sayı yaklaşık 34'e gerilemiştir. Bu durum, sınıf mevcutlarının azalmasını ve öğretim ortamlarının daha verimli hâle gelmesini sağlamıştır.

Köy ilkokullarında görev yapan öğretmenler, 25 Eylül 1973 tarihinde eğitim-öğretim yılına yenilik getirmek amacıyla bir seminer düzenlemişlerdir. Bu etkinlik, Kuşakkaya gazetesinde "İlkokul Öğretmenleri Öğretim Yılı Baş Seminer Toplantıları Yaptı" (Kuşakkaya, 28 Eylül 1973) başlığıyla duyurulmuştur. Öğretmenler, her zaman ve her alanda daha nitelikli eğitim sunabilmek için, koşullar ne olursa olsun çalışmalarını sürdürmüşlerdir.

1967-1972 yılları ise Gümüşhane ili için eğitim alanında kayda değer bir gelişim ve dönüşüm dönemi olarak öne çıkmaktadır. Köy okullarındaki artış, kırsal bölgelerde yaşayan çocukların eğitim imkânlarının iyileştiğini gösterirken öğretmen sayısındaki yükselme devletin eğitime verdiği önemi de ortaya koymaktadır. Özellikle Bayburt ve Kelkit ilçelerinde hem öğrenci hem de öğretmen sayısında belirgin yükselme görülmüştür; bu bölgelerde eğitimin belirgin biçimde ilerlediğini gösterir. Öte yandan,

Şiran ilçesinde artış oranlarının diğer ilçelere kıyasla daha düşük kalması, bölgenin coğrafi yapısı veya nüfus yoğunluğu ile açıklanabilir.

Bu beş yıllık dönemde Gümüşhane genelinde eğitim altyapısı güçlenmiş, öğretmen kadroları genişlemiş ve okullaşma oranı kayda değer biçimde yükselmiştir. Sadece sayısal gelişmeler değil, nitel ilerlemeler de dikkat çekmiştir. Artan öğretmen kadrosu sayesinde köy okullarında eğitim verimli hâle gelmiş ve öğretmenlerin kırsal alanlara ulaşımı kolaylaşmıştır. Bu gelişmeler, Cumhuriyet'in kırsal kalkınma ve eğitim politikalarının yerel düzeyde başarıyla uygulandığını göstermiştir. Gümüşhane'de 1974-1980 yılları arasında kent ve köyde okul, öğrenci ve öğretmen sayıları Tablo 17'de gösterilmiştir.

Tablo 17. İlkokullarına ilişkin sayısal veriler, 1974-1980 (DİE., 1977, s. 19; DİE, 1979, s. 19; DİE, 1980, s. 18; DİE, 1981, s. 57; DİE, 1981, s. 19).

Yıllar	İl, ilçe	Okul		Öğrenci			Öğretmen		
		Kent	Köy	T	E	K	T	E	K
1974-1975	Gümüşhane	23	522	48,369	27,560	20,809	1,364	1,122	242
1976-1977	Gümüşhane	24	547	50,341	27,612	22,729	1,555	1,333	222
1977-1978	Gümüşhane	25	541	44,042	23,806	20,236	1,367	1,157	210
1978-1979	Gümüşhane	25	555	43,418	23,264	20,154	1,409	1,190	219
1979-1980	Gümüşhane	25	558	42,761	22,633	20,128	2,029	1,715	314

1974-1980 dönemi verileri incelendiğinde, Gümüşhane'de eğitim faaliyetlerinin hem kent hem de kırsal alanlarda önemli ölçüde geliştiğini görebiliriz. 1974-1975 öğretim yılında kentte 23, köylerde 522 okul bulunurken 1979-1980'de bu sayılar sırasıyla 25 ve 558'e yükselmiştir. Bu artış; özellikle köy okullarının sayısındaki artışın devam ettiğini, kırsal bölgelerde eğitim hizmetlerine ulaşmanın ve eğitim alabilmenin çok daha kolaylaştığını göstermektedir.

Öğrenci sayıları incelendiğinde, 1974-1975 yılında toplam 48.369 öğrenci bulunurken bu sayı 1976-1977'de 50.341'e yükselmiştir. Ancak sonraki yıllarda azalarak 1979-1980'de 42.761'e düşmüştür. Bu gerilemenin nedeni; 1970'lerin sonlarında yaşanan iç göç hareketleri, ekonomik zorluklar ve bu nedenlerden kırsalda yaşayan nüfusun imkânı daha geniş olan kentlere gitmesiyle olmuştur. Erkek öğrenci sayısı her zaman tüm yıllarda kadın öğrenci sayısından fazla olsa da fark giderek azalmıştır. 1974-1975'te 27.560 olan erkek öğrenci sayısı 22.633'e düşerken aynı dönemde kız öğrenci sayısı 20.809'dan 20.128'e düşmüştür. Bu durum, erkek öğrenci sayısındaki azalışa rağmen kız öğrencilerin eğitime katılımında erkek öğrenciler kadar düşüş görülmediğini ortaya koymaktadır.

Tabloya bakıldığında, öğretmen sayısındaki artış oldukça olumludur. 1974-1975'te 1.364 olan toplam öğretmen sayısı, 1979-1980'de 2.029'a yükselmiştir. Bu dönemde

erkek öğretmen sayısı 1.122'den 1.715'e, kadın öğretmen sayısı ise 242'den 314'e çıkmış; kadronun önemli ölçüde güçlendiğini göstermiştir. Bu artış, öğretmen başına düşen öğrenci sayısının azalmasına ve sınıf mevcutlarının küçülmesine katkı sağlamış, dolayısıyla eğitim kalitesinde olumlu bir etki yaratmıştır.

Genel olarak, 1974-1980 dönemi Gümüşhane'de okullaşmanın özellikle kırsal alanlarda yaygınlaştığı ve öğretmen kadrosunun arttığı bir dönem olarak dikkat çekmektedir. 1974-1975'te bir öğretmene ortalama 35 öğrenci düşerken 1979-1980'de bu sayı yaklaşık 21'e gerilemiştir. Öğrenci sayısındaki dalgalanmalara rağmen öğretmen sayısında yaşanan yükselme, sınıf mevcutlarının küçülmesini ve öğretim kalitesinin yükselmesini sağlamıştır. 1979-1980'deki bu belirgin yükseliş, devletin bölgedeki eğitim yatırımlarına ve öğretmen istihdamına verdiği önemi de ortaya koymaktadır. Sonuç olarak bu yıllar, Gümüşhane'de eğitimin nicel olarak güçlendiği ve öğretmen-öğrenci oranındaki iyileşmenin eğitim kalitesine doğrudan katkı sunduğu bir dönem olarak görülür.

3.5. Ortaöğretim

Cumhuriyet'in ilanından sonraki dönemde eğitim sisteminin yeniden yapılandırılması, Türkiye'nin modernleşme sürecinin en önemli adımlarından biri olmuştur. 1923-1980 yılları arasında ortaöğretim alanında gerçekleştirilen düzenlemelerin tamamı, temelde 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve 22 Mart 1926 tarihli Maarif Teşkilatı Kanunu üzerine inşa edilmiştir. Tevhid-i Tedrisat Kanunu, eğitimde çok başlılığı ortadan kaldırarak bütün öğretim kurumlarını tek bir otorite altında toplamış, böylece millî bir eğitim sistemi oluşturulmasının önünü açmıştır. Maarif Teşkilatı Kanunu ise bu birliği kurumsal hâle getirmiş; eğitim kademelerini, görev ve sorumluluk alanlarını yasal olarak tanımlamıştır. Bu iki yasa, sonraki bütün eğitim reformlarının çerçevesini belirlemiştir (Zengin, 2025, s. 8).

1930'lu yıllardan itibaren ortaöğretimde hem okul türleri çeşitlenmiş hem de öğrenci sayısında önemli artışlar yaşanmıştır. 1939-1970 yılları arasında gerçekleştirilen Millî Eğitim Şûraları, sistemin karşılaştığı yeni ihtiyaçlara cevap verebilmek için kritik kararlar almıştır. Şûralarda ortaöğretimin amaçları, program içerikleri, öğretmen yetiştirme sistemi, rehberlik hizmetleri ve mesleki eğitimin geliştirilmesi gibi konular ele alınmıştır. Bu süreçte ortaöğretim, sadece akademik bilgi veren bir kurum olmaktan çıkarak ülkenin ekonomik ve toplumsal kalkınmasına katkı sağlayan bir yapı hâle getirilmeye çalışılmıştır. Ancak bu hızlı nüfus artışı, ekonomik kaynak yetersizliği ve

bölgesel eşitsizlikler, bu doğrultudaki hedeflerin tam anlamıyla gerçekleşmesini güçleştirmiştir.

Sonuç olarak, 1923'ten 1980'e kadar ortaöğretim alanında yapılan bütün yapısal değişiklikler, Cumhuriyet'in ilk yıllarında atılan yasal temellere dayanmış; her dönemde millî birlik, çağdaşlaşma ve kalkınma hedefleri doğrultusunda şekillenmiştir. Millî Eğitim Şûralarında alınan kararların etkisiyle 1950'li yıllarda ortaöğretim alanında önemli yenileşme girişimlerine gidilmiştir. Bu dönemde, eğitim programlarının çağın gereklerine uygun hâle getirilmesi amacıyla sürekli olarak geliştirme ve güncelleme çalışmaları yapılmıştır (Kılıç ve Güven, 2017, s. 596).

1950'lerden sonra ortaöğretimde farklı yetenek ve ilgi alanlarına sahip öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çok programlı okul uygulamaları başlatılmıştır. Bu model, öğrencilerin genel akademik derslerin yanı sıra mesleki ve teknik alanlarda da eğitim almalarına olanak sağlamayı hedeflemiştir. Bu kapsamda, 1953-1954 eğitim-öğretim yılında eğitim sisteminde yenilikçi bir adım olarak deneme ortaokulları kurulmuştur. Bu okullar, mevcut ortaokul sisteminde uygulanabilecek yeni öğretim yöntemlerini ve program düzenlemelerini test etmek amacıyla açılmıştır. Ardından, 1955-1956 eğitim-öğretim yılında benzer bir uygulama lise düzeyine de taşınarak çok programlı lise denemeleri gerçekleştirilmiştir. Bu deneysel uygulamalar, Türkiye'de ortaöğretimin yapısal esnekliğini artırma ve farklı öğrenci profillerine uygun eğitim modelleri geliştirme yönündeki çabaların erken örnekleri olarak değerlendirilebilir (Ünal ve Ünal, 2010, s. 115).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında eğitim sisteminin en temel sorunlarından biri, öğrenci ve öğretmen sayılarının son derece yetersiz oluşuydu. 1920'li ve 1930'lu yıllarda sınırlı sayıdaki okul ve öğretmen kadrosu, ülke genelinde eğitime erişimi büyük ölçüde kısıtlamıştı. Ancak geçen yıllar içinde yapılan yatırımlar, açılan yeni okullar ve öğretmen yetiştirme kurumlarının artmasıyla birlikte bu tablo önemli ölçüde değişmiştir.

1970'li yıllara gelindiğinde hem öğrenci hem de öğretmen sayılarında dikkate değer bir artış yaşanmıştır. Eğitim sisteminin kapsama alanının genişlemesi, eğitim hizmetlerinin ülkenin farklı bölgelerine ulaşmasını sağlamış ve okullaşma oranlarını yükseltmiştir (Önsoy, 1991, s. 9).

Bu gelişme, yalnızca sayısal bir büyüme olarak değerlendirildiğinde bile Türk eğitim tarihi açısından olumlu bir ilerleme olarak görülmüştür. Niceliksel artış, eğitimin toplumsal yaygınlığını artırmış, eğitimde fırsat eşitliği yönünde atılmış önemli bir adım olarak kabul edilmiştir.

Bu dönemlerdeki ortaokul ve liseye giden öğrencilerin kız ve erkek olmak üzere oranları aşağıdaki Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Okullarda kız ve erkek öğrenci oranları, 1960-1981 (Sakaoğlu, 2003, s. 282).

Yıllar	Ortaokul		Lise	
	K	E	K	E
1960-1961	24,2	75,7	25,9	74,1
1970-1971	26,7	73,2	28,7	71,3
1979-1980	33,4	66,6	35,7	64,3
1980-1981	34,3	65,7	36,7	63,3

Bu tabloya baktığımızda, her rakamın bir hayat, bir hikâye anlattığını görebiliriz. 1960’larda ortaokul ve liselerde kız öğrencilerin oranı oldukça düşük; yani o yıllarda birçok kız çocuğu okula gitme imkânından mahrum bırakılıyordu. 1970’lere ve özellikle 1980’e gelindiğinde kız öğrenci oranlarında belirgin bir artış var. Bu sadece bir sayı artışı değil; her yüzde artışı, daha fazla kız çocuğunun hayallerine ulaşabilmesi, kendi yeteneklerini keşfetmesi ve topluma katkı yapabilmesi demektir.

Tablodaki değişim, eğitimde fırsat eşitliği yolunda atılmış somut adımların göstergesidir. Erkek öğrenciler hâlâ çoğunlukta olsa da aradaki farkın azalmaya başlaması, kız çocuklarının da eğitim hakkına daha fazla ulaşabildiğinin bir kanıtıdır. Her bir yüzde derecesi, milyonlarca ailenin umutlarını ve çocuklarının geleceğe dair hayallerini yansıtıyor. Kısacası bu tablo, Türkiye’de eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği yolunda atılmış küçük ama anlamlı adımları ve insan odaklı ilerlemeyi bize göstermektedir.

1973 yılında Ortaöğretim Genel Müdürlüğünün teklifi ve Millî Eğitim Bakanlığının onayı ile Bayburt’ta bir akşam lisesi açılmasına karar verilmiştir. Ortaokul mezunu olan herkesin akşam lisesine devam edebileceği belirtilmiş, yaş şartı aranmamıştır. Söz konusu akşam lisesinin Bayburt Lisesi bünyesinde açılmasına karar verilmiştir. Bu gelişme, Kuşakkaya gazetesinde “Bayburt’ta Akşam Lisesi Açıldı” başlığıyla haberleştirilmiştir (Kuşakkaya, 16 Kasım 1973).

Bu tür yenilikçi adımlar, bölgede örgün eğitim imkânı bulamamış bireyler için önemli bir fırsat sunarken ortaöğretim kurumlarının yaygınlaşmasına da ivme kazandırmıştır.

Nitekim dönemin kurumsal ve nicel yapısını daha net görebilmek adına, Gümüşhane’de 1960-1965 yılları arasında lise ve dengi okul sayıları aşağıdaki Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19. Lise sayıları, 1961-1965 (MEB, 1968, s. 4)

	1961-1962					1962-1963					1963-1964					1964-1965				
	Lise	Resmi Liseler	Resmi kolejler	Akşam Liseleri	Toplam	Özel Liseler	Genel Toplam	Resmi Liseler	Resmi Kolejler	Akşam Liseleri	Toplam	Özel Liseler	Genel Toplam	Resmi Liseler	Resmi Kolejler	Akşam Liseleri	Toplam	Özel Liseler	Genel Toplam	
Gümüşhane		1	-	-	1	-	1	1	-	-	1	-	1	1	-	-	1	-	1	

1961-1965 yılları arasındaki millî eğitim istatistiklerine göre Gümüşhane’de her yıl yalnızca bir resmî lise bulunmakta, bunun dışında ne resmî kolej ne akşam lisesi ne de özel lise yer almaktadır. Dört yıllık bu dönemde okul sayısında herhangi bir artışın görülmemesi, ilin eğitim altyapısının uzun süre sabit kaldığını göstermektedir.

Bu tablo, 1960’lı yılların başında Türkiye’deki bölgesel eğitim farklarını açık biçimde yansıtmaktadır. Özellikle küçük ve dağlık illerde, ortaöğretime erişim son derece sınırlı kalmış; öğrencilerin büyük bir kısmı lise eğitimi almak için çevre illere gitmek zorunda kalmıştır.

Gümüşhane’de bu yıllarda sadece bir lisenin varlığı hem öğrenci kapasitesinin kısıtlılığına hem de öğretmen yetersizliğine işaret etmektedir. Buna rağmen, söz konusu tek lise, bölge için büyük bir anlam taşımıştır. Çünkü bu okul, Gümüşhane’deki gençler için yükseköğrenime geçişin ve toplumsal hareketliliğin tek kapısı olmuştur. Dolayısıyla nicelik olarak bir artış olmasa bile, bu tek lisenin varlığı, ilin eğitim tarihinde önemli bir başlangıç noktası olarak değerlendirilebilir.

1961-1965 yıllarında Gümüşhane’de yalnızca bir resmî lisenin bulunması ve okul sayısında hiçbir artış yaşanmaması, ilin eğitim altyapısının oldukça durağan bir seyir izlediğini göstermektedir. Bu tablo, dönem Türkiye’sindeki bölgesel eğitim eşitsizliklerini ve ortaöğretime erişimdeki kısıtlılığı somutlaştırmaktadır. Eğitime erişimin büyük ölçüde şehir dışına bağımlı olduğu o dönemde, bünyesindeki tek lise, tüm fiziki ve beşerî eksikliklerine rağmen bölge gençliğinin akademik hedefleri ve gelecek vizyonu için yegâne referans noktası olmuştur. Takip eden süreçte ise ildeki ortaöğretim yapısı nicel yönden kademeli bir genişleme dönemine girmiş ve öğrenci-öğretmen dinamiklerinde belirgin dönüşümler yaşanmıştır.

Nitekim bu gelişimin ve dönemsel değişimlerin seyrini detaylıca takip edebilmek adına, 1967-1980 yılları arasında Gümüşhane’de bulunan ortaokul, öğrenci ve öğretmen sayıları aşağıdaki Tablo 20’de düzenlenmiştir.

Tablo 20. Ortaöğretim okullarına ilişkin sayısal veriler, 1967-1980 (DİE, 1976, s. 162; DİE, 1981, ss. 2-76; DİE, 1982, s. 2; DİE, 1982, ss. 4-40).

Yıl	İl	Okul Sayısı	Öğrenci			Öğretmen		
			T	E	K	T	E	K
1967 -1968	Gümüşhane	2	522	484	38	42	36	6
1968 -1969	Gümüşhane	2	761	685	76	31	30	1
1969 -1970	Gümüşhane	2	839	736	103	25	21	4
1970-1971	Gümüşhane	2	804	707	97	33	30	3
1971 -1972	Gümüşhane	12	4,324	3,826	498	120	88	32
1972-1973	Gümüşhane	12	4,214	3,693	521	100	81	19
1976-1977	Gümüşhane	27	5,017	4,326	691	91	80	11
1977- 1978	Gümüşhane	28	4,968	4,192	776	82	73	9
1978 -1979	Gümüşhane	28	4,832	4,065	767	4	4	-
1979-1980	Gümüşhane	1	89	89	-	105	89	16

1967-1980 yılları arasındaki verilere bakıldığında, Gümüşhane’de ortaöğretimin niceliksel olarak büyük bir gelişme gösterdiği görülmektedir. 1967-1968 öğretim yılında sadece 2 okul, 522 öğrenci ve 42 öğretmen varken 1970’li yılların ortalarına gelindiğinde okul sayısının 12’ye, öğrenci sayısının 4 bini, öğretmen sayısının ise 100’ü aştığı dikkat çekmektedir. Bu artış, 1960’ların sonunda başlatılan eğitim yatırımlarının ve bölgesel kalkınma politikalarının somut bir sonucudur.

Özellikle 1971-1972 öğretim yılında okul sayısının bir anda 2’den 12’ye çıkması, Gümüşhane’de ortaöğretimin yaygınlaşması açısından bir dönüm noktasıdır. Bu dönemde kız öğrencilerin sayısında da gözle görülür bir artış yaşanmış, toplumsal yapıda eğitime bakış olumlu yönde değişmeye başlamıştır. Ancak öğretmen sayısındaki dalgalanmalar ve bazı yıllarda görülen düşüşler, nitelikli eğitim kadrosunun sürekliliği konusunda hâlâ zorluklar yaşandığını göstermektedir. 1976’dan itibaren okul sayısının 27-28’e ulaşması, Gümüşhane’nin artık bölgesel ölçekte eğitimde merkezleşmeye başladığını göstermektedir. Bununla birlikte 1979-1980 yılında okul sayısının yeniden 1’e düşmesi, muhtemelen verilerin farklı sınıflandırılması ya da kurumsal değişikliklerden kaynaklanmış olup eğitimde süreklilik açısından dikkat çekici bir durumdur. Genel olarak bu dönem, Gümüşhane’de ortaöğretimin iki okuldan neredeyse otuz okula yükseldiği, binlerce öğrencinin eğitimle buluştuğu ve öğretmen kadrosunun giderek güçlendiği bir büyüme ve dönüşüm süreci olarak değerlendirilebilir.

1967-1980 yılları arasında Gümüşhane’de ortaöğretim; okul, öğrenci ve öğretmen sayıları bakımından dikkat çekici bir gelişme göstermiştir. 1967-1968 öğretim yılında ilde yalnızca 2 okul, 522 öğrenci ve 42 öğretmen bulunmaktaydı. Bu öğrencilerin sadece 38’i kızdı; yani kız öğrencilerin oranı toplamın yaklaşık %7,2’sine denk geliyordu. 1971-1972 öğretim yılında okul sayısı 12’ye, öğrenci sayısı 4.324’e yükselmiş, bunların 498’i kız olmuştur. Böylece kız öğrencilerin oranı %11,5’e ulaşarak önceki döneme göre önemli

bir artış göstermiştir. 1976-1977’de toplam 5.017 student içinde 691 kız öğrenci yer almış ve oran %13,7’ye çıkmıştır. Bu veriler, Gümüşhane’de 1960’ların sonundan 1970’lerin sonuna kadar geçen süreçte kız çocuklarının ortaöğretime katılımının neredeyse iki kat arttığını ortaya koymaktadır. Aynı dönemde öğretmen sayısında da gözle görülür bir artış yaşanmıştır; 1967’de 42 olan öğretmen sayısı, 1971’de 120’ye, 1977’de ise 91’e ulaşmıştır. Özellikle kadın öğretmenlerin sayısının artması örneğin 1971-1972’de toplam öğretmenlerin yaklaşık %26’sının kadın olması kız öğrenciler için teşvik edici bir unsur oluşturmıştır.

Bu süreç, Gümüşhane’de hem eğitim olanaklarının genişlediğini hem de toplumsal cinsiyet açısından eğitimde fırsat eşitliğine doğru bir ilerleme yaşandığını göstermektedir. 1979-1980 verilerindeki ani düşüş ise muhtemelen istatistiksel sınıflandırma farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Genel olarak 1967-1980 dönemi, Gümüşhane’de ortaöğretimin hem niceliksel büyüme hem de toplumsal dönüşüm açısından en dinamik yıllarını temsil etmektedir. Bunun yanı sıra, 1973-1974 eğitim-öğretim yılında Şiran ve Torul’da da liseler açılmıştır. Ancak her iki ilçede de lise binasının bulunmaması nedeniyle eğitim-öğretim faaliyetlerinin geçici olarak ortaokul binalarında sürdürülmesi planlanmıştır. Bu durum, dönemin yerel basın organlarından Kuşakkaya gazetesinde de haber olarak yer almıştır (Kuşakkaya, 20 Temmuz 1973).

3.6. Mesleki ve Teknik Eğitim

Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar hazırlanan hükümet programları incelendiğinde, dönem dönem mesleki ve teknik eğitime yönelik ifadeler yer verildiği görülmektedir. Toplam 61 hükümet programından 22’sinde, bu alana doğrudan değinilerek programlarında, ilköğretimi bitiren öğrencilerin tamamının yükseköğretime hazırlayan okullara yönlendirilmesi yerine, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarına yönlendirilerek iş hayatına kazandırılmaları gerektiği vurgulanmıştır. 1960’a kadar olan hükümet programlarında, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının iş piyasasına nitelikli insan sağlamak amacıyla kurulduğu ve bu okulların yaygınlaştırılması yönünde adımlar atıldığı ifade edilmiştir. 1960 sonrasında ise yeni mesleki ve teknik eğitim kurumlarının açılmasında işgücü ihtiyacının göz önünde bulundurulacağı belirtilmiştir (Ekşioğlu ve Taşpınar, 2019, s. 620). Ancak, kız enstitüsü mezunlarının yalnızca %1’i Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okuluna kabul edilirken diğerleri üniversitelerin ilgili bölümlerine alınmamış ve meslekleriyle ilgisi olmayan görevlerde çalıştırılmıştır. Bu durumdan rahatsız olan Gümüşhane’deki genç kızlar, haklarını duyurmak amacıyla çeşitli yollarla tepkilerini ifade etmişlerdir. Konu, Kuşakkaya gazetesinde “Kız Enstitüsü

Mezunlarının Üniversitelerin Bazı Bölümlerine Alınmaları İsteniyor” başlığıyla yayımlanmıştır (Kuşakkaya, 26 Mart 1974).

1980 sonrasında hazırlanan hükümet programlarında, mesleki ve teknik eğitim öncelikli bir alan olarak ele alınmış ve bu konuya odaklanacak çalışmalar yapılacağı ifade edilmiştir. Millî Eğitim Temel Kanunu’nda planlılık ilkesi şu şekilde ifade edilmiştir:

Madde 14: “Millî eğitim, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma hedefleri doğrultusunda; eğitim, insan gücü ve istihdam ilişkileri gözetilerek, sanayileşme ve tarımdaki modernleşmeyi destekleyecek teknolojik gelişmeleri sağlayacak ve mesleki-teknik eğitime öncelik verecek şekilde planlanır ve uygulanır.” Kalkınma planlarında, ortaöğretim düzeyinde mesleki ve teknik eğitime öncelik ve ağırlık verilmesi hedeflenmiştir: “Ortaöğretim çağındaki gençlerin büyük bir kısmı mesleki ve teknik eğitime yönlendirilmelidir. Bu hedefin gerçekleştirilmesi için teknik öğretim, çıraklıktan teknisyenliğe kadar sanayi ile bütünleşik, onun imkân ve ihtiyaçlarına uygun bir sistem olarak kurulmalı ve yürütülmelidir” (DPT, 1963, s. 458). Mesleki ve teknik eğitimin geliştirilmesine yönelik planlanan çalışmalar açıklanmıştır.

Planlı dönemde liselerde ve mesleki teknik liselerde yıllara göre öğrenci sayıları ve oranları aşağıdaki Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21. Liselerde öğrenci sayısı ve dağılımı, 1960-1981 (Adem, 1981, s. 7).

Yıl	Lise	Toplama Oranı (%)	Mesleki Teknik Lise	Toplama Oranı (%)
1960-1961	75,632	51	71,659	49
1965-1966	111,181	55	90,564	45
1970-1971	244,569	59	303,793	41
1975-1976	385,688	56	172,780	44
1980-1981	534,605	60	355007	40

1960-1981 yılları arasında ortaöğretimde öğrenci sayısında büyük bir artış yaşanmıştır. Genel liselerdeki öğrencilerin sayısı 75.632’den 534.605’e yükselirken mesleki ve teknik liselerde 71.659’dan 355.007’ye çıkmıştır. Başlangıçta her iki lise türü neredeyse eşit orandayken, yıllar ilerledikçe genel liselere yönelim artmış ve 1980-1981’de öğrencilerin %60’ı genel liselerde eğitim görür hâle gelmiştir. Mesleki-teknik liseler ise önemini korumakla birlikte göreceli olarak %40’lık bir paya sahip olmuştur. Bu tablo, planlı dönemde eğitim politikalarının hem akademik hem de mesleki-teknik eğitimi dengeli bir şekilde geliştirmeye çalıştığını, ancak gençlerin büyük bölümünün akademik eğitim yolunu tercih ettiğini göstermektedir.

Planlı dönemde mesleki-teknik lise öğrenci sayılarının toplam içindeki oranları aşağıdaki Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22. Mesleki-teknik lise öğrenci sayılarının toplam içindeki oranı (Adem, 1981, s. 8).

Yıllar	Erkek Teknik Öğretim	Kız Teknik Öğretim	Ticaret Turizm Öğretim	Din Eğitimi	Diğer
1960-1961	24	33	9	2	32
1985-1986	43	9	22	20	6

1960-1986 yılları arasında mesleki-teknik liselerde öğrencilerin eğitim tercihleri belirgin değişimler göstermiştir. Erkek öğrencilerin teknik eğitime yönelimi belirgin bir artış göstermiş, %24'ten %43'e yükselmiştir; bu durum, sanayi ve teknik alanlarda yetişmiş insan gücüne olan ihtiyacın arttığını yansıtmaktadır. Buna karşılık kız öğrencilerin teknik eğitimdeki oranı %33'ten %9'a düşmüş, bu öğrenciler daha çok ticaret-turizm ve din eğitimi gibi farklı alanlara yönelmişlerdir. Özellikle ticaret-turizm eğitimi %22'ye, din eğitimi ise %20'ye ulaşarak mesleki çeşitlenmenin ve gençlerin farklı ilgi alanlarına yönlendirilmesinin arttığını göstermektedir.

“Diğer” kategorisindeki düşüş, mesleki ve teknik eğitim programlarının daha sistematik ve ölçülebilir hâle gelerek, eğitim planlamasında belirgin önceliklerin ortaya konduğunu ortaya koymaktadır.

Bu veriler, planlı dönemde gençlerin eğitim alanındaki tercihlerini ve toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına göre mesleki yönelimlerini anlamamıza yardımcı olmakta, eğitim politikalarının hem bireyleri hem de toplumu geliştirme hedefi taşıdığını göstermektedir.

Bu dönemde mesleki-teknik ve diğer lise türlerinde öğrenci sayılarındaki değişimler aşağıdaki Tablo 23'te gösterilmiştir.

Tablo 23. Mesleki-teknik öğretime ilişkin sayısal veriler, 1960-1986 (Adem, 1981, s. 8).

Yıllar	Erkek Teknik Öğretim	Kız Teknik Öğretim	Ticaret Turizm Öğretim	Din Eğitimi	Diğer	Toplam
1960-1961 Öğr. S.	33,388	21,590	11,342	4,699	37,202	108,221
Toplama Oranı (%)	31	20	11	4	34	100
1985-1986 Öğr. S.	278,106	80,113	93,317	251,152	99,223	801,911
Toplama Oranı (%)	35	10	12	31	12	100

1960-1986 yılları arasında planlı dönemde mesleki-teknik öğretimde yaşanan büyüme, sadece rakamlarla değil, gençlerin eğitim yolculuklarında somut bir dönüşümü de yansıtmaktadır. 1960'ta yaklaşık 108 bin öğrenci mesleki-teknik okullarda eğitim alırken 1985'te bu sayı 800 bini aşmış; okullar adeta gençlerin bilgi ve beceriyle donandığı canlı merkezler hâline gelmiştir. Erkek öğrencilerin teknik alanlara olan ilgisi artmış, bu okullarda nitelikli iş gücünün yetişmesine katkı sağlanmıştır. Kız öğrenciler ise teknik eğitimde daha az yer almış ancak ticaret, turizm ve din eğitimi gibi farklı alanlara yönlendirilerek kendi yeteneklerini ve ilgi alanlarını geliştirme fırsatı

bulmuşlardır. Ticaret-turizm ve din eğitimi gibi alanların özellikle artışı, eğitim sisteminin gençlerin farklı ilgilerine ve toplumun ekonomik-kültürel ihtiyaçlarına yanıt verdiğini göstermektedir. Öğretmenler için de bu dönem hem daha büyük sınıflar hem de çeşitlenen programlarla eğitimin niteliğini artırma çabalarının yoğunlaştığı bir dönem olmuştur. “Diğer” alanlardaki azalma, mesleki-teknik eğitimde standartlaşmanın ve sistematik planlamanın arttığını ortaya koyarken gençler açısından da eğitim yolculuğu daha belirgin ve yönlendirici bir hâle gelmiştir. Bu veriler ve tablo, sadece sayısal bir büyümeyi değil, planlı dönemde Türkiye’de gençlerin eğitimle güçlendirilmesi, iş hayatına hazırlanması ve toplumsal kalkınmaya katılımının nasıl desteklendiğini, eğitimdeki çeşitlilik ve fırsat eşitliğinin önemini de gözler önüne sermektedir. Türkiye, sanayileşme sürecinde olan bir ülkedir ve aynı zamanda fazla iş gücünü yurt dışına göndermektedir. Bu nedenle, ortaöğretim seviyesinde en çok ihtiyaç duyulan nitelikli iş gücü, özellikle endüstri meslek liseleri ve teknik liselerden mezun olan erkek teknisyenlerdir. Gümüşhane’de 1961-1967 yılları arasında orta seviyeli meslek ve teknik öğretimde yer alan öğrenci sayıları Tablo 24’te gösterilmiştir.

Tablo 24. Orta seviyeli meslek ve teknik öğretime ilişkin sayısal veriler, 1961-1967 (DİE, 1968, s. 32; DİE, 1969, s. 108).

Yıllar	İl	Sınıflar	Şube Sayısı	Birinci Sınıfa Kaydedilen Öğrenci Sayısı		Ders Kesimindeki Öğrenci Sayısı		
				E	K	E	K	T
1961-1962	Gümüşhane	Toplam	8	145	13	283	21	304
		1	4	145	13	151	11	162
		2	2	-	-	78	5	83
		3	2	-	-	54	5	59
1962-1963	Gümüşhane	Toplam	8	83	20	310	34	344
		1	3	83	20	87	20	107
		2	3	-	-	146	10	156
		3	2	-	-	77	4	81
1963-1964	Gümüşhane	Toplam	9	111	18	343	43	386
		1	3	111	18	126	20	146
		2	3	-	-	94	13	107
		3	3	-	-	123	10	133
1964-1965	Gümüşhane	Toplam	10	168	11	382	44	426
		1	4	168	11	178	13	191
		2	3	-	-	122	19	141
		3	3	-	-	82	12	94
1965-1966	Gümüşhane	Toplam	7	166	-	226	-	226
		1	4	166	-	163	-	163
		2	3	-	-	63	-	63
1966-1967	Gümüşhane	Toplam	9	143	-	294	-	294
		1	3	143	-	106	-	106
		2	4	-	-	131	-	131
		3	2	-	-	57	-	57

Tablodaki veriler, Gümüşhane ilinde 1961-1967 yılları arasında orta seviyeli meslek ve teknik öğretimde yaşanan değişimleri ve öğrenci dağılımını ayrıntılı biçimde göstermektedir. Birinci sınıfa kaydolun öğrencilerin sayısına bakıldığında, erkek öğrencilerin sayısının kız öğrencilere göre her yıl belirgin biçimde yüksek olduğu görülmektedir. Örneğin 1961-1962 eğitim yılında birinci sınıfa kayıt yaptıran 158 öğrencinin yaklaşık %92'si erkek, yalnızca %8'i kızdır. Bu durum, dönemin mesleki ve teknik eğitim politikalarının büyük ölçüde erkek öğrenciler üzerine odaklandığını ve endüstri ile sanayiye nitelikli iş gücü yetiştirmeyi öncelik hâline getirdiğini göstermektedir. Ders kesimindeki öğrenci sayıları da benzer bir eğilim sergilemektedir.

1961-1962 yılında ders kesimindeki toplam 304 öğrencinin yaklaşık %93'ü erkek, %7'si kızdır. Her yıl bu toplam öğrenci sayısı artarken, erkek öğrencilerin ders kesimindeki oranı çoğunlukla %80'in üzerinde seyretmiş, kız öğrencilerin oranı ise oldukça düşük kalmıştır. Bu durum, eğitim sisteminin erkek öğrenciler üzerinde yoğunlaştığını ve mesleki-teknik eğitimin erkek ağırlıklı olarak planlandığını ortaya koymaktadır. Buna karşılık, kız öğrencilerin düşük oranı dönemin toplumsal ve kültürel yapısıyla da ilişkilidir. O dönemde kız çocuklarının eğitime erişimi sınırlıydı ve mesleki-teknik alanlarda çalışmaları toplumsal olarak teşvik edilmiyordu.

Bu tablo, yalnızca sayısal bir veriyi değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerinin eğitimdeki etkilerini de göstermektedir. Genel olarak, veriler orta meslek ve teknik öğretimde nicel büyümeyi, erkek öğrencilerin baskınlığını ve kız öğrencilerin düşük temsil oranını açıkça ortaya koymaktadır. Yüzdelik dağılımlar, dönemin eğitim politikalarının toplumsal cinsiyet eşitsizliğini nasıl yansıttığını anlamak açısından da önemli bir gösterge sunmaktadır.

Gümüşhane'de lise seviyeli meslekî teknik okulları, öğrenci ve öğretmen sayıları aşağıdaki Tablo 25'te gösterilmiştir.

Tablo 25. Lise seviyeli meslek ve teknik okullar ilişkin sayısal veriler, 1967-1975 (DİE, 1977, s. 10; DİE, 1979, s. 7).

Yıllar	İl	Okul Sayısı	Öğrenci			Öğretmen		
			T	E	K	T	E	K
1967-1968	Gümüşhane	1	823	775	48	41	32	9
1968- 1969	Gümüşhane	1	851	808	43	31	25	6
1969-1970	Gümüşhane	1	838	807	31	35	31	4
1970-1971	Gümüşhane	1	892	849	43	33	26	7
1971-1972	Gümüşhane	1	947	890	57	37	30	7
1972-1973	Gümüşhane	1	744	708	36	33	24	9
1973-1974	Gümüşhane	1	757	722	35	33	27	6
1974-1975	Gümüşhane	1	655	602	53	27	15	9

1967-1975 yılları arasında Gümüşhane’de faaliyet gösteren meslekî ve teknik öğretim kurumu hem bölgesel eğitim politikalarının hem de ülke genelindeki kalkınma hedeflerinin küçük ölçekli bir yansıması niteliğindedir. Tablodaki veriler, bu dönemde ilde yalnızca bir okulun var olduğunu, ancak bu okulun eğitim açısından önemli bir rol üstlendiğini göstermektedir. 1967-1968 öğretim yılında toplam 823 öğrenci ile başlayan eğitim süreci, 1971-1972’de 947 öğrenciye ulaşarak en yüksek seviyesini görmüş, ardından 1974-1975 döneminde 655 öğrenciye düşmüştür. Bu değişim ülke genelindeki ekonomik dalgalanmalar ve kırsal bölgelerdeki göç hareketleriyle yakından ilişkilidir.

Cinsiyet dağılımı incelendiğinde, erkek öğrencilerin açık bir çoğunluğa sahip olduğu görülmektedir. 1967-1968 yılında erkek öğrenciler toplamın yaklaşık %94’ünü oluştururken kız öğrencilerin oranı yalnızca %6 civarındadır. Bu eğilim tüm yıllar boyunca devam etmiş, 1971-1972 döneminde dahi erkek öğrencilerin oranı %94’ün altına düşmemiştir. Bu tablo, o yıllarda meslekî ve teknik öğretimin toplumsal olarak daha çok erkeklere yönelik bir eğitim alanı olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Kız öğrencilerin düşük oranı; bölgedeki sosyo-kültürel yapı, geleneksel cinsiyet rolleri ve ailelerin kız çocuklarını bu tür okullara göndermekte isteksiz olmalarıyla açıklanabilir.

Öğretmen sayıları da bu yıllar içinde görece istikrarlı bir seyir izlemiştir. 1967-1968 yılında 41 olan öğretmen sayısı, 1971-1972’de 37’ye, 1974-1975’te ise 27’ye gerilemiştir. Erkek öğretmenler ağırlıklı olmakla birlikte, kadın öğretmenlerin sayısı da dönemsel olarak artış göstermiştir. Kadın öğretmen oranının ortalama %25 civarında seyretmesi, meslekî eğitimde kadın istihdamının yavaş ama kalıcı bir biçimde yer edinmeye başladığını göstermektedir.

Bu veriler genel olarak değerlendirildiğinde, Gümüşhane’de meslekî ve teknik eğitimin sınırlı fiziksel imkânlarla rağmen sürdürülebilir bir yapı sergilediği görülmektedir. Öğrenci sayılarındaki dalgalanma, eğitim politikalarındaki önceliklerin değişimiyle; cinsiyet dağılımındaki dengesizlik ise dönemin sosyo-kültürel koşullarıyla doğrudan ilişkilidir. Tüm bu göstergeler, meslekî eğitimin Cumhuriyet’in planlı kalkınma döneminde küçük illerde bile toplumsal ve ekonomik dönüşümün önemli bir aracı hâline geldiğini göstermektedir. Gümüşhane örneği, eğitimde cinsiyet eşitsizliği ve bölgesel farklılıkların varlığını ortaya koymakla birlikte, aynı zamanda eğitim kurumlarının ülkenin modernleşme sürecinde taşıdığı stratejik önemi de vurgulamaktadır.

3.7. Yükseköğretim

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte Türkiye, modern bir ulus devlet kurma hedefi doğrultusunda siyasal, sosyal, kültürel ve kurumsal yapılarını yeniden düzenlemeye

yönelik kapsamlı bir dönüşüm sürecine girmiştir. Bu dönüm noktası, yalnızca devlet örgütlenmesini değil, toplumun tüm katmanlarını etkileyen bir yenileşme hareketini de beraberinde getirmiştir. Bu geniş kapsamlı reformların en önemli alanlarından biri yükseköğretim olmuştur. 1923-1960 yılları arasında yükseköğretimin niteliğini artırmak, kurumsal yapıyı çağdaş normlara uyarlamak ve akademik işleyişi düzenlemek amacıyla çeşitli adımlar atılmış; bu adımlar üniversite sisteminin köklü biçimde yeniden yapılandırılmasını sağlamıştır. Bu süreçte özellikle 1933 Üniversite Reformu ile üniversitelerin bilimsel ve idari yapısı yeniden tanımlanmış, 1946 düzenlemeleriyle üniversitelere özerklik kazandırılmış ve 1960 sonrası değişikliklerle ise yükseköğretim kurumlarının denetim, yönetim ve planlama boyutlarında yeni düzenlemeler getirilmiştir. Böylece söz konusu yıllar, yükseköğretimin yönetsel, yapısal ve akademik temellerinin atıldığı, modern üniversite sistemine geçişi hazırlayan kritik bir evre olarak tarihteki yerini almıştır (Erişti, 2011, s. 205).

1931 yılında gerçekleştirilen CHP Kurultayı'nda yükseköğretim alanında köklü bir reform ihtiyacı dile getirilmiş ve bu doğrultuda parti tüzüğüne ilgili karar eklenmiştir. Aynı dönemde TBMM bünyesindeki Darülfünun Komisyonu da mevcut üniversite yapısının çağın gerekliliklerini karşılamadığını belirterek reform çalışmalarının başlatılması yönündeki görüşünü Millî Eğitim Bakanlığına iletmıştır. Bu gelişmeler üzerine Bakanlık, üniversite sisteminin yeniden düzenlenmesi amacıyla 1932 yılında İsviçreli eğitimci Albert Malche'ı Türkiye'ye davet etmiş ve ondan kapsamlı bir inceleme yaparak bir değerlendirme raporu hazırlamasını istemiştir. Malche, yaklaşık dört aylık çalışma sonucunda Darülfünun'un yapısal, akademik ve yönetsel sorunlarını ele alan ayrıntılı raporunu Bakanlığa sunmuştur (Başgöz, 1995, s. 185; Akyüz, 1993, s. 311).

Malche, Türkiye'de yürüttüğü incelemelerin sonunda Darülfünun'un Avrupa'daki üniversite standartlarıyla uyumlu hâle gelebilmesi için gerekli yasal ve kurumsal düzenlemeleri içeren kapsamlı bir rapor hazırlayarak Millî Eğitim Bakanlığına sunmuştur. Bu rapor doğrultusunda, 1933 yılında çıkarılan 2252 sayılı Darülfünun Kanunu ile Türkiye Cumhuriyeti tarihinde yükseköğretim alanındaki ilk geniş kapsamlı reform hayata geçirilmiştir. 1933 öncesinde "üniversite" kavramı resmî olarak kullanılmazken gerçekleştirilen reformla birlikte üniversitenin örgüt yapısı, yönetim modeli ve işleyiş esasları köklü biçimde yeniden düzenlenmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde yükseköğretime ilişkin dört temel yasal düzenlemenin ilki olan bu reform, sistemin modernleşmesinde belirleyici bir dönüm noktası olmuştur (Özen, 1999, s. 266; Erişti, 2011, ss. 206-207).

1946-1960 yılları arasında iki farklı siyasal parti iktidara gelmiş ve her iki hükümet dönemi de üniversitelerle çeşitli gerilimler yaşamıştır. Özellikle 1947’de göreve başlayan Hasan Saka Hükümeti, yükseköğretimle ilişkilerin en çatışmalı olduğu dönemlerden biri olarak dikkat çeker. Hükümet programında üniversitelere dair herhangi bir ifadeye yer verilmemesi ve Başbakan Saka’nın zaman zaman üniversite özerkliğini hedef alan sert açıklamalarda bulunması, bu gerilimi daha da artırmıştır. 1950-1960 yılları arasında ülkeyi yöneten Adnan Menderes Hükümeti de üniversitelerle sık sık sorunlar yaşamış; buna rağmen 1951 tarihli hükümet programında Doğu Anadolu’da bir üniversite kurulacağı belirtilmiş ve daha sonra Atatürk Üniversitesinin temelleri atılarak bu hedef somutlaştırılmıştır (Hatiboğlu, 1998, s. 185).

Cumhuriyet’in ilanından sonraki yıllarda Türkiye yükseköğretimi hızlı bir kurumsallaşma süreci yaşamış olsa da 1960’lı yıllara gelindiğinde birçok fakülte hâlâ öğrenci kabulünde sınav uygulamıyordu. Bu durum, üniversitelere başvuran aday sayısının mevcut kontenjanları aşmasıyla birlikte bir sorun hâline gelmişti. Fakülteler, artan talebi yönetebilmek ve eğitim kalitesini koruyabilmek için öğrenci seçimini belli ilkelere dayandırmışlardı. Bu süreçte uygulanan başlıca üç temel esas şunlardı:

- O dönemde, fakülteler öğrenci alımlarını genellikle başvuru sırasına göre gerçekleştirmiş, kontenjanlar dolduktan sonra yapılan başvurulara “kayıtların tamamlandığı” bildirimi yapılmıştır.
- Bazı fakülteler, sundukları eğitim programının niteliğine uygun olarak, öğrencileri yalnızca fen veya edebiyat bölümlerinden mezun olanlardan seçmişlerdir.
- Bazı fakülteler ise, adayların lise mezuniyet notlarını dikkate alarak, öncelikle pekiyi alan öğrencileri, ardından iyi ve orta dereceli öğrencileri kabul etmişlerdir (Toker, 1997, s. 2).

1974 yılında Üniversitelerarası Kurulun, üniversiteye giriş sınavlarının tek bir merkez aracılığıyla yürütülmesine karar vermesiyle Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) kurulmuş ve o tarihten itibaren sınavlar bu merkez tarafından düzenlenmeye başlanmıştır (Toker, 1997, s. 3).

1973 yılında yürürlüğe giren 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu, Türkiye’de yükseköğretimi daha düzenli ve koordineli bir yapıya kavustusmayı amaçlamıştır. Bu kanun, ODTÜ dışındaki üniversiteleri tek bir çatı altında toplamış ve onların denetlenmesi, planlanması ve faaliyetlerinin uyumlu bir şekilde yürütülmesi görevini üstlenecek bir yapı oluşturmuştur. Bu yapının başkanlığını ise Millî Eğitim Bakanı üstlenmiş; böylece üniversiteler ile devlet arasındaki ilişkilerde daha sistemli ve planlı bir düzen sağlanmaya çalışılmıştır. Bu adım, Türkiye’nin yükseköğretim alanındaki

merkeziyetçi ama aynı zamanda koordineli reform çabalarının somut bir örneği olarak değerlendirilebilir (Gürüz, 1994, ss. 62-64).

12 Eylül 1980 askerî müdahalesinin ardından, Türkiye’de yükseköğretimde köklü bir yeniden yapılanma hedeflenmiş ve bu amaç doğrultusunda Millî Güvenlik Konseyi, 6 Kasım 1981’de 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nu yürürlüğe koymuştur. Bu kanunun kabulüyle birlikte, önceki 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır. Kısa süre sonra, 20 Nisan 1982’de kanunun bazı maddelerinde değişiklikler yapılmış ve böylece kurulan Yükseköğretim Kurulunun (YÖK) yetki alanı genişletilmiştir. Bu düzenleme ile birlikte, Türkiye’de faaliyet gösteren 27 üniversitenin yönetimi doğrudan YÖK’e bağlanmış, merkezi denetim ve koordinasyon mekanizması güçlendirilmiştir. Bu süreç, yükseköğretimde standartlaşmayı ve ulusal düzeyde planlamayı amaçlayan bir reform hareketi olarak değerlendirilebilir. 2547 sayılı Kanun çerçevesinde Yükseköğretim Kurulunun (YÖK) temel görevleri (Resmî Gazete, 6 Kasım 1981), 2547 sayılı yasa kapsamında, yükseköğretim sistemini düzenleyen, üniversitelerin işleyişine yön veren ve kendisine tanınan yetkiler çerçevesinde özerk ve kamu tüzelkişiliğine sahip bir organ olarak “Yükseköğretim Kurulu” kurulmuştur. Bu kanun çerçevesinde oluşturulan YÖK, yükseköğretilimi denetleyen ve yönlendiren, adeta dolaylı bir yükseköğretim bakanlığı işlevi gören bir yapı olarak nitelendirilebilir (Bursalıoğlu, 1996, s. 12).

Türk yükseköğretilimi, 6 Kasım 1981’de yürürlüğe giren 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile kapsamlı bir dönüşüm sürecine girmiştir. Bu reform kapsamında, 20 Temmuz 1982 tarihinde üniversiteler yeniden yapılandırılmıştır. Öncesinde üniversiteler dışında faaliyet gösteren akademiler ve bazı bakanlıklara bağlı yükseköğretim kurumlarının bir kısmı mevcut üniversitelere dahil edilirken, bir kısmı bağımsız üniversiteler olarak yapılandırılmıştır. Bu sayede, Türk eğitim sisteminde uzun süredir var olan üniversite-akademi ayrımı sona erdirilmiştir (Dinçsoy, 1995, s. 103).

1981 yılına kadar Türkiye’deki devlet üniversitelerinde üç farklı yönetim biçimi uygulanmıştır ve bu modeller

- 1933 yılında çıkarılan 2252 Sayılı Kanun kapsamında Atatürk tarafından hayata geçirilen üniversite reformunda, Avrupa kıtasındaki üniversite yönetim modeli örnek alınmış ve üniversiteler doğrudan Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlanarak hem denetim hem de hesap verebilirlik mekanizmaları oluşturulmuştur.

- 1946 yılında yürürlüğe giren 4936 Sayılı Üniversite Kanunu ile üniversitelere özerklik verilmiş ve rektör ile dekanların seçim yoluyla belirlenmesi uygulaması

başlatılmıştır. Bununla birlikte, Millî Eğitim Bakanlığı'nın üniversiteler üzerindeki başlıca yetkisi ile ilgili önceki düzenlemeler aynen korunmuştur.

- Türkiye'de uygulanan üçüncü üniversite yönetim modeli, Anglosakson sisteminin ABD'deki uygulamasına dayanmaktadır. Bu model çerçevesinde yönetilen ilk devlet üniversitesi Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) olmuştur. ODTÜ, Bakanlar Kurulu tarafından atanan ve her üç yılda bir yenilenen dokuz kişilik bir yönetim kurulu tarafından yönetilmekteydi (Yüksek Öğretim Kurulu [YÖK], 1991, s. 6).

1960-1980 yılları arasında fakülte ve yüksekokullara ait istatistiki verilen aşağıda bulunan Tablo 26'da düzenlenmiştir.

Tablo 26. Fakülte ve yüksekokullarına ilişkin sayısal veriler, 1960-1980 (Türk ve Katırcı, 2010, s. 216)

Yıllar	Fakülte ve Yüksekokul Sayısı	Öğretim Elemanı	Öğrenci Sayısı	Mezun Sayısı
1960-1961	55	4,071	65,297	6,025
1965-1966	96	5,806	97,309	10,611
1970-1971	152	8,931	159,231	22,945
1972-1973	155	11,098	167,918	23,760
1975-1976	288	14,445	278,139	30,858
1978-1979	361	20,244	326,686	65,006

1960-1980 yılları arasında Türkiye'de yükseköğretim alanında yaşanan gelişmeler, sadece rakamlarla değil, aynı zamanda gençlerin hayatlarında açılan yeni kapılar ve akademisyenlerin emekleriyle de anlaşılabilir. 1960 yılında ülke genelinde 55 fakülte ve yüksekokul bulunurken, bu sayı 1978-1979 döneminde 361'e ulaşmış; yani neredeyse yedi kat artmıştı. Bu büyüme, binlerce genç insanın üniversite hayaline kavuşmasını, bilim ve sanatla tanışmasını sağladı. Öğretim elemanı sayısı 4.071'den 20.244'e yükselmiş, yani akademik dünyaya katılan her yeni isim, öğrencilere yol göstermek, bilgi ışığı tutmak için çaba harcamıştı. Öğrenci sayısındaki artış da dikkat çekicidir; 65.297 öğrenciden 326.686 öğrenciye ulaşmak, sadece üniversitelerin genişlemesini değil, aynı zamanda toplumun eğitime bakış açısındaki değişimi de gösterir. Mezun sayısındaki yükseliş, yani 6.025'ten 65.006'ya çıkması, bu gençlerin her birinin topluma katkıda bulunacak birer potansiyel olduğunu hatırlatır.

Bu veriler, yükseköğretimdeki niceliksel büyümenin ötesinde, gençlerin hayallerine ulaşma fırsatlarını, akademisyenlerin fedakârlığını ve Türkiye'nin eğitimde modernleşme yolundaki kararlılığını yansıtmaktadır. Her bir rakamın ardında, okula adım atan, ders çalışan ve geleceğe umutla bakan insanların hikâyeleri vardır; bu süreç, ülkenin bilim ve kültür alanındaki dönüşümünü şekillendiren önemli bir dönemdir. Bu dönemde yükseköğretimde yaşanan hızlı genişleme, şehirlerin üniversite kampüsleriyle

canlanmasına, akademik araştırmaların çeşitlenmesine ve bilimsel üretim artmasına da katkı sağlamıştır. Yeni açılan her fakülte ve yüksekokul, yalnızca derslik ve laboratuvar değil, aynı zamanda gençlerin kendilerini ifade edebilecekleri, fikirlerini geliştirebilecekleri bir alan oluşturmuştur. Bu gelişmeler, Türkiye'nin kültürel ve sosyal yapısına da yansımış; niversiteler, sadece eğitim kurumu olmanın ötesine geçerek toplumsal ilerlemenin ve modernleşmenin merkezlerinden biri hâline gelmiştir. Böylece 1960-1980 dönemi, yükseköğretimin niceliksel büyümesinin ötesinde, insan hayatlarına dokunan, umut ve bilgiyle şekillenen bir dönüşümün dönemi olarak kayıtlara geçmiştir.

1960-1980 döneminde Gümüşhane, kendi sınırları içinde bir yükseköğretim kurumuna sahip olmayan iller arasında yer almaktaydı. Bu durum, liseyi tamamlayan gençlerin niversite eğitimine ulaşmasını zorlaştırıyor, çoğu öğrenciyi eğitimine devam edebilmek için başka şehirlere gitmeye mecbur bırakıyordu. Bu zorunluluk hem ekonomik hem de sosyal açıdan öğrenciler ve aileleri üzerinde ek yükler yaratıyordu. Buna rağmen, Gümüşhane'den niversiteye giden ğrenci sayısında belirli bir artış gözlemlenmiş; bu, bölgedeki gençlerin öğrenim arzusu ve akademik motivasyonunun yüksek olduğunun göstergesidir. Aynı dönemde Türkiye genelinde yükseköğretim alanında yapılan reformlar ve niversite sayısındaki artış, Gümüşhaneli ğrenciler için yeni eğitim fırsatlarının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Bunun yanı sıra, öğrencilerin farklı şehirlerdeki üniversitelere yönelmesi, Gümüşhane'nin toplumsal dokusunda da değişimlere yol açmıştır. Eğitim için g eden gençler, yeni kültürel deneyimler kazanırken, bölgeye döndüklerinde bilgi ve birikimlerini paylaşarak yerel kalkınmaya dolaylı katkıda bulunmuşlardır. Ayrıca, ailelerin çocuklarının niversiteye gitmesi için gösterdikleri fedakrlık, eğitime verilen değerin ve toplumsal bilincin artmasına vesile olmuştur. Bu süreç, sadece bireysel başarıların değil, aynı zamanda Gümüşhane toplumunun modern eğitim anlayışıyla uyum sağlama çabalarının da bir göstergesidir.

Sonuç olarak, 1960-1980 yılları Gümüşhane açısından sadece sayıların ve istatistiklerin ötesinde, yükseköğretime yönelim, eğitim talebinin artışı ve bölgesel kalkınmaya dolaylı katkılar açısından önemli bir dönem olarak değerlendirilebilir. Gençlerin azmi ve ailelerin destekleri, Türkiye'nin genel eğitim reformlarının yerel yansımalarıyla birleşerek, Gümüşhane'nin eğitim tarihine dair anlamlı bir tablo oluşturmuştur.

3.8. Halk Eğitim

1956 yılında, Halk Eğitimi Umum Müdürlüğünün kurulmasıyla birlikte, Millî Eğitim Bakanlığı çatısı altında halk eğitimi alanında ilk genel müdürlük düzeyinde örgütlenme sağlanmıştır. Kuruluş kanununda, Halk Eğitimi Umum Müdürlüğünün görevleri on beş madde hâlinde düzenlenmiş ve halk eğitiminin toplumun her kesimiyle bütünleşmesi hedeflenmiştir (MEB, 1956, ss. 3-4).

Müdürlüğün sorumlulukları arasında okuma yazma öğretimi, mesleki eğitimler ve çeşitli kültürel etkinliklerin düzenlenmesi; halk eğitimi uzmanlarının yetiştirilmesi, alanla ilgili yayınların hazırlanması ve gelişmelerin takip edilmesi yer almaktadır. Her ne kadar görev tanımında doğrudan “toplum kalkınması” ifadesi geçmese de vatandaş topluluklarının kendi sorunlarını çözmeleri, gelişimlerini yönetmeleri ve örgütlenmelerine destek verilmesi de bu kapsamda ele alınmıştır (MEB, 1956, s. 4). Bu yetkiler, halk eğitimi ile toplum kalkınması arasında doğrudan bir bağ kurulmasına imkân tanımıştır.

Kanunun gerekçelerinde, halk eğitiminin demokratik toplum için temel bir unsur olduğu, ekonomik, savunma, kültürel ve sağlık alanlarında önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıktığı; aynı zamanda devlet ile halk arasında iş birliğini destekleyeceği ve bakanlığın faaliyetlerinde uyumu sağlayacağı vurgulanmıştır (MEB, 1956, ss. 7-12).

Kurulan bu genel müdürlük, 1960 sonrasında Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü adını almış ve ülke genelinde açılacak halk eğitimi merkezlerine ilişkin yönetmelik 1 Haziran 1963'te yayımlanmıştır. Söz konusu yönetmelikte, halk eğitimi merkezlerinin amaçları iki ana maddede belirtilmiştir:

- Vatandaşların Atatürk devrim ve ilkelerini anlamalarını sağlamak; Cumhuriyetin temel ilkelerini benimsetmek ve demokratik yaşam alışkanlıklarını yaygınlaştırmak; bireylerde özgürlük, hoşgörü, karşılıklı saygı ve toplumsal sorumluluk bilincini geliştirmek,
- Vatandaşlara bilgi ve beceri kazandırmak; onların bilgi, yetenek, davranış ve değerlerini geliştirerek ilerletmek ve bu sayede toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan eğitim yoluyla desteklenmesine ve yönlendirilmesine katkıda bulunmaktır (Halk Eğitimi Merkezleri Yönetmeliği, 1963, s. 11).

1964-1967 yılları arasında Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü, önce Köy İşleri Bakanlığına bağlanmış, 1967 yılında ise tekrar Millî Eğitim Bakanlığına devredilmiştir. Bu dönemde halk eğitimi merkezleri, köy kalkınması çalışmalarıyla entegre bir şekilde yürütülmüştür. 1962-1966 yılları arasında özellikle köy önderleri yetiştirme eğitimleri düzenlenmiş, bu kapsamda öğretmenler, muhtarlar ve imamlar çeşitli eğitim

programlarına dahil edilmiştir. Bu uygulamalar, halk eğitiminin sadece okuryazarlık ve mesleki eğitimle sınırlı kalmayıp toplumsal kalkınmayı destekleyen bir araç olarak değerlendirildiğini göstermektedir (MEB, 1973, s. 76).

1960-1970 yılları arasında Türkiye’de halk eğitimi merkezlerinin sayısı önemli ölçüde artış göstermiş, 22 merkezden 334 merkeze ulaşmıştır. Bu merkezler, toplumu yalnızca mesleki veya akademik açıdan geliştirmekle kalmayıp sosyal ve kültürel yaşamı da zenginleştirmiştir. Kültürel eğitimler kapsamında düzenlenen konferanslar, sohbetler ve açık oturumlar, vatandaşların bilgi seviyesini yükseltmeyi ve sosyal farkındalık kazandırmayı amaçlamıştır. Teşkilatlanma eğitimleri, köylerde kooperatifler, dernekler ve kulüpler kurulmasını teşvik ederek toplumun kendi sorunlarını çözme ve kalkınma kapasitesini artırmayı hedeflemiştir. Estetik eğitimler tiyatro, müzik, spor ve geleneksel oyunlarla kültürel değerlerin yaşatılmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca sanat ve meslek eğitimleri; el sanatları, tarımsal üretim teknikleri, ev yönetimi, yemek ve çocuk bakımı gibi günlük yaşam becerilerini geliştirmeye odaklıdır. Bu faaliyetler, halk eğitimi merkezlerinin yalnızca bireyleri geliştirmekle kalmayıp aynı zamanda toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan ilerlemesine de hizmet ettiğini göstermektedir (MEB, 1973, ss. 83-84).

1973 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan Halk Eğitimi Yıllığı 1960-1970 adlı yayında, halk eğitiminin ülkenin temel sorunlarının çözümünde önemli bir araç olduğu vurgulanmış ve gerekliliği on bir maddede açıklanmıştır. Bu maddelerde, halkın tarihsel süreç içinde çeşitli olaylar nedeniyle güvensizlik ve şüphecilik geliştirdiği, boş ve yanlış inanışlardan arındırılması gerektiği ifade edilmiştir. Amaç, bireylerin doğruyu ve iyiyi ayırt etme yeteneklerini güçlendirmek, toplumsal değerleri ilerlemeye uygun biçimde geliştirmek ve toplumun özellikle küçük birimlerinde gerekli ortamı oluşturmaktır. Ayrıca bireylerin kendi sorunlarını kavrayabilen, çözüm yolları bulabilen, bağımsız kararlar alabilen ve kendi çabasıyla devlet olanaklarını etkili biçimde kullanabilen bir yapıya kavuşturulması hedeflenmiştir (MEB, 1973, ss. 16-17).

Bu ifadeler, dönemin yetişkin eğitimi anlayışını ve eğitim politikalarını açıkça yansıtmaktadır. Halk eğitimi; ekonomik ve sosyal kalkınmayı destekleyen, ilerleme ve modernleşmeyi sağlayan bir araç olarak görülmüş ve halk eğitimi merkezlerinin örgütlenmesi ile faaliyetlerin yürütülmesi bu hedefler doğrultusunda şekillendirilmiştir. 1973 yılında Gümüşhane’de Halk Eğitim Başkanlığı, yetişkinlerin çeşitli alanlarda eğitim alabilmelerini sağlamak amacıyla kurslar düzenlemiştir. Bu kursların dört ana başlık altında toplandığı belirtilmiş ve kursların başlatılabilmesi için yeterli ilginin gösterilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Söz konusu gelişme, Kuşakkaya gazetesinde “Halk Eğitim

Başkanlığı: Açılacak Kurslara İlgi Bekliyor” başlığıyla yayımlanmıştır (Kuşakkaya, 7 Aralık 1973).

1960’tan günümüze kadar, Millî Eğitim Bakanlığının yetişkin eğitimini yürüten taşra birimleri halk eğitimi merkezi adıyla faaliyet göstermiştir. Ancak program içerikleri, dönemlerin sosyal ve kültürel önceliklerine göre değişiklik göstermiştir. Bu değişim, merkez teşkilatının adlandırılmasında da açıkça görülmektedir. 1960’ta kurulan Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü, 1977’de Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüne; 1978’de Çıraklık Eğitimi Genel Müdürlüğüne ve 1983’te Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüne dönüştürülmüştür. Bu değişimler, toplumun eğitim ihtiyaçlarının evrimiyle, özellikle sosyal ve kültürel değerler temelli programlardan mesleki eğitim ağırlıklı programlara kayışla ilişkilidir. 2011’den itibaren ise yetişkin eğitimi anlayışı, “hayat boyu öğrenme” kavramı etrafında yeniden şekillenmiş ve merkez, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü adını almıştır (Karakuş, vd., 2023, s. 2338).

Türkiye’de halk eğitimi, 1956 yılında Halk Eğitimi Umum Müdürlüğü’nün kurulmasıyla kurumsal bir kimlik kazanmış ve devletin modernleşme projesinin stratejik bir ayağı hâline gelmiştir. 1960’lı yıllarda "Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü" adıyla faaliyetlerini genişleten bu yapı, sadece okuma-yazma veya mesleki beceri kazandırmayı değil, bireyleri Atatürk ilke ve devrimleri ışığında demokratik, katılımcı ve sorumluluk sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmeyi hedeflemiştir. Bu dönemde halk eğitimi, sosyal ve kültürel faaliyetlerin yanı sıra özellikle köy kalkınmasıyla entegre edilerek, köy önderlerinin yetiştirilmesi ve yerel örgütlenmelerin teşvik edilmesiyle toplumsal dönüşümün temel bir aracı işlevini görmüştür.

1960-1970 yılları arasında halk eğitimi merkezlerinin sayısının 22’den 334’e çıkması, Türkiye’nin taşrasındaki eğitim talebinin ve devletin bu alandaki yayılma politikasının somut bir göstergesidir. Gümüşhane özelinde 1973 yılındaki yerel faaliyetler, bu genel politikanın iller bazındaki yansımasını temsil ederken, merkez teşkilatının 1977’den sonra Yaygın Eğitim, Çıraklık Eğitimi ve nihayetinde 2011 yılında "Hayat Boyu Öğrenme" çatısı altında evrilmesi, toplumun eğitim ihtiyacındaki değişimi kanıtlamaktadır.

Sonuç olarak, Türkiye’de halk eğitimi, kültürel değerlerin aktarımından ekonomik kalkınmaya, bireysel yetkinliklerden toplumsal modernleşmeye uzanan geniş bir yelpazede, devlet ile halk arasında bir köprü kurmuş, zamanla yerel ve mesleki odaklı bir yapıdan, daha kapsayıcı ve evrensel bir "hayat boyu öğrenme" vizyonuna geçiş yapmıştır.

Bu dönemde Gümüşhane’de halk eğitimi mesleki ve genel bilgi kursları; kurs, öğrenci, başaran ve öğretmen sayısı aşağıdaki Tablo 27’de gösterilmiştir.

Tablo 27. Akşam kız sanat okulları öğrenci sayıları, 1967-1976 (DİE, 1976, s. 6; DİE, 1978, s. 2)

Yıllar	İl	Yaş Gruplarına göre Ders Kesimindeki Hakiki Öğrenci							Meslek Dallarına göre Öğrenci										
		Okul	Toplam	14 ve Aşağı	15-20	21-40	41+	Toplam	Biçki-Dikiş	Çamaşır	Nakış	Moda	Çiçek	Ev İdaresi	Yemek Pişirme	Pasta	Resim	Diğer	Öğretmen
1967- 1968	Gümüşhane	2	80	14	57	9	-	129	54	15	3	4	3	-	6	4	-	-	-
1968-1969	Gümüşhane	2	61	12	42	6	1	100	45	4	33	4	-	-	7	7	-	-	-
1969- 1970	Gümüşhane	2	94	23	56	14	1	134	83	12	36	3	-	-	-	-	-	-	-
1970-1971	Gümüşhane	2	135	14	79	37	5	160	93	13	47	-	6	1	-	-	-	-	-
1971-1972	Gümüşhane	2	144	40	74	28	2	198	106	11	61	-	20	-	-	-	-	-	-
1972-1973	Gümüşhane	2	134	26	75	30	3	218	110	20	49	-	29	-	-	-	10	-	-
1973-1974	Gümüşhane	2	240	78	126	36	-	311	162	18	95	-	26	-	-	-	10	-	-
1974-1975	Gümüşhane	2	203	55	109	36	3	246	149	-	68	-	5	-	-	-	24	-	-
1975-1976	Gümüşhane	2	206	12	106	88	-	213	114	-	60	-	34	-	-	-	5	2	2

1967-1976 yılları arasında Gümüşhane’de açılan halk eğitimi kurslarına katılan öğrencilerin sayıları ve meslek dallarına dağılımı, yalnızca bir istatistik değil, o dönemin toplumsal yaşamına ve özellikle kadınların sosyal rolüne dair önemli ipuçları veriyor. Tablo, kurs sayısının sabit kalmasına rağmen her kursta yer alan hakikî öğrenci sayısının yıllar içinde düzenli bir artış gösterdiğini ortaya koyuyor; bu da halk eğitimine olan ilgiyi

ve kursların toplumsal karşılığını net bir şekilde gösteriyor. 15-20 yaş grubunun yoğun katılımı, genç kadınların kendi becerilerini geliştirme ve toplumsal hayata katılma isteğini yansıtırken 21-40 yaş aralığındaki yetişkin kadınların düzenli olarak kurslara katılması, hem ev içi sorumluluklarını yerine getirirken hem de üretkenliğini artırma çabasının bir göstergesi. 14 yaş altı ve 41 yaş üstü katılımcıların nispeten düşük sayıda olması ise toplumun eğitim ve beceri edinme süreçlerini ağırlıklı olarak genç ve orta yaş gruplarına odakladığını gösteriyor.

Meslek dalları incelendiğinde, biçki-dikiş kurslarının her yıl diğer dallara göre çok daha fazla ilgi gördüğü dikkat çekiyor. Bu durum, dönemin kadınları için biçki-dikişin hem ekonomik hem de toplumsal açıdan değerli bir beceri olduğunu ortaya koyuyor. Nakış, çamaşır ve çiçek kursları da düzenli olarak yüksek katılım alırken yemek pişirme, pasta ve resim gibi bazı meslek dalları yalnızca belirli yıllarda aktif olmuş; bu da halk eğitiminin hem geleneksel hem de modern becerilere esnek bir şekilde yönelme kapasitesini gösteriyor. Özellikle 1973-1974 yıllarında toplam öğrenci sayısında yaşanan hızlı artış, kurslara olan ilginin doruk noktasına ulaştığını ve halk eğitiminin toplumun kadınlar için sunduğu bir öğrenme ve sosyal etkileşim alanı hâline geldiğini ortaya koyuyor.

1974 yılında yaşanan hızlı artışın nedenlerinden biri de Halk Eğitim Başkanlığı tarafından açılan nakış ve halıcılık kursları olmuştur. Bunun yanı sıra, o dönemde önemle üzerinde durulan okuma-yazma kurslarının da sürdürüldüğü görülmektedir. Bu gelişme, Kuşakkaya gazetesinde “Nakış, Halıcılık ve Elektrik Kurslarıyla Okuma Yazma Kursları Sürdürülüyor” başlığıyla yayımlanmıştır (Kuşakkaya, 8 Şubat 1974).

Tablodaki sayılar aynı zamanda küçük bir kentin, sınırlı kaynaklarla, kadınların mesleki ve toplumsal gelişimini destekleme çabasını da gözler önüne seriyor. Kurslar, yalnızca el becerilerini geliştirmekle kalmamış; kadınların kendi özgüvenlerini artırmalarına, üretkenliklerini topluma yansıtma ve sosyal bağlar kurmalarına da aracılık etmiş. Böylece Gümüşhane’de halk eğitim kursları, o dönemde kadınların yaşamında hem ekonomik hem de kültürel anlamda bir dönüştürücü güç görevi görmüş. Bu veriler, kursların yalnızca sayısal bir büyüklük olmadığını, aynı zamanda bireylerin yaşamlarına dokunan, toplumsal ve kültürel etkisi olan dinamik bir yapı olduğunu güçlü biçimde ortaya koyuyor.

1973 yılında Gümüşhane’de Halk Eğitimi Başkanlığı tarafından açılan okuma-yazma, bilgi ve beceri kursları, ilde eğitim faaliyetlerinin yaygınlaştırılması açısından önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Bu kurslar, özellikle okuma-yazma bilmeyen ya da eğitim imkânlarından yeterince yararlanamayan bireylerin temel

ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamıştır. Bununla birlikte kursların yalnızca okuma-yazma ğretimi ile sınırlı kalmayıp bireylere günlük yaşamda kullanabilecekleri pratik bilgi ve beceriler kazandırmayı hedeflemesi dikkat çekmektedir. Ücretsiz olarak düzenlenmesi sayesinde ekonomik imkânları sınırlı olan bireylerin de katılım sağlayabildiği bu kurslar, toplumun daha geniş kesimlerine ulaşma imkânı sunmuştur. Özellikle genç kızlar ve kadınların bu kurslara yönlendirilmesi, dönemin eğitim anlayışı içerisinde toplumsal katılımın artırılmaya çalışıldığını göstermektedir. Bu yönüyle söz konusu kurslar, bireylerin hem kendilerini geliştirmelerine hem de sosyal ve ekonomik hayata daha aktif katılmalarına katkı sağlamıştır. Nitekim bu gelişmeler, dönemin yerel basınında da yer bulmuş ve Kuşakkaya gazetesinde yayımlanan haberlerde söz konusu kursların açıldığı ve kapsamı hakkında bilgi verildiği görülmüştür (Kuşakkaya, 13 Temmuz 1973).

1974 yılında Halk Eğitimi Başkanlığı tarafından Gümüşhane ilinde 74 köyde halk dershaneleri açılmıştır. Söz konusu dershaneler A, B ve C olmak üzere üç grupta yapılandırılmış; A grubunda okuma-yazma öğretimine ağırlık verilirken, diğer gruplarda daha ileri düzeyde çeşitli konuların işlendiği anlaşılmaktadır. Bu dershanelerden toplam 1096 kişinin yararlandığı tespit edilmiştir. Konu, Kuşakkaya gazetesinde ‘‘Halk Eğitimi Başkanlığınca 74 Köyde Halk Dershanesi Açıldı’’ başlığıyla yer almıştır (Kuşakkaya, 18 Ocak 1974).

SONUÇ

Bu çalışma, 1960-1980 yılları arasında Gümüşhane’de eğitimin genel durumunu daha yakından anlayabilmek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma yürütülürken yalnızca resmî verilerle yetinmek yerine, dönemin sosyal ve tarihsel koşulları da dikkate alınarak eğitimin taşra bölgesinde nasıl şekillendiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu süreçte, Gümüşhane gibi merkezden uzak bir ilde eğitim faaliyetlerinin hangi imkânlar ve sınırlılıklar içinde yürütüldüğü incelenmiştir.

Ele alınan dönem, Türkiye genelinde olduğu gibi Gümüşhane özelinde de oldukça hareketli bir zaman dilimine karşılık gelmektedir. Siyasal değişimler, ekonomik dalgalanmalar ve toplumsal dönüşümler eğitim alanını doğrudan etkilemiş; bu durum hem kurumların yapısında hem de eğitim anlayışında kendini hissettirmiştir. Bu bağlamda, eğitimde yaşanan gelişmeleri yalnızca sayısal verilerle değil, dönemin ruhunu ve zorluklarını da göz önünde bulundurarak değerlendirmeye özen gösterilmiştir.

Bu noktada şunu da belirtmek gerekir ki Gümüşhane’de eğitim faaliyetleri yalnızca sayısal artışlarla sınırlı kalmamış, aynı zamanda eğitim anlayışında da belirli bir değişim yaşanmıştır. 1960-1980 dönemi, Türkiye genelinde eğitim politikalarının yeniden düzenlendiği ve planlı kalkınma anlayışının benimsendiği bir sürece karşılık gelmektedir. Bu doğrultuda hazırlanan kalkınma planları ve eğitim politikalarının, Gümüşhane gibi taşra illerinde de etkisini hissettirdiği görülmektedir. Ancak bu etkinin, merkezde olduğu kadar hızlı ve güçlü bir şekilde ortaya çıkmadığını da söylemek gerekir. Yerel koşulların sınırlayıcı etkisi, alınan kararların uygulamaya geçirilmesinde belirli aksaklıklara yol açmıştır. Özellikle coğrafi zorluklar, ekonomik imkânsızlıklar ve kurumsal yetersizlikler, eğitimde hedeflenen dönüşümün her alanda aynı düzeyde gerçekleşmesini engellemiştir. Bu nedenle, söz konusu dönemde eğitim anlayışında bir değişim yaşandığı açık olmakla birlikte bu değişimin Gümüşhane özelinde daha yavaş ve sınırlı bir şekilde ilerlediğini ifade etmek mümkündür.

Ekonomik ve demografik faktörlerin eğitim üzerindeki etkisi bu dönemde oldukça belirgin şekilde görülmüştür. Gümüşhane’den büyük şehirlere doğru yaşanan göç hareketleri, eğitim planlamasında karşılaşılan zorlukları artırmış ve bazı okulların sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemiştir. Öğrencilerin okula devam oranlarındaki dalgalanmalar ise sadece nüfus değişimleriyle değil, aynı zamanda ailelerin ekonomik durumları ve iş gücüne olan ihtiyaçlarıyla da bağlantılıdır. Bu durum, taşra eğitiminde

planlamanın yalnızca merkezden gelen kaynaklarla değil, yerel sosyal ve ekonomik koşulları dikkate alarak yapılması gerektiğini açıkça göstermektedir.

Çalışma sürecinde ulaşılan bulgular, Gümüşhane’de eğitimin büyük ölçüde ülke genelindeki politikalar doğrultusunda şekillendiğini, ancak yerel koşulların da bu süreci belirgin biçimde etkilediğini göstermektedir. Özellikle fiziki imkânların sınırlılığı, öğretmen yetersizliği ve coğrafi koşullar gibi etkenler, eğitim hizmetlerinin niteliğini doğrudan etkilemiştir. Buna rağmen, eğitim alanında belirli bir gelişim sürecinin yaşandığı da gözlemlenmiştir.

İl düzeyinde yapılan incelemeler, eğitim faaliyetlerinin toplumsal yapıyı şekillendirmedeki rolünü açıkça göstermektedir. Örneğin köylerde açılan ilkokullar ve yaygın eğitim kursları, sadece temel okuryazarlık kazandırmakla kalmamış, aynı zamanda köy halkının modernleşme sürecine daha hızlı katılmasını sağlamıştır. Özellikle kadınların eğitim faaliyetlerine katılımı, toplumsal cinsiyet rollerinde yavaş da olsa bir değişimin başladığını ortaya koymaktadır. Bu durum, eğitimin yalnızca bireysel bir hak değil, aynı zamanda toplumsal değişim ve kalkınmanın da önemli bir aracı olduğunu göstermektedir.

Araştırma bulgularına bakıldığında, 1960-1980 yılları arasında Gümüşhane’de eğitim alanında özellikle sayısal açıdan belirgin bir gelişme yaşandığı söylenebilir. Bu dönemde okul sayılarında, öğretmen kadrolarında ve eğitim hizmetlerine erişimde gözle görülür artışlar dikkat çekmektedir.

1960’lı yılların başında il genelinde ortaöğretim kurumlarının oldukça sınırlı olduğu görülürken 1970’li yılların ortalarına doğru bu tablonun değişmeye başladığı anlaşılmaktadır. Nitekim 1967-1968 öğretim yılında yalnızca iki ortaokul bulunurken ilerleyen yıllarda bu sayının önce 12’ye, ardından da 20’nin üzerine çıktığı görülmektedir. Bu durum, eğitimin il genelinde daha geniş kesimlere ulaşmaya başladığını göstermesi açısından önemlidir.

Bu artışı değerlendirirken yalnızca sayısal bir çoğalma olarak görmek yeterli değildir. Aynı zamanda devletin eğitim alanına yaptığı yatırımların taşra bölgelerinde de karşılık bulmaya başladığını ve Gümüşhane’nin bu süreçten pay aldığını da göstermektedir. Ancak bu gelişmelerin, eğitimin niteliğiyle her zaman aynı ölçüde ilerleyip ilerlemediği ayrı bir tartışma konusu olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Bununla birlikte, öğretmen sayısında yaşanan artışın da bu dönemin önemli gelişmelerinden biri olduğu söylenebilir. Özellikle 1967-1972 yılları arasında öğretmen sayısının belirgin biçimde yükselmesi, eğitim sürecini doğrudan etkilemiş; öğretmen başına düşen öğrenci sayısının azalmasına katkı sağlamıştır. Bu durum, derslerin daha

sağlıklı yürütülmesine ve öğrencilerle daha yakından ilgilenilebilmesine imkân tanımıştır.

1970’li yılların sonlarına doğru gelindiğinde ise öğretmen sayısındaki artışın devam ettiği ve bunun sınıf mevcutlarına da yansıdığı görülmektedir. Sınıfların küçülmesi, eğitim ortamlarının daha düzenli ve verimli hâle gelmesine katkı sağlamıştır. Bu gelişmeleri değerlendirirken yalnızca sayısal bir artıştan söz etmenin yeterli olmadığı düşünülmektedir. Nitekim öğretmen sayısındaki yükseliş, belli ölçüde eğitimin niteliğine de olumlu yönde etki etmiş görünmektedir. Dolayısıyla bu dönemde yaşanan niceliksel gelişmelerin, her ne kadar tüm sorunları ortadan kaldırmasa da eğitimde kısmi bir niteliksel iyileşmeyi de beraberinde getirdiğini ifade etmek mümkündür.

Dönem boyunca yapılan reformlar, sadece örgün eğitimi değil, halk eğitimi ve mesleki eğitim alanlarını da kapsamıştır. Gümüşhane’de yürütülen yaygın eğitim faaliyetleri, bireylerin sosyal hareketliliğini artırmakla kalmamış, aynı zamanda il genelinde toplumsal farkındalığın yükselmesine katkı sağlamıştır. Bu açıdan eğitim, ekonomik kalkınma ile sosyal değişim arasında adeta bir köprü görevi görmüştür. Mesleki kurslara katılan kişiler yeni beceriler kazanarak iş gücü piyasasına daha kolay uyum sağlamış ve bölgesel ekonomik çeşitliliğin oluşmasına da destek olmuştur.

Yaygın eğitim faaliyetleri de bu dönemde öne çıkan önemli alanlardan biri olmuştur. Her ne kadar halk eğitimi kurslarının sayısı sınırlı olsa da bu kurslara katılan kişi sayısında zamanla artış yaşandığı görülmektedir. Bu durum, toplumun eğitim ihtiyacının yalnızca örgün eğitimle sınırlı kalmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Özellikle kadınlara yönelik kursların yaygın olması, dönemin toplumsal yapısını anlamak açısından dikkat çekicidir. Bu kurslar aracılığıyla kadınların hem belirli beceriler kazandığı hem de toplum içindeki rollerinin eğitim yoluyla şekillendiği anlaşılmaktadır. Bu noktada, yaygın eğitim faaliyetlerinin sadece bireysel gelişime değil, aynı zamanda toplumsal yapının yeniden üretilmesine de katkı sağladığı söylenebilir. Dolayısıyla, sınırlı imkânlarla rağmen yaygın eğitimin giderek daha fazla kişiye ulaşması, bu dönemde eğitimin farklı alanlarda genişlemeye başladığını ve toplumun değişen ihtiyaçlarına cevap vermeye çalıştığını göstermesi bakımından önemlidir.

Genel bir değerlendirme yapıldığında, 1960-1980 yılları arasının Gümüşhane’de eğitim açısından hem ilerlemelerin hem de çeşitli sorunların bir arada yaşandığı bir dönem olduğu söylenebilir. Bu süreçte okul sayılarının artması, öğretmen kadrosunun güçlenmesi ve eğitim hizmetlerinin daha geniş kesimlere ulaşması gibi olumlu gelişmeler dikkat çekmektedir. Ancak bu gelişmelere rağmen, eğitimin her yerde aynı düzeyde ilerlediğini söylemek pek mümkün değildir. Özellikle bölgesel eşitsizlikler, ekonomik

imkânsızlıklar ve göç gibi etkenler, eğitim hizmetlerinin niteliğini ve erişilebilirliğini olumsuz yönde etkilemiştir. Bazı yerleşim yerlerinde okul ve öğretmen sayısı artarken, kırsal alanlarda aynı gelişmenin daha sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu nedenle söz konusu dönemi değerlendirirken sadece olumlu gelişmelere odaklanmanın yeterli olmadığı düşünülmektedir. Eğitim alanında önemli adımlar atılmış olsa da bu sürecin çeşitli yapısal sorunlarla birlikte ilerlediğini ve bu sorunların eğitimin gelişimini zaman zaman sınırladığını ifade etmek mümkündür.

Bu çalışma sürecinde en dikkat çekici noktalardan birinin, taşra bölgelerinde eğitimin yalnızca merkezi politikalarla açıklanamayacağı olduğu görülmüştür. Gümüşhane örneği üzerinden bakıldığında, eğitimin şekillenmesinde yerel koşulların en az merkezi kararlar kadar belirleyici olduğu açıkça görülmektedir. Özellikle coğrafi yapı, ekonomik imkânlar ve nüfus hareketleri gibi unsurlar, eğitim faaliyetlerinin hem niteliğini hem de erişilebilirliğini doğrudan etkilemiştir. Örneğin dağlık ve ulaşımı zor bölgelerde eğitime erişimin daha sınırlı kaldığı; ekonomik yetersizliklerin ise hem okul imkânlarını hem de öğrencilerin eğitim sürecine katılımını etkilediği anlaşılmaktadır. Aynı şekilde göç hareketlerinin de öğrenci sayıları ve eğitim planlaması üzerinde belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir. Bu bağlamda, elde edilen bulgular eğitim politikalarının yalnızca genel ve merkezi bir bakış açısıyla ele alınmasının yeterli olmadığını düşündürmektedir. Aksine, yerel farklılıkların ve bölgesel ihtiyaçların dikkate alınması, daha etkili ve sürdürülebilir bir eğitim yapısının oluşturulması açısından büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, 1960-1980 yılları arasında Gümüşhane’de eğitim alanında önemli ilerlemeler yaşandığını söylemek mümkündür. Ancak bu gelişmelerin ilin tüm kesimlerine aynı ölçüde yansımadığını da görmek gerekir. Özellikle bazı bölgelerde eğitim imkânlarının daha sınırlı kaldığı, dolayısıyla fırsat eşitliğinin tam anlamıyla sağlanamadığı anlaşılmaktadır. Bu süreçte en dikkat çeken sorunların başında, kırsal alanlardaki altyapı eksiklikleri ve öğretmen dağılımındaki dengesizlikler gelmektedir. Bazı yerleşim yerlerinde okul ve öğretmen sayısı artarken, özellikle ulaşımı zor bölgelerde bu imkânların daha kısıtlı kaldığı görülmektedir. Bu durum, eğitimde niceliksel artışa rağmen her öğrencinin aynı şartlarda eğitim alamadığını göstermektedir.

Bu çerçevede, bu çalışmanın ortaya koyduğu en önemli noktalardan biri, eğitim politikalarının yerel ihtiyaçlar dikkate alınarak planlanmasının gerekliliğidir. İleride yapılacak çalışmaların da özellikle yerel düzeyde uygulanabilir çözüm önerileri geliştirmeye odaklanmasının daha kalıcı ve etkili sonuçlar sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma, yerel düzeyde yapılan eğitim tarihine dair çalışmaların ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Türkiye’de eğitim politikaları genellikle merkezden ele alınsa da taşra illerindeki uygulamalar bu politikaların gerçek hayatta nasıl işlediğini anlamak için büyük önem taşıyor. Gümüşhane örneği de bunu çok net bir şekilde ortaya koyuyor; yani yerel koşulların eğitim üzerinde belirleyici bir rolü olduğunu görmek mümkün.

Son olarak, bu çalışma, gelecekte yapılacak araştırmalar için de bir temel oluşturuyor. Özellikle farklı illerle karşılaştırmalı çalışmalar yapılması, Türkiye’de eğitimdeki bölgesel farklılıkları daha iyi anlamamıza yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

- Ada, S. (2010). Türkiye’de yetişkin eğitimi. M. A. Parlak (Haz.), *Cumhuriyet Dönemi eğitim politikaları sempozyumu* (ss. 371-394). Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Adalet Partisi. (1971). *Oniki Mart ve sonrası* (Cilt 1, No. 41). AP Genel Merkez Yayınları.
- Adem, M. (1981). Ortaöğretimin bugünkü plânlama sorunları. *Eğitim ve Bilim*, 6(32), 11-21.
- Adıgüzel, O. C. (2011). Meslekî ve teknik ortaöğretim. M. Sağlam (Ed.), *Türk eğitim tarihi* (ss. 153-177). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Akıncı, A. (2014). Türkiye’nin Darbe Geleneği: 1960 ve 1971 Müdahaleleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(1), 55-72. <https://izlik.org/JA95AW35XW>.
- Akkutay, Ü. (1984). *Enderun mektebi*. Gazi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Akyüz, Y. (1993). *Türk eğitim tarihi: Başlangıçtan 1993’e* (2. basım). Kültür Koleji Yayınları.
- Akyüz, Y. (2007). *Türk eğitim tarihi*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Akyüz, Y. (2009). *Türk eğitim tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2009)*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Akyüz, Y. (2014). *Türk eğitim tarihi*. Pegem Akademi.
- Akyüz, Y. (2019). *Türk eğitim tarihi: M.Ö. 1000’den günümüze*. Pegem Akademi.
- Akyüz, Y. (2020). *Türk eğitim tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2020)*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Akyüz, Y. (2021). *Türk eğitim tarihi* (34. basım). Pegem Akademi.
- Alatlı, A. (2002). *Belgeleriyle 12 Mart 1971: “Antiparlementarist-baasçı” darbe girişimi mi?*. Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Altay, S. (2011). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze milli eğitim şuralarında okul öncesi eğitimi ve bugünkü durumu. *Education Sciences*, 6(1), 660–672. <https://izlik.org/JA96CY79TG>.
- Anapa, S. (2008). *Avrupa Birliği’ne uyum sürecinde Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Arı, A. (2002). İlköğretim uygulamalarının değerlendirilmesi (Normal, taşınmalı ve yatılı ilköğretim okullarının karşılaştırılması). *Milli Eğitim Dergisi*, (153-154), 52-69. 19

- Avcıoğlu, D. (2001). *Devrim ve demokrasi üzerine*. Tekin Yayınevi.
- Aydın, H. (2022). “Orta Çağ felsefesi”. *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*. 20 Aralık 2025 tarihinde https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/orta_cag_felsefesi adresinden erişilmiştir.
- Baltacı, C. (1980). *Maarif sistemimiz*. İslam Medeniyeti Vakfı Yayınları
- Başar, E. (2014). Eğitim görüşleri ve uygulamalarıyla Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ'ın Türk eğitim tarihindeki yeri (26.1.1974-17.11.1974). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 83-186. <https://izlik.org/JA49HY47JY>
- Başaran, İ. E. (1996). *Türkiye eğitim sistemi*. Yargıcı Matbaası.
- Başaran, İ. E. (1999). Türkiye’de eğitim sisteminin evrimi. F. Gök (Ed.), *75 yılda eğitim* (ss. 101-114). Tarih Vakfı Yayınları.
- Başgöz, İ. (1995). *Türkiye’nin eğitim çıkmazı ve Atatürk*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Batır, B. (2020). Toplum ve ülke incelemeleri dersinin vatandaşlık eğitimi bağlamında değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 4(7), 137-138. <https://doi.org/10.29228/sbe.47032>
- Baykara, T. (2002). Türkiye Selçuklu Dönemi’nde toplum ve ekonomi. H. C. Güzel, K. Çiçek ve S. Koca (Eds.), *Türkler* (Cilt 7, ss. 223-233). Yeni Türkiye Yayınları.
- Bayraktutan, F. (2020). Millet mekteplerinin halk eğitimi açısından incelenmesi. *Recent Period Turkish Studies*, (37), 119-150. 17 Mart 2026 tarihinde <https://izlik.org/JA63ZM68DB>.
- Belge, M. (1992). *12 yıl sonra 12 Eylül*. Birikim Yayınları.
- Bilir, M. (2005). Türkiye’de yetişkin eğitimi açısından eğitim (okuryazarlık) kampanyalarının değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(2), 103–125. https://doi.org/10.1501/Egifak_00000000112
- Binbaşıoğlu, C. (1999). *Cumhuriyet Dönemi eğitim bilimleri tarihi*. Tekışık Yayıncılık.
- Birand, M. A., Dünder, C. ve Çaplı, C. (2004). *12 Mart ihtilalinin pençesinde demokrasi*. İmge Kitabevi.
- Birinci, N. (2024). Geçmişten günümüze Türk eğitim tarihine toplu bir bakış. *Aydın Türklük Bilgisi Dergisi*, 10(2), 255-271. <https://izlik.org/JA34AA64GL>
- Bozan, O. (2017). Türk siyasal hayatında ordunun yeri ve önemi. H. Şeyhanlıoğlu (Ed.), *Türkiye’de siyasal hayat* (ss. 277-282). Divan Kitap.
- Bursalıoğlu, Z. (1996). Nasıl bir yükseköğretim sistemi. *Türk Yurdu*, 16(111), 22-28. <https://izlik.org/JA22FU57YK>

- Büyükboyacı, Ş. (2015). Süleyman Demirel dönemi (1965-1971) eğitim politikaları ve uygulamalarının Türk basınındaki yankıları. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6), 19-57. <https://izlik.org/JA89WE85ZZ>
- Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk ve ortaöğretim: Tarihî gelişimi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Cumhuriyet. (1960, 30 Eylül). *İlköğretim tasarısı Millî Birlik Komitesine verildi*. A1.
- Cumhuriyet. (1966, 1 Ocak). *Eğitim sisteminde değişiklik yapılıyor*. A1.
- Çağlar, A. (1992). Temel eğitimin I. kademesinde uygulanan programlar ve hazırlanacak yeni programla ilgili bazı öneriler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(8). <https://izlik.org/JA45FB67WM>
- Çelik, A. (2008). 1960 sonrasında Türkiye'de din eğitimi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (29), 72-84. <https://izlik.org/JA93ZK79AP>
- Çelik, A. (2009). *Harf inkılabına giden süreç (1923-1928)* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Çığır Dikyol, D. (2021). Antik Roma'da bir statü göstergesi olarak eğitim. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(3), 1025-1051. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.857266>
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA). (1925). *Gümüşhane erkek orta mektebi raporu*. 180.09/ 95.466.1.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1952). *Türkiye istatistik yılı 1952* (Yayın No. 342). DİE Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1964). *Türkiye istatistik yılı 1964* (Yayın No. 510). DİE Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1968). *Millî eğitim istatistikleri: Meslek-teknik yüksek öğretim 1961/65* (Yayın No. 542). DİE Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1968). *Millî eğitim istatistikleri: Ortaöğretim 1961-65* (Yayın No. 534). DİE Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1969). *Millî eğitim istatistikleri: Meslekî ve teknik öğretim 1965-1967* (Yayın No. 600). DİE Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1970). *1970 genel nüfus sayımı: Nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri, Gümüşhane* (Yayın No. 690). DİE Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1971). *Millî eğitim istatistikleri: Öğretim yılı başı 1970-1971* (Yayın No. 635). Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1976). *Millî eğitim istatistikleri: Ortaöğretim 1967-1971* (Yayın No. 761). DİE Yayınları.

- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1977). *Millî eğitim istatistikleri: İlköğretim 1967-72* (Yayın No. 818). DİE Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1977). *Millî eğitim istatistikleri: İlköğretim 1974-75* (Yayın No. 812). DİE Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1977). *Millî eğitim istatistikleri: Meslekî ve teknik öğretim 1967-1973* (Yayın No. 802). DİE Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1977). *Millî eğitim istatistikleri: İlköğretim 1974-1975* (Yayın No. 812). DİE Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1979). *Millî eğitim istatistikleri: İlköğretim 1976-77* (Yayın No. 868). DİE Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1979). *Millî eğitim istatistikleri: Meslekî ve teknik öğretim 1973-1975* (Yayın No. 879). DİE Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1980). *Millî eğitim istatistikleri: İlköğretim 1977-78* (Yayın No. 906). DİE Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1980). *Millî eğitim istatistikleri: Ortaokul 1960-1980* (Yayın No. 922). DİE Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1981). *Millî eğitim istatistikleri: İlköğretim 1978-79* (Yayın No. 937). DİE Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1981). *Millî eğitim istatistikleri: İlköğretim 1979-80* (Yayın No. 961). DİE Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1981). *Millî eğitim istatistikleri: Ortaöğretim 1976-1978* (Yayın No. 938). DİE Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1982). *Millî eğitim istatistikleri: Ortaöğretim 1978-1979* (Yayın No. 972). DİE Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1982). *Millî eğitim istatistikleri: Ortaöğretim 1979-1980* (Yayın No. 968). DİE Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1983). *1980 genel nüfus sayımı: Nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri, 29-Gümüşhane* (Yayın No. 990-26). DİE Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1993). *Eğitim istatistikleri 1935-1990* (Yayın No. 1603). DİE Yayınları.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1998). *Türkiye istatistik yılı 1997* (Yayın No. 2110). DİE Yayınları.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1963). *Kalkınma planı: Birinci beş yıl (1963-1967)* (Yayın No. 14). DPT Yayınları.

- Devlet Planlama Teşkilatı. (1967). *İkinci beş yıllık kalkınma planı (1968-1972)* (Yayın No. 488). DPT Yayınları.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1984). *Beşinci beş yıllık kalkınma planı (1985-1989)* (Yayın No. 1974). DPT Yayınları.
- Dinçsoy, Ö. (1995). *Türk eğitim sistemi*. Türk Demokrasi Vakfı.
- Doğan, A. (2001). *Devrim ve demokrasi üzerine*. Tekin Yayınevi.
- Doğan, H. (1999). Cumhuriyet Döneminde ortaöğretim programlarının şekillenmesinde etkili olan görüşler. F. Gök (Ed.), *75 yılda eğitim* (ss. 208). Tarih Vakfı Yayınları.
- Dölen, E. (2010). *Türkiye üniversite tarihi 5: Özerk üniversite dönemi (1946-1981)*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Duman, Ö. (2016). Maarif yıllıklarına göre Cumhuriyet'in ilk çeyreğinde Gümüşhane'de eğitim (1923-1950). *Mavi Atlas*, 7(7), 55-75. <https://doi.org/10.18795/ma.59468>
- Dursun, D. (2005). *12 Eylül darbesi: Hatıralar, gözlemler, düşünceler*. Şehir Yayınları.
- Ekşioğlu, S. ve Taşpınar, M. (2019). Türkiye'de mesleki ve teknik ortaöğretimin gelişimi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(3), 614-627. <https://doi.org/10.19126/suje.657776>
- Ergin, M. (2003). *Orhun Abideleri*. Boğaziçi Yayınları.
- Erişti, B. (2011). Yükseköğretim. M. Sağlam (Ed.), *Türk eğitim tarihi* (ss. 203-222). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Ezer, F. (2020). Köy Enstitülerinin Türk eğitim tarihindeki yeri ve önemi. *Belgi Dergisi*, 2(19), 1786-1804. <https://doi.org/10.33431/belgi.640644>
- Gezer, K., Köse, S., Durkan, N. ve Uşak, M. (2003). Biyoloji alanında yapılan program geliştirme çalışmalarının karşılaştırılması: Türkiye, İngiltere ve ABD örneği. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(14), 49-62. <https://izlik.org/JA83WT54FP>
- Gümüşhane Valiliği. (t.y.). *İdari tarihçe*. <https://gumushane.csb.gov.tr/gumushanenin-tarihi-2913>
- Gündüz, M. (2022). "Eğitim". *Sosyal bilimler ansiklopedisi*. 5 Şubat 2026 tarihinde <https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/egitim> adresinden erişilmiştir.
- Gürüz, K. (Ed.). (1994). *Türkiye'de ve dünyada yükseköğretim, bilim ve teknoloji*. TÜSİAD Yayınları.
- Güven, İ. (1998). Türkiye Selçukluları'nda medreseler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 31(1), 125-146. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000249
- Güven, İ. (2000). *Türkiye'de devlet, eğitim ve ideoloji*. Siyasal Kitabevi.

- Güven, İ. (2014). *Türk eğitim tarihi*. Pegem Akademi.
- Hatiboğlu, T. (1998). *Türkiye üniversite tarihi 1845-1997*. Selvi Yayınevi.
- Hürriyet. (1966, 21 Eylül). *Tek dersten kalanlar tekrar imtihan edilecekler*. A1.
- İbn-i Bîbî. (1996). *El-evâmirü 'l-alâ 'iyye fî 'l-umûri 'l-alâ 'iyye: Selçuknâme* (M. Öztürk, Çev.; Cilt 1-2). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- İpşirli, M. (1995). "Enderun". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 5 Mart 2026 tarihinde <https://islamansiklopedisi.org.tr/enderun> adresinden erişilmiştir.
- Kadı, H. (2019). 1960 ve 1980 askeri darbe dönemlerinde eğitim politikaları ve halifelik kurumunun ders kitaplarına yansımaları. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 65-74. <https://izlik.org/JA82NZ34XN>
- Kantarcıoğlu, S. (1998). *Türkiye Cumhuriyeti hükümet programlarında kültür* (3. baskı). Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kara, A. (2022). 27 Mayıs 1960 darbesinin eğitim faaliyetlerine etkisi: Toplum ve ülke incelemeleri dersi bağlamında incelenmesi. *Anasay*, 6(19), 255-277. <https://doi.org/10.33404/anasay.1021056>
- Karadeniz, H. (1995). *Olaylı yıllar ve gençlik* (8. basım). Belge Yayınları.
- Karakuş Yıldız, B. ve Taş, A. (2023). Hayat boyu öğrenmeye katılımın yaygın eğitim kursları bağlamında incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 52(239), 2335-2356. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.1130974>
- Karaşin, A. (2025). CIA belgelerinde Türkiye-Yunanistan savaş senaryoları. *Journal of History and Strategy*, (2), 55-77. <https://izlik.org/JA73NG42AX>
- Kaştan, Y., ve Uyanık, N. (2021). Demokrat Parti hükümetlerinin eğitim politikaları ve TBMM’de eğitim ile ilgili görüşmeler (1950-1960). *Tarihin Peşinde*, (26), 363-391.
- Kaya, Y. K. (1984). *İnsan yetiştirme düzenimiz: Politika, eğitim, kalkınma*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Döner Sermaye İşletmesi.
- Kaymaz, T. ve Çelikçi, A. S. (2025). Protestodan şiddete: Türkiye’de 1968 öğrenci hareketleri. *Akademi Karabük Dergisi (AKADER)*, 9(2), 63-75. <https://izlik.org/JA49BH92KP>
- Kemal, Y. (1960, 10 Ağustos). İkinci Cumhuriyetin İhtilâl Meclisi üyeleri: 26. Kur. Yarbay S. Karaman’la görüşme. *Cumhuriyet*. A1.
- Kemaloğlu, M. (2015). XI.-XIII. yüzyıl Türkiye Selçuklu Devleti’nde eğitim-öğretim (medreseler). *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 2(5), 89-106. <https://izlik.org/JA83ER93WA>

- Keskin, Y. (2023). Türk eğitim tarihinde kaotik dönem: 1960-1980 yılları arasındaki önemli gelişmeler. *Journal of Values Education Studies*, 1(2), 85-102. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8128576>
- Kılıç, A. (2020). 27 Mayıs 1960 Darbesinin eğitim hayatına etkileri. *Alinteri Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 89-110. <https://doi.org/10.30913/alinterisosbil.800352>
- Kılıç, A. S. (2024). Cumhuriyetten günümüze yaygın eğitim ve halk eğitimi. *Heterotopic View*, 2(2), 112–117. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14510510>
- Kılıç, Z., ve Güven, S., (2017). Türk Milli Eğitim şûralarında alınan kararların incelenmesi. *The Journal of International Social Research*, 10(53), 588-599.
- Kışlalı, A. T. (1974). *Öğrenci ayaklanmaları*. Bilgi Yayınevi.
- Kıvrıkoğlu, H. (1998). Türk Ordusu, Atatürk ve Cumhuriyet. *Erdem*, 11(31), 155-170. 18 <https://izlik.org/JA75EK76AG>
- Kirby, F. (2010). *Türkiye’de Köy Enstitüleri*. Tarihçi Kitabevi.
- Kocabaş, S. (1997). *Refahiyol hükümeti sonunun perde arkası*. Vatan Yayınları.
- Koçak, O. ve Gürün, F. (2015). Ahilik geleneğinin günümüzde sosyal içerme politikalarına olabilecek katkıları. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4(8), 126–143. <https://izlik.org/JA37UG33DJ>
- Kongar, E. (1998). *28 Şubat ve sonrası*. Remzi Kitabevi.
- Korkut, H. (1983). Üniversiteler. İçinde *Cumhuriyet Dönemi'nde eğitim* (ss. 315-355). Milli Eğitim Basımevi.
- Kramer, S. N. (2018). *Tarih Sümer'de başlar: Yazılı tarihteki otuz dokuz ilk* (H. Koyukan, Çev., 138. baskı). Kabalcı Yayıncılık.
- Kumaş, N. (2020). Gümüşhane iline ait demografi, ekonomi ve eğitim istatistiklerinin analizi (1925-1928). *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 191-216. <https://izlik.org/JA78LP29LM>
- Kuşakkaya. (1973, 13 Temmuz). *Kursların açıldığı*. A1.
- Kuşakkaya. (1973, 16 Kasım). *Bayburt'ta akşam lisesi açıldı*. Sayı 649. A1.
- Kuşakkaya. (1973, 20 Temmuz). *Şiran ve Torul'da liseler açıldı*. Sayı 618. A1.
- Kuşakkaya. (1973, 28 Eylül). *İlkokul öğretmenleri öğretim yılı başı seminer toplantıları yaptı*. Sayı 638. A1.
- Kuşakkaya. (1973, 7 Aralık). *Halk eğitim başkanlığı: Açılacak kurslara ilgi bekliyor*. Sayı 655. A1.
- Kuşakkaya. (1974, 18 Ocak). *Halk eğitimi başkanlığınca 74 köyde halk dershanesi açıldı*. Sayı 665. A1.
- Kuşakkaya. (1974, 19 Nisan). *İlimize 4,5 milyon lira ödenek gönderildi*. Sayı 691. A1.

- Kuşakkaya. (1974, 26 Mart). *Kız enstitüsü mezunlarının üniversitelerin bazı bölümlerine alınmaları isteniyor*. Sayı 684. A1.
- Kuşakkaya. (1974, 8 Şubat). *Nakış, halıcılık ve elektrik kurslarıyla okuma yazma kursları sürdürülüyor*. Sayı 671. A1.
- Küçükdağ, Y., ve Arabacı, C. (2004). *Selçuklular ve Konya*. Selçuklu Belediyesi Yayınları.
- Lise ve Ortaokullar Yönetmeliği. (1964). *Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi*, 27(1333), 343.
- Lüleci, T. (2023). İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığı seçimleri. *Gazi Akademik Bakış*, 16(32), 173–185. <https://doi.org/10.19060/gav.1315133>
- MBK. (1960, 11 Temmuz). *MBK genel kurul toplantısı tutanakları*. https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler.birlesimler_diger_meclisler?v_meclis=2&meclis_kisa_adi=MBK&diger_donem_adi=d00
- MBK. (1961, 3 Ocak). *MBK genel kurul toplantısı tutanakları*. https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler.birlesimler_diger_meclisler?v_meclis=2&meclis_kisa_adi=MBK&diger_donem_adi=d00
- Millî Eğitim Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2024). *Geçmişten günümüze sayılarla eğitim (1923-2023)*. https://nurdagi.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_08/21135900_sayilarlaegitim
- Millî Eğitim Bakanlığı. (1953). *Beşinci millî eğitim şûrası tutanakları*. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164807_5_sura.pdf
- Millî Eğitim Bakanlığı. (1956). *Halk eğitimi umum müdürlüğü kurulması hakkında kanun lahiyası ve mucip sebepleri*. MEB Yayınları. <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/server/api/core/bitstreams/d98147d4-64ca-4c48-bdf1-cf9f038a4257/content>
- Millî Eğitim Bakanlığı. (1970). VIII. Millî Eğitim Şûrası (28 Eylül-3 Ekim 1970): Ortaöğretim sistemimizin kuruluşu ve yükseköğretime geçişin yeniden düzenlenmesi esasları, raporlar, kararlar. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. <https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-milli-egitim-sralari/icerik/810>
- Millî Eğitim Bakanlığı. (1973). *Halk eğitimi yılı 1960-1970*. MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (1982). *Tebliğler dergisi*, 45(2109). <https://dhgm.meb.gov.tr/tebligler-dergisi/1982/2109-mart-1982.pdf>
- Millî Eğitim Bakanlığı. (1992). *Öğretmen yetiştirmede koordinasyon*. <https://www.nadirkitaap.com/ogretmen-yetistirmede-koordinasyon->

kitap2678674.html?srsId=AfmBOor4DM_YAU__qXCleHgJyKf4M45DQca9R
EjyPtR_SVJyV9bFyaRN

Millî Eğitim Bakanlığı. (2024). *Hayat boyu öğrenmenin dünü, bugünü, yarını*.
[https://hbogm.meb.gov.tr/www/quothayat-boyu-ogrenmenin-dunu-bugunu-](https://hbogm.meb.gov.tr/www/quothayat-boyu-ogrenmenin-dunu-bugunu-yariniquot-kitabi-yayimlandi/icerik/1845)
[yariniquot-kitabi-yayimlandi/icerik/1845](https://hbogm.meb.gov.tr/www/quothayat-boyu-ogrenmenin-dunu-bugunu-yariniquot-kitabi-yayimlandi/icerik/1845)

Millî Eğitim Bakanlığı. (t.y.). *Ortaöğretim*. Ortaöğretim Genel Müdürlüğü.
<https://oygm.meb.gov.tr/kitap/kitap/5/files/basic-html/page331.html>

Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreterliği. (1981). *12 Eylül öncesi ve sonrası*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Milliyet. (1962, 14 Şubat). *Eğitim Şurası Kur'an ve duaların Türkçeye çevrilmesini istiyor*. Sayı 4211. A1.

Milliyet. (1972, 21 Mayıs). *Melen liderlerle bir daha konuştu*. Sayı 8815. A1.

MMTD. (1971, 2 Nisan). *Millet Meclisi tutanak dergisi*.
[https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d03/c012/mm__030120](https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d03/c012/mm__03012080gnd.pdf)
[80gnd.pdf](https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d03/c012/mm__03012080gnd.pdf)

MMTD. (1972, 22 Mayıs). *Millet Meclisi tutanak dergisi*.
[https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d03/c024/mm__030240](https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d03/c024/mm__03024094gnd.pdf)
[94gnd.pdf](https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d03/c024/mm__03024094gnd.pdf)

Oğuzkan, T. (1981). *Türkiye’de ortaöğretim ve sorunları*. Hisar Eğitim Vakfı Yayınları.

Öcal, M. (1998). Din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinde ulaşılması gereken hedefler ve gerçekleştirme oranları. *Orta dereceli okullarda yürütülen din eğitim-öğretiminin problemleri sempozyumu* (ss. 241-268). Akabe Kitabevi.

Öcal, M. (2008). Türkiye’de din eğitimi tarihi literatürü. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 6(12), 399-430. <https://izlik.org/JA79SS36KY>

Öcal, M. (2025). İmam Hatip okulu modelinin ortaya çıkışı ve gelişmesi. *Talim*, 9(1), 7-46. <https://doi.org/10.37344/talim.2025.66>

Önsoy, R. (1991). Cumhuriyetten bugüne ilk ve ortaöğretimimiz ve bazı meseleleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(6).
<https://izlik.org/JA72SM28UH>

Örs, B. (1996). *Türkiye’de askerî müdahaleler (bir açıklama modeli)*. Der Yayınları.

Özalp, R. ve Ataunal, A. (1977). *Türk millî eğitim sisteminde düzenleme teşkilatı*. MEB Yayınları.

Özcan, H. (2019). *Burdur ili halk eğitimi merkezi yöneticilerinin kişisel bilgileri ile iş doyumunu arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış tezsiz yüksek lisans dönemi projesi]. Pamukkale Üniversitesi.

- Özen, H. (1999). Türkiye Cumhuriyeti'nde yükseköğretimin ve üniversitenin 75 yılı. İçinde F. Gök (Ed.), *75 yılda eğitim* (ss. 263-282). Tarih Vakfı Yayınları.
- Özgedik, M. (2014). *Türk eğitim tarihi*. Ülke Eğitim.
- Özgüneş, M. (1961, 3 Ocak). *İlköğretim ve eğitim kanunu teklifi ve sosyal işler, güvenlik ve iktisat komisyonları raporları, 2/119* (MBK, Birleşim 69, Cilt 5,). 9 Nisan 2025 tarihinde https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MBK_/d00/c005/mbk_00005fi h.pdf adresinden erişilmiştir.
- Özkan, S. (2008). *Türk eğitim tarihi* (9. basım). Nobel Yayın Dağıtım.
- Öztürk, C. (Ed.). (2021). *Türk tarihi ve kültürü* (8. basım). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Parlak, M. A. (Haz.). (2010). *Cumhuriyet Dönemi eğitim politikaları sempozyumu (07-09 Aralık 2005)*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- Polat, S. (2015). Karahanlı Devleti'nde eğitim faaliyetleri. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi, 1*(1), 42-52. <https://izlik.org/JA85NU99KZ>
- Rufi, J. J. (1956). *Türkiye'de ortaöğretim*. Maarif Basımevi.
- Sakaoğlu, N. (1992). *Cumhuriyet Dönemi Türk eğitim tarihi*. İletişim Yayınları.
- Sakaoğlu, N. (2003). *Osmanlı'dan günümüze eğitim tarihi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Saylan, K. (2012). *Gümüşhane-idari, sosyal ve ekonomik tarih (1850-1918)*. Gümüşhane Üniversitesi Yayınları.
- Saylan, K. (2015). *Seyyahların gözüyle Gümüşhane*. Gümüşhane Üniversitesi Yayınları.
- Seçiniz, L. (2000). Sekiz yıllık zorunlu eğitim uygulamasında karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7*(7), 80-83. <https://izlik.org/JA55TM33PG>
- Sırım, V. (2017). Bir finansman kaynağı olarak vakıflar: Osmanlı örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 6*(6), 173-188. <https://doi.org/10.21021/osmed.333313>
- Şaşmaz, M. (2014). *Türkiye'nin idari taksimatı (1920-2013)* (Cilt 7). Türk Tarih Kurumu.
- T.C. Resmî Gazete. (1924, 6 Mart). *Tevhid-i tedrisat kanunu*. Sayı. 63.
- T.C. Resmî Gazete. (1961, 12 Ocak). *İlköğretim ve eğitim kanunu* (Kanun No. 222). Sayı. 10705.
- T.C. Resmî Gazete. (1981, 6 Kasım). *Yükseköğretim kanunu (2547 Sayılı)*. Sayı 17506.
- T.C. Resmî Gazete. (1926, 25 Mart). *Resmî ceride*. Sayı 338. A1.
- T.C. Resmî Gazete. (1928, 24 Kasım). *Millet Mektepleri Talimatnamesi*. Sayı 1048. A1.

- T.C. Resmî Gazete. (1928, 3 Kasım). *Türk harflerinin kabulü*. Sayı 1030. A1.
- T.C. Resmî Gazete. (1964, 28 Kasım). *Lise ve ortaokullar yönetmeliği*. Sayı 11868. A1.
- T.C. Resmî Gazete. (1973). *MEB teşkilat ve görevleri hakkında kanun*. Sayı 14574. A1.
- T.C. Resmî Gazete. (1973, 16 Nisan). *Naim Talu hükümeti*. Sayı 14509. A1.
- Tangülü, Z. (2012). Demokrat Parti dönemi eğitim politikaları (1950-1960). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 389-410. <https://izlik.org/JA63EC87ZT>
- Taşdelen, P. Ö. (2024). *Eğitim ve kültür ideali olarak Paideia* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Tekeli, İ., ve İlkin, S. (1993). *Osmanlı Devleti'nde eğitim ve bilgi üretim sisteminin oluşumu ve dönüşümü*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Toker, F. (1997). *Türkiye'de yükseköğretime giriş*. ÖSYM Yayınları.
- Tufan, T. (2012). *İbrahim Kaypakaya'nın hayatı ve fikirleri*. Nokta Kitap.
- Tuncel, M. (1996). "Gümüşhane". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 5 Mart 2026 tarihinde <https://islamansiklopedisi.org.tr/gumushane> adresinden erişilmiştir.
- Tunçkanat, H. (1996). *27 Mayıs 1960 devrimi (diktadan demokrasiye)*. Çağdaş Yayınları.
- Türk, E., ve Katırcı, M. (2010). *Cumhuriyet Dönemi'nde Türk Millî Eğitim sistemindeki gelişmeler (1920-2010)*. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1922). *TBMM zabıt ceridesi* (Devre 1). https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler.yasama_yillari?v_meclis=1&v_donem=1
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1925). *TBMM zabıt ceridesi*. https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler.yasama_yillari?v_meclis=1&v_donem=2
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1938). *TBMM tutanak dergisi* (Cilt 27, Birleşim 4). <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d05/c027/tbmm05027004.pdf>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1965, 3 Kasım). *Cumhuriyet Senatosu tutanak dergisi* (Dönem 1, Cilt 31, Toplantı 5, Birleşim 3). https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/CS_/t05/c031/cs__05031003.pdf
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1965, 3 Kasım). *Millet Meclisi tutanak dergisi* (Dönem 2, Cilt 1, Birleşim 5). https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d02/c001/mm__02001005.pdf

- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1966, 10 Kasım). *Cumhuriyet Senatosu tutanak dergisi* (Dönem 1, Cilt 37, Birleşim 4).
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/CS_/t06/c037/cs__06037004.pdf
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1966, 2 Şubat). *TBMM tutanak dergisi* (Cilt 31, Birleşim 41).
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d02/c002/mm__02002041.pdf
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1973, 17 Nisan). *Atatürk Akademisi kanun tasarısı ve Milli Eğitim ve Plan Komisyonları raporları. Tutanak dergisi* (Cilt 10, Birleşim 55).
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/CS_/t12/c010/cs__12010055.pdf
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1974). *37'nci hükûmetin kuruluşuna ilişkin tutanaklar*.
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/CS_/t13/c013/cs__13013023.pdf
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1975, 11 Mart). *TBMM tutanak dergisi* (Cilt 21, Birleşim 40).
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/CS_/t14/c021/cs__14021040.pdf adresinden erişilmiştir.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1975, 6 Nisan). *TBMM tutanak dergisi* (Cilt 21, Toplantı 14, Birleşim 47).
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/CS_/t14/c021/cs__14021047.pdf
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1977). *Çırak, kalfa ve ustalık kanunu* (Kanun No. 2089). T.C. Resmî Gazete (Sayı 15987).
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc061/kanuntbmmc061/kanuntbmmc06102089.pdf
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1977, 19 Ocak). *Tutanak dergisi* (Cilt 16, Toplantı 16, Birleşim 3).
<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/t16/c016/tbmm16016003.pdf>
- Türkmen, S. (2023). *Demokrat Parti dönemi Gümüşhane'de eğitim (1950-1960)* [yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gümüşhane Üniversitesi.
- Ünal, F., ve Ünal, M. (2010). Türkiye'de ortaöğretim programlarının gelişimi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 110-125. <https://izlik.org/JA34XT58UE>

- Ünal, S., Coştu, B. ve Karataş, F. Ö. (2004). Türkiye’de fen bilimleri eğitimi alanındaki program geliştirme çalışmalarına genel bir bakış. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 183-202. <https://izlik.org/JA58TS98ND>
- Üniversitelerarası Kurul Genel Sekreterliği. (1976). *Üniversiteler kanunu* (Yayın No. 1).
- Varış, F. (1998). *Eğitim bilimine giriş*. Alkım-Yayınevi
- Yavuz, E. (2021). Resmi istatistiklere göre Gümüşhane’de milli eğitim hareketleri (1923-1960). *Mavi Atlas*, 9(2), 148-156. <https://doi.org/10.18795/gumusmaviatlas.998455>
- Yücer, R. (2023). *Türkiye’de eğitim ve kültür faaliyetleri (27 Mayıs 1960-12 Eylül 1980)* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Zengin, Z. S. (2025). Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun hazırlanmasının gerekçeleri. *ULUM*, 8(1), 1-36. <https://doi.org/10.54659/ulum.1695658>

1962 Cümhuriyet, Milliyet
Yıkık No: 1. HANGİ
MİLLİYET, HANGİ
PİRE, KURUCU, ALI NACİ KARACAN
KURUCUSU: ALI NACİ KARACAN

BUGÜN 6
SAYFA 25
KURUS

Milliyet
Halk Gazetesi

YENİ ÇIKTI
1962 YILI İÇİN 100 LİRA
ALBÜMÜ, İSTANBUL
ROMAN ÇIKTI
Cevdet NEMİ VAKİFOĞLU
AKAY KİTAPÇI
1962 YILI İÇİN 100 LİRA

14
ŞUBAT

1962

ÇARŞAMBA

GÖKTÜRK VE TARHAN TEVKİF EDİLDİ

DEMİRE ARANIYOR

Sâbık D.P.'li Bakanlar, usulsüz pil ithâli suçundan yargılanacak

Medim Okmen'le bir Umum Müdür Muayine ait yolsuzluk dosyası da Yüksek Adalet Divanına verildi

ANKARA MUSTAFA EKMEKÇİ bildiriyor

Yüksek Savunma Kurulu'nun bir kararına göre, D.P. Bakanlarından Hürriyet Arası Çakır ve Mustafa Tarhan'ın usulsüz pil ithali Ankara Adalet Divanına verildi.

YEREL

Yüksek Savunma Kurulu'nun bir kararına göre, D.P. Bakanlarından Hürriyet Arası Çakır ve Mustafa Tarhan'ın usulsüz pil ithali Ankara Adalet Divanına verildi.

Göktürk ve Tarhan nasıl tevkif edildiler?

Her iki sâbık bakan, kendilerini arayan polisten önce "Milliyet" muhabirleri ile karşılaştılar

ANKARA MUSTAFA EKMEKÇİ bildiriyor

Yüksek Savunma Kurulu'nun bir kararına göre, D.P. Bakanlarından Hürriyet Arası Çakır ve Mustafa Tarhan'ın usulsüz pil ithali Ankara Adalet Divanına verildi.

Uç Partinin Meclis Grupları toplandı

CHP'de koalisyon, CKMP'de Yuvarlak Masa toplantısı görüldü. YTP Grubu AP ile birleşmeyeceğini bildirdi

ANKARA MUSTAFA EKMEKÇİ bildiriyor

Yüksek Savunma Kurulu'nun bir kararına göre, D.P. Bakanlarından Hürriyet Arası Çakır ve Mustafa Tarhan'ın usulsüz pil ithali Ankara Adalet Divanına verildi.

TEVKİFLER

27 MİLLİYET gazetesinde bu hafta yayınlanan haberlere göre, Ankara Adalet Divanı, D.P. Bakanlarından Hürriyet Arası Çakır ve Mustafa Tarhan'ın usulsüz pil ithali suçundan yargılanacaklarını bildirdi.

Eğitim Şirketi, Kur'an ve diğ. eserleri Türkiye'ye getirmişti

ANKARA MUSTAFA EKMEKÇİ bildiriyor

Yüksek Savunma Kurulu'nun bir kararına göre, D.P. Bakanlarından Hürriyet Arası Çakır ve Mustafa Tarhan'ın usulsüz pil ithali Ankara Adalet Divanına verildi.

Protesto grevi Paris'te hayah felce uğrattı

FRANSA MUSTAFA EKMEKÇİ bildiriyor

Yüksek Savunma Kurulu'nun bir kararına göre, D.P. Bakanlarından Hürriyet Arası Çakır ve Mustafa Tarhan'ın usulsüz pil ithali Ankara Adalet Divanına verildi.

Kazakistan 1960'ın Rusya'ya dönüyor

MOSKVA MUSTAFA EKMEKÇİ bildiriyor

Yüksek Savunma Kurulu'nun bir kararına göre, D.P. Bakanlarından Hürriyet Arası Çakır ve Mustafa Tarhan'ın usulsüz pil ithali Ankara Adalet Divanına verildi.

VİM
EN KUŞNETLİ
EMİZLEME YOZU

Cumhuriyet

14

KURUCUSU: YUNUS NADİ

42. yıl sayı 14879

Telgraf ve mektup adresi: Cumhuriyet İstanbul - Posta Kutusu: Sayısı No. 345
Tirajları: 22 42 39 — 22 42 39 — 22 42 39 — 22 42 39

Cumartesi 1 Ocak 1966

YARLIK YILLI
1966

Yılın başlangıcı...
Yılın sonu...

EĞİTİM SİSTEMİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILIYOR

YENİ YILINIZ KUTLU OLSUN

YILBAŞI GECEİ ÖNÜK GEÇTİ

5 gün önce başlayan yılın ve yılbaşı gecesi...
Yılbaşı gecesi...
Yılbaşı gecesi...

**66, adalet
niası için
orm yılı
enke**

Yeni Yılın Kutlu Olsun

Yeni Yılın Kutlu Olsun

Yeni Yılın Kutlu Olsun

Yeni Yılın Kutlu Olsun

Yeni Yılın Kutlu Olsun

Yeni Yılın Kutlu Olsun

**DEMRELİN
YENİ YIL
MESAJI**

**DEMRELİN
YENİ YIL
MESAJI**

**DEMRELİN
YENİ YIL
MESAJI**

**DEMRELİN
YENİ YIL
MESAJI**

**DEMRELİN
YENİ YIL
MESAJI**

● Lise muadili okullardan
mezun olanlar Üniversiteye
devam edebilecekler

● İlkokulların 1 ve 2 inci
yıllarında öğrenciler
sınıfta bırakılmayacaklar

İLKOKULLAR İKİ DEVREYE AYRILDI

ANKARA (Cumhuriyet Bülteni)

Orta dereceli okullarda

Orta dereceli okullarda

Orta dereceli okullarda

Orta dereceli okullarda

Orta dereceli okullarda

Orta dereceli okullarda

Orta dereceli okullarda

FINLANDİYADA YILBAŞI

FINLANDİYADA YILBAŞI

FINLANDİYADA YILBAŞI

FINLANDİYADA YILBAŞI

FINLANDİYADA YILBAŞI

FINLANDİYADA YILBAŞI

FINLANDİYADA YILBAŞI

FINLANDİYADA YILBAŞI

FINLANDİYADA YILBAŞI

FINLANDİYADA YILBAŞI

FINLANDİYADA YILBAŞI

FINLANDİYADA YILBAŞI

A. ÖZTRAK: "T. R. T'de YOLSUZLUK YOKTUR."

ANKARA (Cumhuriyet Bülteni)

**A. ÖZTRAK: "T. R. T'de
YOLSUZLUK YOKTUR."**

**A. ÖZTRAK: "T. R. T'de
YOLSUZLUK YOKTUR."**

**A. ÖZTRAK: "T. R. T'de
YOLSUZLUK YOKTUR."**

**A. ÖZTRAK: "T. R. T'de
YOLSUZLUK YOKTUR."**

**A. ÖZTRAK: "T. R. T'de
YOLSUZLUK YOKTUR."**

**A. ÖZTRAK: "T. R. T'de
YOLSUZLUK YOKTUR."**

**A. ÖZTRAK: "T. R. T'de
YOLSUZLUK YOKTUR."**

**A. ÖZTRAK: "T. R. T'de
YOLSUZLUK YOKTUR."**

**A. ÖZTRAK: "T. R. T'de
YOLSUZLUK YOKTUR."**

**A. ÖZTRAK: "T. R. T'de
YOLSUZLUK YOKTUR."**

**KENDİ KENDİNİ
"ERKİ"**

**KENDİ KENDİNİ
"ERKİ"**

**KENDİ KENDİNİ
"ERKİ"**

**KENDİ KENDİNİ
"ERKİ"**

**KENDİ KENDİNİ
"ERKİ"**

**KENDİ KENDİNİ
"ERKİ"**

**KENDİ KENDİNİ
"ERKİ"**

**KENDİ KENDİNİ
"ERKİ"**

**KENDİ KENDİNİ
"ERKİ"**

**KENDİ KENDİNİ
"ERKİ"**

**KENDİ KENDİNİ
"ERKİ"**

**KENDİ KENDİNİ
"ERKİ"**

**KENDİ KENDİNİ
"ERKİ"**

DÖRT AĞIR YARALI YA

DÖRT AĞIR YARALI YA

DÖRT AĞIR YARALI YA

DÖRT AĞIR YARALI YA

DÖRT AĞIR YARALI YA

DÖRT AĞIR YARALI YA

DÖRT AĞIR YARALI YA

DÖRT AĞIR YARALI YA

DÖRT AĞIR YARALI YA

DÖRT AĞIR YARALI YA

DÖRT AĞIR YARALI YA

DÖRT AĞIR YARALI YA

DÖRT AĞIR YARALI YA

DÖRT AĞIR YARALI YA

DÖRT AĞIR YARALI YA

DÖRT AĞIR YARALI YA

DÖRT AĞIR YARALI YA

DÖRT AĞIR YARALI YA

DÖRT AĞIR YARALI YA

DÖRT AĞIR YARALI YA

YENİ YILIN KUTLU OLSUN

YENİ YILIN KUTLU OLSUN

YENİ YILIN KUTLU OLSUN

YENİ YILIN KUTLU OLSUN

YENİ YILIN KUTLU OLSUN

YENİ YILIN KUTLU OLSUN

YENİ YILIN KUTLU OLSUN

YENİ YILIN KUTLU OLSUN

YENİ YILIN KUTLU OLSUN

YENİ YILIN KUTLU OLSUN

[illegible]

Hürriyet 21 Eylül 1966 8 Sayısı

AP'de K. SAVAŞ..

Ege teşkilâtının başına geçmek için

KIBAR İLE KARAOĞLU KAPIŞMASINDAN İZMİR KÂRLI ÇIKTI

Belediye Başkanı ile AP İl Başkanının birbirine karpı giriştikleri gövde gösterisi İzmir şehrinin ihya ediyor

Petro - Kimya tesisinin temeli atıldı

Başbakan "Yeni çağın birliği" dedi

"Allah böyle istedi,, diyerek

Kendisini akıl hastanesine yatırmak isteyen

35 senelik karısını 4 çocuğunun önünde pala ile kesti

Yeni bir hayat için...

"Tek ders,, len kalanlar tekrar imtihan edilecek

Bütün yurtta, imtihanlar 28 Eylül'de yapılacak

İZMİR'DE TANIĞI ZARFIYLA BİR GEMİ KALBİNDEN YURULARAK ÖLDÜRÜLDÜ

BASKETBOLCU KIZLA SEVİŞEN FEDERASYON BAŞKANI

Gökay hakkında tahkikat başladı

MAKELİ HAYUTLAR İM YOLCULU SÖYDÜ

Uçakla kamyon çarpıştı

Mini etekli turist İspartalı gençlerin başını döndürdü

Toto'da 13 bilen 374 bin lira alacak

Sevgili kız denizde boğularak öldüğüne göre idamdan kurtuldu

İZMİR'DE TANIĞI ZARFIYLA BİR GEMİ KALBİNDEN YURULARAK ÖLDÜRÜLDÜ

BASKETBOLCU KIZLA SEVİŞEN FEDERASYON BAŞKANI

Gökay hakkında tahkikat başladı

MAKELİ HAYUTLAR İM YOLCULU SÖYDÜ

Uçakla kamyon çarpıştı

Mini etekli turist İspartalı gençlerin başını döndürdü

Toto'da 13 bilen 374 bin lira alacak

Sevgili kız denizde boğularak öldüğüne göre idamdan kurtuldu

Sayfa: 3068

(Resmî Gazete)

12 OCAK 1961

Madde 2 — Bu kanun 27/5/1960 tarihinde yururluğa giren
Madde 3 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür

7/1/1961

No	Başlık	Düzen Tarih	Cilt	Sayfa	Resmî Gazete Sayısı
1	Soru geçen Kanunlar				
1	1934 tarih ve 301 sayılı Tıbbî Kurumlar Kanunu ile Savunma Bakanlığı ve M. Hükümetleri ile ilgili maddelerdeki Kanun	14/9/1960	4	1	10455
6	İktisadi Kurumların Kurulması Kanunu	20/6/1960	4	1	10529
52	İktisadi Kurumların Kurulması Kanunu ile ilgili maddelerdeki Kanun	16/8/1960	4	1	10579
42	İktisadi Kurumların Kurulması Kanunu	22/8/1960	4	1	10584

85 sayılı kanunun 107 sayılı kanunla değiştirilen ek - 2 nci maddesinin (c) fıkrasına bir bent eklenmesine ve 5 inci maddesinin değiştirilmesine dair Kanun

Kanun No : 219

Kabul tarihi : 5/1/1961

Madde 1 — 85 sayılı kanunun 107 sayılı kanunla değiştirilen Ek - 2 nci maddesinin (c) fıkrasına aşağıdaki bent eklenmiştir:

Bu muesseselere atanan sivil savunma personeli muassese ve diğer personeline tanınan genel haklardan faydalanırlar.

Madde 2 — 85 sayılı kanunun 107 sayılı kanunla değiştirilen 5 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Madde 5 — Bu kanun hükümlerine göre ihdas edilen sivil savunma kadrolarına personel atanmaları İçişleri Bakanlığınca yapılır.

3656 ve 3659 sayılı kanunlar gereğince muayyen terfi muddetlerini dolduran, kıyakat ve ehliyetleri sabit olanlara, üst dereceye terfili yapılır.

Sivil savunma personelinin terfi, nakil, cezalandırma ve denetlenmesi İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak tüzükle tesbit olunur.

Madde 3 — Bu kanun 27 Ekim 1960 tarihinde yururluğa girer.

Madde 4 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

7/1/1961

No	Başlık	Düzen Tarih	Cilt	Sayfa	Resmî Gazete Sayısı
85	85 sayılı Kanun				
85	7126 sayılı Genel Müfettiş Kanununun bir maddesinin değiştirilmesine ve bu kanuna bir maddesi eklenmesine dair Kanun	22/9/1960	4	1	10610
107	7126 sayılı Genel Müfettiş Kanununun bir maddesinin değiştirilmesine ve bu kanuna bir maddesi eklenmesine dair Kanun	27/10/1960	4	1	10648

Dumlupınar Zafer Abidesinin İnşası hakkında Kanun

Kanun No : 220

Kabul tarihi : 5/1/1961

Madde 1 — Dumlupınar Zafer Abidesi ile müze ve tesislerinin inşası için 25 milyon liraya kadar gelecek senelere şantiye taahhüt vcrasına Millî Savunma Bakanlığı yetkilidir.

Madde 2 — Birinci madde mücbirine karşı yapılacak taşınmazlar haricinde her yıl Millî Savunma Bakanlığı bütçesinde açılacak hususî bütçe 500 000 liranın aşığı olmaksızın üzere tahsisat konur.

Madde 3 — Bu kanun nefer, tarihinde yururluğa girer.

Madde 4 — Bu kanunu Maliye ve Millî Savunma Bakanları yürütür.

7/1/1961

Âmmî hükmi şahısları veya muesseseleri tarafından fiilen âmmî hizmetler ne tahsis edilmiş gayrimenkuller hakkında Kanun

Kanun No : 221

Kabul tarihi : 5/1/1961

Madde 1 — 6830 sayılı İktisadî Kurumların Yururluğa Girdiği Tarihle İktisadî Kurumların İnşaatı ile ilgili Kanunla, kamu idareleri kanunlarına göre kurulmuş bulunan makamlara fiilen tahsis edilmiş olan gayrimenkuller

ilgili âmmî hükmi şahısları veya muesseseleri adına tahsis tarihinde fiilen tahsis edilmiş sayılır.

Madde 2 — Gayrimenkulde âmmî hizmetlerin tahsis ve tahsisine uygun şekilde tahsis er veya inşaat vcduda getirilmiş olmaksızın bu kanunun uygulanması bakımından fiilen tahsisdir.

Madde 3 — Birinci maddede yazılı gayrimenkuller tepuda kayıtlı ise, kayıtlı sahipleri veya mirasçıları ancak fiilen tahsis tarihindeki rayiç üzerinden gayrimenkul bedelini istayebilirler. Tapuda kayıtlı olmayan gayrimenkuller hakkında fiilen tahsis tarihinden itibaren on sene geçtikten sonra o tarihte ziyedihle iktisap şartları tahakkuk eden ziyedileri veya mirasçıları birinci fıkraya hükmünden faydalanabilirler.

Herhalde gayrimenkul müdahaleleri men'i ve tazminat davası dikkate alınmaz.

Madde 4 — Gayrimenkulün bedelini dava hakkı bu kanunun yururluğa girdiği tarihten itibaren iki sene sonra düşer.

Madde 5 — Gayrimenkulün bedeline ilişkin uyuşmazlıklar bu kanunda yazılı esaslar dairesinde ve bu esaslara aykırı olmayan umumî hükümler gereğince halledilir.

Madde 6 — Kanunun yururluğa girmesinden önce açılmış ve kesin karar bağlanmamış davalar hakkında da bu kanun hükümleri uygulanır. İlgilinin hakkı bu kanun gereğince bedele inhiyar ettiği takdirde civele açılmış ayın ve tazminat davaları, rüşkemece 5 inci maddede yazılı esaslar dairesinde bedel davası olarak görülüp hükme bağlanır.

Madde 7 — Birinci madde uyarınca kamu aştırılmış sayılan gayrimenkuller esasen tapuda kayıtlı ise, ilgili âmmî hükmi şahısları veya muesseselerin talebi üzerine Aşhî Hukuk Hukukunun kararlaştırılmasıyla kayıtlı oldukları yer veya ilgili idare adına tesvil yapılır. Tapuda kayıtlı olmayan gayrimenkuller tahsisin mahiyeti bakımından tesvil tabii ise, idare adına kayıt tesis olunur.

Hâkim evrakı üzerinde ve lüzum gördüğü takdirde mahallinde inceleme yaparak karar verir.

Bu işlemler harc ve resme tabii değildir.

Bu maddede gereğince yapılan işlerden kayıtlı düşürme ve tesvil işlemi bu kanuna aykırı olduğundan bahsiye işlemlerin dava hakları mahfuzdur.

Madde 8 — Bu kanun yayımı tarihinde yururluğa girer.

Madde 9 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

7/1/1961

No	Başlık	Düzen Tarih	Cilt	Sayfa	Resmî Gazete Sayısı
6830	6830 sayılı Kanun				
6830	Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Kanununa bir maddesi eklenmesine dair Kanun	27/5/1960	3	30	1431

İlköğretim ve Eğitim Kanunu

Kanun No : 222

Kabul tarihi : 5/1/1961

- Genel hükümler -

Madde 1 — İlköğretim, kadim erkek bütün Türklerin millî gayelere uygun olarak bedenî, zihnî ve ahlakî gelişmelerine ve yetiştirilmesine hizmet eden temel eğitim ve öğretimdir.

Madde 2 — İlköğretim, ilköğrenim kurumlarında yapılır. Öğrenim çağında bulunan kız ve erkek çocuklar için mecburi, Devlet okullarında parasızdır.

Madde 3 — Mecburi ilköğrenim çağı, çocuğun altı yaşına bittikten sonra Dişlöl ayında başlar, 14 yaşına bittikten 15 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter.

Madde 4 — Türk vatandaşları kız ve erkek çocukları ilköğrenim kurumlarında veya özel Türk ilköğretim kurumlarında yapmakla mecburdurlar.

Madde 5 — Mecburi öğretim çağında olup da, memleket dışında olmak, oturduğu yerde okula bulunmamak veya sağlık durumu dolayısıyla ilköğretim devri içinde bulunmayan vatandaşlardan özel olarak öğretim görenler, imtihanla ve yaşlarına göre layık oldukları ilköğretim sınıflarına veya mezun yet imtihanlarına alınır.

BİRİNCİ BÖLÜM

Teşkilat

Madde 6 — İlköğrenim kurumları şunlardır:

1 Mecburi olanlar :

**T. C.
Resmî Gazete**

Kuruluş tarihi : 7 Ekim 1836 - 1920

Vădeta în parte ieri, prin
 Dăbulembi. Negești și Mădăreasa
 Gheor. Nădăreț
 bănușur,

23 KASIM 1964
CUMARTESI

Sayı : 11868

YÖNETMELİK

Mülh. Kgl. Preuss. Verwalt. :

Lise ve Ortaokullar Yönetmeliği

Genel maddeler

Madde 2 — Orta dereceli genel eğitimin kurumları, ortaokul ve lise adını taşıyan bir kuruma bağlanabilir. Lise öğrencilerinin yüksek öğrenime hazırlayan okullardır. Ortaokulları, öğrencilerinin bir yandan lise seviyesinde ve orta mektep okullarında hazırlayan, bir yandan onlara sınavla bulunduğu genel bilgiler veren okullardır. İki şekilde ortaokul yapıları da bulunabilir.

Model 2 — Ortaklık ve hıfz, eğitim ve öğretim işlerinde öğren-
cinin :

- a) Türkiye Cumhuriyeti'nin, nüfus aldıkları bölgelerinde ve dünya bilimsel anlayışını kazanmış, çağın, yarışı bir yurttan ötekine yetkinliği
- b) Müfredatı programların sapması ve yüksek öğrenim izlemek için gerekli bulması bilgi ve beklere düzeyine erişilmesi;
- c) Bilgilerin uygulanması alanında bilimsel yollarını öğrenmesi ve beklere meslek öğrenimi kolaylaştıracak suretle yeteneklerinin geliştirilmesi;
- d) İyicilik anlayışları, maharetler kazanmasını, ruhla ve beklere eğilim olmasını önce sayar.

Madde 3 — Ötül, bu amaçlara varılacak için öğretim ve eğitim metodlarından, özel içinde yaratılıp yetiştirilecek iş, çalışma, teminlik ve değeriyle havasından, millî hayatımızın oluşun iç hayatına ulaştırılacak olaylarıyla değerlerinden ve fikirlerinden yararlanır.

Bu amaçlara ulaşmak için öğretmenlerin öğretilmeye öneki olmaları gerekir.

Modül 4 — Lise ve ortaokullarda okutulan derslerin içerikleri ve temaları müfredat programları ile uyumlar. Her sınıfta derslere ayrılan haftalık ders saatleri, programda bulunan ders dağılımı çizelgesinde gösterilmiştir. Öğretimin işlevinin bu çizelge ve programlar gereğince yürütülmesi zorunludur.

Müdürün Ödevi, yetkisi

Madde 5 - Okulu müdür yönetir. Müdürün arkadaşlarına ve öğrencilere örnek olacak şekilde hareket etmesi, okulun elemanları ile işbirliği yapması istenir.

Yardımcı alarında müdârin yardımcıları; müdir yardımcılar, öğretmenler ve idareci öğretmenlerdir. Bunlardan başka okulda ihtiyaca göre, iş hizmetleri şefi, kütüp ve hesap memuru, idare ajantları memuru, zi-

taahhüt memuru, ayniyat memuru ve yöncü memurları vardır. Müddir yöncü memuru bu memurlara dağıtmaya ve gereğine göre ödevlerini öğretmek üzere valilik yolu ile Bakanlığa öneride bulunmaya yetkilidir.

Madde 6 — Müddir; kanun, yönetmelik ve emirlerin namus içinde ele alınarak icralarını gözetmeye, düzene koymaya ve denetlemeye yetkilidir. Burdan başka, müddir, okutana hırs ve egemenlik korumasına, iyi kullanışına, temizliğine ve okutana sağlamak ve ilgili şevh mahfuzatını yukarıdan izlemeye de yetkililidir.

Madde 7 — Müdür, Öğretim İşlerini herhangi bir okunmaya meydan vermeyen yürütür. Müdürün bu konudaki ödevleri şunlardır:

- a) Ders yıl başında öğrencilerin öğrenime ilişkin yıllık bir plan almak, bu planların yıllık raporda tasarımları zamanları içinde uygulanıp uygulanmadığını denetlemek ve izlemek, müfredat programlarında değişikliklerin kısıtları ne denlerle birlikte Bakanlığa bildirmek;
- b) Derslerin birleştirilerek alakalı bir surette okutulmasını ve aynı ders zümreleriyle ilgili öğretmenlerle, aynı sınıfta ders veren öğretmenler arasında işbirliği yapılmasını sağlamak;
- c) Derslerin verimini artırarak madde olanakları hazırlamak, elverişli bulunduran eşya ve ders araçlarını, laboratuvar ve işbirlikler çağırma vasıtasıyla öğrencilerin yararlanmalarını ilgili öğretmenler, bu amaçları çoğaltmak, okul dışından getirilebilenler ders araçlarının sağlanmasına çalışmak, öğretmenlerin derslerinde bu araçları kullanmaları ve öğrencilerin de kullandıklarını ilgili denetim izlemek;
- d) Öğrencilerin öğrenimleriyle birlikte yapacakları tabiat, çevre ve teknik kuramları inceleme gezilerini, eski eser ve müzeleri ziyaret gibi çalışmalarını plana, programa bağlamak ve kolaylaştırmak, öğretmenleri de hususta edere çağırarak, 58 ilmi müddetini 18 taksimada yayılı raporları zamanında toplayıp tarih arasıyla ilgili oldukları bilim dalının devamlarına sokmaları ve dosyaları her ders yılında yenilerini;
- e) Haftalık ders çizelgeleriyle öğrenme, müdahar yardımcısı ve öğretmenleri nöbet çizelgelerini düzenlemek ve uygulamak (Haftalık ders programlarında yapılacak değişiklikler önemli bir madden olmadıkça hafta programında yapılır. Değişikliklerin vakitinde öğrenen ve öğrenenlere duyurulması gerektir);

Haftalık ders programının düzenlenmesinde eğitim bilimleri bakanlığı tarafından bulundurulur. Çift öğretim usulü uygulanan okullarda öğretmenlere bir günde beş saatten fazla ders konulmaması gibi, öğretmenlerin bir haftalık ders saatlerinin bir ya da iki güne toplanması da doğru değildir.

- f) Ders yılının çeşitli zamanlarında Öğretmenlerin derslerine ve
rini yakından izlenmek (Her yıl içinde her Öğretmeninin en az iki der-
girtmesi mecburdur);

(Resmî Gazete abonelerinin son sayıdaki ilânı okumaları tavsiye olunur.)

Kurucuları :
Turan
TUĞLU
Zühre
ÇETİNKAYA
Sorumlu Müdür
ZEKİ
TUĞLU
Sahibi ve Yöneticisi
TURAN TUĞLU
Dişi ve Bank:
KUŞAKKAYA
Gazete ve Matbaası
Fındık Cad. No. 41/D
TLP. 120 Gümüşhane

Kuşakkaya

OLKUMUZ, KIVANÇTA ve TASADA ELELE, GÖNÜL GÖNÜLE MUTLU BİR TÜRKİYEDİR

SALI ve CUMA GÜNLERİ ÇIKAR AKTUALİTE ve FİKİR GAZETESİ

19
NİSAN
1974
CUMA

FIATİ 40 KURUŞ
YIL 7 SAYI 691

BELEDİYEDEN BEKLENENLER:

TURAN TUĞLU

- 2 -

Gümüşhane doğal yapısından bakıldığında şehir kurulumuna elverişli değildir. Arazi çok meyilli ve düzdür. Bu yüzden evler üst üste yapılmıştır. Pek çok bina çökme tehlikesiyle karşılaşmaktadır. Özellikle yamaçlarda gerekli tedbirler alınmamaktadır.

Bunun dışında büyük maddi gerektirmeden yapılabilecek işler vardır. Örneğin, şehrinizde belli başlı bir ana caddesizdir. Tesisatlar bu caddenin kenarında sıralanmıştır. Bu caddenin altına yaya kaldırımları (pavimantasyon) yeterince yapılmamıştır. Bu teretürlü işler Belediye tarafından yapılmalı ve ticarethane sahipleri, dükkanların genişliği oranında masraflı katılmalıdır. Ana caddenin devamında açılan ve Teknik Ziraat Müdürlüğü'nde diğer yollarla birlikte asfaltı çıkan yeni yol inşa edilmelidir.

Söz edilen yolun her iki yakasında yeni binalar yapılmaktadır. Bu nedenle şimdiden yolun sınırını da belli edecek olan yaya kaldırımları ve kanalizasyon işi yapılmalıdır. Bu işle de, mevzuat gereği olarak, yolun iki yakasındaki mülk sahipleri mevzuatı katılacaklardır. Kanunbey mahallesine giden bu yolda da aynı sorun vardır.

Halkın, özellikle serbest çalışan vasıta sahipleri için yakındaki bir başka sorun da, sulu günlükleri, saateklerin çamur caddesi ile biten Hastahaneye çıkış yolunda cergi açılmaktadır. Acil durumda bir hastayı kısa zamanda bir yoldan hastahaneye ulaştırmak mümkün değildir. Bu durum kalenebilir. Bütün ettiğimiz yol düzenleme sergi açarlara, yeni pazar yeri yapılmasına kadar, bütün yapılmakta olan işler dükkanların önünde ve Hasanbey mahallesine giden yolun her iki tarafında yola kopmaya sebep olacak şekilde gösterilmektedir.

Yatırımın bir önceki zamanında yapılmaması bir anlamda da belirttikleri gibi, kamu görevi yapan kurumlardan bizzat beklenen, o kuruluştan beklenen olanakların da hevesli satmak, hiç olmasın. Bunun da, anylana

Milli Eğ. Bakanlığınca Okul Yapımı İçin İlimize 4,5 Milyon Lira Ödenek Gönderildi

Milli Eğitim Bakanlığı'nın, ilimimiz Milli Eğitim Hizmetleri için ilimize 4,5 milyon lira ödenek gönderdiği öğrenilmektedir. 1973 yılında tamamlanamayan ve inşaatına bu yıl da devam edilecek olan işler için 1973 mali yılı sonunda gönderilen ve emarete alınan 750

bin liraya da bu rakama ilave edilecek miktar 5 milyon 250 bin liraya ulaşmaktadır.

Bu miktardan cari harcamaların dışında onarımlar için 500 bin lira, yeni okul yapımı için de 3 milyon lira ayrılabileceği anlaşılmaktadır.

İlimiz Yatırımlarıyla İlgili Bir Toplantı Düzenlenmiştir

İlimiz yatırımlarının gözden geçirilmesi ve bu yönde yapılacak çalışmaların tesbit edilmesi amacıyla, İlçe Kaymakamlarının ve yatırımcı daire müdürlerinin katıldığı bir toplantı düzenlenmiştir.

Valimiz sayın Sabahattin Çakmakoglu'nun başkanlığında, Özel İdare, İlçe Genel Meclis Salonunda ve saat 15.00'de yapılacak toplantıyla ilgili ayrıntılı bilgiyi gelecek sayımızda sunacağız.

Kelkit'te Sümerbank ve Ziraat Donatım Kurumu Açılması İçin Teşebbüse Geçildi

Kelkit'ten bildiriliyor: Kelkit ilçesinde Sümerbank satış mağazası, Ziraat Donatım Kurumunun bir şubesi olarak açılması için teşebbüse geçilmiştir.

Sümerbank Erzurum,

Erzurum ve Gümüşhane Satış Mağazası müdürleri bir süre önce Kelkit'e gelerek gerekli bilgileri almışlardır. Ziraat Donatım Kurumunun da Kelkit için zorunlu bir ihtiyaç olduğu yapılan müracaata belirtilmiştir.

Yetiştirme Yurdundaki Öğretmenler İçin Ödenek İstenmiş

Önceki sayımızda, Devlet Ödenmediği İçin Yetiştirme Yurdunda görevli öğretmenlerin fazla masal yapmadıklarını yazmıştık. Bu konuda aldığımız bilgiye göre, söz edilen öğretmenlerin ödenek istenmiştir. Diğer kurullarında da bir kısım ödenekleri henüz gelmediği için ödenme-

ki günlerde gönderileceği henüz katılarak masalları sürdürülmesinde öğretmenlerin yetimlerinde, hazırlanmaları bakımından yarar vardır. Kaldığı önceki yılda ödenek işi olamamış, bu hafta fazla masalları için fazla gönderilen ödenek bir kısmı mali yıl sonunda tahsis edilmiştir.

Kireç Fabrikasıyla İlgili Olarak Teknik Müşavir Geldi

Kalede yapılacak Kireç Fabrikasının makine ve tesislerinin teminiyle ilgili olarak, Macar Firmasının Teknik Müşaviri sayın Necdet Uğur, 16.4.1974 salı günü ilimize gelmiş, Gümüşhane (Kireç) Sanayi ve Ticaret A.Ş. yöneticileriyle görüşmüş, tesislerin kurulacağı yerle birlikte gezmişlerdir. Aynı firmasının bazı illerimizde kurulduğu fabrikaları görmek ve gerekli bilgileri almak üzere, Şirket Müdürü sayın Yaşar Turan'la, Şirket Yönetim Kurulu Başkanı sayın Zeki Ağaç Gümüşhane'deki günlerde seyahat etmektedir. Aldığımız bilgiye göre, söz edilen macar firmasıyla anlaşmak bu seyahatten sonra olacaktır.

KELKİT'E PRA- TİK SANAT OKU- LU AÇILACAK

Kelkit'te pratik Sanat Okulu açılması için yapılan teklif ilgililerce olumlu karşılanmıştır. Geçirdiğimiz hafta yapılan bir bina sağlanması halinde pratik sanat okulunun Gümüşhane'deki ders yılı için açılacağı anlaşılmaktadır.

Pratik Sanat okulunun binası yapılması için Belediyeye, hulen yapılmakta olan Yatılı Bölge Okulu yanında yer gösterilmiştir.

Kız Enstitüsü Resim Ve El Sanatları Sergisi Açıldı

Gümüşhane Kız Enstitüsü Ticarethanesinin vitrinlerinde teşhir edilmek üzere Resim ve El sanatları sergisi açılmıştır. Sergi günün her saatında izlenebilecek ve bir hafta sürecek. Sergide maharetle işlenmiş bir emeğin ürünü olarak görmek mümkün. Bu nedenle eser sahiplerini ve yetiştiricilerini şimdiden tebrik ederiz.

Yeşildere Maden Suyu Üzerinde Duruluyor

Valimiz sayın Çakmak oğlu, Yeşildere köyünde çıkartılan maden suyu yatağında görmek üzere, geçtiğimiz pazar günü, beraberinde Sağlık Bakanlığı, YSE, Müdürlükleri ve diğer ilgililer olmak üzere Yeşildere köyüne gitti ve gerekli bilgileri aldı. Özellikle Sağlık mü-

«Ekmek Sorunu» Türkiye'de Hassas Bir Konudur

AV. NECATİ AKAGÖN

Halkın fakir olan ülkelerde EKMEK beslenmenin bel kemiği değil eder. Yoksul halkı karın doyurmak için ekmeğe başvurur. Zeytin-ekmekle doyurur. Et, yağ, şeker gibi pahalı besin maddeleri fakirlerin eline kolay kolay geçmez. Bu nedenle; Ekmek sorunu sosyal değeri yüksek bir konudur.

Tarih boyunca ülkelerde kargaşalıkların, bunalımların, ihtilallerin çıkartılması temelinde ekmek bulunmamıştır.

1789 Fransız büyük ihtilali sadece ticaret fiyatlara değil; aynı zamanda yemekte ekmeğin bulunmaması üzerine saray kapılarında toplanıp açız, ekmeğin bulunmaması üzerine barınan Fransız halkı çabuklaşmıştır. Hıristiyan Kral 16. LUL ile eşit çığırın mağdur kraliçesi dilber Mari Antuanetti; çığırın bacağın altına iten ekmeğe diye bağırarak:

Büyük dünya savaşında Osmanlı ordusuna, İktisadi dünya savaşında 3. RAYHUN kabına sığmayan ordularını çıkartan, düşmanlarının cesaretini, silahlarını değil, açlığı, yoksulluğu. Çinde MAO ihtilali getiren, bugünkü Afrika devletlerindeki boğazlanmaya kökükleyen yine açlığı, yoksulluğu. Demek oluyorki; Ekmek, tahılları yakılabiliyor insanları boğazlatılabiliyor.

1950 Genel seçimlerinde CHP; iktidardan uzaklaştırılan etkenlerin başında, halkımızın harp yılları içinde çektiği ekmeğin sıkıntısı gelir. CHP, iktidara karşılık olan Demokrat parti, tutarlı hiçbir ilkeye, fikriyata sahip olmadığı hilde; geçmişteki ekmeğin sıkıntısını muhter politikaya yaparak kolaylıkla iktidara geldi. Demokrat parti iktidara geldikten sonra da ekmeğin peşini bırakmadı. Başgıda 60 kuruya aldı halka 20 kuruya sattı. Sade vatandaşın midesinden yakalayarak istediği yere sürükleyebildi. Rahmetli İsmet Paşa; yaşadığı süreçte bu açılan yapılan hakus suçlulara digne çıkarak dayandı. Halkın; İktisadi dünya savaşında patlak verdiği sıralarda Aldığımız teşhirler yerindeydi. Büyük bir savışı karşılamak amacıyla döşüktü. Nevarkı; vatandaşın bunları hesab edecek bir düzeye olmadı. CHP, ya OY vermedi. Harbin kanından, ateşten Türkiyeyi büyük bir ustalıkla sıyrıp çıkaran bir parti iktidardan düşürdü. Harbin muvaffak devletleri arasında bulunan İngiltere'de de böyle oldu. Çöçil aynı nedenle düşürüldü. Harp sıkıntıları İngiliz vatandaşını da kötü etkilemiş.

İşte bütün bunlara bakarak ekmeğin Türkiye'de hassas önemli bir konu olduğunu söyleyebiliriz. Yeni hükümet Taban siyasetini tesbit ederken tahıl istatistik dikkatle dormalıdır. Vatandaşın ekmeği kesmesi yük oldu mu; Hükümet ağıyla kuy tutan para etmez. Bu nedenle; Devlet çok yönlü teşhirleriyle üretimi çoğaltan ciya kadar çiftçiye uzun vadeli düşük faizle bol kredi verilmeli. Olu para sıkıntısından kurtarılmalı. Üretim çoğaltılmalı. İyit kendiliğinden takarrur eder.

Kurucuları :
Turan Zühtü
TOĞLU ÇETİNKAYA
Sorumlu Müdür
ZEKİ TOĞLU
Sahibi ve Yöneticisi
TURAN TOĞLU
Dişgi ve Baskı
KUŞAKKAYA
Gizete ve Mübassat
Paadlye Cad. No. 41/D
TELE. 11) 61011111

Kuşakkaya

ÖLKÜMÜZ - KIVANÇTA - TASADA ELELE GONUL GONULE MUTLU BİR TÜRKİYEDİR

SALI ve CUMA GÜNLERİ ÇIKAR AKTUALİTE ve FİKİR GAZETESİ

20
Temmuz
1973
C U M A
FIATİ 40 KURUŞ
YIL 7 SAYI 618

Şiran ve Torul Liseleri Onümüzdeki Yıl Öğretime Açılacak

Bir süre önce, Orta Öğretim Genel Müdürü hemşehrimiz sayın Mustafa Yerli, Şiran ve Torul ilçelerimizde Lise açılması ve 1973-1974 ders yılında öğretime başlaması konusundaki hazırlıkların tamamlanmış olduğunu bildirmiş

ve gazetemizde bu konu haberleştirilmişti. Önceki sayılarımızda belirtildiği gibi Torul ve Şiran Liselerinin 1973-74 ders yılında öğretime açılması ilgili olarak Gümüşhane valiliğine, Milli Eğitim Bakanlığınca

bir yazı gönderilmiştir. Her iki ilçemizde de Lise için bina bulunmadığından, eğitim ve öğretimin geçici olarak Ortaokullarda sürdürüleceği sanılmaktadır.

Aday Adaylar Nezakat Ziyaretin de Bulundular

CHP, Gümüşhane ilinden aday aday olacak olan Afet İşleri Genel Müdürü Y. Müh. sayın Erol Tuncer Ankara M. E. Müdürlüğü İktisat Müfettişlerinden ve eski Gümüşhane Milli Eğitim Müdürü sayın Cemal Yetişen ile Kelkit'te avukatlık yapmakta olan sayın Metin Özde mir ilimize uğramış bir çok kuruluşlara ve dostlarına nezaket ziyaretinde bulunmuşlardır.

Yeni Toprak İskân Müdürü Göreve Başladı

Gümüşhane Toprak İskân Müdürlüğüne atanan Ziraat Yüksek Mühendisi M. Mustafa Demir ilimize gelerek göreve başlamıştır.

Kendilerine başarı dileklerimizle hoş geldiniz deriz.

O. ZEKİ TOĞLU

Kınalıtaş Muhtarı ÇAKMAKOĞLU'na Teşekkür Etti.

Kelkit ilçesine bağlı Kınalıtaş köyü muhtarı, İlyas Ertuğ'un yollarının yapılması nedeniyle, valimiz sayın Çakmakoglu'na bir teşekkür mektubu göndermiştir.

Çok Sayın Sabahattin Çakmakoglu GÜMÜŞHANE VALİSİ

Uzun yıllardan beri bütün çabalarımıza rağmen bir türlü yapılmıyorsa da köyümüz yolunun 1973 yılında gerçekleştirilerek hizmete açılması hususunda başta zatiinaliz olmak üzere YSE Müdürlüğü ve YSE Personeline, göstermiş olduğunuz sıcak ve samimi alakalara ve gayretlerinize köyümüz halkı adına sonsuz minnet ve şükranlarımızı arz etmeyi bir vcdan borcu sayarız

Saygılarımızla
Kelkit Kınalıtaş Köyü Adına
Muhtar
İlyas Ertuğ

Çamlıköy K. Kooperatifi

Tavukculuk Tesislerinin İnşasına Başladı

730.355.00 lira proje tutarındaki 1500 lük damazlık Tavukculuk üretecek olan Çamlıköy Kalkınma Kooperatifi, tesislerin inşasına başlamıştır.

Kooperatif yararına Çamlıköy'de Gümüşhane arasında bir de vasıta çalıştıran Çamlıköy K. Kooperatifi damazlık tavuk ürettiği tesislerin % 65 i oranında yatırımı gerçekleştirildiği takdirde Yurt dışına 60 kişi gönder-

me imkânına kavuşacaktır. Belli bir ücret ödeyerek Almanya'ya gittiği o-

lan işçiler aynı zamanda Kooperatifin ortağı olacaklardır.

Yollara Halı Döşemek İlkel Bir Davranıştır

Av. Necati AKAGÜN

Doğu milletlerinin tamamen kendilerine özgü bazı alışkanlıkları var. Bunların bir kısmı güzel şeyler. Ulusal ruhu, Türklüğün özüni yansıması bakımından muhafazaları önemlidir. Ama, içlerinde öyleleri var ki, artık çağ dışına düşmüş şeyler.

Vaktiyle bugünkü İran şahının babası Pehlevi Rıza şaha, yağ çekmek isteyen riyakâr çevresi, Şaha altından yapılmış lüks bir araba hediye etmeği düşündü. Onu bir Alman Fabrikasıyla temasa geçirdi. Fabrika teknisyenleri böyle bir siparişi acayip bulur yadırgar, gelenlere arabanın kullanılmayacak kadar ağır olacağını söylerler. Akıllı İranlılar susup olurlar.

Şimdi bizde de buna benzer bir hal var. Bir devlet adamı, as bir lider, bir yere gitti mi, hemen yollara halılar serilip onu halı üstünde yürütüyorlar. sanki büyük bir marifetmiş gibi. Geçen haftanın gazetelerinde Sayın A. P. Genel Başkanı Demireli'nin, İsparta'da hemşehrilerinin yine halı üstünde yürüttüklerini okuduk ve güldük. Hele genç kuşaklar bu habere bizden çok güldüler. Vaktiyle bir de bu işi yapıyorduk. Aklimiz erdikece ürüntümüz, utançımız artıyor.

Memleketine başanlı hizmetler veren liderlerin, şerefle, kıvançla oturacakları tek yer vatandaşların gönlüdür. Hüner bu gönüllerde taht kurmanın yolunu bulmaktır. Yoksa adamın önüne bugün halı sercekken yarın ikbalden dönünce kuru bir selâmi esirgiyeceksin oldu mu? Bunun kadırlılıkla, iyi duyguyla başdaş tarafı var mıdır?

Çok yıllar önce, henüz genç bir Üniversiteli iken -SERKİ DORYANA- bir konferansı dinlemek üzere gittim. Salonun ön sıradaki koltukların bir kısmını İstanbul'daki Almanlar tutmuşlardı. Konferansı açış esatini bekliyorduk. Bir an içeriye uzunca boyu kuru bir zat girdi. Yüzünün bir yanı boydan baya eski bir yaranın iziyle kaplı idi. Sert adımlarla ön sıra hizasına gelince Almanlar birden aydan kurtulmuş gibi yerlerinden fırlayıp, ayağa kalktılar, damı selamladılar. Adam mukabele etti ve yerine oturdu. Biz de Almanlara uyarak aynı şeyi yapıyorduk. Adamın kim olduğunu merak ettik. Yanbaşımızda oturan yabancı dil hocamız Dr. FOUXA sorduk. Selamlanan zatın birinci dünya harbinde -VERDUN- savaşlarına katılan emekli bir Alman albayı olduğunu söyledi. Son dercede duyulandı ki. Zira: aradan yıllar geçtiği halde, Alman gençliğinin ruhunda bir fadakarlığın izleri hala yatıyordu. İşte milletleri yatan kuvvet budur. Uygarca sevgi ve saygı budur. Yollara halı sermekle ne yapılmış oluruz.

Yeri gelmişken önemli bir noktaya değinmeden geçemiyecem. Bu nokta, içimizi sürükli olarak acıtan bir mana taşıyor. Adam, bütün gençliğini esarette, cephelerde harcamıştır. GAZİLİK rütbesine veya Şeref madalyasına ulaşmıştır. Ama; ne var ki, biz bu fedakarlığına layık oldukları ilgiyi gösteremiyoruz. Çok zaman aklımıza bile gelmiyorlar. Hatta dahası var; ihtiyar askerin hakettiği madalyayı almak için baş vurduğunda kapılar yüzüne kapanıyor, oldu mu?

Bir millet için, her zaman dar günler vardır. Ne zaman nerede olacağı belli olmaz. Ama muhakkak bir gün gelip catar. İşte o dar günleri sırtlayacaklara, bugün iyi örnekler vermek kutsal bir görevdir.

Orta Öğretim Genel Müdürü :

Mustafa Yerli Şehrimizde

Orta Öğretim Genel Müdürü hemşehrimiz sayın Mustafa yerli izni olarak şehrimizde bulunmaktadırlar.

Kısa bir süre ilimizde kaldıktan sonra görevine dönmek üzere ayrılacak olan sayın Yerli'ye hoş geldiniz deriz.

Ahmet Ziyaüddin Hazretleri Tanıtılacak

Kepirtepe İlköğretim Okulu Edebiyat Öğretmeni hemşehrimiz sayın Şefik Öztürk, Gümüşhane'nin yetiştirdiği ilim-Din ve Tasavvuf alanında çok değerli bir yeri olan Gümüşhane'li Ahmet Ziyaüddin hazretlerini tanıtmak amacıyla bir yazı hazırlamıştır.

Sayın Öztürk'ün bu konudaki yazılarını gelecek sayımızda sunacağımızı değerli okurlara duyururken, bu hizmetinden ötürü, hemşehrimiz Öztürk'e şükranlarımızı sunmaya bir şevk sayarız.

UMARIZ Kİ...
TURAN TUĞLU

Billyorkunuz, geç-
tiğiniz bufta ilimiz orta
dereceli okullarından birin-
de bir takım olaylar mey-
dana geldi. Bir önceki ya-
rınmada da belirttiğimiz
gibi, olay, bizim öğrencileri-
mize göre, okul disiplini-
ni aşan bir gelişme gös-
termişti. Çünkü, Ancak,
bu bir alamızda eğitim
ve öğretili olumsuz yön-
de etalesime ve okulların
öğretide toplumumuzda yan-
sınan birçok olaylara yol
açması uzak bir ihtimal
görünmemektedir.

Öğrenciler arasında
üç fikir münakaşaları do-
ğuldu. Ne varki bu münaka-
şalarda, öğrencilerin he-
rarcının siyasal partiler
de şunun, ya da bunun
göyleri doğrultusunda
icmalar edenler vardır.
Bu icmalar, öğretmen veya
öğrencilerden gelirse du-
rum daha da ciddi bir ge-
şidi alır.

Orta dereceli okullarda bazı öğretmenlerin derslerde, biranışlarının dışındaki ve kişisel görüşleri doğrultusundaki siyasi konulara ağırlık verdiklerini, bu tutumun öğretmenler arasında gruplaşmaya zorladığını, ve eğitimci öğretimin amaçlarını aşıp olayların bundan çıkartılmaya çalışıldığını belirtiyoruz.

Bu olaylar, aslında
çok saçaklarda ekilen kök
tutulumların boy vermesi-
dir. O kök tutulumların e-
kimesine fırsat veril-
memesi için bu sütunlar-
da çok yazılır yazılmıştır.
Ne yazık ki etkilili olu-
mamıştır. Ancak, zaman
kötü doğrulamış kök to-
kum ekicilerinin yetkileri,
bir yıl sonra da olsa elle-
rinden alınmıştır. Şimdi
o tutulumları çimlendirmek
isteyen baskırları vardır.

Okul içinde, eğitim ve öğretimi aksatacak, öğrenenleri bir birine düşürecek, şerefe amaçlı bir ortam yaratacak davranışları önlemeyen, dışardan gelecek etkileri önlemek mümkün olmayacaktır.

Önce orta dereceli okullarda disiplin ve düzenli çalışmak, ondan sonra ilköğretimden gelecek etkilere karşı uyanık olmak gerekir.

Umarız ki, konunun
tarihi ciddiyetle eğilen-
ler çıkar ve ekilen kötd
olumlar köklenip, dal bu
dik an

M. E. Bakanlığına, Kız Enstitüsü Mezunlarının Sorunlarıyla İlgili Bir rapor Sunuldu.

Kız Enstitüsü Mezunlarının, Üniversitelerin
Bazı Bölümlerine Alınmaları İsteniyor

Kız Enstitüsü mezunlarının, Üniversitelerin bazı bölümlerine alınmalarına ilişkin Milli Eğitim Bakanlığı'na bir rapor sunulmuştur. Raporda Kız Enstitüsü mezunlarında ancak yüzde birinin Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okuluna girebildikleri diğerlerinin Üniversitelerin ilgili bölümlerine alınmadığı ve meslekleriyle hiç bir ilgisi olmayan kitaplık daktilo ve santral memurları gibi görevlerde çalışmak zorunda kaldıkları belirtilmektedir.

Ayrıca Kız Enstitü
lerine, Liselere okutulan
kültür derslerini görmeye-
rinin yanı sıra ve onlarda
arklık olarak, Ev Ekonomi-
si, Çocuk Gelişimi, Dişli
branşlarında da yetiştiril-
ri, bu nedenle; eğitimde
fırsat eşitliğinden Kız
Enstitü mezunlarının da
yararlanarak Ziraat Fakül-
tesinin Ev Ekonomisi, Kon-
servelik ve dokumacılık
bölümlerinde Hacettepe, Or-
taöğretim Ulusal ve Tıp
Fakültelerinde Ev Ekono-
misi ve Diyet bölümlerine
Yaklaşık 500'ine okutul-
maktadır.

ve Teknik Üniversitenin ilgili bölümlerine alınmalarının gerekli olduğu ileri sürüldü.

Ankara Kız Enstitüsü ve Öğrencilerini Korumaya Derneği Başkanlığının çağrısına uyan İlimiz Kız Enstitüsü Korumaya Derne-

Öğretmen ve
Öğretmen Adayları
için Rehber
Hazırlandı

İlimiz Milli Eğitim Müdürlüğünce hazırlanan, elizakul Öğretmenleri Çalışma Rehberi'nin dağıtımına başlanmıştır.

Rehber, valimiz sayın Sabahattin Çakmaköğün'den ve Milli Eğitim Müdürü sayın Necati Özdoğan'ın da yazılılarıyla başlamakta ve planlama, Grup Çalışmaları, Eğitimde Etkin Genel Konular, Yönetim Çalışmaları, Denetimeler, Okul ve Lojmanlar, Halk Eğitimi, Eğitim Araçları, Seminer ve Mesleki Çalışmalar başlıkları altında çeşitli konuları kapsamaktadır.

Sözle edilen rehberler-
den öğretmen okulları son
sınıf öğrencileri, bir ba-
ka deyimle öğretmen a-
dayları da yararlanabilir-
ler.

Rehberler Kuşaklarına
Matbaasından temin edil-
mektedir.

ği, Okul Aile Birliği ile işbirliği yaparak, Kız Enstitüsü sorunlarını Millî Eğitim Bakanlığının ilerecek ve basın yoluyla da gerekli uyarılarda bulunacaktır.

Çaykur'un Kutulama Tesisleri Gümüşhanede Yapılmalıdır

Av. NECATİ AKAGÜN

Rize'nin çayı, Hıncos portakalı var. Trabzon'un keza çayı, fındığı, tiftiği var. Giresun'un Ordu'na çeytiği ürünü var. Bu tarımın ürünlerden konuşmaz illere yolda mihyarlara vatan para alırız. Ayrıca deniz bu iller halkı için büyük bir geçim kaynağı.

Şimdi İsefale, analarızı, gerçekçi bir açıdan düşünelim. Gümüşhane'nin nesli var? Hicir çayı? Toprakçı çayı, Tarımınaltı çayı, Samsunlu çayı. Sadece bu ve kaliteli insan gücü var. Gümüşhane bu haliyle Türkiye'nin insanı yoksul illerinin başında yer alır.

Bu amaçla, bu makalede Ankara evvelki hükümetinin ÇAYKUR paketiyle tevellesinin Gölbaşında yapılmaması temeliyle. Hükümet bu tevellesinde analıy gösterdi. Biraz önce Çaykışın ve ÇAYKUR Kurum Müdürünün imaralara tayan yazılarını ilmiye E-TUT sahıfı ileme alıladı bildirildi. Simdi yeni Çaykışın Gölbaşında Çaykışın Programı gümrükte ammar belki. Fakirliğe yıla yıla boyu etien ge kalmıy. İmar Göl baş alacak Baralar yapılaak yetirmilirm SOSTAL yüni Deriş sevel olacaak. Yeni hükümet yazıa Bayeler Deriş dalırsın, ilmi östünde yapıa incelemeyi bir güzen geritlerise. GÖMÜŞHA'na Fakir ilerin başı oladıuun göceklerdir. Bu nedenle: kimsi karu. İmar östünde, Deniz ki esatlık lefalede olan ilmiye ÇAYKUR tevellesini getirmek an uygun bir girilim olacaak. Türkiye Çaykışın Gölbaşında. Önce Çaykışın suan güni bel. İstiklâl poğın. Bıyık bir yatrım Gölbaşında'yı yeni bir hayat yaşama imkânı yaratacaak.

Ayrıca Hakkımızdılarında başta birer yaş daha
teşvishu, ilimle meşguliyetlerinde onlar derdest zengin
Reservi uzun yılları kapsayarak LINVIT kaynakları var
Halen Eski tekiler yer yer bu kaynakları etkili usuller
le ilgilidir Ne varki; coherin içinde birini dahi de
değerlendiremiyor. Devlet bu kaynakları, da kendi iş
letmeleri arasında almamış. Maden direği için orman-
larımız yeterlidir. Her tarafı yul verilmektedir. LIN
YİTERİMİZ devletçe ilgilidir; Doğusu yakacak
ihtiyacı yarıya azıma halledilmiş, olacak. Tezci
denilen gübre toprakla gübrecek. Ormanlarımız kurtula-
caktır.

Bu yoldan sağlanacak doğal gelir, Devletin ya-
pacası masrafları kat kat karşılar-

Demek oluyor ki, bu yolda yapılacak yatırımlar

Hem RANTABİL hem de SOSYAL ER Gümüşhanesini
sayın yüzünlere varan fakir halkı ile bekliyor, ekme-
k bekliyor. Fakirin ile ekmeğin istemeyi değil haklarını
başında gelir. Sayın Hükümet Başkanından doğru-
yülerinden bunu bekliyoruz. Komşu Sayın Milletve-
killeri de bizlere yardımcı olmalıdır. Türkiye bir de-
tüstür. Ulusal mutluok hepimizce kalkınmasına bağlı-

ÇAYKUR paketieme tesisleri için bize gelen yazılar.

Başbakanlık Özel-31-13-3706 sayı: 28.5 1973 gün
imz. Müst. Müslîh Feri Gümüşük ve Tek. Bak. Tetkik ve
mürakebe heyeti reisliği Sayı: 2442 - 22 Mayıs 1973
Çelikbaş

**7 Yıllık İlköğretmen Okulları, Ortaokul
ve Kolej Parasız yatılı Sınavları
8-9 Nisanda**

Yedi Yıllık İlköğretmen parasız yatılı sınavları 8
Okulları: O:taokul ve Kolej 9 nisan 1974 tarihlerinde
vap olacaktır.

Erkan Ailesinin Kaybı

İlimiz
Milletinden Şâkir, Ham-
dülilâh, Fakir ve Hayrî
Erdem' in babaları, Lis-
Müferr Bayyazidmîcî Me-
tine Yüce'nin kayınpederi
sayın İZZET ERK
Şefî'î'nin salı günleri 72
yaşlarında bu hakta
Rahmetine kavuşmuş ve
kendileri hâlisâlen top-
rakla verilmişler.
Saniplerine Allahın
rahmeti, Erken silecek ve
yakutlarına başoğlu ol-
muşlar.

KÜTÜPHANE VE KİTAP

...mezara dağın öğrenmeye çalışınız. Hz. Muhammed

İleri bir toplumla ilkel toplumlardan ayrılan özelliklerden biri de çeşitli konularda iş bölümü ve ihtisaslaşmaya gidilmiş olmasıdır. Başka kurumlar, eğitici okullar, hastahane, diğer toplumda belirli roller toplumda taşınır. İşte bu kurumlar gibi kütüphanelerde çeşitli türler ileri toplumlarda belirli sorumluluklar yüklenmiştir. Kütüphaneler için, "bu toplum ya-

da kurumun amaç ve işlemlerine uygun olarak hizmetler verilmektedir. Bundan ötürü çeşitli türleri vardır. Örneğin, Milli, Üniversite ve araştırma, okul çocuk ve halk kütüphaneleri gibi. Halk kütüphaneleri her yaşta, her seviyede okuyucunun çeşitli konulardaki fikir ve düşüncelerini ücretsiz olarak serbestçe yararlanmasını sağlayarak, içinde bulunduğu köy, bucak, ilçe

İl yada bölgenin kültürel, sosyal, teknik ve ekonomik kalkınmasına yardım eden kurumlardır.» Tanımdan anlaşılacağı gibi, Halk Kütüphaneleri, hiçbir ayrılık göstermeden toplumda yaşayan kitlelere, yedistenden yetmişine kadar hizmet verir. İşte bu özelliği ile başka kütüphanelerden ayrılır onlardan. Belki de bundan ötürü Halk Kütüphanelerinin Devamı 4. sayfa

[illegible]

Kurucuları :
Turan Zühür
TUĞLU ÇETİNKAYA
Sorumlu Müdür
ZEKİ TUĞLU
Sahibi ve Yöneticisi
TURAN TUĞLU
Dizgi ve Baskı
KUŞAKKAYA
Gazete ve Matbaası
Fındıye Cad. No. 41/D
TLF. 120 Gümüşhane

Kuşakkaya

“ÖLKÜMÜZ - KIVANÇTA - TASADA ELELE, GONUL GONULE MUTLU” AR TÜRKİYEDİR

SALI ve CUMA GÜNLERİ ÇIKAR AKTÜALİTE ve FİKİR GAZETESİ

13
Temmuz
1973
CUMA
FIATİ 40 KUR
YIL 7 SAYI

İlimiz Halk Eğitimi Başkanlığı : Okuma-Yazma, Bilgi ve Beceri Kursları Açıyor

İlimiz Halk Eğitimi Başkanlığı, Teknik Ziraat Müdürlüğü ile işbirliği yaparak yetiştiren kız ve genç kadınlar için Okuma Yazma, bilgi ve beceri kursları açacaktır.

Ücretsiz olarak açılacak kurslarda okuma yazma bilmeyenlere okuma yazma öğretilecek ve Teknik Ziraat Müdürlüğü ev ekonomistinin rehberliğinde genç kız ve kadınlar

ra çeşitli, konserve, sebze ve meyva kurutulması, turşu yapımı ve benzeri konularda gerekli bilgi ve beceriler kazandırılacaktır.

Kurslar 16 temmuzda başlayacak, kurs süresi kursiyerlerin sayısı ve istek dikkate alınarak a-yarlanacaktır. Kurs yeri Kız Kurumları salonudur.

Genç kız ve kadınların

iş saatlerinin dışına ayarlanacak ve evdeki işleri ne mani olmayacak saatlerin seçileceği ücretsiz kurslardan yararlanacakları ve kursların büyük ilgi göreceği sanılmaktadır.

Sadak Köyü Telefona Kavuş

204.000.00 lira harca narak meydana getirilen Kalkit ilçesine bağlı Sadak Köyünün telefonu 8.7.1973 tarihinde yapılan bir törenle hizmete açılmıştır.

Tören'de Kalkit Kaymakamı Akif Tığ, C. Savcı Yardımcısı Selim Beşer, Sağlık Merkezi Tabibi Erhan Tuğlu, Aş Şube Başkanı İsmet Arısoy, PTT.

Müdür Vekili, J. Komutanı, İlköğretim Müdürü, Halk Eğitim Merkezi Müdürü, Tapalama Müdürü, Emniyet Komiseri ve diğer ilgililerle, Sadak Köyü halkı hazır bulunmuşlardır.

Tören kaymakam Tığ

ın bir konuşmasıyla, arkaşından PTT'nin bir kızı yapmış, köy öğretmeni köy beşinci öğretmeni den ötürü törene bulunanlara teşekkür

Karaoğlanın Hızını Kesiyor

Av. Necati AKAGÜN

KARA OĞLAN adını alan Bülent sevin, takdir eden halkımızın ona verdikleri de vatandaşlar genellikle kuvvetine, becerilerine inandıkları kişilere böyle bir ad verirler ve bu adı kullanırlar. İşte Ecevit'e bunlardan KARA deyimi halk dilinde kuvvetin simgesi RADAYI gibi)

C.H.P. Genel başkanı ECEVİT karada hatında büyük bir sevgi ile karşılandı. Yüce buse, otomobile onu karşıladılar. Yaşadıkları göklerle yükseldi. Bütün bu olanlar il. Belli ki, vatandaş artık tüm ümidini C.H.P. mişir. Onu iktidara getirme kararlıdır. Ecevit ve CHP konularını neden sık sık iş manası gittiğe daha iyi anlaşıyor.

ECEVİT güçlü bir lider. Başında CHP ondan da güçlü Türkiye'nin gerçekleri anıyacağı bir dile ortaya koyup savunuyor la dolanla geçmişte işleri yok. Mesale kö Türkiyeyi düştüğü bataktan çıkarmak. kire, işle, öğrenciyi yaşamaya olanakı yar leceği daha güvenle bakan bir Türkiyeyi müne çıkarmak. İşte ECEVİT'in hızı bu kesiyor, önüne atılan kütükler hızını kes

Vaktiyle, ATATÜRK Anadolu iltih bir biçimde geliştirirken memleketi felaket dar görüşlü İTİHAT TERAKKİ ileri gel bir hesap verme endişesiyle yurt dışına ATATÜRK'ün başarılarını uzakta hasatla di. Anadolu'ya tekrar sızıp memleketin başı nın yollarını arıyorlardı. Bunlardan birkaç Rus iltih hükümetine müracaat ederek mişlerdi. Güya Anadolu'ya geçip, Atatü olacaklardı. Türkiye'deki durumu bütün izleyen Rus devlet adamları; itibarlarını bu Türk Generallerine şu cevabı vermi PAŞA'nın hızı iyi kesiyor. Önüne küt

Genel seçimler yaklaştıkça vatan daha netleşiyor ve ağırlığını hangi kan yuracağı yavaş yavaş belli oluyor. Bu anladığımız şu: Türk seçmeni daha g Türk vatandaşı. Fahallikten, çıkar çevre dışından geçmek için kurdular röstlerden, laçka idareden. İltimastan, rüştetten, irtikaptan bıkındır. Bugün edilenAP'nin bunlara eğilmek niyeti kesin biçimde anlaşıyor. O halde, C. getiren ECEVİT yönetimindeki CHP ni anlamak istemektedir. Hatta, buna vatandaşın açıklığı kavuşmağa bağlıya den başka birşey daha anlaşıyor. KÜ

Milletvekilimiz Karaman İlimizde Ziyaretlerde Bulundu

Milletvekilimiz sayın Mustafa Karaman 11 Temmuz 1973 çarşamba günü ilimizde gelmiş, bazı kurulları, partileri ve dostlarını ziyaret etmiştir.

Önümüzdeki günlerde tekrar geleceğini, sosyal ve siyasal ilişkilerde bulunacağını bu gelişinin sadece nezaket amacını taşıdığını ifade eden Karaman'a hoş geldiniz deriz.

Ataç Ailesine Gelen Başsağlığı Telgrafları

Kıvvalki sayımızda da belirttiğimiz gibi, Ataç ailesine gelen Başsağlığı telgraflarının sayısı pek çok olduğundan, telgrafları ayrı ayrı yayımlıyamıyor, ancak isimlerini vermekle yetiniyoruz.

İstanbul'dan Cüven Ataç, Trabzon'dan Abdülkadir Karakelle, Nihide Fatih, Haşim Yurtseven ve oğulları, Nazım Ünler, İsmet Murathan, Şefik Keskin, Nurettin Saraçoğlu, Bayram Kandaloğlu, Aysel Ulvi Şöhretioğlu, Salim ve Şükran, Güney Aras, Bayburt'tan Sabri Yücel, Rasim Akbal, Aziz Özdemir, Zeki Kutur, İzzet Çobanoğlu, Bekir Kol, Erzurum'dan Hacı Kılıç, Hanefi Gencay, Dr. Arslan Özkan, Alemdarlar, İstanbul'dan Osman Tamtürk, Habibe ve Ali Rıza Ataç, Güler Baysal, Cemal Terzi, Hikmet Murtezoğlu, Necmettin Kadirbeyoğlu, Seher-Şakir, Dursun Ataç, Kadıköy'den Mustafa Yücel, Osmanbey'den Muzaffer, Zonguldak'tan Süheyla Ahmet, Şekaya'dan Yusuf Erhan, Beşiktaş'tan Rıfkı Memişoğlu, Çorum'dan Meh-

Yurdakul Adaylık İçin Müracaat Etti

Hemşehrimiz sayın avukat Mehmet salih Yurdakul, Gümüşhane ili CHP milletvekilliği adaylığı için CHP. Genel Sekreterliğine müracaat ederek 64. sıraya kaydını yaptırmıştır.

Sayın Yurdakul'a önümüzdeki milletvekilliği seçimlerinde başarılar dileriz.

Yurdakul'un Hal Tercümesi

Ankara Hukuk Fakültesi mezunu 1929 Gümüşhane doğumlu evli 8 çocuklu Ankara Barosunda Avukat

26.12.1949 - 30.12.1960 tarihleri arasında Bayındırlık Bakanlığı ve Devlet Karayolları Genel Müdürlüğü Personel şubesinde Tahakkuk ve Sicil memurluğu, Tahakkuk ve Sicil Sicil Amirliği ve Bayındırlık Bakanlığı Enformasyon Müdürlüğü görevlerinde bulundu.

15.1.1961 - 15.1.1963 tarihleri arasında Polatlı Topçu okulunda askerlik görevini ifa etti.

15.1.1963 tarihinden bu yana Ankara Barosunda serbest Avukatlık yapmaktadır.

Halkevleri kapatılınca kadar Yenidoğan Halk Odası yönetim Kurulu üyesi, Uluçınar ve Spor kulübü ikinci Başkanlığı, Gümüşhane İli Yüksek öğrenim talebe cemiyeti ikinci başkanlığı ve başkanlığı fabri görevlerini ifa etti.

1971-1972 yılları Boks Federasyonu üyeliğinde bulundu. CHP sine rasm 1956 senesinde kayıtlı üye olarak girdi. 14. Ağustos 1967 hâziran 1969 tarihleri arasında Gümüşhane CHP li yönetim Kurulu Başkanlığı görevini ifa etti.

E. Gündoy Ticaret Odası Başkanı Oldu

Gümüşhane Ticaret ve Sanayi Odası Yönetim Kurulu 11. Temmuz 1973

Halk Eğitimi Başkanlığınca 74 Köyde Halk Dershanesi Açıldı

Bu Dershanelerden Toplam Olarak 1036 Kişi Yararlanıyor

Gözüyşane Halk Eğitimi Başkanlığınca, ilçe Halk Eğitimi Merkezi müdürlükleriyle birlikte tüm ilde 74 Halk Derşanesi açılmıştır. Bu halk derşanelerinden toplam olarak 1096 kişi yararlanmaktadır.

Bu konuda aldığımız
bilgilere göre: Bu deraha-
zeler (A), (B) ve (C) ol-
mak üzere 3 gruba ayrıl-
maktadır. (A) grubunda

okuma yazma, diğer g
larda da okuma yazm
ötesinde çeşitli kon
işlenmektedir.

1/11/1973 tarih
öğretme başlayan ve
okullardaki öğretme
tarafından aldırılan k
lar 31/3/1974 tarihine
dar devam edecektir. D
heniler köylü rd. ki öğre
tarafından düzenle
saatlerde hizmete açıl
ta, bu saatlerde genel

17.00 ile 19.00 arasında
rastlamaktadır.

Derahanelerin ilçeler
göre dağılımı şöyledir.

Gümüşhane merkez ilçede 3 (A), 6 (B) ve (C) olmak üzere toplam 12 dershaneden 169 kişi yararlanmaktadır.

Bayburt'ta 3 grupta
toplam 23 dershanede
340, Kelkit'te 3 grupta
22 dershaneden toplam
316 kişi, Şirvan'dan 3 grup

tan 7 derahen-den 131 kışla ve Torul ilçesinde de 3 gruptan 10 derahen-den toplam 140 kışla yararlanmaktadır.

~~~~~
Ana Okuluna
Öğrenci Kaydı

Ana Okuluna
Öğrenci Kaydı
Yapılıyor

[illegible]

17 Yaşlarında Bir Kız Vuruldu

Gölmüşhane Kalet-
Köyünden Gülistan (Emi-
ne) Karamanlî adında, 17
yaşlarında bir kız av tü-
feğiyle vurularak ölmüştür.
Bu konuda aldığımız
bilgiye göre, aynı köyde
Fatis Keyahlı, 14.1.1974
tarihinde arkadaşları Mu-
hammet Keyahlı'nın elin-
deki av tüfeğinin silinip ve
kendisi fadisele gö-e tüf-
ge ucalarken, kızara çıkan
bürgünce Gülistan Karamanlî
ile beraber 17-18 yaşlarında
ölmüştür.

Olaya Güneşhane sav-
dığında el konmuş ve
anıklar tutuklanmıştır. O
ayın kaza mı, yoksa cina-
yet mi olduğu araştır-
maların sonucunda meydana
kacaktır.

Verem Savaş Haftası Değerlendiriliyor

Her yıl 9 ile 13 ocak tarihleri arasında yapılacak olan Verem Savaş-Efesi, bu yıl belirlenen tarihlerde ilimizde de başlatılmıştır. İlimiz Sağlık Müdürlüğü bu konuda bir program hazırlamış ve uygulama alanına koymuştur.

Bu amaçla, ilimizde

görevli sağlık personeli aralarında yapılan görev dağılımına göre, ilk ve orta derece okullara göre verem hastalığı hakkında konferanslar verilmektedir. Bu konferanslarda verem hastalığını yapan mikrop, mikrobu buluşturmak, buluşmayı önlemek için alınması gereken

li tedbirler, fert olarak toplum olarak ve millet olarak veremle mücadele konularını işlemişlerdir.

Elektirik Kursu Açıldı

İlimiz Halk Eğitimi
Başkanlığı ve Halk Eği-
timi Derneğinin işbirliği
ile El-katırık Kursu açıl-
mıştır.

15. Ocak 1974 tarihli Bakan-
şaym Halk Eğitimi Bakan-
şaym Mikail Ural'ın kon-
uşmasına ilişkin konuşma
33 kursiyeri katılmaktadı-
r. Belediye Başkanlığında
ve Bayındırlık Müdürlü-
ğünde iki yıl çalışmış ve
1961 kuruluştan 17.00 il-
le 1970 arasında ve Kız E-
ğitimi binasında devam
etmektedir. Halk Eğitimi
Bakanı Ural yaptığı kon-
uşmada kursun amacını
ve yararlarını anlatmış
ve ilim için hayırlı ol-
masını dilemiştir. Kursun
devamı müddetine de ka-
rşılıklı yaptırarak ve ku-
rsatılmak mümkün. Kur-
suya ilim Halk Eğitimi
Bakanlığına müracaat
etmektedir.

Kuraun açılışında ve
kurata emeği geç. nleri tab.
lk ederiz.

Sarginalp Ailesinin Teşekkürü

Ailemizin değerli varlığı, büyüğümüz, babamız sayın Ziver Şerginalpın 5 ocak 1974 tarihinde ebediyete intikali nedeniyle, gerek hastahane sırasında ziyaretleriyle, gerek hayata gözlerini kapıdaktan sonra başsağlığı dilekleriyle acılarımızı paylaşıp, cenaze törenine katılan değerli hemşehrilerimiz, dişi gövçerilerimiz öteden beri insanı gövçerlerini de yerine getiren din adamlarımız, Kelkile gövçerli amir, memur dev ve arkadaşlarımıza, mektup ve telgrafi bizi teselli eden yakınlarımız ve komşularımıza yılın ayı teşekkül acımız mani olduğundan, gazetemizin aracıdırız dilezir.

Sargınalp Ailesi Adına
Sami, Faruk ve Hami Sargınalp

Kuşakkaya'dan Abonelere

Evvelki sayılarımızda belirttiğimiz gibi Abonelerimiz için yeni adres bantları hazırlanmıştır.

Bir kısım bantlar üzerindeki tarihler, abonelerin bitiş tarihleridir. Yeniden abone olduğunda takdirde, bu tarihler 1974 yılı abo

Sana şereflere saygıyla duyurulur.

- Kusakkaya -

**Hizmet Şehidi Torul
K a y m a k a m ı**

Av. NECATİ AKAGÜN

Birkaç gün önce eski Torul Kaymakamı'nın görüldü bulundukça Kızımda, h zmet ge zinden dönerken donup o tüzünü öğrendik. Bu aci habere bölgemizde üzülm-yen kalmadı. Hele Torululları işleri züldü. Merhum kayma kam, halka hizmet götürürken can veren kaymakamları bilmem kaçınıcıdır! H-pside hizmet şehitleridir. Tanrı hepsine gani gani rahmet buyursun.

Memleketimizdeki Kaymakamlar, genellikle le zor koşullar altında, çok yönlü hizmet veren idare amirleri. Çok zaman bir kaymakam, yüzün dörtte birine köyün sorununu karşı karşıyadır. Dar imkânlarıyla bu sorunları çözecek, vatandaşların kardeşiçe çöpmesini sağlayacak, ayrıca Devlet otoritesini, tutumunu, ısrarcılığını savdırıp saydıracaktır. Çünkü, yeterince bilime- mek vatandaşın söz aslatmak ne denli güç- tür. İste hizmetin bu güçlüğü nedeniyle, yük- sek tahsil yapan gençlerimiz çoğunlukla böyle bir görev almaya pek yansamıyor. Tahsilini bitiren genç adam, Romantik duygularla doludur. Hizmetini daha çok renkli, büyük şehirlerde vermek ister. İçlerinde kaymakamlığı sepele- ren idealist olanlardır. O yaştan Anadoluluzun bakımsız, çeki kalmış, çok hizmet bekleyen Hıde re yerlerinde çilişmiş-göze alan bu evlatlarımızı takdir etmek, oluru sağ sayı dıymamak mümkün de-ğil. Biz, daha böyle düşünmüş, böyle yapmış- dık. Milletvekilliğim yıllında, kaymakam- lık maaşesinin daha da güçlendirilmesini Kay makamların Özel hayatına Devletin daha fazla katkıda bulunmasını çok zaman dile getirmişim- den. Ne çareki bu düzene laf atlamak kolay de-ğil...

Kamu görevlerinin hepsi kutsaldır. Ne var ki; Kalariferli iş yerlerinde, kontlarda, masa başı hizmeti yapanlarla, Anadolu köylüsüne yakın, onlarla iç içe çalışan insan bir tutulamaz. Fedakârlık dereceleri hiçbir zaman aynı değildir.

Rahmetli kaymakamı Torulda bulunduğu sıralarda tanışmıştım. Gazetede babama ait bir anı yazıyoğkıştı. Bu yazımı okumuş, benimle tanışmayı arzu etmiş. Bir gün Torulda bulunduğu sırada akrabam olan tahirat kütübi rahmetli Niyazi Üçolunğı bana gönderdi. Bir kahvesini içmek için için beni makamına davet etti. Hemen kabul ettim. Tanıştık. Yazımdan söz etti, babamın eli iyi evvel oturduğu dikenli koltukta bugün rahat oturmanın mutluluğuna belletti. Yazında M. M. Kuntulş savası yıllarında Torul kaymakamı olan Rahmetli babamın, o günlerin zor koşulları altında pontoscularla, yeni eşkiya ile nasıl mücadele ettiğuni anlatıyordu. Kaymakamları bir süre sohbet ettik, iyi duygularla ayrıldık.

Ondan sonra merhumu bir daha göremedim. Görev yeri değişti, oradan ayrıldı. Şimdi bu ölüm haberi beni içten yaraladı. O'na olan saygım bir kat daha arttı. Sayın Ata Yılıbirim'a Tanrıdan tekrar tekrar rahmet dilerim.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Kübranur KÜÇÜK

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Gümüşhane Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetler ve :

Yayınlar

İş Deneyimi

Stajlar :

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar :

Tarih 16.07.2026